

קובץ גליונות

פרשת בא

ממרחץ ורבנן גדולי ומאורי הדור

הגה"צ רבי ראובן הכסטר שליט"א משגיח ישיבת מיר ברכפלד ומגדולי תלמידיו
הגה"צ ר' נתן ואכטפויגעל זצוק"ל בשיחת חיזוק בהיכל ישיבת לייקווד ר"ה שבט תשפ"ב

לזכר ולעילוי נשמת

איש מידות ומחנך דגול
הרב ישראל לייב
ב"ר שמואל זצ"ל גולמן
דבק בתורה מנעוריו, בנה ביתו
וכיוון דרכיו לאורם של חכמי ישראל
גלב"ע בשם טוב ובשיבה טובה
ראש חודש שבט תשס"ט
תנצב"ה

זמני השבת

בחסות:

גילנות דוד

לגור בבני ברק, לחיות על הפארקו

03-900-9944

עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	4:16	5:31	6:08
בני ברק	4:30	5:32	6:05
קריית ספר	4:24	5:31	6:07
בית שמש	4:15	5:32	6:08
אופקים	4:25	5:34	6:08
חיפה	4:21	5:30	6:04
ליקוואוד	4:29	6:00	6:14

ניתן לשלם באשראי במכשירי קהילות ונדירים שבבתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900 | k.gilyonot@gmail.com

שהשמה במעונם

משפחת זילברברג
אלעד, לנישוואי הבן

משפחת מונק
אשדוד, להולדת הנכדים

הגאון הגדול רבי **בן ציון הכהן קוק** שליט"א
בעל הגליון החשוב 'שואלין ודורשין'
לרגל השמחה השרויה במעונו בשעטומ"צ
בנישוואי בתו הכלה **בילא רחל** תחי'
עם החתן המופלג כמר
יהודה הכהן רפפורט הי"ו,
מבחיירי ישיבת 'חברון - כנסת ישראל'
יהי רצון שיזכו להקים בית נאמן בישראל
בברכה מערכת 'קובץ גליונות'

בשורה טובה לשומרי השבת

לקבלת מדרין מיוחד היו"ל ע"י 'משמרת השבת' הכולל
הסברים לנידונים הקיימים במכשירי חשמל והסברים
לפתרונות, וכן אישורי כשרות שניתנו ע"י המשמרת למגוון
מוצרי חשמל המצויים כיום.

יש לפנות לכתובת: mh1800200@gmail.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן קופות נוספות.
חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486
קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכנתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262
ע"ש קובץ גליונות

לכל הקוראים והלומדים החשובים שליט"א

הקדישו את יקיריכם ע"ג הקבצים באחת
משבתות השנה, ותהיו שותפים בזיכוי הרבים
הגדול להגדיל תורה ולהאדירה.

- ו שבט בא • ח ניסן מצורע • י תמוז בלק
- יג שבט בשלח • טו ניסן חג הפסח • יז תמוז פינחס
- כ שבט יתרו • כב ניסן אחרי • כד תמוז מטות
- כז שבט משפטים • כט ניסן קדושים • ב אב מסעי
- ד אדר א' תרומה • ו אייר אמור • ט אב דברים
- יא אדר א' תצוה • יג אייר בהר • יז אב דברים
- יח אדר א' כי תשא • כ אייר בחקותי • יט אב דברים
- כה אדר א' ויקהל • כז אייר במדבר • יא אלול כי תצא
- ב אדר ב' פקודי • ה סיון נשא • כא אלול כי תבא
- ט אדר ב' ויקרא • יב סיון בהעלתך • כח אלול נצבים
- טז אדר ב' צו • יט סיון שלח • ר"ה
- כג אדר ב' שמיני • כו סיון קרח • ו תשרי וילך יו"כ
- א ניסן תזריע • ג תמוז חקת • חג הסוכות

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -
ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: k.gilyonot@gmail.com

כתובת: רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף
ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע. ר.

הודעה משמחת

עקב הביקוש הרב להוספת אברכים בסניפי הרשת
הננו להודיע על קבלת אברכים חדשים לרגל תחילת לימוד הלכות תפילין
בטור בית יוסף ומשנ"ב או"ח מסי' כ"ה ואילך
ועל פתיחת קוי הרישום להשתלבות במסגרות הכוללים שעל ידינו

רשימת מספרי הנציגים בפריסה ארצית

צפת - 052-7684299
צפת אהל דב - 052-7125863
קרית אתא - 050-4130472
קרית אתא - מאקווה - 058-3234747
רכסים - 052-7665668
רכסים גבעה א' - 0527-698262
רכסים גבעה ב' - 050-4105709
רכסים גבעה ג' - 052-7672557
רעננה - 054-4494938

דרום

אופקים א' - 0533-125696
אופקים ב' - 054-8454631
אופקים ג' - 055-6726318
אשדוד רובע ב' - 054-8445998
אשדוד רובע ג' - 052-7133063
אשדוד רובע ז' - 054-8451707
אשקלון מרכז - 054-8410909
אשקלון דרום - 052-7686543
באר שבע - 054-8410379
גדרה - 08-8681281
ירוחם - 052-7619102
נתיבות א' - 052-7693053
נתיבות ב' - 054-8430982
ערד - 050-4170123
קרית גת - 052-7677701
תפרח - 0527-128721

מרכז

אחיסמך - 054-8439707
אלעד א' - 052-7155697
אלעד ב' - 054-8438459
באר יעקב - 052-7689444
חולון - 052-7628328
פתח תקוה - 054-8407227
גני הדר - 054-8403122
עמנואל - 052-7655358
רחובות - 050-4156934
תל אביב דרום - 058-3270294
תל אביב צפון - 052-7172444

בית שמש רמה א' - 052-7155210
בית שמש רמה ב' - 052-7673236
בית שמש רמה ג' (1) - 054-8404944
בית שמש רמה ג' (2) - 052-7677121
בית שמש רמה ג' (3) - 052-7183944
בית שמש רמה ד' - 050-4196718

מודיעין עילית

ברכפלד - 052-7644404
חפציבה - 050-4194656
נאות הפיסגה - 052-7181523
קרית ספר - 052-7635117

ביתר עילית

ביתר - 050-4130025
ביתר גבעה A - 0533-133704
ביתר גבעה B - 050-4130025

צפון

אבן יהודה - 054-8482594
הר יונה - 054-8455282
זכרון יעקב - 054-8404788
חיפה - 052-7635411
חיפה כרמל - 052-7156567
חיפה נוה שאנן - 054-8446962
חצור הגלילית - 054-8460742
חריש - 054-8411343
חריש בצוותא - 054-8441446
טבריה - 053-3115735
טבריה שיכון ד' - 050-4139209
יערה - 050-4102126
כרמיאל - 052-7173536
נתניה - 054-8453373
נתניה דרום - 054-8459970
נתניה צפון - 054-8598366
נתניה נועם עובדיה - 052-7170292
עפולה גבעת המורה - 052-7665312
עפולה עילית (1) - 053-3170910
עפולה עילית (2) - 052-7626768
עפולה מרכז - 052-7642055
פרדסיה - 054-8592541

ירושלים והסביבה

בית וגן - 054-8423637
גאולה - 058-3210726
גבעת זאב הישנה - 052-7112722
גבעת זאב החדשה - 052-7146316
גבעת שאול - 053-4105752
גילה - 052-7615577
הר שמואל - 052-7659122
מעלה עמוס - 053-3155880
מעלות דפנה - 052-7170934
נווה יעקב - 054-8450104
נווה יעקב החדשה - 052-7680063
נווה יעקב מרכז - 054-8482524
פסגת זאב - 052-7114565
קטמונים - 052-7627771
קרית יובל (1) - 052-7649387
קרית יובל (2) - 052-7112230
קרית יערים - 053-3191911
רוממה - 052-7694180
רמות - מצפה רמות - 054-8441251
רמות א' - 052-7645390
רמות ג' - 054-8440932
רמות - קרית אונגור - 053-3113139
רמת שלמה - 052-7641940
רמת שרת - 052-7639290
תל ציון - 054-8487958

בני ברק והסביבה

בני ברק מרכז - 054-8482826
בני ברק מערב - 050-4172750
בני ברק נאות יוסף - 054-8496582
בני ברק פרדס כץ מזרח - 0527-659448
בני ברק פרדס כץ מערב - 054-8485009
בני ברק קרית הרצוג - 052-7659510
בני ברק שיכון ה' - 054-8496582

בית שמש

בית שמש הישנה - 0533-143416
בית שמש חפציבה - 050-4109302
בית שמש קריה - 058-3242121

בשלישי בשלח "יוכפלו" מזונותיכם"

קול זעקת אלפי נפשות שהגיעו עד פת לחם
ב"שלישי בשלח" נענים לבקשת מרן שר התורה שליט"א
< מאמצים משפחה לחם וחלב 138 ש"ח לחודש >
והשטר ההיסטורי "יוכפלו מזונותיכם"
של רשכבה"ג מרן שר התורה הגד"ח קניבסקי שליט"א
אצלכם בבית!

1-800-22-36-36

ועד הרבנים
לעניני צדקה בארה"ק

גיליון מס' 456 פרשת בא
תשפ"ב שנה עשירית

חדש:
ניתן לקבל הגליון בפקס
יש לחייג מדי שבוע
למספר: 073-3518015

דברי שי"ח

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

דרכי החיזוק

בתחילת השבוע שלח מרן ראש הישיבה הגר"ח אדלשטיין שליט"א את ספרו החדש 'דרכי החיזוק' בענייני ציבור לרבינו שליט"א. בספר מופיעים משאות חיזוק, פרקי שו"ת והדרכה, וכן מכתבים ציבוריים רבים עליהם חתם רבינו שליט"א בצוותא עם מרן רה"י שליט"א. בעיון בין דפי הספר, מצאנו את הדברים הבאים, מתוך שיחה מיוחדת שנשא מרן רה"י שליט"א מביתו, בתקופת התגברות מחלת הקורונה.

"ידוע לי על אחד שהיו לו ייסורים, ושאל את מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א עצה לכך, ואמר לו רבי חיים שיאמר בכל יום עשרה פרקי תהלים, ובאמת זה עזר, והקשיים עברו, על ידי הזכות של עשרה פרקי תהלים. אם כן מסתבר שגם עכשיו אם יאמרו עשרה פרקי תהלים בכל יום, הרי זה לא הרבה, ואין זה קשה, לומר עשרה פרקים בכל יום, ואם הציבור יתחזקו בזה, מסתבר ויכול להיות שזה יעצור את המגיפה. ורבי חיים שליט"א אמר כן בתור עצה, ואולי זו הייתה גם ברכה, אבל זה גם עצה, לזכות כל הציבור, וזוהי העצה איך לעזור לציבור, לעצור את המגיפה".

רבינו שליט"א עיין בספר זמן ממושך ובירך את העורכים שיזכו להוציא עוד ספרים רבים להגדיל תורה ולהאדירה.

"אלא ד' אמות של הלכה"

לאחר שאזל מן השוק בשנה האחרונה הספר ההלכתי המפורסם ורב המכר 'אלא ד' אמות של הלכה' (340 עמודים) אשר בו מובא בצורה מיוחדת ומבוארת כל הנהגות וההלכות בהם נוהג רבינו ע"ס השולחן ערוך מלווה בתמונות הנוגעות להלכות המובאים בספר, יצא לאור בימים אלו מהדורה חדשה נוספת, ניתן להזמין דרך מערכת "דברי שי"ח" במחיר מיוחד בסך 45 ₪ בלבד

להזמנות ניתן לפנות: 053-3145900

מעניני הפרשה

"ולקחו מן הדם ונתנו על שתי המזוזות" (י"ב ז')

תבת 'מזוזות' כתוב חסר ו', וכן בהמשך (פסוק כ"ב, כ"ג). וקשה שבמצות מזוזה בפרשת ואתחנן (דברים ו' ט', ושם י"א כ') כתוב וכתבתם על 'מזוזות ביתך', מלא ו' ומה הסבה לשנוי. ויש לומר על פי הכלל שהובא ברש"י (שמות ל"א י"ח) שאם כתוב בשני דברים הבאים כאחד לשון חסר, הדבר מורה על שויות, ששניהם שווים בגדלם.

על פי זה מובן:

בפרשת יציאת מצרים היתה מצוה להזות על שתי המזוזות באפן שוה, לכן כתב 'מזוזות' חסר, אבל בפרשת ואתחנן לגבי מצות קביעת מזוזה, הרי יש מצוה לקבע רק בצד אחד של הפתח, לכן כתב 'מזוזות' מלא.

ההבדל בין פסח ראשון לפסח שני

"ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש ומצות על מררים יאכלהו" (י"ב ח')

בפרשת בהעלותך גבי פסח שני נאמר (במדבר ט' י"א) על מצות ומררים יאכלהו, ומשמע דהמצה והמרור שניהם יאכלו עם הפסח, ויש להבין למה כאן אצל פסח ראשון כתוב 'על מררים יאכלהו' ולא הוזכר דהפסח יאכל גם על מצות, אלא המצות הוזכרו בפני עצמן, מאי שנא פסח ראשון מפסח שני.

ונראה כי הטעם פשוט:

בפסח ראשון יש מצוה לאכל מצה גם בלא פסח, לכן כתיב 'ומצות על מררים יאכלהו', שהמצות האלו שהן מצוה בפני עצמה עם מרורים [ששני אלו הם העיקר] תאכלו על הפסח ולא כשאין פסח, דאז אין החיוב אלא במצה בלבד (דמרור בזמן הזה דרבנן, פסחים קט"ו, א, ורק על הפסח מהתורה).

אבל בפסח שני שאין מצוה כלל לאכל מצה בלא הפסח, לכן כתיב 'על מצות ומררים יאכלהו', שהעיקר הוא קרבן הפסח ואותו יאכלו על מצות ומרורים.

(שבוענו מטוביך)

השטר ההיסטורי "יוכפלו מזונותיו" של רשכבה"ג מרן שר התורה שליט"א אשר מחולק לשותפים לקרן "להחיות אלפי נפשות" מס' 5900 בועד הרבנים לענייני צדקה בארה"ק, בו כתוב באש שחורה על גבי לבנה: "גדולה זכות הצדקה לועד הרבנים המחיה אלפי נפשות בארה"ק, ותהא לכם לשמירה מכל צרה, ויוכפלו מזונותיכם מתוך בריאות ונחת מכל יוצ"ח, חיים קניבסקי", לקבלת השטר ניתן להתקשר למוקד ועד הרבנים 1-800-22-36-36

להצטרפות לרשימת מקבלי הגליון במייל ניתן לשלוח בקשה לכתובת: divreysiach+subscribe@googlegroups.com
ניתן לתרום ולהקדיש ע"ג הגליון לע"כ. לרפואה ולהצלחה וכו'. נשמח לקבל עובדות, הנהגות, ושו"ת מרבינו.

"והיה לאות על ידך ולטוטפות בין עיניך"

מרתק! יריעה היסטורית כיצד הוקם מפעל התפילין הראשון ע"פ הידורי מרן החזו"א זצ"ל.

מאמר א' בסדרה.

תמונות: ארכיון 'אלא ד' אמות של הלכה', מאגר 'דברי שי'ח'.

מצות התפילין המזדמנת לכל אחד מאיתנו בכל יום, מוכרת מקרוב לכל אחד, אך מעטים הם היודעים כמה קושי ועמל טמונים מאחורי עשיית כל 'בית' תפילין. נוסף על מומחיות העשייה, בכדי להיות רגוע ובטוח שתפילין אכן נעשות בהידורים רבים, זקוקים למנה גדושה של יראת שמים שתהיה לו לעוסק בכך, היות ומלבדו אין אחד שיודע את שלמות מעשיו.

כנכד של אחד מהעוסקים בכך, המפורסם בירושלים לסופר ירא שמים העוסק בתחום זה עשרות שנים, סבי האהוב הרה"ג רבי אליהו דרמר שליט"א, אוד מוצל מאש ובן צאצא ל'באר מים חיים' זי"ע, ששתה את כוס התרעלה במלחמת העולם ועלה לארץ, ובגבורה מיוחדת העמיד דור חדש לתפארת, הנני מכיר מקרוב את קושי המלאכה.

בן דודו של סבי גם הוא עוסק בתחום זה, ומוכר יותר בכני ברק ובפרט אצל תלמידי מרן החזון איש. הרה"ח הישיש רבי נפתלי כהן שליט"א. ביריעה זו אנו חושפים מכלי ראשון את ההידורים והחומרות שנהוג בהם על פי החזון איש, ואת הנהגתו של מרן הגר"ח קניבסקי.

נחזור ונציין כי אין במדור זה משום הכרעה הלכתית, וגם אין ללמוד מכך כאילו רבינו שר התורה שליט"א מקפיד להחמיר או להקל כך או כך, היות והדברים יצאו מפי העוסק בבתי שליט"א ולא מרבינו. מטרת הדברים רק לספר לדור אחרון כיצד נהגו בדורות קודמים אנשי מעשה.

תורה מיוחדת ל'ב דומ"צ בעיה"ק בני ברק הרה"ג המפורסם רבי יעקב יוסף כהן שליט"א, שקירבנו אל המלאכה וטרח לברר הדק היטיב את מנהגי סבו החשוב.

והיה רצון שלא יצא תקלה מתחת ידינו.

יצחק גולדשטון

שתפילין מעור בהמה גסה אינו יודע, רק מעור בהמה דקה, ומכיוון שכבר קניתי עורות לכן ניסיתי בכל כוחי, עד שהצלחתי בס"ד."

טבת תשפ"ב: הרה"ח רבי נפתלי כהן מדגים לנכדו שליט"א את פרטי החומרות שנהג בהם

"התפילין של יד הראשון שעשיתי לקח לי לייצר חצי שנה, ויצירת התפילין של 'ראש' הראשון לקח לי שנה וחצי, ולבסוף נהיה בו חור ויצא פסול, אבל העיקר שמחתי הייתה שלימה שמצאתי את הדרך והשיטה כיצד לייצר."

"לפני שעליתי לארץ ישראל קניתי בבגליה 50 שלילים, המלחתי ועיבדתי אותם בעצמי, ועליתי עמם כאן לארץ ישראל, בארה"ק לא היה אז להשיג קלף כי לא היו בהמות ולא שחטו."

"ואז התחלתי לייצר בתים מאותם השלילים, במשך הימים היו עולים הרבה שאלות להלכה ולמעשה, והייתי עולה ללשכת הגזית לבית רבינו מרן החזון-איש והוא היה פושט לי את כל ספיקותיי בהלכה."

"כידוע ריבוע התפילין מעור בהמה גסה הוא מן העבודות הקשות שבמקדש, ולכן כל אלו שהתעסקו בזה התחילו להשתמש אז במכונה חשמלית, אני לא רציתי לעשות כן על דעת עצמי לכן נכנסתי למרן החזו"א לשאול אותו על כך, החזו"א באופן חריג, לא ענה מיד אלא חשב וחשב והרהר זמן מה, ואח"כ השיב בלשון-קדשו: "ניט משנה זיין", כלומר להמשיך רק בעבודת יד."

כמו כן בעניין הדבק במקום התפירות מרן החזו"א מאוד הקפיד שיהא תפור רק עם הגידים בלי דבק כלל, הלכה למשה מסיני, וגם בין חריצי התפילין של ראש מרן החזו"א הקפיד שיהיה פרודות בלי דבק כלל, וצריך מאוד להקפיד בזה."

כשהגאון הגדול רבי שלומ'ק ברמן זצ"ל הראה לחמיו מרן הסטייפלר זצ"ל את התפילין המהודרות שמייצר רבי נפתלי כהן

הוא התפעל מהם מאוד, מההידור והיופי ואמר לו לקנות לכבוד הבר מצוה של בנו הגר"ח פ"ש שליט"א אצל רבי נפתלי.

רבינו שליט"א נשאל

על צורת אותיות בפרשיות תפילין

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

✉ רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

☎ 053-3145900 ☎ 077-2092005

מתוך הברור המקיף שערכנו אצל "הבתים מאכער" שליט"א

אבן שואבת

אחד מהמיוחדים מוותיקי העיר בני ברק שהסתופפו בצילו של מרן החזון-איש זצוק"ל הלא הוא הישיש הרה"צ רבי נפתלי כהן שליט"א "הבתים מאכער" הידוע. כבר חלפו קרוב ל-75 שנה מאז הגיע להשתקע בבני ברק ומעונו הפך לאבן שואבת כשכל גדולי ישראל ותלמידי החזון איש הידרו לקנות דווקא אצלו את התפילין בידועם שרבי נפתלי שליט"א מקפיד על כל פסיקותיו של החזו"א עם כל החומרות וההידורים.

מה גם שבכל שאלה הלכתית היה פונה למרן החזו"א זצ"ל לברר את ספיקותיו והינו אחד ממעתיקי השמועה של הלכות פסוקות של רבינו החזון איש. מרן שר התורה שליט"א אף הוא בעבר עלה לבית המלאכה של רבי נפתלי (שהיה ברחוב רש"י 31 ב"ב) לרשום מפיו את הנהגות החזו"א בתוך מחברת הרשימות למשמרת עולם.

כיצד הלכתם לייצר תפילין?

רבי נפתלי כהן: עם תום מלחמת העולם השנייה, ברחתי מרומניה לבלגיה ללמוד בישיבתו של מו"ר הגה"צ בעל "ויחי יוסף" מפאפא זצ"ל, ומכיוון שרוב הבחורים היו יתומים וגולים והיו צריכים לחתן את עצמם, לא הייתה ברירה וחלק מהבחורים התחילו ללמוד מקצוע יהלומנות ומסחר בבורסה וכסף וזהב.

"אני מאידך, רציתי לבחור דווקא במקצוע תורני, יגעת הרבה בלימוד הלכות סת"ם, ובמקביל קיבלתי לתיקון באותה עת ס"ת תפילין ומזוזות מגילות ישנים. לחרדתי גיליתי באותם ימים שלאחר מלחמת העולם, זיזופים נוראים במלאכת הסת"ם: בתפילין 'דקות' משתי עורות היו חריצים מזויפים, והבתים מסאטמער גסות שנקראו 'עור שור' היו להם שיני'ן עשויים מטיח רח"ל ובכלל לא מעור, הטיח התפורר לי בידיים באמצע העבודה, היו פסולים ממש."

"ואז החלטתי לנסות לייצר תפילין כשרים ומהודרים בכוחות עצמי. היה שם בבלגיה יהודי חסידי מגליציה שסיפר לי שהוא יודע את המקצוע של ייצור בתים לתפילין, שמחתי מאוד וקניתי עורות, ואז בקשתי ממנו שיבוא לעזור לי במלאכה, ואז התחרט ואמר

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי'ח', או בטלפון:

נדרים פלוס 03-7630585 שולחה-1586

קהילות 073-2757000 שולחה-4310

שיח אמונה

בס"ד < עלון מס' 4 בעניני כיבוד אב ואם > טבת < שמיטה תשפ"ב

פנינים וניצוצי אור המתחדשים ובאים מפיו ומשולחנו של רשכבה"ג מרן שר התורה רבינו חיים קניבסקי שליט"א

בפצותי שיח

דבר המערכת

ברצות ה' זוכים אנו להמשיך ולהוציא מדי חודש בחדשו, כמשאלת לב רבים ושלמים המשתוקקים זה כמה לכל טיפה המנטפת כטל תחיה מקולמוסו של רבנו הרב שליט"א, דברי תורתו, אמריו ופנינים מהנהגותיו. כחלק ממפעלות מכון 'שיח אמונה', רואה גם גליון זה אור, מושקעות בו שעות רבות של עמל ויגיעה, ברירה קפדנית ועריכה מוקפדת של התכנים להטעימם לכל חיך טועם תוך שמירה על נאמנותם המוחלטת למקורם הטהור ככל אשר תשיג ידינו.

בהתאם להוראת הרב שליט"א שנדפסה בגליון 'שיח אמונה' הראשון, גם בגליון זה יצאנו ממחיצת ענינא דיומא של שנת השבע, ולצד עיסוק בהלכותיה של שמיטה, הוקדש הגליון לענייני הלכה והנהגה כשבגליון זה ענדנו עטרה לראשו מתורת הרב שליט"א בענייני מצות 'כיבוד אב ואם' אשר חז"ל (דברים רבה, פרשה ו אות ב) מעידים עליה שהיא מצוה 'החמורה שבחמורות'. מצוה זו, חיבה יתירה נודעת לה בכתבי הרב, והוא אף התבטא פעם תחת אחד השיחים כי בצעירותו רצה להוציא ספר מיוחד לכל פרטיה ודקדוקיה.

יתתי להו לכל הגי תלמידי חכמים הדבוקים וחבוקים בתורת הרב שליט"א שהמציאו לידנו עבור גליון זה מילי מעלייתא, הן מדברים שנתפרסמו בקצרה וכאן באו בעומק וברוחב והן מספוני טמוני גוואי שנחשפים כאן לראשונה. הנהגות מיוחדות מהרב שליט"א ומכתב ידו שרשם מהנהגות והליכות מרנא החזון איש זללה"ה. מדור מיוחד נוסף ובו נגזים שנמסרו למערכת הגליון ממכון 'דעת נוטה', שו"ת מגני הרב שמעון ברעכער זצ"ל תלמידו חביבו של הרב שגלבע"ע לדאבון לב כל מכריו בשנה שעברה. וכן, לבקשת רבים ושלמים גם עובדות והנהגות משולחן גבוה בתוספת מדור מיוחד 'משולחן מלכים' ובו תשובות הרב שליט"א לשאלות שעלו על שולחנו.

יהיו נא אמרינו לרצון, ונעתיר בחיל כי לא תצא תקלה תחת ידינו, ונזכה להמשיך להשקות מתורתו של רבנו וליאות לאורו בחיים חיותו עד ביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

המערכת

שערי כיבוד אב ואם

שער לעניני כיבוד אב ואם במשנת הרב שליט"א

ציווי אביו וציווי אמו

וישמע יעקב אל אביו ואל אמו וילך פדנה ארם. הא דלא כתיב אל אביו ואמו, י"ל משום שקיים בזה ב' מצוות כיבוד אב וכיבוד אם שאביו צוה לו לילך לשם כדי ליקח אשה ואמו צותה לו לילך לשם כדי לברוח מעשו והוא כיון לב' הדברים לקיים ציווי אביו וציווי אמו.

טעמא דקרא, בראשית, כ"ח ז'

כבוד זקנו

ויזבח זבחים לאלהי אביו יצחק. לא כתיב שבנה מזבח כי בבאר שבע הי, קיים עדיין המזבח שבנה יצחק אביו בפ' תולדות ולכן כתיב כאן לאלקי אביו יצחק. ויזבח זבחים לאלהי אביו יצחק. וכתב רש"י חייב אדם בכבוד אביו יותר מבכבוד זקנו. ומבואר דכבוד אביו קודם לכבוד אבי אביו. וכ"פ הרמ"א ביו"ד (סימן ר"מ סכ"ד).

וילה"ק מהא דאיתא בקידושין ל"א א' אביו אומר השקיני מים ואימא אומרת השקיני מים איזה מהם קודם א"ל הנח כבוד אמך ועשה כבוד אביך שאתה ואמך חייבים בכבוד אביך וא"כ אמאי אביו קודם לזקינו והכא נמי נימא הנח כבוד אביך ועשה כבוד זקנך שאתה ואביך חייבים בכבודו ונבאמת דכ"ה דעת הלוי' חן שהובא בשו"ת הגרעק"א מהדו"ק סימן ס"ח דבחי' אביו מחוייב בכיבוד אבי אביו יותר מכיבוד אביו משום דאתה ואביך חייבים בכבודו.

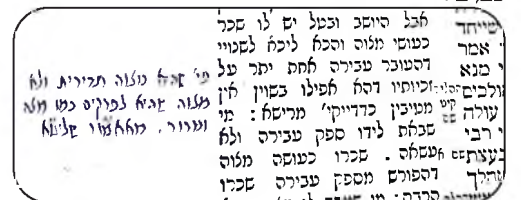
ונראה, דבאביו ואמו החיוב לכבדם הוא בשוה שהרי את שניהם הוא חייב לכבד וע"כ הסביר שאתה ואמך חייבים בכבודו מכרעת שצריך להקדים כיבוד

המשך בעמוד 2

מצוה תדירית

איתא בירושלמי קידושין פרק א' הלכה ט': "כל העושה מצוה אחת מטיבין לו ומאריכין ימיו ושנותיו ונוחל את הארץ וכו' אמר רבי יוסי בי רבי בון מי שייחד לו מצוה ולא עבר עליה מימיו מה אית לך אמר רבי מר עוקבן כגון כיבוד אב ואם"

וכתב ע"ז הרב בכתי"ק, בגליון ירושלמי קדושין - כב, ב:

כגון כיבוד אב ואם. פי' שהיא מצוה תדירית ולא מצוה שהיא לפרקים כמו מצה ומרור. מאאמו"ר שליט"א.

גליון כתי"ק

גן עדן ממצוות כיבוד אב

ויחרד יצחק חרדה גדולה עד מאד ויאמר מי אפוא הוא הצד ציד וגו' ואוכל מכל. ולכאורה הן אמות דבתחילה לא ידע יצחק מי הוא וכדכתיב ולא הכירו כי היו ידיו כידי עשו אחיו שעירות אבל אח"כ כשהריח את ריח בגדיו שנכנסה עמו ריח גן עדן כדפרש"י וא"כ מזה כבר היה יכול להבין שזה יעקב ולא עשו. וי"ל שיצחק סבר שמזה אין ראי, דאפשר דמכין שבא עשו ממצות כיבוד אב שא"ל צודה לי ציד לכן בא עמו ריח גן עדן.

טעמא דקרא, דברים, כ"ב ז'

שיח היראה

מעובד מתוך הערך 'כבוד אב ואם' בספר 'אורחות יושר' לרבינו שליט"א. באדיבות ארגון 'אורחות יושר'

כבוד אב ואם

כבוד אב ואם הוא מחמורה שבחמורות וכן שפארו בגמרא (יר' פאה פ"א ה"א) מצוה חמורה שבחמורות זו כבוד אב ואם, ונענשה מפרש בתורה 'למען יאריכון ימיה' וכו' מכלל וכו' (עי' חולין ק"ב ב' וברש"י ד"ה שמתן) מלבד הענינים הנוראים לעתיד לבא עד שרבי יוחנן אמר (קדושין ל"א ב'): אשורי מי שלא חמאן, ואמרו בגמרא (שם ל' ב') הקש' כבודם ללכבוד המקום, וכל המצער אביו ואמו קאלו צער את השכינה (שם ל"א א'). ואפילו לבזות אביו

1 **כבוד אב ואם הוא מחמורה שבחמורות.** כמה טעמים נאמרו בזה. א. שגדול כבוד אביו ואמו שהרי "השם הכתוב [המקרא] כבוד אב ואם לכבוד המקום [הקב"ה]" (קידושין ל' ב.). שבשניהם נאמר "כבד", בכיבוד הקב"ה נאמר (משלי ג' ט'): "כבד את ה' מהוון", ובכיבוד אב ואם נאמר בעשרת הדברות (שמות כ"א): "כבד את אביך ואת אמך". בכך שהמקרא השתמש באותה מילה "כבד" גם כלפי הקב"ה וגם כלפי ההורים, השוה בזה כבוד אב ואם לכבוד הקב"ה, ללמדנו שחשוב כיבוד אב ואם ככיבוד המקום. ב. שמצוות כיבוד אב ואם היא מצוה שקשה מאד לצאת ידי חובתה לכבדם כפי הנדרש, שאי אפשר לאדם לקיים את כבודם ככל הצורך, והוא נענש עליהם אם אינו מכבדם כראוי (רש"י קידושין לא, ב. ד"ה אשרי). והרמב"ם (פ"ו מהל' מרים ה"א) כתב: "כבוד אב ואם מצות עשה גדולה".

2 **עד שר' יוחנן אמר אשרי מי שלא חמאן.** אשרי מי שלא ראה אותם, כלומר: אשרי יתום שלא ראה את אביו ואמו מימיו, לפי שאי אפשר לאדם לקיים את כבודם ככל הצורך (שקשה לכבדם כפי הנדרש). והוא נענש עליהם אם אינו מכבדם כראוי. (רש"י קידושין לא, ב.). הגמרא מבארת שדברים אלו אמרם רבי יוחנן כלפי עצמו, שהיה יתום מאב ואם, שכאשר עברתו אמו מת אביו עוד לפני לידתו, וכאשר ילדתו מתה אמו, וא"כ לא ראה מימיו לא את אביו ולא את אמו. וכן בירושלמי (פ"א דפאה) מסופר ברבי יעריא שהיה יתום מאביו ומאמו והיה מצטער ואומר הלוא היה לי אבא ואמא שאוכל לכבדם, ואירש גן עדן על ידי כך. אולם כאשר שמע רבי יעריא את שתי הבריות לדליל שם המדיבות בחומר המצוה וקושי קיומה, אמר, ברוך ה' שאין לי לא אבא ולא אמא.

המשך בעמוד 2

שערי כיבוד אב ואם

שבתותי תשמורו וגבי מקדש הקדים את שבתותי תשמורו הרי בשתייהן דרשו שאין דוחין שבת.

ו"ל דבכא"א הקדימה לשבת מפני שכא"א כבר נוהג במעי אמו לפני שחל עליו השבת כדמשמע בסנהדרין צ"א ב' שלכך לא ניתן היצה"ר במעי אמו כדי שלא יבעט במעי אמו ויצא ומוכח שלכן אין מבעט במעי אמו משום כבוד אם שעדיין אין לו יצה"ר, אבל גבי בנין ביהמ"ק איסור שבת חל כבר קודם שבנו ביהמ"ק ולכך הקדים איסור שבת.

טעמא דקרא, ויקרא, י"ט ג'

למען ישב לך

כבד את אביך ואת אמך כאשר צוך ה' אלקיך למען יאריך ימך ולמען ייטב לך על האדמה אשר ה' אלקיך נותן לך. ובקדושין ל"ט ב' הרי שאמר לו אביו עלה לעלי' כו' ובחזירתו נפל ומת היכן טובתו של זה והיכן אריכות ימיו של זה אלא למען ייטב לך לעולם שכולו טוב ולמען יאריך ימך לעולם שכולו ארוך.

וצ"ע איך יתפרש סיפא דקרא על האדמה אשר ה' אלקיך נותן לך. ו"ל שיש לפרש על הש"י עולמות שעתיד הקב"ה ליתן לכל צדיק וצדיק כדתנן בסוף עוקצין.

טעמא דקרא, דברים, כ"ט ז'

האב לכיבוד האם, משא"כ באביו וזקנו כל החיוב לכבד את זקנו הוא רק משום כבוד אביו, אבל את אביו חייב לכבד מעיקר הדין וע"כ אביו קודם. [וע"י שיח השדה קידושין שם].

טעמא דקרא, בראשית, מ"ו א'

משל אב

ויקרא לבנו ליוסף. לכא"ו הול"ל לבנו יוסף, ונ' שבקש ממנו מצד ב' דברים, א' שהוא בנו וחייב בכבודו, ב' שהוא יוסף והוא הביאו לכאן ומוטל עליו להחזירו, שמצד כא"א ק"ל דדוקא משל אב ולא משל בן וכאן בודאי יהי' ליוסף הוצאה מרובה, לכן בקש ג"כ מצד שהוא יוסף. ולפי שידע שפרעה לא יתן לו לכך חיזק זה בשבועה {שו"ר בפ"י הגאון מלבי"ם ז"ל כעין זה}.

טעמא דקרא, בראשית, מ"ז כ"ט

שבת וכיבוד אב ואם

איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו אני ה'. ואמרו ביבמות {ה' ב'} יכול יהא כא"א דוחה שבת ת"ל איש וגו' כולכם חייבין בכבודי, ולקמן בפרשה כתיב את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו אני ה' ואמרו שם ג"כ {ו' א'} יכול יהא בנין ביהמ"ק דוחה שבת ת"ל שבתותי תשמורו כולכם חייבין בכבודי. ויל"ע למה גבי כא"א הקדים איש אמו ואביו תיראו לאת

שיח היראה

ואמרו ברמיה ושלם בפניהם הוא בכלל ארור מקלה אביו ואמו כמו שכתב הרמב"ם (סוף פרק מממרים), ונארו בו - קללה בו נדוי וכו' כמבאר בגמרא (שבועות ל"ו א'), וכתב (משלי ל'): 'עין תלעג לאב ותבז ליקהת אם יקרוה ערבי נחל ולאכלה בני נשור. ובספר חרדים (פ"א) כתב מעשה נורא שהיה בימיו באחד שפרנס את אמו אבל היתה בזויה בעיניו, לימים מצאנוהו הרוג מחוץ לעיר והעורבים נקרו את עינו כמו שנאמר: "קרוה עורבי נחל". וכל שכן לענות להם שלא בדרך ארץ שכתבו הפוסקים (וע"י ברכי יוסף יורה דעה סי' ר"מ אות י"ג) דלא מהני אפילו מחילה בזה שעל בזיון לא מהני מחילה. ואמרו בתוספתא דשבועות (פ"ג ה"ה) שאלו את רבי ראובן איזהו שואבי שבעולם, אמר להם זה הכופר בהוריו וכאלו כופר בעקר. ובתנא דבי אליהו רבה (פכ"ו) אמרו כל שאינו מכבד את אביו ואת אמו כאלו רוצח ונזאף וגונב נפשות ומעיד עדות שקר כל ימיו עין שם באריכות.

כבוד אב ואם הוא מהדברים שנופלים גם בעולם הזה (עין ירושלמי ספ"ק דקדושין) וכמו שהאדם מתנהג עם הוריו כך בניו יתנהגו עמו, וזה מהדברים שרואים גם בזמנינו [וכן כתב בספר "פלא יועץ" ערך כבוד אב ואם, ועין מגילה (י"ז א') נמצא יוסף שפרש מאביו עשרים ושנים שנה כשם שפרש יעקב אביו מאביו ועין מסכת שמחות פרק י"ב] ובזמן ה"חזון איש" זצ"ל היה בבני ברק אחד שאמרו עליו שאין מתנהג עם אביו כראוי וכשאביו נפטר - אחר כמה שבועות מת פתאום, והוא היה צעיר ובריא ואמרו שאביו תבעו לדון. גם היום יש אחד שלא התנהג עם אביו כשורה בחייו ואחר כך יצאו בניו לתרבות רעה רחמנא לצלן אף שהוא תלמיד חכם, וכן יש כאלו לרב והרצפה לראות רואה, השם יתברך יצילנו מכל זה.

וכתיב בירמיה (ל"ה) גבי יונדב בן רכב שצוה את בניו שלא ישתו מין ולא יבנו בית ולא יטעו כרם וכן עשו, וכתב שם: ⁶ "ולבית הרכבים אמר ירמיהו כה אמר ה' צבקות אלקי ישראל יען אשר שמעתם על מצות יהונדב אביכם ותשמרו את כל מצותיו ותעשו ככל אשר צוה אתכם לכן כה אמר ה' צבקות אלקי ישראל לא יכרת איש ליהונדב בן רכב עומד לפני כל הימים", ⁷ ואמרו (בספרי בהעלתך) על ששמעו למצות אביהם העמיד מהם המקום סופרים וכו' שהיו יושבים בסנהדרין ומורים דברי תורה ואחת עשר מבנותיהם נשואות לכהנים והיו מבני בניהם מקריבים לגבי מזבח, ואמרו (במכילתא יתרו) גדולה הברית שנקרתה עם יונדב בן רכב מהברית שנקרתה עם דוד, שהברית שנקרתה עם דוד לא נכרתה אלא על תנאי שנקרא ⁸ "אם ישמרו בניך את בריתי" ואם לאו - ⁹ "ופקדתי בשבט פשעם", אבל הברית שנקרתה עם יונדב בן רכב לא נכרתה עמו על תנאי, שנאמר: "לכן כה אמר ה' צבקות לא יכרת איש ליהונדב בן רכב עומד לפני כל הימים".

ועין ב'חזון איש' (אבן העזר סימן קמ"ח בהערות לדף ל"ב א', תוספות ד"ה "רב יהודה") מתי אין חוב לשמור להוריו והשם יתברך ישמרנו מכל עברה ועון.

3 וארו בו קללה בו נדוי. הגמרא בשבועות (ל"ו א') מביאה ברייתא המבארת מה היא משמעות לשון 'ארו', תנא, ארו יוש בו לשון קללה, ויש בו לשון נדוי.

4 עין תלעג לאב. עין הלועגת ברמיה למוסר האב ומבזה את תוכחות האם, ינקרו את העין הזו העורבים השוכנים בנחלים, ויאכלו אותה בני הנשר.

5 היתה בזויה בעיניו. היתה קלה ובזויה בעיניו לפי שנשאת לאיש אחר אחרי מות אביו, והאיש הזה הלך דרך ים ונהרג והושלך לים וחפשו היהודים לקברו ומצאוהו על שפת הים ועין אחת מנוקרת שנקרוה העורבים. (חרידים, פרק א את לז).

6 ולבית הרכבים אמר. (פסוק הוא בירמיה לז, יט-יט). בני יונדב בן רכב מצאצאי יתרו, ונקראו 'בית הרכבים' על שם רכב שהיה גדול המשפחה. בית הרכבים שמרו את צוואת זקנים מלפני כמה וכמה דורות, (יונדב בן רכב צוה לבניו והם קיימו הצוואה דורות רבים) שלא לשתות יין, ובשכר זאת, כרת ה' עמם ברית.

7 ואמרו. מה היא הברית שיעמדו לפני ה' "רבי יהושע אומר, [וכן] גרים ונכסים להיכל [בתימה, שהרי בני יהונדב גרים היו], והלא [אפילו] כל ישראל לא נכנסו להיכל, אלא שהיו יושבים..."

8 אם ישמרו בניך את בריתי. פסוק הוא בתהלים (קלז, יג), ובהמשך הפסוק שם כתוב 'גם בניהם עדי עד ישבו לכסא לך'.

9 ופקדתי בשבט פשעם. פסוק הוא בתהלים (פס, לג).

מכון לאמונה סא"ר טון ויטמנה
דפוס קריסטל מליטא

י"ז מבת ה'תשפ"ב שנת השמיטה

לכבוד רבינו מרן שליט"א

כעת בגליון "שיח אמונה" אנו עוסקים בנושא "כיבוד אב ואם" מדברי תורתו והליכותיו של רבינו שליט"א, ונתעוררנו לכמה שאלות שנפתקנו בהם בענין זה, ואמרנו אולי יוכנו רבינו שליט"א בתשובתו הרמה.

א. בספר שמות בארץ (עמ' נ"ט) הביא מרבינו שליט"א בשם הסמיופלער וצוק"ל, שאף שאין קוראים שם לילד, על שם אדם שנפטר צעיר, אף על פי כן, אם קורא לילד על שם אביו, אין לחשוש בזה, ונסתפקנו, האם הטעם בזה, משום שכיון שקורא בשם אביו, הרי מקיים בזה מצוות כיבוד אב, וממילא המצוה תגן ואין לחשוש?

נכון

ב. מרן בעל הקהלות יעקב וצוק"ל קרא שם ספרו על התורה – "ברכת פרי", וביאר בהקדמה, שקרא זה על שם אביו ואמו, ושאלתינו היא, האם באמת יש בזה מצוות כיבוד אב ואם, בקריאת שם ספר על שם ההורים, והאם מעלה זו נוהגת גם בשהם בחיים?

כן

ג. נסתפקנו לדעת הרמב"ם (פ"ו מהלכות ממרים ה"א) וכן דעת השו"ע (יו"ד, סי' ר"מ סעיף י"ח), דאף באביו רשע מצווה לכבדו, בכהאי גוונא שרואה אביו עובר על דברי תורה, ובאופן שמוהירו ואינו שומע לו, האם יהא מותר לכן – להכותו, ולמנוע ממנו בידים, מלעשות את העבירה, שהרי מצינו ברחל שגנבה את התרפים מלבן אביה, ובזוה"ק איתא (בראשית סוף דף קס"ד) שכגלל זה נענשה שלא זכתה לגדל את בנימין, יורנו רבינו שליט"א, האם מותר למנוע בידים ולצער ממש, או דילמא רק לנסות לפייסו בדברים?

לפיכך

ד. הנה בתורה חק' נכתב פרשת בן סורר ומורה, ואיתא בגמ' (סנהדרין ע"ב א') שהטעם שנענש בעונש חמור, אף שרק גנב ותו לא, משום שסופו ללסמם את הבריות, וגם בירושלמי (שם, פרק ח' הלכה ז') האריכו בזה, והנה קבעה התורה את ענין בן סורר דוקא בגונב ואוכל משל אביו ולא משל אחרים (כמבואר בבבלי שם ע"א א', ובירושלמי פרק ח' הלכה א'), ויל"ע האם הטעם בזה גם משום שמוצות כיבוד אב ואם היא "החומרה שבחמורות" כדאיתא בחז"ל (מודרש רבה דברים פרשה ו' אות ב'), ובגלל שהבן איננו שומע בקול אביו ואמו כדכתיב בקרא, לכן החמירה בו התורה, או שמא אין קשר בין מצוות כיבוד אב ואם לדין בן סורר ומורה?

הא בהא תליא

בברכת הדייט "עוד ינובון בשיבה" וגו'
מערכת הגליון "שיח אמונה"

03-30-777-00 Siach2323@gmail.com

הלכות כיבוד אב ואם

אמאי הקפיד, משמע דאם אפשר למחול יכול לתלות דמסתמא מחל, דאל"ה שפיר קפיד שהם לא ידעו שמחל, ודחה הראי' ולא הסכים (איני זוכר הדיווח ועי' בחזו"א אה"ע סי' קמ"ח בהערות לקדושין ל"ב ב').

ו. לכל הנכדים שקוראים שמריהו לא קוראים בשמם (כי הוא שם אביו וחשש לשם פלאי עי' יו"ד סי' ר"מ ס"ב).

ז. שאל אם מותר בימי אבל לכתוב מכתב להורים משום כאו"א והשיב שאסור (הנ"ל, ועי' רמ"א יו"ד סי' ש"פ ס"ב).

[מתוך ספר הזכרונות שכתב הרב שליט"א לעצמו - מהוראות מרנא החזו"א זללה"ה]

א. כשאמו היתה אצלנו ה' עולה כל יום ומדבר עמה חצי שעה או יותר.

ב. אממו"ר ז"ל הגיש לי איזה מאכל ואמר לי מרן שאסור לקבלו (מבואר ביו"ד סי' ר"מ סכ"ה).

ג. הקפיד על בן שלא אמר בברכהמ"ז ברשות אבי מורי (עי' בה"ט או"ח סי' קפ"ז סוף סק"א).

ד. לענין כיבוד או"א מקרי עושה מעשה עמך אם לא שעובר על איסורים מפורסמים דאל"כ אין אדם צדיק כו' (רי"א וולף ז"ל, ועי' פ"ת יו"ד סי' ר"מ סקט"ו).

ה. אמרתי לו בגמ' משמע גבי הא דפריך ארבא ואי הרב שמחל מחול

1. ר"ש גריינמן, ובכתבי ר"ש גריינמן ז"ל כ' זל"ל: שאלתי אם מותר בז' ימי אבלות לכתוב מכתב להורים מטעם כבוד או"א ואמר שאסור. (עיין סי' ש"פ סעיף ב').

תגיד ליעקב

מתורת מרן רבנו הקהלות יעקב זללה"ה

בעה"י יום ה' פ' ויחי התשכ"ה

לכבוד הרב היקר המצויין שיח' לאוי"ט

קבלתי מכתב מכבוד הוריי היקרים והנכבדים המבקשים מאוד מאוד שאשתדל לדבר עמך בענין חשוב.

ולאשר בעוה"ר הנני חלש ואין לי כח לנסוע לכבודו ייטיב נא כבוד לבא אצלי למען מצוה הגדולה של כאו"א וגם למעני שלא להטריח אותי לבא לכב'.

יעקב ישראל קניבסקי

קריינא דאגרתא קצ"ג

ב"ה אור ליום ה' בשלח התשכ"ה

הנה הנכבד היקר ר'... נ"י אמר לי שבתו המצויינת מרת... שתחיל מסתפקת לקבל תרופות שמא אינם כשר, ושאל הדין. ולזאת אני כותב כי בודאי מותר ע"פ דין לקחת הרפואות, וזה מצוה גדולה לקחת הרפואות דכתיב ושמרתם את נפשותיכם. ומצוה גדולה על הבת להתנהג כלפי ההורים בעדינות ולעשות רצונם שנאמר כבד את אביך ואת אמך, וכל שכן שלא תעשה דברים המצערם את ההורים.

ובזכות זה יעזור השי"ת שתצליח ברוחניות וגשמיות ובעה"י יהיה לה רפואה שלמה.

יעקב ישראל קניבסקי

ספר אגרות ורשימות קה"י

מרן הקהילות יעקב זללה"ה בהיכל כולל חזון איש, כשליצידו בנו הרב שליט"א. באדיבות ספר "רבי חיים".

בעה"י אור ליום ו' עש"ק פ' תרומה התש"כ.

החווה"ש עד העולם לפא"מ כבוד הגאון הגדול המפורסם כו' וכו' הג"ר... שליט"א הגאב"ד ד... יצ"ו.

אחרי הקדמת השלו' כמות באתי בזה בדבר הבחור המופלג היקר... שלומד כעת בשיבת... כשנה וחצי וגדל והצליח וגם עשה פרי בתורה"ק והנה נפשו חשקה בתורה להמשיך בלימודו בתוה"ק, ואביו הנכבד דורש ממנו לחזור ל... וכבר קנה עבורו כרטיס בספינה והדברים מוראים לפי דברי הבחור... הנ"ל שכוונת אביו הוא שיפסיק לימודו ויתחיל במסחר ח"ו...

והנה ע"פ דין אין חיוב מצד כיבוד אב לשמוע לו בכיו"ב כמבואר בש"ע אבל מ"מ השבתי שצריך לראות מאוד שלא יקפיד עליו אביו מכמה וכמה טעמים.

והנני דושכ"ג ומצפה לשמוע מכבוד הדר"ג אך בשורות טובות ומשמחות. זה זמן כביר שלא קבלתי ידיעה משלומי ומכל אשר אתו ואני תקוה ששלו' הכל שלו'. כן אצלינו תלי"ת בעד החיים והשלו' המצפה לרחמי השי"ת ולגאולה שלמה.

יעקב ישראל קניבסקי

קריינא דאגרתא ל"ז

עשרת ימי תשובה תשמ"ה.

להורים ולמחנכים די בכל אתר, ה' עליהם יחיו.

...והנה מן הדין אין מצות כיבוד אב ואם נאמרה במקום לימוד תורה כמבואר בשו"ע יו"ד סי' ר"מ סעיף י"ג, ולא עוד אלא שמצות כבוד אב אינה דוחה אפילו את זכותו של הבן לבחור מקום שלבו חפץ, עיי"ש בסעיף כ"ה.

ולשומעים יונעם וברכת עולם על ראשם

אלעזר מנחם מן שך

יעקב ישראל קניבסקי

קריינא דאגרתא קל"ח

הליכות שיח

הנהגות מהרב שליט"א בעניני כיבוד אב ואם

- ט. לא יסתור את דבריו¹³, וגם אחר מיתת אביו אסור¹⁴. והיינו שלא יפסוק היפך מאביו, אבל לומר "נראה לי לא כך" כל שלא פוסק, מותר¹⁵.
- י. מותר לשבת על כסא אביו שמת, ואדרבה זהו כבודו¹⁶.
- יא. לא יעשה את אביו שליח עבורו, שזה דרך חציפות¹⁷, ואם אין בזה שום טירחא לאביו, צ"ע¹⁸. ואם האב נהנה לעזור לבנו, יש להתיר¹⁹.
- יב. רבינו אמר כמה פעמים לנערים שבאו להתברך לפניו ל"בר מצוה", ושאלו איזה הנהגה טובה יקבלו על עצמם לכבוד הבר מצוה, והשיב: שיקבלו על עצמם מצוות כיבוד אב ואם. והראה בירושלמי (פ"ק דקידושין ה"ט) כל העושה מצוה אחת מטיבין לו ומאריכין את ימיו ונוחל את הארץ וכו' מה אית לך אמר רבי מר עוקבן כגון כיבוד אב ואם.

נמסר ע"י נכד רבינו הרה"ג רבי אי"ש שטיינמן שליט"א

- א. מצות כיבוד אב ואם - היא ממצוות שבין אדם לחבירו ולא בין אדם למקום¹.
- ב. מקום הקבוע לאביו להתפלל שם, אפי' שמתפלל שם רק תפילה אחת, מ"מ לא יעמוד שם להתפלל תפילה אחרת².
- ג. מי ששואלים אותו לשם אביו, אפי' אין צורך מיוחד, מותר להשיב ובלבד שיאמר בדרך כבוד 'אבא מארי'³. ואפילו שם אביו פלאי⁴.
- ד. אבל לא יקרא לאחרים כשם אביו אם הוא פלאי⁵, ואם שואלים אותו [שלא לצורך] לא ישיב להם⁶.
- ה. בגדר שם "פלאי"⁸, הדבר נחשב לפי אותו מקום⁹.
- ו. אין האב צריך לעמוד בפני בנו אפילו הוא ת"ח גדול ממנו, אא"כ לימד אותו תורה¹⁰.
- ז. סומא עומד מפני אחרים ועומדים מפניו¹¹.
- ח. צ"ע אם בת אומרת על הוריה הריני כפרת משכבו¹².

- 1 ע"י מנ"ח (מצה לג) שמסתפק בזה, ורבינו הביא ראי' מקידושין (לב) שהאב יכול למחול על כבודו, ואם היה בין אדם למקום אין לו רשות למחול.
- 2 ע"י יו"ד סי' ר"מ ס"ב, ועי' ט"ז סק"ב שאסור לעמוד במקום המיוחד לאביו לשבת, ומשמע כרבינו דאפי' שימוש אחר באותו מקום אסור.
- 3 שו"ע סי' ר"מ ס"ב והראה רבינו לפתחי תשובה שם סק"ב.
- 4 כי מה שכתוב דשם שהוא פלאי משנה שמם קאי על אחרים, אבל אם שואלים אותו איך שם אביו. מותר לענות באם אומר אבא מארי. כן למד רבינו, ועי' פ"ת שם.
- 5 עוד אמר רבינו: המנהג שנבא שמעלה את אביו לתורה אומר יעמוד אבי מורי, אפילו שם אביו אינו פלאי.
- 6 פשוט כן בדעת רבינו.
- 7 ורבינו מקפיד שלא לקרוא לבנו הקרוי ע"ש רבו המובהק מרן החזו"א, בשמו, מפני שהוא שם פלאי, [ובשנים האחרונות מיקל ואולי כי היום אין השם פלאי כ"כ].
- 8 ע"י סי' ר"מ ס"ב.
- 9 הנידון היה בשם המצוי אצל קהילות החסידים כגון "לוי יצחק", האם מותר למי שנקרא "ליטאי" או "ספרדי" שאין מצוי שם זה אצלם לקרוא לאחר הנקרא בשם זה, או שכיון שאצלם לא מצוי שם זה נחשב בגדר פלאי, ועי' השיב רבינו דאם מצוי בסביבה שם כזה לא משנה מאיזה עדה, נחשב למצוי ואינו פלאי.
- 10 רבינו הוסיף: ואז, אפי' אין הבן ת"ח, כיון שהוא ת"ח כלפי אביו סגי בכך ויש לעמוד מפניו כמ"ש בשרע סי' ר"מ ס"ז (א"ה) והיינו שילמד את אביו תורה עד שיהא בגדר תלמידו כמ"ש בשו"ע שם.
- 11 ע"י בהנהגות נחלת צבי בשו"ע סי' ר"מ ס"ו, ואל הסכים רבינו לסברא המובא שם, שחשיב קימה שאין בה הדור כיון שאינו רואה אותם.
- 12 רבינו לא הכריע, ואמר מסתבר שהעולם נוהג שלא לומר, וצ"ע עכ"ד. בשו"ע (סי' ר"מ ס"ט) כתב בתוך י"ב חודש אומר הכ"מ ואח"כ אומר זכרוננו לברכה, ושמעתי מרבינו טעם למה דוקא אחרי מותו מברכים אותו ואילו בחייו לא מצינו דין שהבן יאמר על האב כל פעם שמזכיר שמו "שיאריך ימים" וכו', כי בחייו יש לכבוד בהרבה דברים אחרים כגון מאכליו ומשקרו וקם מפניו וכו' אבל אחר מיתתו שנשאר רק הזכרת שמו, מכבדים אותו בזה.
- 13 שו"ע סי' ר"מ ס"ב.
- 14 א"ה, ולכא"ה זה דלא כתב ר"י הקדושין ל"א סוף ע"ב וראיתי מצינים לשו"ת תשב"ץ (ח"ב סי' נג) שכתב כ"ל.
- 15 ובאר רבינו עוד: שאם הבן אומר נראה לי אחרת מהאב אין בזה משום חסרון במורא האב, כי כן הדרך שאמר אומר כן והשני חושב היפך אבל לפסוק לא כאביו בזה יש בזיון וגם אם אביו שואל אותו מה דעתך על דבריו, אין היתר לחלקו עליו בפסק רק כ"ל. שיאמר נראה לי לא כך. עכ"ד. קידושין ל: א"ר חייא בר אבא אפילו האב ובנו הרב ותלמידו שעוסקין בתורה בשער אחד נעשים אויבים זה את זה, ואינם זדים משם עד שנעשים אוהבים זה את זה. וכתב ע"ז העצמות יוסף: נראה דהיינו כעין מקשה ומתרג' כדי להסיק מתוך ויכוח ההלכה אליבא דהלכתא וכה"ג מותר לבן להקשות את אביו, ולא דמי להא דאמרי דלא יסתור את דבריו ולא יכריע. והו"ד בפתחי תשובה (רי"ס ר"מ), ועי' חזון איש (י"ד ר"ס קטט) שכתב: ולא סותר את דבריו, נראה דדוקא בלשון החלטה, אבל לטעון בסבארה ולהקשות שרי, שהרי כל התלמידים ידו בפני רבם וסותר דבריהם. ע"ש. ועי' ערוך השולחן (רי"ס יב - נ).
- 16 רבינו הביא ראי' מקרא במלכים (א' יב), ושלמה ישב על כסא דוד אביו. וכן נוהג רבינו בביתו שיושב על כסא שהיה מיוחד לאביו בחייו.
- 17 ע"י קדושין מ"ה. ואמר עוד, אפי' דברים פשוטים שהעולם רגיל לבקש מההורים כגון שיקנה לו דבר בחנות או יכין לו אוכל וכה"ג, יש להזהר. ופעם שאלוהו על מה סמכו כל העולם שא' ההורים מכין אוכל לילדים הקטנים. וענה הרי הם פטורים מן המצוות.
- 18 ושאלתי כגון מי שיש לאביו רכב ונוסע למקום פלוני, האם יכול הבן לבקש ממנו שיקח גם אותו לשם. ולא הכריע.
- 19 דבר זה למד רבינו מהר"ן קידושין (י"ג. מדפי הרי"ף) "ומיהו אם היה אביו מקפיד בדבר הרבה יקבל" ובכלל זה אם נהנה.

שיח אמונה

הגאון רבי יצחק שאול קניבסקי שליט"א

בדין מוכר שדה אחוזה שנה אחת לפני היובל שהלוקח אוכל עוד שנה אחר היובל

הדין הוא שהמוכר שדה אחוזה אינו יכול לגאול בשנתיים הראשונות להמכירה דכתיב במספר שני תבואות ימכור לך, וצריך שבשתי שנים האלו הלוקח יוכל לאכול תבואה משדהו, דאם אחת מהשנתיים היתה שנת שביעית או שנת שדפון אינה עולה מהמנין וצריך להוסיף עוד שנה ורק אח"כ המוכר יוכל לגאול, עי' כ"ז ברמב"ם הלכות שמיטה ויובל פ"א ה"ט ואילך.

והנה כ' שם הרמב"ם בה"ב ז"ל מכרה שנה אחת לפני היובל הרי הלוקח אוכל אותה שנה שניה שנה אחת היובל שנאמר שני תבואות, עכ"ל, וצ"ע ג' דהא הרמב"ם פסק לעיל בפ"ה ה"ז דלעולם שנת יובל היא שנה אחר שמיטה וסמוכה לה דשנת מ"ט היא שמיטה ושנה שאחריה שנת החמישים היא יובל, א"כ היכי משכח"ל שהמוכר שנה אחת לפני היובל שישלים רק שנה אחת שנה אחת היובל, והלא הוא מכר בשמיטה שגם היא אינה שני תבואות, ונמצא שצריך להשלים שתי שנים, ולית נגר ובר נגר דיפרקיא.

ועי' שיח השדה לאאמו"ר מרן הגאון שליט"א ח"ג ערכין דף כ"ט ב' משכ"ב והניח בצ"ע, ועי' אגרות ורשימות קה"י לאזמו"ר מרן זללה"ה שדחק דמשכ"כ הרמב"ם שנה אחת רצ"ל שנה אחת של אכילה לפני היובל והיינו שהיה עדיין שתי שנים לפני היובל עכ"ל וזה דוחק גדול לכאורה, ושמא י"ל עי' דברי המנחת חינוך שהובא בדרך אמונה פ"א משמו"י סקנ"ו שאם עבר וזרעה בשביעית עולה לו, לפי"ז י"ל דמיידי בעבר וזרעה בשביעית שלפני היובל ועתה חסר לו רק שנת היובל, מיהו השעה"צ שם הניח ד"ז בצ"ע, גם לפי דברי הראי"ה שהטעם ששביעית אינה עולה לו הוא משום דלא קרינא ביה במספר שני תבואות משום שמה שאכלה הלוקח אינו מכח מה שנמכרה לו השדה, ליתא למשכ"כ המנ"ח וא"כ צ"ע.

לסמוך עליו להלכה.

שח הרב שליט"א: כשהדפסתי את ספרי "השם אורחותיו" על ספר "אורחות חיים להרא"ש" [נדפס ב"שיח השדה" ח"א], היו לי הגהות והוצרכתי לשולחו לדפוס. באותו הזמן חשתי שלא בטוב, ושכבתי במיטה, אבא בא אליי כדי לבקרני, ואמר לי שהוא הולך כעת למדפיס עם ההגהות שיש לו על ספרו שלו, אמרתי לו שגם לי יש הגהות, אבא ביקש שאמסור לו אותם, ומסרתי לו. בפועל דוקא ההדפסה של ספר זה ארכה כמה שנים, שזה היה זמן מאוד לא שגרתי. אבא אמר לי: "יודע אתה מדוע ארכה ההדפסה זמן כה רב? משום שהטרחת אותי למסור את ההגהות". "הרי רק אמרתי שיש לי הגהות, ולא ביקשתי שאבא ימסור את זה?" התפלאתי, ואבא השיב: "בכל זאת לא היית צריך לשלוח על ידי", רואים אנו את גודל הדקדוק המיוחד במצוה זו, בין הרב לאביו מרן בעל הקה"י, גם הרב לא העז לבקש אלא רק אמר שיש לו, ואעפ"כ הקב"ה מדקדק עם צדיקים כחוט השערה, וההדפסה התעכבה זמן רב.

באותו ענין שח הרב שליט"א בפעם אחרת: בתור בחור צעיר כשחזרתי מהשיבה לבית, מזג לי אבא כוס תה חם, החזו"א אמר לי מיד: "אל תשתה מהכוס" כי כך כתוב בגמ' בקידושין (ל"א ב') "אמר ליה רב יעקב בר אבובי לאבבי כגון אנא דעד דאתינא מבי רב אבא מדלי לי כסא ואמא מזגה לי היכי איעביד א"ל מאמך קביל ומאבך לא תקבל זכיון דבר תורה הוא חלשה דעתיה".

על כיבוד אם של מרן החזו"א, שח הרב שליט"א פעמים רבות, את הדברים הבאים: "כאשר סבתי מצד אמי (אמא של מרן החזון איש זיע"א) התגוררה בבני ברק ומרן החזון איש גר בקרבתה, היה עולה מדי יום לביתה ומשוחח עמה בערך כמחצית השעה. ומה היה משוחח עם אמו? מה היה בקוסובה (עיר מגורם בחו"ל), וכל מיני דברים מעין אלו", הוסיף הרב ואמר: "כשהייתי צעיר ורואה את זה לא הבנתי מה החזון איש לוקח את הזמן היקר שלו ומקדיש אותו לדבר עם אמא שלו לכאורה לדברים של מה בכך. אבל אחרי זה שגדלתי הבנתי, ידעתי מה זה המושג של כיבוד אב ואם, כזו מצוה גדולה, החזון איש ראה להקדיש לזה זמן לשוחח עם האמא".

מצוה זו של כיבוד אב ואם - המכונה בחז"ל (מדרש רבה דברים פרשה ו' אות ב') "**חמורה שבחמורות**" - חביבה מאוד אצל הרב שליט"א, עד למאוד, כאשר נערי בר מצוה הרגילים לבוא לבקש את ברכתו, שואלים במה עליהם להתחזק ולקבל על עצמם לקראת קבלת עול תורה עליהם, מלבד מה שאומר להם לסיים את כל הש"ס או להקפיד ולדקדק בהלכות תפילין וכד', תדיר מעודד הרב על חיזוק במצוה זו - מצות כיבוד אב ואם. בפני חלק מהנערים אף פותח הרב את הירושלמי במסכת קידושין (פ"א ה"ט), על המשנה: כל העושה מצוה אחת מטיבין לו וכו'. שם נאמר בגמ': אמר רבי יוסי בי רבי בון מי שייחד לו מצוה ולא עבר עליה מימיו מה אית לך אמר רבי מר עוקבן כגון כיבוד אב ואם. ומפרש הרב בשם אביו מרן בעל הקהלות יעקב זצוקללה"ה שהכונה דוקא על מצות כיבוד אב ואם, מפני שהיא מצוה תמידית ותדירה.

בנושא זה, יש מקום להביא מש"כ הקה"י בהקדמת ספרו על התורה ברכת פרץ, וז"ל: **וכדי לקיים מצות כיבוד אב ואם [כדתניא בקידושין דל"א ע"ב מכבדו בחייו מכבדו במוות] קראתי את שם הספר ברכת פרץ לזכר כבוד אאמו"ר הרה"ח ר' חיים פרץ ז"ל [יום היא"צ ר"ח ניסן] ולזכר א"מ מרת ברכה ע"ה [יום היא"צ ב' אייר] בג"ע תהא מנוהתם עדי יקיצו וירגנו שוכני עפר בתחיית המתים והמה בתוכם ויה"ר שיהי' במהרה בימינו, עכ"ל, עדים אנו לחביבות מצוה זו שהיתה בעיניו, שקרא את שם אחד מספריו הראשונים, כשם אבותיו כדי לקיים מצוה זו.**

כאשר שאלו את הרב שליט"א, באחד הפעמים, האם קיבל הסכמה מחמיו מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל השיב הרב בחיוב. משנשאל מדוע לא הדפיס זאת בספריו, ענה הרב: "**משום כיבוד אב**", ומיד הוסיף הרב לבאר: "**אבא היה נוהג שלא נותן הסכמה לספרי הלכה משום שהיה מיראי הוראה, ואם אני יביא את הסכמותי של מו"ח בלבד יש בזה משום חיסרון בכיבוד אב**".

בחיי אביו היה נוהג הרב שליט"א, שלא לענות על שאלות בהלכה, וחשש להיות מורה הוראה בפני רבו, וגם בזמנים בהם הפסיק אביו לענות על שאלות בהלכה, סירב הרב לענות. רק משנסתלק לבית עולמו התחיל הרב להשיב, וגם בזה בענוותנותו מוסיף תמיד שלא

שיח יצחק

מדברי גאב"ד רמת אלחנן הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א שליבן מפי גיסו הרב שליט"א

הרבצת תורה במקום ביטול כיבוד הורים

להקים ת"ת נוסף בעיר. סוף סוף 'שותא דינוקא' שלו היה חינוך ילדים. ואכן הקים את תלמוד התורה והצליח מאוד.

קצת יותר מדי.

נוצר מצב שהורים התחילו להעביר ילדים לת"ת החדש, והרישום נטה במובהק לטובת הת"ת החדש ורוקן את הת"ת הוותיק בצורה משמעותית. בשלב זה החלה מתעוררת תרעומת של האב על בנו ומצד שני, עזיבת הבן את הת"ת שהקים הייתה סיכון שאי אפשר לשער מראש את תוצאותיו.

הצעתי את השאלה לפני גיסי מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א. והשיב שיש לומר לבן שילמד בכולל ואין מחובתו להקים ת"ת וללמד כשהדבר גורם צער לאביו, ואף אם אביו רשע אסור לצערו. ואם הוא רוצה לעסוק בללמוד תורה לאחרים שיחבר ספרים.

[מעובד מדברי גאב"ד רמת אלחנן שליט"א]

המהרש"ם מברעזאן זצ"ל (שו"ת ח"ט סימן עח) קבע להלכה שאף שנפסק ש'כיבוד אב משל אב' ואין על הבן חיוב להפסיד בשביל האב, ואף לדברי הראשונים שגם להימנע מרווח עבור אביו אין הבן מחויב, מכל מקום באופן שעל ידי שיחזיק הבן במסחר כזה שמהווה תחרות למסחרו של אביו ומתהווים קטטות ומריבות, ביצינות או צער לאביו, ודאי מחויב הבן מדינא לעזוב את המסחר הזה, או לנהל את עסקיו בעיר או מדינה אחרת כך שלא יהיה כל חיכוך עם אביו.

ומה הדין כשמדובר בהרבצת תורה?

בעיר פלונית חפצו חכמי העיר בפתיחת תלמודי תורה נוספים על תלמוד-התורה הוותיק, תחרות בין הת"תים, סברו, תביא לעליית רמת ההשקפה בכל הת"תים, והרי אמרו 'קנאת סופרים תרבה חכמה'. בנו של מנהל הת"ת הוותיק החליט, ואף קיבל את ברכת אביו למהלך,

תשובות הרב שליט"א על פרשיות השבוע שנערכו ע"י מכון 'דעת נוטה'

ש. פרק י' פסוק ט', ויאמר משה בנערינו ובזקנינו נלך. צ"ב למה הקדים נערים לזקנים, ולכא' יש להקדים את הזקנים לכבודם, וכדכתיב (תהלים קמ"ח) הללו את ה' מן הארץ וגו' זקנים עם נערים וגו'.

ש. פרק י"ב פסוק ב', החודש הזה לכם ראש חדשים. וכתב הרמב"ן זצ"ל וטעם החודש הזה לכם ראש חדשים, שימנו אותו ישראל חודש הראשון וממנו ימנו כל החדשים שני ושלישי וכו' עכ"ל. רצוני לדעת אם נקטינן להלכה כדברי הרמב"ן שיש למנות מנין חדשים כמנין ישראל, ואסור לומר החודש הראשון השני וכו' לפי מנין הגויים. וכן אם מותר למנות מנין השנים כתאריך הלועזי שהוא למנין הנוצרים.

ש. פרק י"ב פסוק כ"ו, וה' כי יאמרו אליכם בניכם מה העבודה הזאת לכם, ואמרתם זבח פסח הוא ללה' וגו' ויקד העם וישתחוו. פרש"י ויקד העם על בשורת הגאולה וביאת הארץ ובשורת הבנים שיהיו להם. וצ"ב דלקמן (ל"ג ה') כתב רש"י דפסוק זה מיירי בבן רשע, וא"כ למה כתב רש"י דויקד העם הוא גם על בשורת הבנים.

ש. פרק י"ג פסוק ט"ו, ויהי כי הקשה פרעה לשלחנו, ויהרוג ה' כל בכור בארץ מצרים וגו' על כן אני זוכה לה' כל פטר רחם הזכרים וכל בכור בני אפדה. והנה במדרש רבה (שמות י"ח ג') מבואר דאף בנות בכורות של מצרים מתו במכת בכורות ושל ישראל ניצלו, ולפ"ז יל"ע מה טעם לא נצטיינו לפדות גם בת בכורה, הרי טעם הפדיון מפורש בתורה משום שניצלו ממכת בכורות וא"כ מאחר שגם בנות בכורות של ישראל ניצלו, למה לא צייתה תורה לפדותם.

1. ראיה נכונה דבין שליט'א דבסבסכת שנתחמו לנינו מן מצוה, שאפי' הן יש לו סימאן, ואיתא הנה' לן הדיוט ולו טעמאן, וליז' וטעמאן שיראל ואז' וטעמאן שירא, מסבא איהו דבסבכת, עכ"ל. רא' אמורא דאז' שנייה: ארדאסי חס' מק'ן, קידין; קון, משום דבדב' מצוה לן הדיוט קורס, ואיז' לן קדימא לקון משום בדיק' 22. ב' תורת תורה: משום דה' תלחת' ש' בא' הוהירי שלא לכתוב ח"ו מין' וחדשיה כספריהם של אומות תועלם (ובפירוש' הכותב בעין' יעקב שר' מגילה כתב: שיתבט שמות' הדיינים ובה' שפיר מלך' ודבורת חת' ח"ו (ספ"י וט"ו ר"ב) עכ"ל. במין' שאז' מלך' לבריתא תעלם און' איתנו י' תועלם מחורשי' דו' לא' כאותם הדינים מקרוב' הנהומים שכותבם: מין' מגילת' מין' לטוים הנהומים וחדשיה וחותם עשאו' לן מלך' וקלא' שיראל קור' עכ"ל.

3. בעמ' 37. הרע"ש ש"ס' ח"א' רוב עובדי עתיד' שלישי השתאשבה איה' "זבח פסח סאל לה" ש'הוא ר"ל תלחשבת הן' החכם (עיי' ש' כיצד קומת לך' לכן השתתוו' בשורת הבנים' ש'היה' כן' ר' חכם, ע"פ מה' שתייר' ע"ה).

4. ל'כא' כוונת רבינו ש'ליט'א דלפי המבואר שם במשנ"ב [בסע הגר'] בטעם הסוברים שאין בנות בכורות צריכות להתענות בערב פסח [אך שגם הם יצלו ממכת בכורות] משום שהתורה לא נתנה קדושת בכורות לקבוצת לטווח דבר. וכונת המש"ב דכמו שהתורה לא נתנה קדושת בכורה [הנאמן זכר לטווח שיעצלו ממכת בכורות] אלא לבכורים זכרים, כמו כן אין צריכים לעשות זכר לטווח [להתענות בערב פסח] אלא בכורים זכרים. ולפ"ז מבואר ג"כ למה אין מצות פדיון לבת בכורה. דפדיון לא שייך אלא בשותק שנתקדש (דנצטונו מפרט פירוטם מקדושתם כשיהיה המשכן שאז נתקדשו הכהנים לעבודו. ומצות הפדיון שבפרשת בא נאמרה אלתמיד כמש"כ בחזון"א אין סימו ק"ה).

שמועות מהרב שליט"א כפי שמסרן לתלמידו הנאמן הרה"ג רבי שמעון ברעכער זצ"ל

שאלה: שמעתי בשם הרב שההבטחה של לוי עלי ואני פורע¹ היא רק כשמכין לכבוד שבת, אבל אם עושה לכבוד עצמו אין את ההבטחה.

שאלה: אם אינו יודע בעצמו מה כוונתו האמיתית, וחושש שמא רק מדמה בנפשו שזה לכבוד השבת.

שאלה: מה הדין אם הוא לצורכו ולצורכה, כלומר שמכוין לכבוד שבת אבל גם מכוין להנאה?

תשובה: מהני³.
 מתוך ספר שמענו כן ראינו ח"ב הנמצא בשלבי עריכה,
 להערות ניתן לפנות למייל: shamanusefer@gmail.com

[illegible]

מילה בסלע

כתב החיי אדם (כלל ס"ז סעיף ג'), וז"ל: הכבוד הוא במחשבה ובמעשה ובדבור, אלא על כרחך, דרוצה לומר שמכבדם בלבו שהם חשובים בעיניו ובלבו, דהינו שידמה בעיניו שהם גדולים ונכבדי ארץ, אף שיהיו בעיני שאר בני אדם אינם חשובים כלל, וזהו עיקר כבוד וכו', עכ"ל בקצרה.

באחד מן המכתבים נשאל הרב שליט"א: כיצד אפשר לצוות על אדם שיחשוב דבר שאינו?

הרב שליט"א כדרכו בקודש השיב במילים מועטות: **"לכל אחד יש מעלות"**.

אכן תשובה קצרה, אך טמון בה יסוד עצום, והיינו, כל אדם לכשיחפש, ימצא באביו ובאמו, וכן בזקניו, איזה נקודות שבהם נתיחדו, וכבר קבעו חז"ל (עי' סנהדרין ל"ז א') ש"חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם", וכל אדם יש בו מן המעלות שאין באחר, ו"כשם שפרצופיהן אינן שוין כך דעותיהן אינן שוות", ובזה צריך אדם להתבונן במחשבתו, על אביו ואמו וזקניו, ורק אז יזכה לקיים מצוות כיבוד אב ואם כראוי.

משולחן מלכים

תשובות הרב שליט"א לשאלות שעלו על שולחנו

התשובות נאמרו לשואלים פרטיים, ואין ללמוד מהם הוראות מעשיות

משפחה שהסתבתא נפטרה בגיל 65 מהמחלה הנוראה, והיא היתה קרויה על שם הסבתא שלה, שגם היא נפטרה מהמחלה באותו גיל, כעת נולדה נכדה במשפחה זו.

בקשו לשאול את הרב שליט"א אם להוסיף שם או לקרוא בשם זה אך לכוונה בשם אחר.

השיב הרב: **"לקרוא בשמה ממש בלי תוספת או כינוי"**.

משפחה שהסתבתא שלהם נפטרה מקריש דם במוח בגיל 42.

ושאלו את הרב שליט"א אם לקרוא על שמה משום כיבוד אב, או יש לחשוש.

במענה הרב שאל: **"בת כמה היא הייתה?"** ואמר: **"42 זה לא צעיר"**.

הם שאלו שוב: האם אפשר לקרוא לה בלי להוסיף שם? וענה: כן.

אמרו השואלים: שהם חוששים ושואלים אם להוסיף את השם 'תמר', והשיב: **"אפשר"**.

שאלו: אם להוסיף בהתחלה או בסוף, ואמר הרב: **"בהתחלה, זה לא משנה"**.

יהודי שגר בצרפת, שאל כך: **"אשתי והוריה, דיברו עם אדם שמתיימר לדעת עתידות, ואמר להם שמסוכן להם לישאר בצרפת, אבל אני מאוד לא רוצה, כיון שאבי נפטר לפני חודשיים, ואני מטפל בעסק שלו, ואם לא אעלה אשתי לא תרגיש טוב בזה, שכל משפחתה עולים והוא לא, מה לעשות?"**

הרב שליט"א השיב: **"שיעלה לארץ", ובירכו: "ברכה והצלחה"**.

שאלה הפוכה הגיעה מאמריקה: **"קניתי דירה בארץ ישראל ואני רוצה לעבור לגור בה, אך משפחת אשתי גרה כאן באמריקה, ומורי חמי אומר לי, איך אתה עוזב את אמריקה, לא תראה אותנו יותר וגם לא את שאר הנכדים, ואומר לי לא לעשות זאת, כיצד לנהוג?"**

הרב שליט"א השיב: **"תבוא לארץ, וכל הילדים בעז"ה יבואו לארץ"**.

מה נהדר

מראות הוד משולחנו של הרב שליט"א בימים אלו

מעמד מיוחד בעת שהרב שליט"א בחן באריכות ובחביבות את נבחרי לומדי ארגון 'זכרון חנה' ללימוד המשניות.

התכנסות ילדי הת"תים בבני ברק בהיכל בית המדרש ויזניץ

חד אלפי ילדי תשר"ר

מעמד סיום ששה סדרי משנה שע"י ארגון 'קביעותא'

הגאון רבי נתן זוכובסקי שליט"א והגאון רבי יוסף יקותיאל אפרתי שליט"א בהתייעצות במעונו של הרב שליט"א

שיחת חולין

מנהעשה והמתחדש בעניני דיומא

את הספר, יפנו למכון 'שיח אמונה' בכתובת se3077700@gmail.com. לרכישת כלל ספרי 'שיח אמונה' ניתן לפנות לחנויות הספרים המובחרות, או בשלפון 03-3077700 שלוחה 6.

בימים אלו נכנסו רבני דגל התורה הגר"נ זוכובסקי שליט"א והגר"י אפרתי שליט"א להתייעצות במעונותיהם של הרב שליט"א ומרן ראש הישיבה שליט"א. במהלך ביקוריהם העלו הרבנים כמה נידונים שהזמן גרמן וקבלו את דעת התורה.

לשאלת מנהלי מוסדות בימים אלו השיב רשכבה"ג מרן שר התורה שליט"א בענין החיסונים לקורונה: **"ודאי להזמין את החיסונים אל תלמודי התורה ובתי הספר, וצריך להתחסן בהם"**.

לאור ריבוי החומר בעניני כיבוד אב ואם, ולמרות הכפלת עמודי העלון עדיין נותר חומר איכותי רב, הוחלט כי הגליון הבעל"ש יוקדש אף הוא לעניני כיבוד אב ואם, על כן פונה ומבקשת מערכת העלון 'שיח אמונה' מכל מי שיש באמתחתו חומרים מתורנו והנהגותיו של הרב שליט"א להעבירם בהקדם להמערכת לתועלת הרבים.

נתקבלה תרומה לחלוקה נוספת לבתי מדרשות של 'דרך אמונה' הלכות שמיטה ויובל, במהדורה החדשה שבהוצאת המכון, המנוקדת והמתוקנת, עם ביאורים, הערות תשובות והוראות מספרי ומתשובות מרן שליט"א בתוספת דעות גדולי הפוסקים. בתי מדרש המבקשים לקבל בתרומה

מכון 'שיח אמונה'

לחידוש ספרי מרן רשכבה"ג והגר"נ זוכובסקי שליט"א

03-30-777-00

שלמסר לשמיעת שיעורי השמיטה

מתגאון רבי יצחק שאול קניבסקי שליט"א

03-308-5000

להרשמה לקבלת העלון se3077700@gmail.com

כף זכות

"והוי דן את כל האדם לכף זכות"

גליון מס. 29 | שבט תשפ"ב | יו"ל ע"י מערכת 'קובץ גליונות'

בדידי הוי עובדא

החבר מאחר לתפילה... אדון אותו לכף זכות!!!

ולפעמים מוזהר לאדם לדון את עצמו לכף זכות, כשזה מעורר אותו להתעלות בעבודת ד'.

המזכירה שלא ענתה

זה היה שבוע שעבר כשהייתי צריך לשלם אגרה כלשהיא לעיריה וקבלתי מספר טלפון ישיר של הפקידה האחראית על התחום המסרי לו הייתי זקוק. ניסיתי כמה פעמים, אך ללא מענה. שלחתי מייל כמה פעמים, ואין מענה. כמובן שמיד חשבתי מה יכול להיות? למה היא לא מרימה? מה אני כבר רוצה, רק לשלם אגרה, ואז חשבתי לעצמי: איזה עובדות יש בעירייה, לא אכפת להן מהציבור, לא מרימות טלפונים כי לא מתחשק להן, וכך עברו הימים ואני נשארת קצת מתוסכלת ותוהה מה עלי לעשות, אולי לגשת בעצמי לעיריה או לחכות עוד....

ביום ראשון השבוע התקשרתי שוב על הבוקר, ולפתע ענו לי מיד. הייתי קצת כהלם מהמהירות, לכן שאלתי את העונה האם זו הגברת הזו והזו שאני מחפש, כמובן שזו היתה היא. מיד שלמתי את האגרה. ואז היא אמרה לי: בטח חפשת אותי שבוע שעבר, אז תדע שפשוט הייתי חולה ולא הייתי במשרד ולכן לא עניתי, הייתי ממש מופתע, וחשבתי לעצמי כמה צריך לדון לכף זכות, גם כשבטוחים שאין שום זכות, וע"כ אמרתי מיד לשלוח את המעשה לגליון החשוב שב"ה עושה וגורם מהמפכה בציבור, תמיד לחשוב לכף זכות.

תודה רבה על החזק מגליון מיוחד זה.

השעון המעורר שלא עורר

סיפור טרי מכלי ראשון: כבר כמה שנים שהפלאפון הישן שלי משרת אותי בנאמנות כשעון מעורר, יום יום, בוקר בוקר, בקול רעש גדול.

לפני כמה זמן הגני מוצא את עצמי קם באיחור ולא מבין מה קרה?

איך אינני שומע את השעון מעורר??

אני חוזר ובודק כל ערב שהכל מסודר כנדרש וליתר בטחון מוסיף צלצול נוסף בשתי דקות הפרש מהראשון, אבל עדיין לא מתעורר על ידו.

האם הפלאפון לא מצלצל?

אני בודק, והוא עובד, 100%!!!

כנראה העייפות כ"כ חזקה וגוברת על הכל. בלית ברירה אני דואג לצלצול שלישי, הפעם מפלאפון אחר, למרות שהוא חלש יותר מהפלאפון הישן.

ומשום מה, דוקא ממנו אני מתעורר....

תעלומה??!! אבל זו המציאות!!!

לאחר כמה זמן, כשלצערי הרב קורה שאני מוצא את עצמי קם באיחור, התעלומה סוף סוף נפתרה.

תשמעו כמה פשוט:

לשעון יש אפשרות ל-5 צלצולים בזמנים שונים. שלושה מהם היו מסודרים וצלצלו בשעות אחרות לפי הצורך.

דוקא שני הצלצולים של הבוקר היו על רוטט בלבד, ואני כזה עם הארץ שאפילו לא ידעתי שקיימת כזאת אפשרות.

אם זה קרה לי - אולי זה קורה לאחרים. אולי לא בעיה כנ"ל אלא מסיבות אחרות.

מעשה בטרמפ

לפני כשלושים חמש שנה למדתי באחת הישיבות החשובות בירושלים. ביום שיש אמר לי החברותא כששמע שאני נוסע לשבת לכית הורי "יש לי כאן רכב ואני מוכן לקחתך הבייתה אבל אל תביא לי עוד 'טרמפיסטים' - איתך נעים לי אבל אין לי כח לעוד אנשים". סיכמנו שאחכה לו עם התיק שלי בשעה 12:00 בלובי של הקומה.

והנה בשעה היעודה המתנתי עם התיק שלי. והיות וזו הקומה המרכזית של הפנימיה עבר שם חבר שלי ושאל אם אני נוסע הבייתה? לשמע תשובתי החיובית הציע לי "יש כאן עוד שלשה בחורים - כדאי לכם לקחת מונית עד תחנה מרכזית וזה יצא לכם יותר זול". הנהנתי בראשי אך סירבתי והוא המשיך "למה לא? הנה לאדם אחד עולה באוטובוס כך וכך (איני זוכר את המחיר) ולשלושה זה יוצא כך וכך, ואילו מונית עולה כך וכך וממילא זה יותר זול". אמרתי לו: "נכון, אבל אני לא מעוניין תודה על הדאגה". הוא לא הסתפק בכך וקרא לבחורים "בואו הנה, נכון כדאי לו לקחת איתכם מונית....?"

וכעת, נשאל שאלה אחת: האם הוא צודק? והתשובה היא: ודאי שהוא צודק. מנקודת מבטו החשבון הוא נכון ביותר. מה חסר לו? מילה אחת: 'טרמפ'. אם היה יודע שיש לי טרמפ - כל התמונה היתה משתנה.

וזה בעצם היסוד של לדון לכף זכות. אתה בטוח שאתה רואה את כל התמונה. שיש בידך את כל המידע ולפי זה אתה שופט... אבל אם תדע שלפעמים פרט אחד קטן יכול לשנות ה-כ-ל זה יתן לך כח לדון לכף זכות.

אי"ה בגליון מיוחד זה יובאו עובדות הקשורות לכף זכות. במשך השנה הקרובה יוקדש מדי שבוע גליון אחד לזכות כל אחד מארבעים וחמישה שנהרגו במידון אשר רבים מהם לא זכו לזש"ק ויהיו חיזוקים אלו לזכותם ולעילוי נשמתם הטהורה.

ניתן לשלוח עובדות ומעשים בענייני כף זכות למייל המערכת: k.gilyonot@gmail.com
כמו"כ ניתן להשתתף בהקדשה ע"ג גליון זה במס' 053-3145900

שאלה לדיון בשולחן שבת

איך משפחה שזועקת לעזרה גרה בבנין של מיליונרים

אשה הגישה בקשה לקרן מסוימת שעוזרת בסכומים מאד גדולים לאנשים במצוקה מאד גדולה. היא הביאה המלצה של חשובי הרבנים על המקרה שלה, והקרן מאד התרשמה מהמכתבים וההמלצות. בקרן נדהגים לכדוק את המקרים ביסודיות, ולכן שלחו לביתה שליח שיבדוק את המקרה.

השליח חזר והודיע לקרן, האשה צריכה תרומה? היא יכולה לתרום בעצמה לקרן, היא גרה בבנין כזה, שגם אנשים ברמה גבוהה לא גרים, שם גרים רק מיליונרים ברמה גבוהה.

הבקשה הגיעה פעם נוספת לקרן, עם מכתבים של גדולי הרבנים, הנהלת הקרן שלחה לשם שליח נוסף, והוא חזר עם תשובה דומה, חריפה יותר, אשה זו היא מליונרית. איני בטוח שהרבנים בדקו את המקרה לגופו.

מספר אחד העסקנים: בפעם השלישית שהבקשה הגיעה, נשלחתי אני, כבר שמעתי את התיאוד של הקודמים, אבל חשבתי לעצמי אני אחרת, אבל כשהגעתי לבנין, קבלתי פיק ברכים, מי שגר בבנין הזה הוא מליונר... מה יש לבדוק כאן, אבל החלטתי בכל זאת, רבנים כתבו, אשה מבקשת, אני מגיע עד לבית אותו צריך לבדוק, ונכנס פנימה יהיה מה שיהיה...

החלטתי לעלות כמה קומות בכדי לקלוט גם את סוג המשפחות בבנין... ואני עולה קומה אחת ורואה שיש רק דירה אחת, עולה עוד קומה וגם בקומה הנוספת ישנה דירה אחת, עד שהגעתי לדירה שבה אני צריך לבדוק... כמוכן בעלייתי לקומות אני שוב אומר ומוסיף שמי שגר כאן בבנין הוא לא רק מליונר אלא מיליארדר!!!

אבל בכל זאת החלטתי להגיע עד לדירה עצמה, לפחות אפגש פעם עם גביר אמיתי, ואולי גם יתרום לקרן שאותו אני מנהל.

תשובה לשאלה משבוע שעבר

דליים של גרעינים שחורים

הבחור הראה לפניו כמה מארונות הבית והראה לו דליים וקערות מלאות בגרעינים שחורים עד אפס מקום. אולם בטרם סיפק בידו של האברך למחר ולהזעיק 'פסיכיאטר' לטפל בבחור, פתח הלה וסיפר לו דברים כהווייתם מפעימים בעוצמתם ומרטיטים בלקחם: אתה יודע שאני 'בעל תשובה', והיה עלי לעזוב את כל תענוגי העולם הזה והכליו שהייתי קשור אליהם בכל נימי לבי ונפשי כל הימים והשנים.

בתחילת דרכי בחזרה בתשובה, עזב כביכול היצר-הרע את כל העולם ואין עסקיו אלא בי, כדי להניא אותי חזרה מדרך הישר והטוב בה בחרתי. פעם הוא בא לפתות אותי לחלל שבת ח"ו, פעם להחסיר תפילה ועוד כהנה וכהנה רבות שאין המקום לפרטם. הלכתי להתיעץ עם המדריך שלי והוא יעץ לי עצה טובה: בכל יום ויום בקומך בבוקר משנתך, מלא את כיסך הימני בגרעינים, ועל כל מעשה טוב שעשית והתגברת על עצת היצר-הרע, תעביר גרעין אחד לכיסך השמאלי. ככה תעשה במשך כל היום, ובליילה תרוקן את הכיס השמאלי ותמנה את הגרעינים אחד לאחד, כך שעל ידי זה תמלא נפשך סיפוק רוחני על שהספקת והרווחת היום כל-כך הרבה מצוות ומעשים טובים, וכזה יגדל כוחך להתגבר גם למחרת היום שוב.

"באותו לילה כשהגעתי וביקשת ממני כמה גרעינים", סיכם הבחור את המונולוג המצמרר, "כבר היו כולם בכיס השמאלי, ולכן לא יכולתי לוותר אפילו על מעשה טוב אחד שעל לי לספור בעוד כמה שעות בלכתי לישון.

זהו גם פשרם של כל הדליים המלאים בגרעינים שהינך רואה כאן בתוך הארונות, כי עמחם אעלה אל אבינו שבשמים לאחר אריכות ימים ושנים, להראות לו את כל מה שעשיתי למען כבודו יתברך שמו בזה העולם.

אין אנו יכולים לדון את הבחור אם עשה כשורה או לא, שלא נתן לאברך הרעב גרעינים, להחיות את נפשו הרעבה, שאולי היה יכול לספור את הגרעינים, ולתת לו, והיה לו עוד מעשה חסד גדול.

אבל דבר אחד בטוח, שאם האברך לא היה דן אותו בכלל, והיה ממתין לשמוע את הסיפור, אולי היה בכלל נעשה שבע, רק משמיעת הסיפור, וכוודאי שלא היה עוזב אותו בגלל שלא נתן לו גרעינים.

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

• שיחת רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א •

האמונה והיראה נגד היצר הרע

ואחר כך בא ישעיה והעמידן על שש, והם גם כן דברים כאלה, מדרגות מיוחדות של אופי האדם, ובא מיכה והעמידן על שלוש, חזר ישעיה והעמידן על שניים, ולבסוף בא חבקוק והעמידן על אחת שנאמר וצדיק באמונתו יחיה, דהיינו שהיסוד לכל החיזוק – הוא אמונה, וצריכים תחילה להתחזק באמונה, והאמונה תביא לחיזוק בקיום כל התרי"ג מצוות.

אבל דוד המלך ושאר הנביאים שהיו קודם חבקוק, לא אמרו להתחזק תחילה באמונה, אלא אמרו דברים אחרים, כי בזמנם הייתה האמונה בשלמות ולא הוצרכו לחיזוק מיוחד בזה, וממילא היה אפשר להתחיל את החיזוק מדברים אחרים, אבל בזמן חבקוק שהיה בדורות האחרונים, כבר הייתה ירידת הדורות ונחלשה האמונה, והוצרכו תחילה לחיזוק באמונה, ואחרי החיזוק באמונה אז אפשר להמשיך הלאה להתחזק בכל הדברים.

ומה היא האמונה שצריכים להתחזק בה, איזו אמונה מועילה כנגד היצר הרע? על כך אמרו בפרקי אבות (ב, א) הסתכל בשלושה דברים ואי אתה בא לידי עבירה, דע מה למעלה ממך: עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבין, והיינו לזכור שיש עין רואה על כל המעשים, וגם על הדיבורים יש 'אוזן שומעת', וכל מעשיך בספר נכתבים – לא רק בשעת מעשה יש עין רואה, אלא גם אחר כך, הכל נכתב ונשאר קיים! כי אין שחכה לפני כיסא כבודך.

וזהו האמונה, לחיות עם יראת שמים כזו, שבשעת מעשה יש עין רואה ואוזן שומעת, כשאני עושה מעשה – רואים! וכשאני מדבר – שומעים! ויש עוד דבר שלא הוזכר כאן, שגם המחשבות, מה שאדם חושב, הכל גלוי וידוע להקב"ה! כמו שכתוב (תהלים צד, יא) "השם יודע מחשבות אדם", והאמונה עם יראת שמים כזו, נותנת כוח לעמוד כנגד היצר הרע.

ועוד אמרו בפרקי אבות (ג, א) הסתכל בשלושה דברים ואי אתה בא לידי עבירה: דע מאין באת, ולאן אתה הולך, ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון, וכתב רבינו יונה בשערי תשובה (ב, כה) "ביאור הדבר, כאשר תחשוב מאין באת תכניע נפשך ותשגא הגאווה, וכאשר תזכור לאן אתה הולך תבזה העולם ותכיר כי מותרו אֵין ולא תתעסק בו זולתי לעבודת הבורא יתברך, וכאשר תשיב אל לבך לפני מי אתה עתיד ליתן את החשבון יהי מורא שמים עליך", והיינו גם כן יראת שמים, לדעת שיש דין וחשבון ויש גיהנום.

וזהו שאמר חבקוק 'וצדיק באמונתו יחיה', ומה הפירוש 'יחיה'? חיי נצח! כי על ידי האמונה זוכים לחיי נצח, שהם החיים האמיתיים, חיי עולם, אבל גם בעולם הזה, עם האמונה זוכים לאשריך בעולם הזה.

האוויר בחיים רק בדרכה של תורה

וכמו שאמרו בפרקי אבות (ו, ד) כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל ואם אתה עושה כן אשריך בעולם הזה, ונזכור כאן ארבעה מיני קשיים: באכילה, ובשתיה, ובשינה, וגם עוד חיי צער חזק מזה, אבל בתורה אתה עמל, וכיון שכן 'אשריך בעולם הזה', והוא הכי מאושר שיכול להיות!

כך המציאות, שאשריך בעולם הזה הוא רק עם דרכה של תורה, ואז אין שום קשיים, והאדם רגוע ושמח בחלקו, ואשריך בעולם הזה – כי לא חסר לו כלום! וכמו שאמר יעקב אבינו (בראשית לג, יא) 'יש לי כל', ואילו עשו אמר 'יש לי רבי' ולא היה שמח בחלקו, אבל יעקב שמח בחלקו ואמר 'יש לי כל', שלא חסר לו כלום והוא מאושר, אשריך בעולם הזה. כך המציאות.

ידוע כי העשירים שיש להם הרבה כסף, אינם מאושרים בחיים, והכסף אינו נותן חיים מאושרים, אלא להיפך, הם דואגים ואינם רגועים, והסיבה לכך, כי בראש השנה ויום כיפור נגזר מי יעני ומי יעשר, ואז נגזר גם מי ישלו ומי יתיישר מי ישקט ומי יטרף, והכל לפי הזכויות! הכל בידי שמים והכל לפי הזכויות, ותלוי בזכויות שיש לאדם, ולכן העשירות אינה נותנת חיים מאושרים, וזה דבר ידוע שהרבה עשירים מתלבשים יפה ומחייכים אבל הם לא מאושרים, ורק בדרכה של תורה, אם בתורה אתה עמל, אזי אשריך בעולם הזה, ורק כך אשריך! וזהו המציאות.

וכבר הזכרנו כי 'בתורה אתה עמל' שייך לכל אחד לפי כוחו ומצבו, וכמו שכתב המסילת ישרים בסוף הספר כי יכול להיות גם אדם שאין תורתו אומנותו, שעובד בעבודה פשוטה מאד, והוא במדרגה של חסיד, אם הוא עושה מה שהוא יכול, וכשאדם עושה כל מה שהוא יכול עם 'דרכה של תורה' הוא יכול להיות חסיד, ואף שאינו לומד הרבה שעות כי הוא טרוד במלאכתו, אבל אם הוא עושה כל מה שהוא יכול ולומד לפי כוחו, הוא גם כן באותה המדרגה, ואשריך בעולם הזה, כל אחד לפי התנאים והמצב שלו.

ודוד המלך אמר בתהלים (פד, יג) "אשרי אדם בוטח בך", היינו שהבטח בהקב"ה הוא מאושר, וכיצד הוא בוטח! על סמך מה הוא בטוח? כתוב בחובות

בא דוד והעמידן על אחת עשרה

אמרו חז"ל בסוף מסכת מכות, תרי"ג מצוות נאמרו לו למשה, רמ"ח מצוות עשה ושמ"ה לא תעשה, בא דוד והעמידן על אחת עשרה, שיקיימו רק אחת עשרה מצוות, וצריך ביאור, וכי דוד המלך חס ושלום הפחית ומיעט מתרי"ג מצוות! ורש"י שם פירש: והעמידן על אחת עשרה – שבתחילה היו צדיקים והיו יכולים לקבל עול מצוות הרבה, אבל דורות האחרונים לא היו צדיקים כל כך ואם באו לשמור כולם אין לך אדם שזוכה, ובא דוד והעמידן כי כדי שיוכו אם יקיימו אחת עשרה מצוות הללו, עכ"ל, וצריך ביאור, שהרי יש הרבה מצוות שאנו מקיימים, כגון שבת ויום טוב, ציצית ותפילין ועוד מצוות רבות, ובדאי יכולים לקיים את כל המצוות.

וביאר המפרשים, כי אכן בודאי יכולים וחייבים לקיים את כל המצוות, ודוד לא בא להפחית מזה, אלא רק אמר שיש דברים מסוימים שאם יעשו אותם, זה יתן חיזוק לקיים את כל המצוות בשלמות, וכל האחד עשר דברים שאמר דוד המלך, אינם מעיקר תרי"ג מצוות, אלא הם מדרגות ומעלות מיוחדות של שלמות, והם דברים הנותנים חיזוק בקיום כל המצוות.

ומה הם האחד עשר דברים? הדבר הראשון הוא 'הולך תמים', ואמרו על זה בגמרא שם, הולך תמים זה אברהם דכתיב התהלך לפני והיה תמים, ולא מוזכר כאן איזה מעשה שצריך לעשות, אלא מדרגה של תמימות ושלמות האמונה כמו אברהם אבינו. והדבר השני 'מופלל צדק' כגון אבא חלקיהו, והיינו כמו שמרוב בגמרא (תענית כג, ב) גודל זהירותו של אבא חלקיהו לקיים את חיובו כפועל, עד כדי כך שלא השיב שלום לחכמים בשעת העבודה, כי הוא פועל וחייב לעבוד בכל רגע ובכל שנייה, ואם יענה שלום הוא יתבטל משהו מעבודתו.

'ודובר אמת בלבבו' כגון רב ספרא, והיינו כמו המעשה הידוע ברב ספרא (והביאו רש"י במכות שם) שרצה למכור חפץ מסוים, ובא אליו אדם אחד וביקש לקנות ואמר לו תן לי החפץ בכך וכך דמים, אבל רב ספרא היה אז באמצע קריאת שמע ולא היה יכול להפסיק, ושחק, והקונה חשב כי אם הוא שותק כנראה שאינו רוצה למכור במחיר זה, והציע להוסיף עוד ועוד במחיר, וכשסיים רב ספרא לקרוא קריאת שמע אמר לו: אמכור לך במחיר הראשון הנמוך, מפני שכבר הסכמתי בלבי למכור לך במחיר הזה.

וזהו דובר אמת בלבבו, שאחרי שהסכים בלבו על מחיר מסוים, אינו חוזר בו מזה, ואף שהקונה לא ידע כלל שהסכים, מכל מקום האמת היא שהסכים, וכיון שהסכים בלבו אינו חוזר בו, ולא רק בדיבור אלא גם במחשבה! אם חשב משהו לטובתו של השני כבר אינו חוזר בו, ודבר זה הוא השלישי מאחד עשר הדברים שאמר דוד המלך, שהם כולם מדרגות שאינם מעיקר תרי"ג מצוות, אלא הנהגות מיוחדות של שלמות אופי האדם.

והדבר הרביעי 'לא רגל על לשוני' זה יעקב אבינו שנאמר בו אולי ימושני אבי והייתי בעיניו כמתעתע, ופירש רש"י: לא רצה לשקר מתחילה שאמר אולי ימושני אבי אלא שאמו הכריחהו ועל פי הדיבור דכתיב עלי קללתך בני ומתרגמינן אלי אתאמר בנבואה, ע"כ, והיינו כשאמרה לו רבקה שיתלבש כאילו שהוא עשן, לא רצה יעקב לשקר, עד שאמרה לו רבקה שהיא קיבלה כן בנבואה שהוא צריך לקבל את הברכות וממילא צריך לשקר בזה, וגם אז נזהר יעקב, וכששאל אותו אביו מי אתה בני, השיב ואמר "אנכי, עשו בכורך", ופירש רש"י: אנכי המביא לך, ועשו הוא בכורך, ע"כ. ובכך נזהר שלא להוציא מפיו מילה שאינה אמת, למרות שהיה מותר לו לשקר, כי הייתה נבואה על זה, אבל הוא נזהר שלא לשקר בדיבור, ורק לבש את הבגדים של עשן.

'ולא עשה לרעהו רעה' שלא ירד לאומנות חברו, 'וחרפה לא נשא על קרובו' זה המקרב את קרוביו, והוא ענין של חסד.

'נבזה בעיניו נמאס' זה חזקיהו המלך שגירר עצמות אחז אביו במיטה של חבלים, והיינו כיון שאביו היה רשע עובד עבודה זרה, וחזקיהו היה צדיק, לכן כשאביו נפטר, בהלוויה הוא ביה אותו, מפני שהוא 'נמאס', ופירש רש"י: הנמאס להקב"ה נבזה הוא בעיניו של אדם, וכיון שהיה אביו רשע – היה נבזה בעיניו, ולמרות שהוא אביו ויש כיבוד אב, וגם על רשע יש חיוב כיבוד אב, אבל כיון שהוא החטיא את הרבים, היה כבוד שמים לכוונתו כך (ענין רמב"ם פ"ו מהלכות ממרים הי"א ובספר המפתי שם).

'ואת יראי השם יכבד' זה יהושפט מלך יהודה, שבשעה שהיה רואה תלמיד חכם היה עומד מכיסאו ומחבקו ומנשקו וקורא לו: רבי רבי, מרי מרי, והיינו למרות שהוא היה המלך, כשהיה רואה תלמיד חכם היה עומד מכיסאו ומכבד אותו בעמידה, והיה מחבקו ומנשקו וקורא לו רבי ומורי, אתה הוא הרבי שלי ואני תלמיד שלך! כזו מדרגה של כבוד תלמידי חכמים.

וכל אלו הם מדרגות מיוחדות, שהם סיבות שנותנות חיזוק לתרי"ג מצוות, גדי היצר הרע שלא יעלו, וכן שאר הדברים שאמר שם דוד המלך הם הנהגות ומדרגות שמכוחם יבואו לקיום כל המצוות בשלמות.

הלבבות (שער הביטחון פ"ג בהקדמה הרביעית) כי הוא עושה את מה שהוא חייב, וכשאדם עושה מה שהוא חייב אזי הוא כבר בטוח שמן השמים יתנו לו מה שהוא צריך, ואז 'אשרי אדם' – אשריך בעולם הזה, כי הוא עושה מה שהוא חייב, והביטחון הוא בתנאי שיש סיבה על הביטחון, שיש לו זכויות והוא עושה מה שהוא חייב, וכמה הוא חייב? כמו שאמרנו, כל אחד לפי כוחו.

וכבר הזכרנו כמה פעמים מדברי הרא"ש (ב"ב דף ח') לגבי מדרגת 'רבני' הפטורים מלשלם מס שמירה כי התורה משמרת אותם, וכבר הרא"ש כי אפילו מי שאינו יכול ללמוד כל היום, ועוסק באיזה אומנות לפרנס את משפחתו, אבל יש לו קצת זמן ללמוד והוא לומד ואינו מתבטל, הוא גם כן נקרא רבנן ופטור ממס שמירה, כי התורה שלו מגינה, וזו הלכה פסוקה בורה דעה סימן רמ"ג, כי **לא תלוי כמה זמן הוא לומד, אלא אם לומד לפי כוחו ואינו מתבטל**. ולעומת זה אם אחד לומד הרבה שעות אבל הוא יכול ללמוד עוד קצת והוא מתבטל קצת, כבר אין לו את הזכות והוא לא נקרא רבנן, ואם כן המדרגה תלויה כל אחד לפי מצבו, ויכול להיות גם מי שלומד חצי שעה ביום והוא 'רבנן'.

אמנם העירו כי ברמ"א שם מפורש לענין הפטור ממס השמירה, שכל זה הוא בתלמיד חכם שיועד לישא וליתן בתורה ומבין מדעתו ברוב מקומות התלמוד ופירושו, וכן הביאו החזו"ן איש באמונה וביטחון (ג, כג) וכתב כי 'כל שאינו יודע לישא וליתן בהלכה ברוב מקומות התלמוד על פי הפוסקים, אינו בכלל תלמיד חכם, ואין הדין פטור מתשלומי מכס, אף שתורתו אומנותו, כמבואר ברמ"א שם', עכ"ל. אך בתשובת מהרש"ם (חו"מ סימן שס"א והביאו הש"ך בחו"מ סימן קס"ג) כתב שכל אחד שעוסק בתורה כפי השגתו אם הוא לומד כפי כוחו ואינו מתבטל פטור מהמס, עיון שם באריכות דבריו.

ידוע מרבי ישראל סלנטר, ששאלוהו על אדם שיש לו רק חצי שעה ללמוד, מה ילמד בה, האם גמרא או מוסר? והשיב רבי ישראל שילמד מוסר, כי אז יראה וימצא שיש לו עוד חצי שעה! ומעשה שהיה עם אחד שביקשוהו ללמוד עם מישור, והשיב שאינו יכול, כי כל היום הוא עסוק ומשועבד, ואמר לו שיעשה חשבון על כל שעות היום מה הוא עושה, והשיב ומצא שיש עוד חצי שעה שאינו משועבד בה, והוא היה בטוח שאין לו כלל זמן פנוי, אבל אחרי החשבון מצא שיש לו עוד זמן חצי שעה שיכול ללמוד עם מישור אחר.

ולכן צריכים שימת לב לנצל את הזמן והכוחות, כמובן כל אחד לפי כוחו, ואסור יותר מהכוח, כי זה מזיק לבריאות, ואם מנצלים את הזמן בשלמות, בדרכה של תורה, אזי אשריך בעולם הזה!

לבקש ולהתפלל על רוחניות

יש עוד ענין של תפילה, על רוחניות, ובנוסף התפילה יש הרבה בקשות על רוחניות, כגון בברכות השחר, ובברכות התורה אנו מבקשים והערב נא את דברי תורתך בפנינו ובפניות כל עמך בית ישראל, ומבקשים גם על המשפחה: ונהיה אנתנו וצאצאינו וכו', תפילה על הצלחה בתורה, ומדוע? מפני שצריכים זכויות וסייעתא דשמיא, ולכן צריך תפילה, ומי שאינו מבקש למה שיקבל, וצריך לבקש ממי שיכול לתת לו, ועל זה מתפללים ומבקשים, והערב נא!

וגם אחר כך מבקשים: שתרגילנו בתורתך, ודבקנו במצוותיך, ואל תביאנו לא לדי חטא, להדינו שוגג, ולא לדי עבירה ועוון, ולא לדי ניסיון וכו', והרחיקנו מאד רע, ודבקנו ביצי הטוב, הכל תפילות על רוחניות.

ומבקשים עוד: שתצילני מעזי פנים ומעזות פנים, והנה 'מעזי פנים' זו בקשה שלא נסבול מעזי פנים, אך מהו שמבקשים עוד להינצל 'מעזות פנים'? וביארו המפרשים כי הבקשה בזה היא שאנחנו לא נהיה עזי פנים, ותחילה מבקשים שתצילני מעזי פנים שהם לא יציערו אותי, ואחר כך מבקשים מעזות פנים – שאני לא אהיה עז פנים, ואם עזי פנים פוגעים בי, אני לא אפגע בהם בחזרה, אלא אהיה מהנעלבים ואינם עולבים, שומעים חרפתם ואינם משיבים, כי אינני עז פנים, אלא אני עם מידות טובות, ומתנהג במידות טובות.

וכנה יש עוד הרבה תפילות על רוחניות, ומבקשים גם על יראת שמים, בברכת אהבה רבה ויחד לבנו לאהבה וליראה, ובקדושה סדסדא וישם בלבנו אהבתו ויראתו, וקשה שהרי אמרו (ברכות ג, ב) הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, ואם כן היראה אינה בידי שמים, ורק הגשמיים היא בידי שמים, אבל יראת שמים תלויה באדם עצמו, ומהו שמבקשים על זה? וביארו המפרשים כי שייך שמן השמים יתנו סייעתא דשמיא לזה, והוא ענין 'אתערותא דלעילא' שמן השמים נותנים לאדם התעוררות של חיזוק.

ושמעתא ממור"ר הגא"א דסלר זצ"ל דוגמא לזה, וכבר הזכרתיה לאחרונה, אם אדם נמצא באיזה מקום וממתין למשיח, וכיום בחדרי ההמתנה מונחים ספרים, ספרי מוסר ודברי תורה, והוא פתח איזה ספר שהיה מונח, ונפתח לו בדף שיש בו דבר המעורר אותו, ואם לא היה פתח את הספר הזה הוא לא היה מתעורר, אך מן השמים נפתח לו בדיוק בדף שכתוב בו דבר שמעורר אותו לפי טבעו, וזוהי אתערותא דלעילא, שמן השמים נתנו לו התעוררות! ולכן צריך זכויות, ועם זכויות זוכים לסייעתא דשמיא.

וכבר אמרו (ברכות נ, א) הרחב פיך ואמלאהו – ההוא בדברי תורה כתיב, היינו **שבדברי תורה הקב"ה מבטיח, לבקש כמה שאתה יכול ואני נותן!** וכן ידוע מרבי ישראל סלנטר שאמר כי בדוק ומנוסה שתפילה על רוחניות עוזרת ויש סייעתא דשמיא. [נראה גם בספר חסידים סימן קל"א שכתב: אם שואל אדם

דבר שהוא שבח לבוראו כגון על לימוד תורה או דבר אחר מחפצי שמים, ושופך את נפשו עליו, הקב"ה שומע תפילתו אף על פי שאין בידו מעשים טובים].

כוח ומעלת התפילה מהלב

ולפעמים תפילה בלב מועילה אף יותר מתפילה בפה, כי מה שמתפללים בפה בנוסף התפילה הקבוע, אמנם מבקשים השיבו לתורתך, אך אין זה פשוט שהתפילה תהיה עם כוונה שלמה, ואילו בתפילה בלב, שאדם חושב בלבו: אני רוצה סייעתא דשמיא ברוחניות ואני מבקש מהקב"ה על זה, ומבקש בלבו שמן השמים יתנו לו סייעתא דשמיא ברוחניות, וזוהי תפילה מהלב! והיא תפילה אמיתית, וזוכים בה לסייעתא דשמיא.

וכבר סיפרתי המעשה ביהודי שהגיע מחוץ לארץ, והלך לכותל המערבי, והוא לא היה שומר תורה ומצוות, אבל כיון שהגיע לכותל התעורר והתחיל לחשוב אולי האמונה היא אמת, וחשב בלבו שאם אכן זה נכון, הוא רוצה ומבקש שמן השמים יתנו לו סייעתא דשמיא לזה, ובאותו הרגע שחשב כן, נגש אליו פעיל מהפעילים שהיו עוסקים להחזיר בתשובה, ושאל אותו אם הוא רוצה לשמוע על היהדות, וזהו כוח התפילה בלב, שעל ידי שחשב וביקש כך בלבו, זכה לסייעתא דשמיא, ואף שזו הייתה תפילה בתנאי, שלא היה ברור אצלו כל ענין האמונה, אבל כיון שהייתה תפילה בלב זכה לסייעתא דשמיא.

וכאמור לפעמים התפילה בלב היא יותר בכוונה מאשר נוסח התפילה הקבוע, כי הנוסח הקבוע שיהיה בכוונה שלמה זה לא פשוט, אבל תפילה בלב עם הנוסח שאני אומר, מה שלבי אומר לי, זה משהו אחר, וזוהי תפילה אמיתית שנותנת סייעתא דשמיא. [וכעין זה כתב בליקוטי אמרים למרן החפץ חיים פרק י': ולא יסתפק האדם במה שמתפלל השמונה עשרה שלוש פעמים בכל יום, אלא כמה פעמים ביום צריך לשפוך תפילות ובקשות ביו לבין עצמו וכו', כי השלושה תפילות הם אצלו כבר שגורות בפיו ואינו נותן לב להם כל כך, מה שאין כן אם יתבונן כל אדם ביו לבין עצמו ויעשה חשבון הנפש על מצבו ומעמדו וכו', ואזי ישפוך לבו כמים נגד השם יתברך, והתפילה תצא אז בכוונה עמוקה ובלב נשבר ורוח נמוכה, תפילה כזו בודאי לא תשוב ריקם, עכ"ל].

ירבה בישיבה ויבקש רחמים

ואמרו חז"ל בסוף מסכת נדה ששאלו את רבי יהושע מה יעשה אדם ויחכם, כיצד זוכים להיות תלמיד חכם ולקבל חכמת התורה, והשיב: ירבה בישיבה, היינו שילמד הרבה תורה בישיבה, בציבור, יחד עם עוד חברים, בדיבור חברים, ושאלוהו שהרי הרבה עשו כן ולא עלתה בידם, ולמרות שהרבו בישיבה לא הצליחו בתורה, ואמר להם רבי יהושע כי צריכים גם לבקש רחמים.

ובהמשך הגמרא שם הקשו מאי קא משמע לן, ותירצו דהא בלא הא לא סגי, ופירש רש"י מאי קא משמע לן – למה ליה למימר להו ירבה בישיבה הואיל וברחמים הדבר תלוי, ע"כ, והיינו כי זה דאי שצריכים תפילה, ובלי תפילה לא שייך הצלחה כלל, מפני שאינו מבקש, ומי שאינו מבקש למה שיקבל, אבל אחרי שיש תפילה היה מקום לחשוב כי די בזה וכבר לא צריך להרבות בישיבה, אלא יכול גם ללמוד לבד, או שייקח חברותא, ולא צריך בישיבה, כי על ידי התפילה כבר יזכה לסייעתא דשמיא, ויחידש רבי יהושע שאין הדבר כן, אלא יש דרך, וצריכים גם להרבות בישיבה, ואמנם תפילה פשוט שצריך, כי צריכים סייעתא דשמיא, אבל צריך גם לעשות משהו! וזהו ירבה בישיבה.

וישיבה היינו עם שימוש חכמים ודיבור חברים ופלפול התלמידים כמו שאמרו באבות פ"ו, ועוד אמרו (תענית ז, א) הרבה למדתי מרבתי ומחברי יותר מרבתי ומתלמידי יותר מכולם, והנה זה מובן שהרבה למדתי מרבתי, אך צריך ביאור כיצד יתכן מחברי יותר מרבתי, הרי הוא והחבר למדו יחד אצל הרב ושמעו אותם הדברים ומה החבר ירדע רבי יהושע שאין הדבר כן, אלא יש דרך, צריך ביאור וכי התלמידים יודעים יותר מהרב?

והביאור בזה, כי אין הכי נמי לענין ידיעות מקבלים את הידיעות מהרב, ובזה בדרך כלל החבר והתלמיד לא מוסיפים יותר, אבל לענין ההבנה, עיקר ההבנה היא בדיבור חברים, שמדברים אחד עם השני ולומדים יחד, בדיבור – דהיינו לא בויכוחים, אלא כמו דבק, שכל אחד עוזר לשני, ועל ידי זה יש סייעתא דשמיא להבנה, וכן מתלמידי יותר מכולם.

ויש בזה שני ענינים, הא' שכך המציאות בדרך הטבע, כי עם החבר משוחררים יותר לברר כל דבר יחד ביישוב הדעת ועל ידי זה מבינים יותר טוב, ולכן מחברי יותר מרבתי, ומתלמידי יותר מכולם גם כן הוא דרך הטבע, שהתלמידים שואלים את הרב שאלות שלא חשב עליהם וזה מעורר אותו להעמיק בהבנת הדבר, אבל מלבד שכך דרך הטבע במציאות, זה גם מצד הזכויות שהנחה, כי שלומד מרבתי זה זכות להצלחה, ועם חברי זה יותר זכות, כי כל אחד עוזר לשני בדיבור חברים, ויש בזה גם זכות של אהבת הבריות, שהיא זכות להצלחה יותר מרבתי, ומתלמידי יש עוד יותר זכות, כי הרב צריך סבלנות להסביר לתלמיד כל דבר עוד פעם ועוד פעם עד שיבין, והסבלנות הזו נותנת זכות לסייעתא דשמיא יותר מכולם.

והכלל הוא שעל הכל צריכים סייעתא דשמיא, ולסייעתא דשמיא צריכים זכויות, עם זכויות זוכים לרוחניות, ובלי זכויות לא שייך. יהי רצון שמן השמים יתנו סייעתא דשמיא לכולנו שיהיו לנו הזכויות להצלחה ברוחניות.

לעילוי נשמת מרת פריידא טויבא ע"ה ב"ר אברהם חיים ז"ל נלב"ע כ"ח טבת - תנצב"ה	לעילוי נשמת הרה"ג רבי עמנואל נחום אדלר זצ"ל ב"ר נתן זצ"ל נלב"ע כ"ח טבת תש"ל - תנצב"ה	לעילוי נשמת רבי שמעון ב"ר משה ז"ל נלב"ע ב' שבט תשע"ז תנצב"ה	לעילוי נשמת מרת בילא בת הר"ר ישראל ע"ה נלב"ע א' בשבט תש"ס תנצב"ה
---	---	--	---

'פיקודי ה' ישרים משמחי לב' –
אימתי הן ישרים כשיצאין מפי ישר
(מדברי מרן שליט"א ע"פ חז"ל
בילקוט תהלים)

ממגד

גרש ירחים

פניני הלכה אגדה ומוסר משלחנו של רבינו הגדול
מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א

פרשת בא שנת שמיטה תשפ"ב לפ"ק * גליון 88 * עיה"ק ירושת"ו * כתבי תלמידים

זכר ליציאת מצרים - לחיות אמונה

מצוות רבות זכר ליציאת מצרים

כתב הרמב"ן בסוף פרשת בא כי יש הרבה מצוות בתורה זכר ליציאת מצרים, וכן יש מצוה להזכיר בפה יציאת מצרים בכל יום, וטעם המצוות האלו הוא לחיזוק האמונה בהשגחה על ידי זכירת יציאת מצרים, וכלשונו שם: והכל להיות לנו בכל הדורות עדות במופתים שלא יישכחו, ולא יהיה פתחון פה לכופר להכחיש אמונת האלוקים, כי הקונה מזוזה בזו אחד וקבעה בפתחו ונתכוון בעניינה כבר הודה בחידוש העולם ובידיעת הבורא והשגחתו וגם בנבואה, והאמין בכל פינות התורה, מלבד שהודה שחסד הבורא גדול מאד על עושי רצונו שהוציאנו מאותו עבדות לחירות וכו', עכ"ל.

והיינו שהענין בזכירת יציאת מצרים הוא לחיזוק האמונה, שביציאת מצרים היו הרבה ניסים שלא כדרך הטבע, וכמעט במשך שנה היו עשרת המכות [עיין רש"י שמות ז, כה, שכל מכה במצרים נמשכה חודש], וכן בקריעת ים סוף היו עוד מכות שקיבלו המצרים על הים, וכשראו את כל הניסים הגלויים התחזקו באמונה, עד כדי כך שאפילו פרעה הרשע שבתחילה אמר (שם ה, ב) "לא ידעתי את השם", כשקיבל את המכות הודה ואמר (ט, כז) "ה' הצדיק", וכן בקריעת ים סוף אמר "מי כמכה באלים ה'" [כדאיתא בפרקי דרבי אליעזר מב-מג].

ואמנם עיקר חיזוק האמונה היה בשעתו, בזמן יציאת מצרים וקריעת ים סוף, שאז ראו את יד השם ואת מלכותו, וכפי שאנו אומרים בתפילה "מלכותך ראו בניך בוקע ים לפני משה", ועל ידי זה "המליכו ואמרו ה' ימלוך לעולם ועד", אבל במשך הזמן נחלשה האמונה, וכשהיו במדבר התלוננו כמה פעמים על משה ועל אהרן, וגם היו חטאים נגד האמונה, והקב"ה אמר (במדבר יד, יא) "ועד אנה לא יאמינו בי בכל האותות אשר עשיתי בקרבך", כי כך הטבע, אפילו שרואים ניסים גלויים בחוש, היצר הרע חזק מאד, ומפתה לשכוח את האמונה.

ומשום כך זכירת האמונה צריכה חיזוק תמיד, ונתבאר שדרך החיזוק באמונה הוא על ידי זכירת יציאת מצרים, ובאמת דבר זה מבואר כבר בעשרת הדיברות (שמות כ, ב) "אנכי ה' אלוהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים", היינו שביציאת מצרים היא ראייה על "אנכי השם אלוהיך", שהקב"ה הוא המנהיג את כל הברואה, ולזה צריכים לזכור תמיד את יציאת מצרים.

אכן בלי מעשים מיוחדים קשה לזכור, ולכן נצטוונו בהרבה מצוות זכר ליציאת מצרים, שעל ידם נזכור את האמונה, ומריבוי המצוות לתכלית זו נמצאו למדים את חשיבות הענין של חיזוק האמונה.

ואמנם לכל מצוה יש גם טעמים נסתרים שהם סתרי תורה שאין לנו השגה בהם, ואפילו שלמה המלך בחכמתו לא השיג הכל כמו שכתוב (קהלת ו, ג) אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני, אבל יש גם תועלות גלויות של המצוות, וכפי שמבאר בספר החינוך את "שרשי המצוות", והיינו התועלות הגלויות שיש לאדם מקיום המצוות, וכל המצוות שנאמר בהן זכר ליציאת מצרים, התועלת הגלויה בהן היא להביא לחיזוק האמונה בהשגחה.

אמונה במציאות ה' ובהשגחה

והמשיך הרמב"ן שם "ומן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד התורה כולה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין ברבים בין ביחיד, אלא אם יעשה המצוות צליחנו שכרו, ואם יעבור עליהם יכריתנו עונשו, הכל בגזירת עליון".

והיינו כי לא די להאמין שיש מציאות ה', שברא את העולם, ושהיתה קבלת התורה במעמד הר סיני, ובוודאי מאמינים בזה, אבל צריכים גם יותר מזה - להאמין ש"כל דברינו ומקרינו", כל דבר קטן, הכי קטן, הכל, "אין בהם טבע" אלא הכל בהשגחה ברצון השם! כל דבר הקטן ביותר הוא רצון השם, ורצונו פועל ומנהיג את כל הפרטים ופרטי הפרטים שבעולם, כל אחד מן הברואים, וכל מה שיש בעולם, הכל מונהג ברצון ה'!

שביעין חביבין

ביטול ברוב לגבי דיני הביעור

שנינו בשביעית (סו"פ ז') שביעית אוסרת כל שהוא במינה ושלא במינה בנותן טעם, ובנדרים נח. אמרו עלה: לא אמרתי (שבמינה אוסרת בכל שהוא) אלא לביעור אבל לאכילה בנותן טעם, והר"ן שם ביאר - אף הם לא אמרו שהשביעית אוסרת בכל שהוא במינה, אלא לענין שצריך לאכול התערובת קודם הביעור, דכיון שאפשר לאכול ה"ל כדבר שיש לו מתירין, אבל לאכילה, כלומר אם נתערבו לאחר הביעור שאם יהיו אוסרים תערובתן לא שרו באכילה, בין במינן בין שלא במינן בנותן טעם, עכ"ל.

ובשעה"מ (הל' חו"מ ד' י"ב) הקשה ממה שכתב הר"ן עצמו בתשובה, דחמץ שנתערב קודם הפסח בטל בששים ושוב אינו חוזר ונעור, והא כיון דאפשר לאוכלו היאך ייבטל קודם הפסח, הרי הו"ל דבר שיש לו מתירין כמו שביעית קודם הביעור, שאינה בטלה, וכתב שם שיש לחלק ולא ביאר כוונתו, [וע' בהגהות מעשה חשב שם].

ולכאורה נראה כונת הר"ן דיש חיוב לאכול פירות שביעית קודם הביעור שלא ישארו מהן לאחר הביעור, וכ"ה לשון רש"י בב"ק קאב, יש להם ביעור: כשמגיע זמן הביעור חייב לבערן וכו', וסבר הר"ן דגם בתערובת חייב לאוכלן ולא בטל חיוב זה ברוב, דהו"ל כדבר שיש לו מתירין כיון שאפשר לאוכלו, וא"כ א"ש דחמץ שלא שייך דין זה לא חשיב דבר שיש לו מתירין קודם הפסח. וע' מ"ש בשערי יושר ש"ג פכ"ב ד"ה אבל עדיין.

(הערות וביאורים ע"ס הרמב"ם)

[א.ה. ביאור כונת מרן שליט"א דאף שהנדון דפירות שביעית הוא לגבי חיוב האכילה כדי שלא ישארו לאחר הביעור, מ"מ שייך בו הפסחא דיש לו מתירין, אי משום דחיוב הביעור לא בא אלא עד שעת הביעור גופא, אי משום דחובת האכילה ננמשכת מדין הביעור וכל שאיסורו לא בא עדיין חשיב דבר שיש לו מתירין גביה, ועי' בשער"י שצוין לשם דודק].

וזהו העיקר הראשון ב"ג עיקרים" אני מאמין באמונה שלמה שהבורא יתברך שמו הוא בורא ומנהיג לכל הברואים והוא לבדו עשה עושה ויעשה לכל המעשים, היינו לא רק שהוא בורא, אלא הוא גם מנהיג, ומה הפירוש "מנהיג"? - שהוא לבדו עשה עושה ויעשה לכל המעשים, כל מעשה שנעשה בעולם, הכל הוא לבדו עושה! ואין שום כוחות טבעיים, רק רצון השם הוא המחדש והמחיה את כל הכוחות בבריאה בכל רגע ורגע.

ובספר תומר דבורה להרמ"ק כתב להמחיש ענין זה, בביאור מידת "מי א-ל כמוך", שהקב"ה הוא מלך נעלב [כענין הנעלבים ואינם עולבים] שסובל עלבוננו באופן שלא יכילהו הרעיון, כי בזמן שרשע עושה עבירה, מהיכן יש לו כוח לעשות את העבירה, ומי מחיה אותו ברגע הזה, מאיפה יש לו את החיות ומי נותן בו את הכוחות? - הרי רצון ה' הוא המחיה אותו ונותן לו את הכוחות ברגע זה ממש, ובכל רגע ורגע.

וכאשר האדם משתמש בכוחות שמקבל מהקב"ה לעשות דברים נגד רצונו, וכי מגיע לו לקבל כוחות? בפרט מי שעושה להכעיס, כמו בלעם ונמרוד, שיודע את ריבונו ומתכוון למרוד בו, הרי הקב"ה יכול באותו הרגע להפסיק ליתן לו את הכוח, וכפי שהיה מעשה עם ירבעם שיבשה ידו (מלכים א' יג, ד), כיון שהיה חילול ה', ברגע שהרים את ידו, נעשתה היד משותקת, ופסקה חיותה, וכך היה הקב"ה יכול לעשות לכל עוברי עבירה, אבל הנהגתו יתברך שהוא סובל עלבוננו, וממשיך לתת לאדם את הכוחות.

זהו ענין האמונה, לדעת שיש השגחה על כל מעשה ומעשה, וכל מה שקורה בעולם זה בהשגחה, וזו הייתה תכלית יציאת מצרים, לחזק את האמונה בהשגחה, כמו שכתוב וידעתם כי אני השם, וידעת היום והשבות אל לבבך וגו', לדעת שכל המאורעות בעולם, וכן כל מעשה שאדם עושה, וכל דיבור, וכל מחשבה, הכל ברצון השם, והכל גלוי וידוע לפניו, כמו שאמרו (אבות ב, א) דע מה למעלה ממך עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים, וגם המחשבות גלויות ונכתבות בספר, הכל נרשם והכל קיים! שום דבר אינו נשכח, ויש דין וחשבון על כל דבר ודבר.

הנהגת המאמין

וכשאדם חי עם אמונה כזו, כל ההנהגה היא אחרת לגמרי, אבל זה לא פשוט, כי זה נגד טבע האדם, ואמנם בודאי יודעים את זה ומאמינים בזה, אבל למעשה לזכור את זה כל הזמן, קשה מאד, ומי מגיע לדרגה כזו, אבל יש דרגות בזה, וגם אם לא בכל רגע, אפשר מדי פעם, או בזמנים מיוחדים, כגון בזמני התפילה, או כשהולכים לעשות איזה מעשה, לחשוב לפני מה שעושים, האם זה רצון השם, והאם זה מצוה או עבירה.

ובכל דבר יש הלכה כיצד להתנהג על פי התורה, התורה הקדושה היא "תורת חיים" על כל פרט ופרט בחיי האדם, מה צריך לעשות ומה אסור לעשות, וכבר האריך בחובות הלבבות (שער עבודת האלוקים פ"ד) כי אין דבר שהוא "רשות", אלא כל מעשה שאדם עושה, הוא או מצוה או עבירה, כי אם יש לו זמן פנוי ואינו מנצל לתורה ומצוות, הרי זה חטא, ואם אינו יכול וצריך לנוח, אזי המנוחה היא גם כן מצוה, שכל צרכי הגוף ההכרחיים הם מצוה, מפני שזקוק לזה ליישוב הדעת ולקיום הגוף.

וכל אחד יכול להתקדם כפי דרגתו בזה, לזכור את ההשגחה, ולהתנהג כפי האמונה, והעצה לזה היא קביעות בספרי מוסר לחשבון הנפש, ובמחשבה לבד קשה לחשוב, כי המחשבה נמשכת לדברים אחרים, וכמו שכתב הגר"ס באגרת המוסר שהאדם חפשי בדמיונו, אבל מה שרואים בספרי המוסר משפיע, לזכור ולא לשכוח את האמונה.

'וימש חשך'

להם פטרונים מן המצריים והיה להם שם עושר וכבוד ולא היו רוצים לצאת.

וזהו מפני שהשעבוד פסק כבר מזמן רב לפני יציאת מצרים, כדאיתא בגמרא (ר"ה יא, א) בראש השנה בטלה עבודה מאבותינו במצרים ופירש רש"י ששה חודשים לפני גאולתם פסק השעבוד, ומצרים היתה ארץ עשירה מאד, וכשפסק השעבוד היו כאלה שקיבלו שם משרות, והיתה להם פרנסה ברווח, וחיו חיים טובים מאד, ומרוב שהרגישו טוב שם ביקשו להישאר במצרים.

ועל זה נענשו ומתו בשלושת ימי אפילה, ומשום שכל תכלית יציאת מצרים היתה לקבל את התורה בהר סיני, כמו שכתוב לעיל (ג, יב) בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלוקים על ההר הזה, והם לא רצו תורה, אלא ביקשו גשמיות והנאות העולם הזה, והעדיפו להישאר במ"ט שערי טומאה של מצרים, ומשום כן נענשו ומתו בשלושת ימי אפילה.

עוון הרשעים שלא רצו לצאת

איתא ברש"י (י, כב) "ולמה הביא עליהם חשך? שהיו בישראל באותו הדור רשעים ולא היו רוצים לצאת, ומתו בשלושת ימי אפילה כדי שלא יראו מצרים במפלתם ויאמרו אף הם לוקים כמונו", והיינו כדי שלא ליתן פתחון פה למצרים לומר שגם בני ישראל לוקים עמהם.

ובאמת רבים מבני ישראל מתו באותם ימים, כמו שכתוב להלן (יג, יח) "וחמושים עלו בני ישראל מארץ מצרים", ופירש רש"י חמושים אחד מחמישה יצאו, וארבעה חלקים מתו בשלושת ימי אפילה, ובמדרש תנחומא יש אומרים שיצאו רק אחד מחמישים, או אחד מחמש מאות, וכל השאר מתו בשלושת ימי אפילה.

ומקור דברי רש"י שמתו מפני שלא היו רוצים לצאת ממצרים, הוא במדרש (שמות רבה יד, ג) שהיו פושעים בישראל שהיה

מאמר שבועי בדרכי עבודת ד' ועניני הזמן

מפי מרן פוסק הדור

הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א

פרשת בא תשפ"ב

עיקר עתיד הבית תלוי באמא

"ויאמר משה בנערינו ובזקנינו נלך בבנינו ובבנותנו בצאננו ובבקרנו נלך כי חג ה' לנו, ויאמר אליהם יהי כן ה' עמכם וגו', לא כן לכו נא הגברים ועבדו את ה' אותה אתם מבקשים" (י, ט-ז).

ראוי להבין מדוע לא הסכים פרעה לשלח את הנשים, ומה ריווח יש לו להחזיקם אצלו.

וביאר בזה הרדב"ז, שפרעה ידע שאם כלל ישראל יצאו לזבוח לה', הם ינטשו את דרכי מצרים ותועבותיהם, ויחזרו למחצבתם - לאמונה בקב"ה, ולכן דרש שהנשים יישארו במצרים, כדי שעל ידי זה הנשים ישיעו על בעליהם להישאר בטומאתם.

וסיים הרדב"ז ועורר על המצב בזמנו באירופה, שלא דאגו אז אלא לחינוך הבנים בלבד לשלוח אותם למוסדות תורה וחינוך ללמוד מפי מלמדים, אבל לחינוך הבנות לא דאגו לבתי חינוך כשרים, והיו הולכות לבתי ספר וגימנסיות של גויים או משכילים, ועי"ז נטשו לגמרי את האמונה, והחריבו רח"ל עי"ז את הדור העתיד, כיון שכל יסוד הבית תלוי באם הבית, וכשהאמא פגומה ומושפעת ממקורות זרים המלאים בטומאה ואפיקורסות, הרי זה משפיע ח"ו לרעה על כל הבית, עד שהדבר עלול למוטט ולהחריב את הבית כולו, ה"י.

ועלינו להודות להשי"ת שבדור האחרון קמו בארץ ישראל ובחור"ל מוסדות חינוך כשרים לבנות ישראל, שבהן מתחנכות בנות ישראל לאהבת תורה, ועי"ז זכו להעמיד את בתי ישראל על אדני התורה והיראה.

אמנם מאידך גיסא ישנם בעוה"ר מקומות שאין רוח חכמים נוחה מהן, כגון מקומות לימוד או עבודה במחיצת חופשיים, ובחלקם גם שומעים שיעורים מחופשיים היונקים את דעותיהם ממקורות זרים המרוחקים בתכלית מדרך התורה הקדושה ופעמים גם דברי כפירה ממש רח"ל, ויש להתרחק מאוד ממקומות אלו, שבזה פוגמים בכל יסוד קדושת הבית שתלוי באמא, ואחריהן מי ישרונו, שעלול להחריב ח"ו את הבית כולו.

ניצול הזמן לעבודת השי"ת

"ואנחנו לא נדע מה נעבוד את ה' עד בואנו שמה" (י, כ"ו).

שמעתי מפי כ"ק האדמו"ר מגור בעל ה"בית ישראל" זי"ע לרמוז בפסוק זה, שהאדם מסתובב בעולם הזה ומדמה שבוודאי כבר יצא ידי חובתו ועבד את ה' כראוי, אבל אנחנו לא נדע באמת מה עלינו לעבוד את ה', עד בואנו שמה לעולם הנצח, כי רק אז נבין כמה תובעים ממנו לעשות ולפעול, ויתכן שנראה שבזבזנו את זמנינו וכוחינו בעולם הזה שניתן לנו כדי לזכות על ידו לחיי נצח, ונבין מה החמצנו בעולם הזה.

[וזכרנו שכאשר עבר דירה לבית חדש, הסתכל על ביתו החדש, ואמר לי, "אל תחשוש, הרי עולם הזה בוודאי אין לי זמן שנהרגו רעייתי וילדי, וגם עולם הבא אינני יודע מה יש לי].

וכבר אמר החפץ חיים, "העולם אומר זמן זה כסף, אבל אני אומר זמן זה חתיכת חיים", ובזבזו זמן להבל וריק זהו ממש בזבזו החיים בעצמם.

כ"ק האדמו"ר מגור בעל ה"חידושי הרי"ם" פירש בדומה לזה, "אנחנו לא נדע" בעולם הזה מהו גודל הערך הנשגב של כל מצווה ומצווה, "עד בואנו שמה לעולם הבא" - אז נראה ונבין מהו גודל ערך כל מעשה מצווה שהאדם זוכה בעבורה לנצח נצחים, ואם היינו יודעים בבירור מהו גודל כוחה של כל מעשה מצווה לבנות עולמות עליונים, ומהו גודל השכר על כל מצווה ומצווה, בוודאי היינו רודפים אחר כל מצווה כברזל אחר אבן השואבת.

הודפי ישראל מחפשיים בוגדים שותפים מותך המחנה כדי לטהר את שמם

"כי ביום ראותך פני תמות" (י, כ"ח).

יש לדקדק מלשון פרעה שלא אמר "אהרוג אותך" אלא "תמות", שימות מעצמו ולא על ידי פרעה. וכן פירש כאן בתרגום יונתן כאן [לפי התרגום] "ביום ראותך פני אמסור אותך ביד בני אדם אלה שהיו תובעים נפשך לקחת אותה", והיינו בידי דתן ואבירם שעליהם נאמר לעיל (ד, ה) "המבקשים את נפשך".

וצריך ביאור מדוע פרעה לא רצה להרוג בעצמו, והרי הוא היה מלך והיה יכול

לעשות כרצונו, ומדוע היה צריך תיווך דרך דתן ואבירם.

ונראה שפרעה חשש לשמו הטוב ולא רצה בעצמו להרוג את משה, ולכן חיפש בוגדים מתוך היהודים שישתתפו עמו בהריגתו של משה, ועי"ז הוא יישאר בשמו הטוב, שהרי כולם יראו שאפילו היהודים עצמם הסכימו להרוג את משה, ושוב אין מה להתלונן על פרעה.

ועל דרך זה גם פעלו הציונים, שבתחילת דרכם היו צריכים להראות פני דתיים כדי להכשיר את עצמם, ולכן תמכו והקימו את המזרחי, כדי שכולם יראו שהם תומכים בדת ישראל ואף הדתיים הולכים אתם, ועי"ז לא יאמרו שהם לוחמים נגד הדת.

וגם בשנים האחרונות בארץ ישראל, הבג"ץ מצרפים עמם 'דתי' שיישב עמיהם, בכדי לקבל 'הכשר' כביכול על פעולתם ברדיפת הדת, ועלינו להיזהר לא לסייע בידם לטהר את שמם על ידי צירוף בוגדים דתיים שיצטרפו אליהם.

כשהם יורדים - יורדים עד למטה

באופן אחר נראה לבאר בזה, שפרעה בעצמו לא העיז להרוג את משה שהיה ידוע אצלו כאיש אלוקים, ולכן ביקש למסור אותו לידי דתן ואבירם כי רק הם העיזו להורגו.

ויש להתבונן בזה עד היכן מגיעים פושעי ישראל כשהם יורדים למטה, שאע"פ שפרעה לא הסכים להרוג בעצמו את משה, מ"מ דתן ואבירם הסכימו להרגו וביקשו את נפשו, ונראה מזה שפושעי ישראל יותר מסוכנים מהגויים, וכשיורדים יורדים עד למטה, לשפלות המדרגה עד שמבקשים להרוג את משה.

ועובדא היא שבזמן המלחמה הנוראה בשעה שהיה אפשר להציל רבים מתושבי אירופה, והיה ביד הציונים להצילם, נמנעו מלהצילם ואמרו שעדיף פרה אחת בארץ ישראל מאשר יהודי בגולה עפ"ל, והרי לנו שהפושעים גרועים מן העכו"ם, וכמפורש בפסחים דף מ"ט ע"ב גדולה שנאה ששונאין עמי הארץ לתלמיד חכם יותר משנאה ששונאין אומות העולם את ישראל וכו' תנא שנה ופירש יותר מכולן, עיי"ש. ועליהם אמר דוד המלך ע"ה (תהלים קל"ט כ"א) "משנאך ה' אשנא ובתקומתך אתקוטט שנאה שנאתים לאויבים היו לך".

אין רכוש גדול לאדם יותר מועילות רוחניות

"דבר נא באזני העם" (י"א ב').

"אין נא לאל לשון צקסה, לך ואמור להם לישראל, צקסה מכס שאלו ממזרים כלי כסף וכלי זהב, שלא יאמר אומנו לדיק אצרהם, ועדוים ועינו אומנו קיים צהם, ואחרי כן יאלו צרכוש גדול לא קיים צהם".

(ברכות ט' ע"א)

צריך ביאור מדוע היה צריך לטעם "שלא יאמר אותו צדיק", וכי מה שהקב"ה מקיים את הבטחתו זהו רק כדי שאברהם אבינו לא יאמר שהקב"ה אינו מקיים הבטחתו, והלא מאחר שהקב"ה הבטיח, הוא בוודאי מקיים את הבטחתו.

ונראה בביאור הדברים, שבאמת הקב"ה לא הבטיח שהם ייצאו במתנות של כסף וזהב דווקא, אלא הבטיח שהם ייצאו ב"רכוש גדול" ולא פירש באיזה רכוש גדול, ונראה שה"רכוש הגדול" האמיתי שזכינו לו ביציאת מצרים, הוא הרכוש הנצחי שקיבלנו שהקב"ה בחר בנו מכל עם והוציאנו מטומאת מצרים, ועשה הרבה אותות ומופתים כדי לחזק אצלנו את האמונה, ואח"כ נתן לנו את התורה וחיי עולם נטע בתוכינו, וזהו רכוש עצום אשר אין למעלה ממנו, וכמוש"כ (משלי ג, ט"ו) "יקרה היא מפנינים מפנינים וכל חפצך לא ישוו בה", ומתנות גשמיות אינם שוות כאין וכאפס לעומת מתנות נצחיות רוחניות אלו שהם עיקר חיינו, ובפרט שהמתנות הגשמיות הללו הזיקו להם לעתידם הרוחני וגרמו להם לחטוא, וכמו שאמרו חז"ל (ברכות לב) "אמר משה לפני הקב"ה, רבש"ע בשביל כסף וזהב שהשפעת להם עשו את העגל", וא"כ אין זה "רכוש גדול" שהרי הנזק שבו מרובה על התועלת.

ומיהו, אעפ"כ ביקש הקב"ה ממש רבינו "דבר נא באזני העם", והיינו לאנשים הפשוטים (שלשון "עם" בכל מקום הכוונה לפשוטי העם וכדאיאת במדרש (מדב"ר כ, כ"ג) "כל מקום שנאמר העם, לשון גנאי הוא"), שאינם מבינים שהרוחניות היא רכוש גדול, וכדי שלא יטען אברהם אבינו לקב"ה שימלא את תקוותם וציפיותם של פשוטי העם לקבל את הבטחת הקב"ה בעושר גשמי כפי הבנתם השטחית, לכן קיים הקב"ה את ההבטחה גם כפשוטו ממש בעושר גשמי.

"דבר נא באוזני העם וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב", (י"א, ב').

ראוי להבין מדוע היו צריכים לבקש מהמצריים כלי כסף וזהב רק בתורת 'שאלה' לזמן ולא בתורת מתנה עולמית, והרי מאחר שנתן הקב"ה את חן העם בעיני מצרים, א"כ היו יכולים לבקש גם במתנה גמורה, ובפרט שמסתבר שבלאו הכי המצריים ידעו שעם ישראל לא יחזרו עוד למצרים, ולא יחזירו להם את הכלים.

וביותר קשה, שהרי עם ישראל קיבלו את המתנות כיון שכך מגיע להם מעיקר הדין כתשלום על עבודתם (עי' סנהדרין צא), וא"כ היה ראוי להם לכאורה לבקש בתורת מתנה גמורה לעולם.

ויעוי ברבינו בחי' שכתב בשם רבינו חננאל שבאמת לשון שאלה מתפרש כאן בלשון מתנה גמורה, אבל עדיין קשה לדעת המפרשים הפסוק כפשוטו שלקחו כשאלה.

ונראה שזהו להורות לישראל שכל המתנות והרכוש גדול אינו שלהם במתנה גמורה לעשות עמהם ככל העולה על רוחם, אלא הם מקבלים את הרכוש מיד הקב"ה כ'שאלה' כדי להשתמש בו למה שייסייע להם לעבודת הקב"ה, ועליהם להיזהר לא להיכשל בחטא על ידי מתנות, וגם לא לטפח את נכסיהם הגשמיים ולקבוע את עצמם בחיי העולם הזה.

לאחר המלחמה הנוראה שמעתי מפי הגה"צ רבי מרדכי פגרמנסקי זצוק"ל, שכשם שבמצרים מתחילה עינו את אבותינו בעבודת פרך, ואח"כ בעת גאולתם זכו לתקופת הרווחה, וכמו שאמרו (בכורות דף ה'): "אין לך אדם מישראל שלא היו עמו תשעים תמורים לובים טעונים כסף וזהב של מצרים", כמו כן אף לאחר גמר ימי מבול האש של ימי המלחמה, תבוא תקופת רווחה, וכמו שבמצרים עם ישראל נכשלו דווקא מתוך ההרווחה, שלא עמדו בניסיון העושר ועשו את עגל הזהב (כמבואר בברכות ל"ב ע"א), כמו כן אף הרווחה זו שלאחר ימי המלחמה תהא ניסיון גדול לעם ישראל, שהקב"ה יעמיד הרבה מיליונרים ומיליארדרים יהודים שלא היה במשך גלותנו, כדי לנסות אותנו אם ננצל את תקופת הרווחה לעבודתו יתברך, או שח"ו נרדוף אחרי הממון ונחפש לוקסוס תאוות ותענוגים.

שמירה על גדרי הצניעות

"דבר נא באוזני העם וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה", (י"א, ב').

לשון הפסוק הוא 'איש מאת רעהו', ו'אשה מאת רעותה', וזהו הוראה להיזהר

מאוד בצניעות ובקדושת ישראל, שלא ידבר איש עם אשה שלא לצורך.

וסיפר לי הגרא"א דסלר זצ"ל, שבקעלם (שבליטא) לפני מלחמת עולם הראשונה, היו רחובות מיוחדים לגברים ורחובות מיוחדים לנשים, או שהיו מחלקים לפי שעות מיוחדים לגברים או לנשים, וכן בחנויות היו גברים מוכרים לגברים ונשים מוכרות לנשים, אבל לאחר המלחמה העניות גברה עד למאוד, [עד שרוב אנשי העיר היו אוכלים לחם פשוט בשבת, ורק ה"גבירים" שבעיר הרשו לעצמם חלות בשבת], והעניות העבירה אותם על דעתם ודעת קונם עד שהנוער התקלקל לגמרי, וכן המשכילים באו ופרצו את הכל רח"ל.

הגדרת חילול ה' אינו עפ"י הבנת פשוטי העם אלא עפ"י שו"ע

"ויתן ה' את חן העם בעיני מצרים, גם האיש משה גדול מאוד בארץ מצרים בעיני עבדי פרעה ובעיני העם", (י"א, ג').

מלשון הפסוק "גם" האיש משה וגו', משמע שיש שייכות בין עניין זה שהאיש משה גדול מאוד, למה שכתוב בתחילת הפסוק שהקב"ה נתן את חן העם בעיני מצרים, וראוי להבין מהו השייכות ביניהם.

ונראה לבאר בזה, דהנה כאשר משה רבינו אמר בשם הקב"ה לכל ישראל לשאול מהמצריים כלי כסף וכלי זהב ושמלות ולא להחזיר, מסתמא היו יהודים שטענו שזהו חילול ה', שמשה רבינו שהוא איש גדול מאוד בעיני מצרים, יתברר בעיניהם כשקן שאומר ליהודים להשאל ולומר שאח"כ יחזירו להם, ולמעשה אין בכוונתם כלל להחזיר, ולכן הדגישה כאן תורה "והאיש משה גדול מאוד בארץ מצרים", והיינו שאע"פ שמשה רבינו גדול מאוד, אבל אין בזה סרך חילול ה', כי חילול ה' נקבע עפ"י מה שהשו"ע פוסק ולא עפ"י מה שיהודים פשוטים מדמים, ואדרבה אם זהו רצון הקב"ה ועפ"י הלכה ראוי לעשות כן, אין בזה חילול ה' כלל.

כדברים הללו הורו גדולי ומנהיגי הדור זצ"ל בשעה שנגזרה גזירת גיוס בנות בארץ ישראל, ובארה"ב התארגנו לאסיפת מחאה גדולה מול הקונסול, והיו הרבה רבנים ואדמו"רים שטענו שזהו חילול השם להראות לגויים שהיהודים מתקוטטים ביניהם, ודרשו לבטל את האסיפה מול הקונסול, אולם גדולי מנהיגי ישראל ובראשם מרן הגר"י זצ"ל והרה"ק מסאטמאר זי"ע הורו שכיון שזהו רצון ה' שנפעל ונעשה ככל יכולתנו לביטול הגזירה הרי זהו קידוש ה' ולא חילול ה', שכן מהו חילול ה' יש ללמוד מהשו"ע ומהרמב"ם ולא מהתפיסה השטחית של פשוטי העם שאינם יודעים בכלל מהו החיים האמתיים, וכך הוה והתקיימה שם הפגנה גדולה ואדירה, וזכינו שחס ה' על פליטת עמו ישראל, והממשלה כאן בארץ ישראל הרגישו בושה בגזירה וביטלו את הגזירה.

דברים שנאמרו בסוף ה"שיעור כללי" בשבוע שעבר בעקבות השריפה שפרצה באחד מבנייני הישיבה הקדושה

הדליקה מצויה אלא במקום שיש חילול שבת, ושמעתי שיש 'מכה' אצל בני הישיבות, שבחורים מעשנים סיגריות בערב שבת עד קרוב לשקיעת החמה בכניסת השבת ממש, וזהו חילול שבת ממש, וגם הוא זילותא גדולה בכל קדושת השבת שעד הרגע האחרון כביכול מנצלים למה שאסור בשבת, וזהו היפך ממש ההנהגה הראויה שיש "לישב ולצפות" לשבת מלכתא וכמבואר ברמב"ם.

וכבר כתב המשנה ברורה (סי' רס"א ס"ק כ"ג) "ומי שמחמיר על עצמו ופורש עצמו ממלאכה חצי שעה או עכ"פ שליש שעה קודם שקיעה אשרי לו", [וכל זה מלבד מה שעצם הדבר לעשן סיגריות אינו פשוט עפ"י הלכה אפילו באמצע שבוע, כיון שמזיק בכך לבריאותו, (עי' תשובות והנהגות ח"ג סי' שנ"ד)],

עוד יש לעורר לזהר בקיום הלכות שבת, ובמיוחד בדיני אמירה לעכו"ם שהוא שבות, שיש חושבים שזהו הפקרות וכאילו הותר לכל אחד לומר לגוי לעשות עבורו מלאכה, אך יש לידע שלא התירוהו חכמים אלא במקום מצוה או כפי הגדרים שקבעו חז"ל, וצריך לידע את הדינים וליזהר.

ויש לראות בשריפה כאזהרה משמים שהשריפה נמצאת במקום קרוב אלינו, ועל כן עלינו להתעורר ולהתחזק בתורה וביראת שמים, וללמוד את התורה הקדושה מתוך יראת שמים כדבעי.

וב"ה עכשיו גמרנו ללמוד מתחילת מסכת בבא מציעא עד הסוגיא דתקפו כהן, והזמן גרמא לחזור על מה שלמדו, ואקוה שבשבוע הבעל"ט כאשר נתחיל הסוגיא דתקפו כהן שהיא סוגי' עמוקה ורחבה עד מאוד, יהא התעוררות גדולה בישיבה וירגישו כמו "תחילת זמן", וכמו "עשרת ימי תשובה", ומי שיזכה ללמוד סוגי' זו בעמל ויגיעה ובהבנה הרי שיהא בידי רכוש רב ממש. וכשם שהקב"ה הציל אותנו ולא אירע שום נזק לבני הישיבה לא בגופם ולא בממונם, כך גם הקב"ה יעזור לנו לסייעתא דשמיא בלימוד התורה.

עוד יש לעורר אודות חילול שבת, שהלא כבר אמרו חז"ל (שבת קי"ט ע"ב) "אין

הנוצח ע"י עמותת
אהל אצילים
לע"נ יהודית בת לולו
ע"ה, ט"ז שבט

לע"נ הרה"ג ר' מנחם מנדל בן הר"ר חיים דוד משי זהב זצ"ל בעמחב"ס "ברוך שאמר
- מנחת סולת" ג' חלקים, אשר בצעירותו למד עם מרן רבינו שליט"א בחברותא
במשך שלוש שנים בלילי שישו וערבי שבתות, ומרן שליט"א גם הביא כמ"פ בספריו
מחידושו בענייני סת"ם, נלב"ע י' שבט תשפ"א

ולע"נ זוגתו מרת שרה זיסל בת הר"ר יוסף ע"ה, נלב"ע י' שבט תשפ"א
ולע"נ בנם הר"ר משה בן הר"ר מנחם מנדל זצ"ל, נלב"ע י"ג טבת תשפ"א, ת.נ.צ.ב.ה.

נתרם להצלחת ילדי
משפחת אציל נ"ו ביראת
שמים תורה ומידות
טובות

מערכי תורה

בא

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

התעללתי במצרים'

כתוב (י', ב') 'ולמען תספר וגו' את אשר התעללתי במצרים וגו'. ופירש רש"י דהתעללתי הוא מלשון שחוק. [ולאפוקי מת"א ות"י דפירשו דהוא מלשון פעולה]. וצריך לבאר מהו השחוק ששחק על פרעה.

ונראה לומר עפ"י הרמב"ם פ"ו מהל' תשובה שאפשר שיחטא האדם חטא גדול או חטאים הרבה עד שיהיו מונעין ממנו התשובה ואין מניחין לו רשות לשוב מרשעו כדי שימות ויאבד ברשעו, ולפיכך כתב בתורה ואני אחזק את לב פרעה, משום שכל כך חטא עד שנתן הדין למנוע ממנו התשובה. וכיו"ב כתבו הרמב"ן ורש"י לבאר שמנוע ממנו השי"ת לשוב בתשובה. והוסיף הרמב"ם לשאול דא"כ למה היה שולח לו ביד משה ואומר לו שלח ועשה תשובה וכבר א"ל הקב"ה שאין משלח, והשיב שזה כדי להודיע לבאי עולם שבזמן שמונע הקב"ה התשובה לחוטא שוב אינו יכול לשוב. וי"ל דזהו השחוק שעשה הקב"ה בפרעה, ששלח לו לחזור בתשובה, אע"פ שבאמת דלתי התשובה נעולים בפניו.

ולפי"ז י"ל דזהו פירוש הפסוק הקודם 'בא אל פרעה כי אני הכבדתי את ליבו וגו' ולמען תספר וגו' את אשר התעללתי במצרים', דכל מטרת הביאה לפרעה וההתראה אע"פ שהכבדתי את ליבו אינה אלא לשחק בו.

והנה מה שנהג כן הקב"ה עם פרעה להתעלל בו לשומו לשחוק, נראה שהיה זה מדה כנגד מדה, דהנה כתוב שמשה רבנו אמר לפרעה 'רק אל יוסף פרעה התל לבלתי שלח את העם', ו'התל' היינו שחוק, כמ"ש בנביא מלכים אצל אליהו בהר הכרמל 'ויהתל בהם אליהו', הרי מפורש שמה שפרעה חזר בו מדבריו בכל פעם הוא היתול ושחוק, לכן נהג עמו הקב"ה במדה כנגד מדה ושחק עליו.

מכת חושך - דינה של גיהנם

יש להתבונן דנראה דמכת חושך חלוקה במהותה משאר המכות, דבעצם אופן המכה חלוקה היא משאר המכות, שאין בה הפסד וחסרון לגופם או לממונם של מצרים, כמו שאר המכות שהפסידו ממונם ולקו בגופן, אלא הוא רק מניעה שלא יכלו לראות ולנוע.

ונראה בביאור הדבר עפ"י מה דאיתא במדרש דמהיכן היה החושך ההוא, רבי יהודה אומר מחושך של מעלה, שנאמר ישת חושך סתרו, ר' נחמיה אומר מחושך של גהנם, ועיי"ש אריכות בדברי המדרש בענין חושך של גיהנם, ומסיים 'הוי אומר חשך שבא על המצרים מתוך גיהנם היה'. ומבואר שבמכת חושך נידונו מצרים בדין העתיד לבא עליהם כדין הרשעים ואוה"ע בגיהנם.

וכן נראה ללמוד ממה דמצינו בדברי חז"ל דבכל המכות נתנו טעם שבאו במדה כנגד מדה על מה שעשו המצרים לישראל, ואילו לגבי מכת חושך כתב רש"י ולמה הביא עליהם חושך, שהיו בישראל באותו הדור רשעים ולא היו רוצים לצאת, ומתו בשלשת ימי אפילה, כדי שלא יראו מצרים במפלתן ויאמרו אף הן לוקין כמונו, ועוד שחפשו ישראל וראו את כליהם, וכשיצאו והיו שואלין מהן וכו' אומר לו אני ראיתי בביתך. והנה טעמים אלו הרי אינם טעם על עצם הדבר שבאה פורענות זו על המצרים.

ולמהבואר ניחא שטעם המכה הוא באמת לא משום מדה כנגד מדה על דבר שהרעו לישראל, אלא משום דין גיהנם.

וכן נראה לבאר ג"כ בדברי המדרש דדרשו את הפסוק בתהלים 'שלח חושך ויחשיך ולא מרו את דברו' שאמר הקב"ה למלאכים המצרים ראויים ללקות בחושך, מיד הסכימו כולן כאחת ולא המרו. ומבואר דהקב"ה שאל את המלאכים קודם שהכה אותם בחושך, ולא מצינו זאת בשאר המכות. [ואמנם י"מ דדרשו כן על חושך שהוא נזכר הראשון בפסוק שם, אבל באמת היה כן גם בשאר מכות]. אכן להמבואר דשאני מכת חושך שאינה מכה מידה כנגד מידה, אלא שדגם הקב"ה בדין גיהנם, מבואר שפיר דדווקא במכה זו שאל תחילה את המלאכים אם לדונם בגיהנם, דאם זה דין אז יהא נוהג בזה דאם יש עליו מלאך מליץ מעכב הדין.

'שלח חושך ויחשיך'

בתהלים (ק"ה כ"ח) כתוב, שלח חושך ויחשיך ולא מרו את דברו. ואיתא במדרש, מהו שלח חושך ויחשיך, למה הדבר דומה, למלך שסרח עליו עבדו, אמר לאחד לך והכהו חמישים מגלבים, כך אמר הקב"ה לחושך, והוסיף החושך משלו, הדא הוא דכתיב, שלח חושך ויחשיך. ומבואר דהחושך הוסיף משלו להכות, יותר מכפי שנצטווה מאת הקב"ה.

ובביאור מה שהוסיף החושך משלו, יש לומר שהכונה למה דמבואר שבג' ימים האחרונים נכפל החושך, ולא קמו איש מתחתיו, ויש לומר דזה היה התוספת שהחושך הוסיף משלו, יותר ממה שנצטווה, שזה היה בג' ימים הראשונים.

ויש לבאר הטעם למה הוסיף החושך משלו להכות את מצרים טפי ממה שנצטווה, דהנה הרי מבואר בדברי הראב"ד בהלכות תשובה דהעונש של מצרים הוא משום שעינו את ישראל יותר מכפי שנגזר עליהם בברית בין הבתרים בגזירת ועבדום ועינו אותם, ועל התוספת שהוסיפו לענות את ישראל מכפי שנגזר על ישראל, על זה נענשו המצרים. ולפי זה יש לומר, דלכן גם הוסיף החושך משלו להכות את המצרים, שיהא זה מדה כנגד מדה, דכמו דהמצרים הוסיפו לענות את ישראל יותר מכפי שנגזר על ישראל, אז גם הם נענשו שיוסיפו להכותם יותר מכפי שנצטוו.

'המכה בעברתו כל בכורי מצרים'

בברכת אמת ואמונה אומרים העושה לנו ניסים ונקמה בפרעה אותות ומופתים באדמת בני חם המכה בעברתו כל בכורי מצרים. צריך ביאור למה חילקו את מכת בכורות משאר כל המכות ונקטוהו ביחוד, והרי גם מכת בכורות הוא בכלל הניסים ונקמות והאותות והמופתים. גם צ"ב מה שאמר דמכת בכורות היה הכאה בעברתו, ואמנם במכילתא נדרש זה ביחוד על מכת בכורות, אבל הרי בכל המכות היה עברה, כמבואר בהגדש"פ דדורשים הכתוב 'ישלח בם חרון אפו עברה וזעם וצרה משלחת מלאכי רעים', על כל המכות, ומה נתייחד מכת בכורות שנקט ביחוד שהיה זה בעברה.

ונראה לבאר בזה, דהנה כל המכות היו בתוך גבול מצרים, אבל מכת בכורות מתו גם בכורי מצרים שהיו בארצות אחרות, וכדאיתא במכילתא דדרש כן מהקרא בתהלים למכה מצרים בבכוריהם. ונמצא דמכת בכורות הייתה חלוקה משאר כל המכות, שכל המכות היו רק בתוך גבול מצרים, ומכת בכורות הייתה בכל הארצות. ולפי זה יש לפרש דלכן חילק את מכת בכורות משאר כל המכות, דאותות ומופתים היו באדמת בני חם, דהם היו רק בתוך גבול מצרים, אבל במכת בכורות, הוכו כל בכורי מצרים, ר"ל גם אלו שלא היו באדמת בני חם.

ובזה יש גם לפרש דהזכיר העברה ביחוד על מכת בכורות, דיש לפרש דהכונה בזה הוא לחומר המיוחד שהיה במכת בכורות, שמכה זו לא הייתה רק בתוך גבול מצרים, אלא בכל הארצות, וזה היה תוספת עברה, שלא הייתה בכל המכות.

'קדש לי כל בכור'

כתוב (י"ג, א') 'קדש לי כל בכור וגו' לי הוא'. הנה נכפל בכתוב שהבכור הוא 'לי', שבתחילה כתוב קדש לי, ואח"כ כתוב לי הוא. ויש לבאר, דהנה בגמ' בנדרים דף י"ג ע"א איתא משום רבי אמרו מנין לנולד בכור בתוך ביתו שמצוה להקדישו שנאמר הזכר תקדיש, ומ"מ אין זה מעכב וגם אם לא הקדיש חלה קדושה מאלוה. ויש לומר דזהו כפילות הדברים, דבתחילה אמר הכתוב דצריך להקדישו, ובסוף אמר הכתוב דגם אם לא הקדישו מ"מ לי הוא, כי קדושתו חלה מאלוה.

'היום אתם יוצאים'

כתוב (י"ג, ד') 'היום אתם יוצאים בחודש האביב'. צריך לבאר מה בא הכתוב לומר שזהו היום שיצאו ממצרים. ויש לבאר דהנה בכתוב שלפני זה נצטוו 'זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים', ובאמת היה מקום לומר דיום יציאתם ממצרים אינו ביום ט"ו, דהרי גם אחר שיצאו ביום ט"ו, הביא רש"י בפר' בשלח דברי חז"ל שפרעה שלח עם ישראל איקטורין לשמור שישבו למצרים, ועוד רדפו מצרים אחריהם, ועד שלא טבעו בים היו ישראל מאויימים על ידם, וא"כ הרי לא נשלמה יציאתם ממצרים עד אחד טביעת המצרים בים בשביעי של פסח, והרי להדיא כתוב בפסוק בפרשת בשלח ויושע ה' ביום ההוא את ישראל מיד מצרים, ומבואר שישועת ישראל מיד מצרים הייתה רק ביום שביעי של פסח. מעתה היה מקום לומר שיום יציאתם ממצרים הוא רק בשביעי של פסח שאז נשלמה יציאתם ממצרים, ורק אז נושעו מיד מצרים, ועל זה בא הכתוב לומר דיום היציאה שאותו צריך לזכור הוא היום הזה, שהוא יום ט"ו.

'מצות יאכל את שבעת הימים'

הנה מצות אכילת מצה נכפל בכתוב דכתוב (י"ג, ו'-ז') שבעת ימים תאכל מצת וגו', מצות יאכל את שבעת הימים. וצריך ביאור כפילות הדברים. ויש לבאר דהנה קרא קמא כתוב בלשון ציווי, שיאכל מצות, וקרא בתרא כתוב שאכילתו תהיה במצות. ויש לומר דשני הכתובים הם שני ענינים, דקרא קמא מיירי ממצות אכילת מצה, וכמו שמובא מהגר"א דבכתוב זה נאמר מצוה של אכילת מצה כל השבעת ימים, ולכן הוא נכתב בלשון ציווי, שיש מצות של אכילת מצה, וקרא בתרא מיירי מאיסור אכילת חמץ, שנאמר בזה שכל אכילתו תהיה אכילת מצה שאינה חמץ. ובזה יש לבאר דהנה בקרא קמא הכתיב הוא 'מצת' חסר, שמשמעו לשון יחיד, ובקרא בתרא כתוב 'מצות' לשון רבים, ולפי דברינו יש לבאר דבקרא קמא דמיירי ממצת מצוה כתב בלשון יחיד דבעינן מצה מסויימת דהיינו מצה הכשרה למצוה, אבל בקרא בתרא כתוב לשון רבים דכל מצות הם בכלל, גם מצות שאינם כשרים למצוה, ורק שלא יהיו חמץ.

'וכל פטר חמור תפדה בשה'

הנה הטעם שמצות פדיון נאמר רק בחמור, איתא בגמ' בבכורות דף ה' ע"ב אמר רבי חנינא שאלתי את רבי אליעזר מה נשתנו פטרי חמורים מפטרי סוסים וגמלים, א"ל גזירת הכתוב היא, ועוד שסייעו ישראל בשעת יציאתם ממצרים, שאין לך כל אחד ואחד מישראל שלא היו תשעים חמורים לובים טעונים מכספה וזהבה של מצרים. ויש לומר בזה בעוד אופן, דהנה במדרש (פי"ח, י') איתא הרבה נסים עשה הקב"ה לישראל, הרג בכורי מצרים שהיו משולים לבהמה שנאמר אשר בשר חמורים בשרם, ומבואר במפרשים דהמדרש בא ליתן טעם למה מתו במכת בכורות גם בכור הבהמה, ועל זה אמר הטעם משום דשונים מצרים לבהמה. ומבואר דעיקר הכאת הבהמות היה משום החמורים, שלהם נמשלו המצרים, כמו שמבואר בכתוב אשר בשר חמורים בשרם. ולפי זה יש לומר דלכן נשתנו פטרי חמורים משאר בהמות, משום דעיקר ההכאה מחמתם הייתה.

המעלך מארץ מצרים

אנחנו רוצים לדבר על נושא שבדרך כלל לא מרבים לדבר עליו בישיבות. הנושא שנקרא שובבי"ם. ובפרט השנה (מעוברת) שזה שובבי"ם ת"ת. ולימים אלו יש מעלה גדולה יותר. ונדבר בנושא הישיבתי. מה המיוחד בשבועות אלו? ומה זה בכלל?

להרה"ג רבי יצחק נוימן שליט"א (מגיד שיעור בישיבת אמרי משה בירושלים) היתה שאלה מאד מעניינת: הגמרא בברכות (ב.) אומרת מברכותיו של אדם ניכר אם הוא ת"ח או לא. כיצד, רבי אומר ובטובו - הרי זה תלמיד חכם. ומטובו - הרי זה בור. מקשה הגמרא והרי כתוב ומברכתך יברך את בית עבדך. מתרצת הגמ' בשאלה שאני. דהיינו כאשר אדם שואל ומבקש, הוא שואל כעני בפתח, ואינו מרים ראש לשאול שאלה גדולה. שואלת הגמרא והרי כתוב הרחב פיך ואמלאהו, דהיינו אתה יכול לשאול מה שאתה רוצה, והרי זה לא כמו עני בפתח, דעני בפתח לא עומד לבקש אלף דולר... מתרצת הגמ' ההוא בדברי תורה כתיב.

וכתב המהרש"א שתחילת הפסוק 'אנוכי ה' אלוך' המעלך מארץ מצרים הרחב פיך ואמלאהו' לומר לך שאל תחשוב שלא אוכל למלא כל שאלתך, הרי אנוכי ה' אלוך' המעלך מארץ מצרים, שם ראית שאני יכול למלא כל שאלתך בדברי תורה. דהיינו שלכאורה היה מקום לחשוב מי אמר שהקב"ה יכול לתת לי מה שאני רוצה? ועל זה אומר לך הקדוש ברוך הוא - אנוכי המעלך מארץ מצרים, אתה רואה שאני יכול!

והתקשה הרה"ג הנ"ל שתי קושיות: א. מאד תמוה איך יש כזה הוזה אמינא שהקדוש ברוך הוא לא יכול למלא את מה שנבקש? וכי יש דבר שהקדוש ברוך הוא לא יכול לעשות? ב. ואם יש כזה דבר, מה הראיה מכך שהקדוש ברוך הוא הוציאנו ממצרים. אולי להוציא ממצרים הוא יכול, ובדברי תורה - הוא לא יכול? דרך דוגמא, וכי כל נגר הוא גם חשמלאי טוב?

רבי יצחק - גר בשכונת רוממה בירושלים, בסמוך להרב רבי אורי זוהר שליט"א. והוא שאל אותנו את השאלות האלו. אמר לו רבי אורי, אני רוצה לענות לך, אבל כמו בעל תשובה. כשכתוב בפסוק הרחב פיך ואמלאהו איך אנחנו מבינים? בא בחור ישיבה ואומר, אני רוצה לגמור את המסכת. אני רוצה לגמור ש"ס בעיון! אני רוצה להיות תלמיד חכם, להיות ראש ישיבה. מרביץ תורה! הכל נכון. אבל מה דעתכם ויבוא כעת אדם שנמצא בשפל המדרגה בשיא של הטומאה ומתחיל צעדים ראשונים לחזור בתשובה, ויבקש מה' לא פחות ולא יותר, להיות כמו מרן שר התורה רבי חיים קניבסקי שליט"א. מה נגיד לו? תשמע, יש גבול... להתהפך ביום אחד מהדיוטא התחתונה ולעלות עד הפיסגה, להיות כמו שר התורה רבי חיים שליט"א זה לא הולך... תחכה... אבל הרי כתוב הרחב פיך - ואמלאהו? מי אמר שהקב"ה יכול בבת אחת שגם האדם שנמצא אי שם בדיוטא התחתונה יוכל להיות בפיסגה ולהיות כזה ענק ומרומם? מי אמר שהקב"ה יתן לכוז דבר? ועל זה אומר הכתוב אנוכי ה' אלוך' המעלך מארץ מצרים, לא כתוב פה אנוכי ה' אשר הוצאתיך מארץ מצרים, כמו בעשרת הדברות, אלא המעלך! היית במ"ט שערי טומאה, למטה למטה. ובתוך שבועות (!) היינו במעמד הר סיני, שפסקה זוהמתן וחזרנו להיות כאדם הראשון קודם החטא! (ואילו לא חטא העגל כבר לא היתה מיתה בעולם) הויכוח הכי גדול! ואם בתוך שבועה שבועות אפשר לעלות ממ"ט שערי טומאה עד פסקה זוהמתך, אתה רואה - סיים רבי אורי - שאין גבולות. מאשפות ירים אביון - להושיבי עם נדיבים! בבת אחת.

הרחב פיך - ואמלאהו. וגם אדם שהגיע כבר לדיוטא התחתונה - אין מה להיבהל... הרחב פיך - ואמלאהו! אל תבקש עזרה קטנה... הרחב פיך! ומיד, הקב"ה ממלא את בקשתך.

ידועה הגמרא במסכת עבודה זרה (יז.) שמספרת על רבי אלעזר בן דורדיא שחטא בעריות, ואמרו עליו שלא הניח טומאה אחת בעולם שלא נטמא בה. ופעם אחת הוא הלך לכרכי הים וחזר בתשובה [הלך וישב בין הרים וגבעות, אמר הרים וגבעות בקשו עלי רחמים! אמרו לו עד שאנו מבקשים עליך - נבקש על עצמנו וכו']. וכך בקש גם מהשמים ומהארץ, ומהכוכבים ומזלות, ומהחמה והלבנה, וכולם אמרו לו עד שנבקש עליך - נבקש על עצמנו! ולבסוף אמר אין הדבר תלוי אלא בי, הניח ראשו בין ברכיו וגעה בבכיה עד שיצתה נשמתו בתשובה. יצתה בת קול ואמרה רבי אלעזר בן דורדיא מזומן לחיי העולם הבא! בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בכמה שנים, ויש קונה עולמו בשעה אחת, ולא עוד אלא שנקרא רבי.

הוא היה בעל עבירה, והיה דבוק בעבירה, עד שחז"ל אומרים שלא היתה אפ"י טומאה אחת שהוא לא עבר! שיא הכללך והזהמה, חלאת עוונות! ובבת אחת - הקדוש ברוך הוא הביא אותו למזומן לחיי העולם הבא. ותוספות (כתובות קג) אומרים, שמזומן - זה בלי דין ובלי יסורים! מזמינים אותך להיכנס... ועוד קוראים לו רבי. בבת אחת מהדיוטא התחתונה אדם יכול להגיע לשיא השיאים. לבורא עולם אין גבולות, ומאשפות ירים אביון - להושיבי עם נדיבים.

וכן מצינו ברחב אשר היתה בשפל המדרגה [עיין רש"י (יהושע) וברד"ק שם שנחלקו בביאור התרגום], ואף על פי כן מבואר בגמרא (מגילה יד:) שזכתה אחר כך להנשא ליהושע ועמדו ממנה שמינה נביאים והם כהנים. ועוד עיין בסידור של מרן שר התורה הגר"ח ק"ש שליט"א בביאור לתפילת 'עלינו לשבח' בתחילת הקטע 'על כן נקוה' שכתב בעל ספר 'סדר היום' שאת הקטע 'על כן נקוה' חיברו 'עכ"ל ורמוז בתחילת התיבות 'על כן נקוה'. ובתחילה עבר על חמשה חומשי תורה והיה מושך בערלתו ובא על גערה המאורסה (כמבואר בסנהדרין מד.) וקודם מיתתו הודה בטעותו וחטאו, ובמעמד זה זכה לתקן תפילה זו שכולה עוסקת בכבוד שמים על הצד המובהך ביותר. ואף נתקנה כחלק מסדר מלכויות בראש השנה. וציין לגמ' במסכת קידושין (מט:) המבואר שם גודל כח המהפך לשבים. אין גבולות! המעלך מארץ מצרים - אני מעלה אותך למעלה. וסיים רבי אורי - שאת זה אנחנו יודעים מנסיון החיים של בעלי תשובה אין גבולות! אשרי העם שככה לו!

להבין שחסר לנו

כאשר בן אדם טובע בים ואני רוצה להציל אותו. מה אני עושה? אני זורק לו חבל מלמעלה, הוא מחזיק חזק, ואני מעלה אותו (ועיין במדרש במדבר סוף פ' שלח פרשה יז אות ו). אבל בשביל זה צריכים שלשה תנאים: א. שאני מסכים לשלשל לו את החבל ולהעלות אותו ב. צריך שהחבל יהיה חזק מאד, בשביל להעלות בו בן אדם ג. שהוא מוכן להושיט ידיו ולהחזיק חזק בחבל. שלשה תנאים. אלו ימי השובבי"ם שהם ימי רצון. וכעת נראה אחת לאחת:

קודם כל - צריך שבן אדם ירצה להחזיק בחבל. היה מעורר המשגיח ר' יחזקאל לוינשטיין זצ"ל, כולנו יודעים שכתוב 'וחמשים עלו בני ישראל מארץ מצרים' ואומר רש"י, רק חמישית. עוד ארבע חמישיות מתו בחושך! דהיינו שהיו שם שלש מליון. רק גברים מגיל עשרים עד שישים, דשישים ריבוא הוא רק חמישית אחת. איפה כל השאר? מתו. ולמה? כי הם כבר הסתדרו במצרים, לא בער להם לצאת... אנחנו כבר מסודרים. הם לא רצו להחזיק בחבל. איתא במדרש (שמות יד) 'מדוע

עמל התורה - אדם הולך ומתקדם. שם זה השטייגען, שמה עולים, ושמה מתקדמים.

סיפרנו פעם, שנכנס למרן רה"י זיע"א - הנכד שלו, עם בחור שאמר לו, שכשהוא לומד גמרא עם רש"י בלי תוספות - הוא עושה יותר שטייגען. אבל מצד שני - אומרים לו שצריך ללמוד גם תוספות? שאל אותו ראש הישיבה, מה כוונתך שאתה עושה יותר שטייגען? והסביר, יש לי יותר חשק בלימוד ואני לומד יותר בהתמדה. אמר לו ראש הישיבה אם כן, אל תקרא לזה יותר שטייגען... תגיד יותר חשק, יותר התמדה. ככה אתה מדבר ברור... אבל זה לא יותר שטייגען. שטייגען זה דוקא בתוספות הקשה, לעמול, ולהתייגע, ולשבור את הראש. לעבוד על התוספות ולהבין אותן. זה השטייגען. ודאי, בכון, כשיותר קל אז יש יותר חשק בלימוד, ויותר התמדה, וללמוד בעיון עם תוספות - זה יותר קשה, אבל שמה זה השטייגען. כשעמלים בתורה! עמל התורה זה החבל החזק. אם החבל חלש - אז אתה מתחיל לעלות אבל פתאים זה נקרה... עמל התורה, החבל החזק, הוא מעלה אותך עד למעלה!

לתפוס את העת רצון

ימי השוככים"ם זה עת רצון. כאשר משה ביקש מהקב"ה 'הראני נא את כבודך', אמר לו הקב"ה לא תוכל לראות את פני, כי לא יראני האדם וחי. הגמרא בברכות (י) אומרת תנא משמיה דרבי יהושע בן קרחה, כך אמר לו הקב"ה למשה, כשרצית - לא רצית, עכשיו שאתה רוצה - איני רוצה. והזכרנו בשבוע שעבר בשם רבי חיים קמיל (וכן הוא בשם רבי שמואל רוזובסקי זצ"ל) שזה לא עובש, אלא יש עת רצון. וכאשר עוברת העת רצון - הפסדת. ישנם דברים רגילים שבאופן גורמלי אתה לא יכול לקבל. לפעמים יש עת רצון ואז הולך לך לקבל [והדוגמא שהבאנו זה מהגבירים, יש גביר שלפעמים יש לו מצב רוח מרומם ובדיוק אתה בא אליו, והוא מאושר, אז הוא נותן לך סכום גדול מאד, שלא כדרכו. אבל מיד לאחר מכן הוא חוזר להיות מה שהוא היה תמיד].

כשרצית, זה היה בסנה, ומשה רבינו הסתיר פניו. ומה באמת היתה העת רצון הגדולה? הרי על פי טבע לא שייך לראות ולהישאר בחיים, כמו שכתוב כי לא יראני האדם וחי. וכשמשה ביקש - הקב"ה אמר לו זה לא שייך. אבל בסנה כן היתה הזדמנות שמשה יכל לראות? ומה באמת היה מיוחד - עת רצון אז?

אלא כתוב בבעל הטורים השלם (ג, ו) ויסתר משה פניו. יש פעמיים במסורה שכתוב ויסתר. אצלנו, והשני הוא 'ויסתר עמל מעיני' שאילו היה מביט בזיו השכינה בתוך הסנה והיה מבקש רחמים על ישראל, לא היו גולים יותר. ולמה? כי הסנה הוא סימן 'עמו אנוכי בצרה'. וזהו ויסתר עמל מעיני. שאם לא היה מסתיר פניו, היה מסתיר עמל מעיני. זו היתה עת רצון מיוחדת. כשהקב"ה היה בסנה, היה זה בבחינת עמו אנוכי בצרה, כראב לו, כעת זה הזמן לבקש רחמים על ישראל. ועל אף שעל פי טבע לא שייך לראות את הקב"ה, כי לא יראני האדם וחי. כאן הקב"ה היה מוכן להפוך עולם (!) בשביל שיבקשו רחמים על ישראל [דרך אגב, כתוב שהצדיקים זוכים ורואים לפני מיתתן. אנו לא יודעים מה הבחינה של זה, אבל כתוב כי לא יראני האדם - וחי, אבל לאחר מיתתו כן רואים].

כאשר הזמן הוא זמן של עמו אנוכי בצרה - זה זמן של עת רחמים, ואם היית מבקש, אז לעם ישראל לא היתה גלות! כל הגלויות התחילו מפה.

הבאנו בשבוע שעבר את הזוהר הקדוש (בתחילת שמות ה' ב') שאומר, אם היו יודעים בני ישראל את הרחמים שמרחם הקב"ה על עם ישראל לישראל - הם היו שואגים כמו אריות. דתנא, בשעה שירד יעקב למצרים, הקב"ה אמר לכל פמליא של מעלה כעת כולכם יורדים למצרים, ואני גם יורד עמכם. הקב"ה גם הבטיח ליעקב אבינו, אנוכי ארד עמך מצרימה ואנוכי אעלך גם עלה. ודאי שיעקב פחד גם ובעיקר מהירידה הרוחנית למ"ט שערי טומאה. והקב"ה הבטיחו ואנוכי אעלך גם עלה. והקדוש ברוך הוא רוצה לעשות את זה בצורה הכי טובה, שלא יהיו אחר כך גלויות. ולכן היה פה עת רצון מיוחדת.

הביא הקב"ה חושך במצרים, שאין לפניו משוא פנים ובוהן לב וחוקר כליות, שהיו מישאלו שהיו להם שררות במצרים ולא רוצים לצאת. ואותם שלא רצו לצאת מתו בימי החושך הם כבר הסתדרו - ולא רצו להחזיק בחבל. ונשארו שם ומתו. ואפילו שהיו במ"ט שערי טומאה אך עדיין אלו שהחזיקו בחבל ורצו לצאת ולא שינו שמם ולשונם ומלבושם זכו לצאת ואילו שלא רצו מתו ונשארו במצרים. והיה המשגית ר' יחזקאל מפחיד, עוד מעט יבא המשיח. כולנו בטוחים שאנחנו נזכה להגיע אליו.. אבל מי שבאמת חיכה לו - יזכה. מי שכבר הסתדר... [ועיי' אור יחזקאל - אמונה מאמר דור יוצאי מצרים ב מעמוד רכז].

הרי אם נשאל היום כמעט כל בן אדם, מה חסר לך היום...? רע לך? חסר לך המשיח?... הרי מה בדיוק חסר לך.... יש ישיבות, יש אוכל בשפע, יש לך מיטה, ובגדים. הכל יש לך, מה חסר לך? בשביל מה צריך היום משיח?... יהיו כאלו שיגידו, אין הכי נמי... לא חסר לי. אבל יש איזה מצוה לבקש, תקנו את זה בסדר התפילה, אז אני מבקש... כן... אלו שכבר מסתדרים הם בסכנה. אלו שזה כבר לא חסר להם - הם בסכנה. אדם צריך להיות בדרגה רוחנית שהוא יבין שחסר לו! וכמו שכתב מרן החזו"א אם ירגיש האדם את הנמאס שבהעדר ידיעת התורה, עד שיימס לבבו בבכי לפני המקום, כבר מובטח לו שהוא נענה! אדם צריך להרגיש - זה חסר לי...! חסר לי שאני לא יודע טוב את הש"ס. חסר לי את זה שאני לא בקי בארבעה חלקי השולחן ערוך. חסר לי את זה. ואם המשיח יבא - יהיה לי את זה...! על משכבי בלילות בקשתי את שאהבה נפשי. אני רוצה להיות בשלמות. באהבת ה', ביראת ה'. אני רוצה להיות בן עליה! זה חסר לי. וכשיבא המשיח - יהיה לי את זה, אז אני בוכה על זה! זה כרטיס כניסה למשיח. אני רוצה לראות בריבוי כבוד שמייים. אך אם אדם חושב לעצמו, טוב... אני באמת לא יודע מה חסר לי. רק אני צריך להגיד כי זה כתוב בנוסח התפילה, ולירושלים עירך, את צמח דוד, ותחזינה, בסדר... למה לא... כזה אדם אפילו לא מרגיש שהוא בבעיה!

דבר ראשון, צריך לרצות להחזיק את החבל. בא תחזיק את החבל! אל תהיה שוטה! הגמרא אומרת במסכת חגיגה (ד). איזהו שוטה? זה המאבד כל מה שנתנים לו. זהו אחד הסימנים של שוטה. נתנים לך כזו מתנה יקרה... וזרקים לך חבל ואתה ממשיך לטבע... תחזיק בחבל! למה אתה מתחכם...

עמל התורה - זהו החבל החזק

הימים האלו - הם ימי רצון. הדברים אמורים גם כלפי האנשים שטובעים ביון מצולה, גם בחסאים החמורים ביותר. זורקים לנו חבל. איך קוראים לחבל? יעקב חבל נחלתו. יעקב הוא עמוד של תורה. ובסוף סידור הגר"א מובא מהגאון רבי חיים מואלווין (בשאלות שאילתא לה') (ואמר לי המשגיח הגה"צ ר' שלמה וולבה זצ"ל, שמרן החזו"א הראה לו את זה) שחבל ההצלה - זה דף גמרא. ואפילו לדברים שהזוה"ק כותב שאין לו תקנה כי אם במיתה ממש, איתא בסופו שהתורה מצלת מן ד' מיתות ומן היסורים הקשים ממיתה. עוד איתא בכתר ראש (אות ס"ג) מי שזהיר ללמוד בלילה ג' שעות לשמה, מוחלין לו כל עוונותיו וזולתי עבירות שבין אדם לחבירו, כי כוחות הנפש אינו שב ונתקן אלא בתלמוד תורה.

אנחנו צריכים לדעת, שהעמוד של תורה זה חבל חזק ועבות, ויש לו כוחות עצומים, כאשר אתה נאחז בו ועולה איתו, אז אתה עולה ממצולות ים ומטיט היון - למעלה ראש, להרשיבי עם נדיבים, עם נדיבי עמך.

בספר יסוד ושוורש העבודה (שער המפקד, פרק שני במאמר תיקון ימי השוככים) כותב והעיקר עם התענית - התמדת הלימוד יומם ולילה. ויזהר מאוד ומאוד משיחת חולין! (ובשם האריז"ל הזכרתי 'מי ששומר את עצמו בשתיקה ארבעים יום רצופים, בודאי ישיג רוח הקודש בלי ספק') מה שמטעה את הבן אדם, ומה שמעלה אותו - זה דף גמרא. וליזהר מאד משיחת חולין.

רה"י ר' שמואל רוזובסקי זצ"ל היה אומר, כתוב אם בחוקותי תלכו, אומר רש"י - שתהיו עמלים בתורה. שאל ר' שמואל, איפה זה מרומז בפסוק? וביאר, במילה תלכו. כאשר אדם הולך - הוא מתקדם. ע"י

כתוב בחז"ל בתחילת הפרשה (ומובא ברש"י) שאמר משה לקב"ה, למה הרעותה לעם הזה. אמר לו הקב"ה: חבל על דאבדין ולא משתכחין. יש לי להתאונן על מיתת האבות שלא הרהרו אחר מידותי. ואתה אמרת למה הרעות.

הבית הלוי כתב (בפרשת בשלח) איתא במדרש (שמות כג'): אמר משה, ב'אז' חטאתי, שאמרתי 'ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך - הרע לעם הזה'. ב'אז' - אני אומר שירה ומקלסך. כשהוא אמר אז ישיר משה - הוא תיקן את ה'מאז באתי אל פרעה'. ומקשה הבית הלוי, וכי זו גזירה שוה של אז או ? איזה תיקון זה שהשירה נאמרה באותו תיבה ולשון שאמר מקודם ? ומסביר בזמן יציאת מצרים גם משה הבין איזה חסד היה בקושי השיעבוד. כי במקום ארבע מאות שנה, היו רק מאתיים ועשר שנות שיעבוד, ולמה ? בגלל קושי השיעבוד. אז משה שר - אז ישיר גם על כך שהרע לעם הזה...! ובוזה הוא תיקן את זה. וכך פירש את הפסוק בתהילים (ק"ח) כא) אידך כי עניתי ותהי לי לישועה אני מודה על העניתי - על הקושי והצרות, כי הם הסיבה ל'ותהי לי לישועה'.

סיפר לי אחד מהמקורבים הגדולים ביותר למרן רה"י זיע"א שהיו לו בבית הרבה צרות. הבן שלו נפטר, ועוד כמה צרות. יום אחד הוא אמר לרה"י: הראש ישיבה לא הולך לי...! אמר לו הרה"י: בן תורה חשוב כמין צריך לדעת שכשלא 'הולך' - אז 'הולך'. כשהולך - אז לא הולך... אם הולך, הכל טוב בחיים, אז מנכים לך מן העולם הבא. זה על חשבון הזכויות שלך. אבל כשלא הולך - זה ה'קרש קפיצה' לעלות למעלה.

מעלת המוסר עצמו על ישראל

וממשיך הגר"ח קמיל והנה כאשר הוכו שוטרי בני ישראל, מה היה שכם ? כתוב בחומש במדבר (ז, ב) 'הם נשיאי המטות, הם העומדים על הפקודים'. מי זה הם ? אומר רש"י, שהיו שוטרים עליהם במצרים והיו מוכים עליהם, שנאמר ויוכו שוטרי בני"י. הם זכו להיות נשיאים, וזכו לחנוכת המזבח ! הדעת זקנים כתב (במדבר י"א, ט"ז) על הפסוק אספה לי וכו' אשר ידעת כי הם - שהוכו בשבילם במצרים. שכל מי שמוסר עצמו על ישראל - זוכה לגדולה, ולכבוד, ולרוח הקודש! כמה היינו מוכנים לשלם על רוח הקודש ? ... זכו השוטרים להיות מהשבעים זקנים שמתנבאים במחנה! וקיבלו הרבה מתנות

סיפר לי הרב בורשטיין זצ"ל מחדרה, הוא היה תלמיד מובהק של המשגיח ר' יחזקאל לוינשטיין זצ"ל בשנחאי. וסיפר, שפעם היתה תכנית זדונית של היפנים ימ"ש לרמות את כל היהודים בשנחאי. הם רצו לקחת את כל היהודים ולהכניס אותם לתוך אוניה שכביכול תקח אותם לחוף מבטחים, והם תכננו להטביע אותה באמצע הדרך. נתגלגלו הדברים, ואחד מהגויים מהחשובים שבהם גילה את סוד העניין, ונהיה מזה רעש גדול, עד שהתכנית התבטלה, והישיבה ניצלה. אך היפנים לקחו את הגוי הזה, הכניסו אותו לתוך חדר, והיכו אותו מכות רצח! והוא צעק צעקות מקפאות דם, עד שמת. בישיבה - גרם הדבר לעגמת נפש גדולה... החליטו כמה בחורים לעלות ולשאול את המשגיח ר' יחזקאל מה הפשט בזה. כשהם התקרבו סמוך לחדר שלו, הם שומעים אותו מדבר עם הקב"ה. רבינו של עולם ! אני עובד אותך כל השנים באמונה. למה הגוי הזה זכה למה שאני לא זכיתי ? ... הוא זכה למסור נפש על ישראל, והיום הוא נמצא בדרגה גבוהה ועצומה, למה אני לא זוכה לזה ? ... וכמובן שהם ברחו משם כל עוד רוחם בם... כבר לא היתה להם שאלה.

לעומת זו, ברגע קטן הכל מתהפך: כאשר באו משה ואהרן אל פרעה, כתוב (שמות ה, א) ואחר באו משה ואהרן. אומר רש"י: אבל הזקנים בשמטו אחד אחד מאחר משה ואהרן, עד שנשמטו כולם קודם שהגיעו לפלטיין ורק משה ואהרן ניגשו. ואח"כ נפרע להם במעמד הר סיני, שכתוב וניגש משה לבדו אל ה' והם לא יגשו. הם גם רצו לבא, והחזירים לאחוריהם.

וגם דתן ואבירם עצמם - בעלי הטענות - זכו גם זכו. שמעתי פעם מהגאון הגדול ר' יצחק זילברשטיין שליט"א: איך דתן ואבירם זכו ללוות כמה חומשים ? הם התחילו בפרשת שמות, והאריכו ימים עד חומש במדבר

דבר נוסף שמסמל את המהלך כשרציתי לא רצית - אנחנו תמיד חוזרים על זה ולא כולם מבינים, אבל אחרי זה מצטערים... הרבה אברכים, כאשר מגיעות השנים שאחרי החתונה, וברוך ה' זוכים לילדים. יש ילדים שבוכים בלילה, אבל לא בבת אחת... כשאחד בוכה, האחרים ישנים, ועד שהוא סוף סוף נרדם, מתעורר השני בבכיות רמות... ואח"כ השלישי, וחוזר חלילה. והאבא מבקש מהקדוש ברוך הוא, ומתחנן: רבנו של עולם אני כל כך רוצה ללמוד ! אני רוצה כל כך לישון שיהיה לי כח לזה למה אתה לא עוזר לי ? אומר לו הקב"ה: כשרציתי - לא רצית. כשהיית בחור בישיבה - יכלת לישון טוב בלילה וללמוד למחרת כמו שצריך. אבל אז... היית ער בלילה, פטפטת... בובזת את הזמן, ואח"כ ישנת ביום, קמת מאוחר לתפילה. היום - כשאתה רוצה - אני לא רוצה.

כעת תמסור נפש ע"ז ואז אני יעזור לך. וכמו שהיה מרן רה"י זיע"א מביא את דברי הב"ח (הלכות חנוכה) 'לפי שנתרשלו בעבודה נלקחה מהם. ולפי שמסרו נפשם עליה החזירה להם'. היום אתה קובע לעצמך את הגורל של אחרי החתונה. היום! היום הקב"ה רוצה, הוא נותן לך אפשרות של שבע שני השובע. שבע שנות השובע לעמול בתורה וללמוד בלי שום הפרעה בעולם ! יש לך עשרים וארבע שעות ביממה ששום דבר לא מפריע לך. ומלבד איכול, שינה, ותפילה - כל היום אתה יכול ללמוד. ואם לא מנצלים את זה, אחרי זה כשאתה רוצה - אני כבר לא רוצה. ואז זה בא הרבה יותר בקושי.

דוגמא נוספת: יש לנו את עשרת ימי תשובה שעל הימים הללו נאמר: דרשו ה' בהימצאו קראוהו בהיותו קרוב. בימים אלו אפשר להשיג בקלות ממש דברים שבמשך השנה מאד קשה להשיג. אז זה עת רצון. אך אחרי יום כיפור, אנו אומרים בסליחות - אפילו אם הוא מביא כל אילי נביות (!) אין שומעין לו. יש עת רצון. אדם צריך לדעת שזה כמו גלגל: ברגע קטן - אדם יכול להיפך מאפילה לאור גדול.

בשעת הקושי - זה עת רצון

בפרשה הזו אנו רואים עת רצון חדש: כאשר לבן אדם יש שעת קושי, שעה שלא הולך לו. מה נדמה לו באותם הרגעים ? שהקב"ה לא אוהב אותו... הנה, יש לי מפריעים מפה, ומפריעים משם, סימן שהקב"ה לא אוהב אותי. אומר לך רבי חיים קמיל - בדיוק להיפך. אתה רואה דברים הפוכים... עכשיו זה עת רצון כי בשעת קושי אפשר להשיג המון!

והוא מביא שהרה"ג ר' דב לפין זצ"ל (חותנו של ראש ישיבת אור אלחנן הגר"ר משה חדש זצ"ל, וחותנו של הגר"ר יצחק אברמוביץ רבה של רמת יצחק) [הוא היה תלמיד של החפץ חיים] אמר בשם הח"ח, שהנשמה, כאשר מגיע זמנה לרדת מן העולם - היא לא רוצה. טוב לה שם למעלה. אבל כשאומרים לה שהיא לא יכולה לקבל את התואר עבד ה' - רק אם היא יורדת לעולם, ועומדת בניסיונות ומתגברת עליהם, אז היא מבקשת שישלחו אותה למטה. ולמה ? כי התואר של עבד ה' הוא התואר הכי גדול ונכסף, ועל זה שווה לה לעבור את כל הקשיים ובוזה לזכות לזה.

המסילות ישרים (פרק א') כתב: והנה האדם לא נברא אלא לקיים מצוות ולעמוד בנסיון. הוי אומר שלא כהבנתו שהאדם נברא לצורך קיום המצוות. אלא לפעמים יש גם נסיון, והאדם נברא לעמוד בנסיון, וזה מה שמגדל אותו. וכמו שכתב רש"י (בתחילת פרשת וישב) אמר הקב"ה, לא דיין לצדיקים מה שמתקן להם לעולם הבא, אלא שמבקשים לישב בשלוה בעולם הזה !? והשאלה נשאלת: הרי בשביל מה הצדיקים רוצים לישב בשלוה ? בשביל ללמוד ולקיים מצוות ? אלא, מה שמתקן לצדיקים לעולם הבא - זה על כל העבודה בעולם הזה. לא על שישבת בשלוה...

וכבר כתב בספר מליץ יושר להגה"צ רבי ראובן מלמד זצ"ל (מתלמידיו המובהקים של המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל) שכל התלואות והיסורים שעבר יעקב אבינו כתובים בתורה בפרטות והוא חלק ארוך מהתורה הקדושה - נצח נצחים. והשבע עשרה השנים הטובות בחייו שהגיע לגושרן וראה מטתו שלימה ויוסף בצדקתו, והתקין לו בית תלמוד, וישב בהשקט ובמנוחה, זה נמצא בתורה הקדושה רק ברמז.

עם בלועי קרח. הם היו רשעים, עשו צרות למשה רבינו, חטאו במן עד שהיו חלק במחלוקת קורח ועדתו. איך הם זכו? והביא מהמהרי"ל דיסקין, שכתוב שהם אמרו למשה ואהרן, אשר הבאשתם את ריחנו. הם היו שוטרים והיכו אותם, ונוצר להם פצעים מוגלתיים מחמת המכות, והיה לזה ריח לא טוב, וזה הכוונה הבאשתם. **הם סבלו בשביל יהודים. יהודי שסבל בשביל יהודים, יש לו את הכח להאריך ימים גם אם הוא יהיה רשע גדול.** אף אחד לא הפסיד... גם לא דתן ואבירם, הם רק הרויחו... וזה מה שאמר הבית הלוי, מאז באתי אל פרעה לדבר בשמך - הרע לעם הזה, על זה גופא אמרתי את ה'אז ישיר'.

כאשר יש לבן אדם שעה קשה - זה שעת נסיון. ובסלובידקא אמרו נסיון מלשון נס להתנסות. ע"י הנסיון - אדם גדל ועולה ומתעלה! זה אמנם קשה... אבל משתלם! [ומקורו בזה"ק פרשת תולדות ח"א דק"מ א]

היצה"ר הוא דמיון פירח

שאל הגרי"ל בלוח זצ"ל בטלז: כתוב 'וירא והנה הסנה בוער באש והסנה איננו אוכל', ואח"כ כתוב 'ויאמר משה אסורה נא ואראה, מדוע לא יבער הסנה'. וקשה: מה הכוונה מדוע לא יבער הסנה, הרי כתוב והנה הסנה בוער באש, הוא כן בער!

אלא אמר הטלזער: אברהם איננו שהשליכו אותו לכבשן האש, האם גם שם נאמר שהוא בער רק שהוא לא אוכל? וכן חנניה מישאל ועזריה שהשליכו אותם לכבשן האש ולא קרה להם כלום. האם זה נקרא שהם בערו? אנחנו מבינים שלא, רק היתה אש סביבם, ולעומדים מן הצד - היה נראה כאילו הם בוערים, אבל זה היה 'אש קרה', זה לא נקרא בוער באש. **משה רבינו ראה את הסנה בוער באש. הוא הבין שאם באמת הוא בוער - אז הוא היה מאוכל, ואם זה לא אוכל - סימן שזה לא בוער באש. ולכן אמר, אסורה נא ואראה את המראה הגדול הזה, מדוע לא יבער הסנה.**

הגאון רבי יצחק קארו (הדוד של מרן הבית יוסף) מסביר מהו אסורה נא. ומה יש לו לראות מקרוב. אלא, שמשה רבינו הלך לראות אם יש פה דבר ע"פ דרך הטבע, או שמא זה על טבעי. אמר לו הקב"ה - של בעליך מעל רגליך, כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קדש הוא. זה הסוד וזה היסוד לכל החזיון הגדול.

וביסוד הדברים מצינו במדרש תנחומא (סוף פרשת תרומה): אמר לו משה לקב"ה, מצד אחד - אתה אומר לי לעשות מזבח עצי שיטים, ומצד שני, כתוב אש תמיד תוקד על המזבח, אפשר אש בוערת ולא מכלה אותו?! אמר לו הקב"ה: אש שלך - שורפת, אש שלי לא שורפת! מתים נכנסים לפני, ויוצאין כשהם חיים. ומביא לזה המדרש שני מקורות: א. שפרח מטה אהרן, אע"פ שהוא היה עץ יבש. ב. ארזי הלבנון אשר שלח חירם מלך צור. כיון שנכנס ארון הקודש התחילו ארזי הלבנון נותנים פירות, ומהם פרנסה גדולה לפרחי כהונה. אש שלי - לא שורפת. וזה אומר הקב"ה למשה - המקום אשר אתה עומד עליו - אדמת קדש הוא. זוהי אש שלי, ואש שלי לא שורפת. מתים נכנסים לפני ויוצאים כשהם חיים.

וזה הראה לו הקב"ה את סוד כל הצרות והגלויות (כלפי כלל ישראל) הכל נראה מבחוץ אבל למעשה כאשר יענו אותו - כן ירבה וכן יפרוץ. וכלל ישראל ממשיך - והסנה איננו אוכל ורק נראה כבוער, וכך קיבלנו

ממרנא החפץ חיים (הובא בקובץ מאמרים להגר"א ווסרמן זצ"ל) שכל פעם שהיתה גזירה שהשמידה חלק מהעם, אח"כ היתה תקופת פריחה פי כמה ממה שהיה קודם.

וגם בזמן האחרון - בשואה הנוראה שנכחד שלישי מעם היהודים שש מיליון! והיו בטוחים שלא יזכר שם ישראל עוד, וזכו לחזור לארץ הקודש ופריחה ברוחניות וגשמיות שכבר לא היתה כמה דורות.

ועוד למדנו מכאן הרבה פעמים בחור מאבד חשק ומרץ ולא מרגיש שהוא בעליה ונופלת רוחו בקרבו. והעצה לזה פשוטה - התקרב להשם יתברך, מתים נכנסים לפני ויוצאים כשהם חיים, תפילה עמל התורה ומוסר. והרבה תחנונים... ויוצאים כשהם חיים.

הבריאה מדברת אלינו!

מצינו שלש פעמים שהארץ מדברת: כתוב, והיה אם לא יאמינו לך ולא ישמעו לקול האות הראשון, והאמינו לקול האות האחרון. מה הכוונה לקול האות הראשון. לכאורה היה צריך לומר ולא ישמעו לאות הראשון, איזה קול היה שם?

כתוב בילקוט שמעוני (פרשה קע"א) שהאות עצמה דיברה במצרים, היא אמרה - אני הייתי מטה, ונהפכתי לנחש וכעת אני חוזרת להיות מטה. הייתי יד בריאה, לקיתי בצרעת, וכעת אני חוזרת להיות יד בריאה!

פעם נוספת: כתוב במשנה באבות (פ"ה, מ"ו) עשרה דברים שנבראו בערב שבת בין השמשות. ואחד מהם זה פי הארץ, שבלעה את קרח ועדתו.

ובתוספות יום טוב מדייק מהפסוקים שהארץ פתחה את פיה ודיברה! היא הודיעה בקול דיבור חותך ואומר שבלעתי אותם חיים עד המדרגה האחרונה, שנצטערו עד שם. הארץ הודיעה שירדו חיים שאולה - לדיוטא התחתונה של שאול.

ועוד פעם נוספת: כתוב בילקוט ירמיהו (סוף פ' שט"ו) והביאו בהקדמה של הפירות תאנה. שלעתיד לבא, אדם שיקטוף תאנה בשבת, התאנה תצעק עליו, אתה מחלל שבת! אסור לך לקטוף אותי! וכן כל איסור שאדם עובר, אבן מקיר תזעק. אבני ביתו יגערו בו ויאמרו לו למה אתה עובר על איסורים.

היום הבריאה מדברת אלינו! לא תמיד היא צריכה לדבר בפה, השמים מספרים כבוד קל ומעשה ידי מגיד הרקיע. הקב"ה נותן לנו נסיונות אחד אחרי השני - מכל הכיוונים. אבל הבריאה מדברת! רוצים מאיתנו משהו.

מה רוצים מאיתנו? עמל התורה, שעל ידי זה אפשר לזכות ליציאה מטימאת מצרים. דבר שני, מה שמרן רה"י זיע"א אמר - בין אדם לחבירו. היציאה מטימאת מצרים זה גם יציאה מהמידות הרעות שאותם לקחנו ממצרים, וכעת זה הזמן של - 'המעלך' - אחיז רק בחבל ותנצל זה שעת כושר מיוחדת - שאסור להפסיד ולאבד חזק - ויאמץ לבך וקרה אל ה'

זכות לימוד התורה בגיליון זה
לע"נ המחנכת הדגולה הרבנית
מרת רוזה שושנה ב"ר יצחק בלוקה ע"ה
נלב"ע י"ח מר חשוון תשפ"ב
תנצב"ה

לע"נ
הרב חיים יוסף דוד בן הרב שלמה זלמן זצ"ל שפירא
נלב"ע י"ח תמוז
תנצב"ה

ניתן לשמוע את השיחה ביום שלישי בערב ולאחמ"כ בשידור חוזר בקו השיחות שמספרו 074-740-362

ע"מ שנוכל להמשיך בהפצת תורתו של מורינו המשגיח שליט"א, אנו זקוקים לעזרת הציבור לתרומות והנצחות: 054-843-6282
לקבלת הגיליון במייל: 4166058@gmail.com

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות

מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

שנאמר ב"ש"ה"ק

'שאתה ושלך שלו'

עומדים, כשם שאני אמור לעזוב את העולם - כך גם אתה אמור לעזוב אותו בבוא העת, וכשם שאתה לא חושב על יום המיתה - כך גם אני לא חושב על יום המיתה...

לרגעים תבחננו

ובאמת המבין יתבונן עד כמה כנים הדברים, שהלא מה הם 'חיים'? 'חיים' הם רצף אחד של זמן שמורכב מהמוני דקות אחת אחרי השניה, והרצף הזה עתיד להסתיים בשלב מסוים, וממילא בין כך ובין כך - כל אחד שמאבד את דקותיו וחולף על זמנו הרי הוא מתקרב לעבר יום המיתה, ולא משנה באיזה גיל הוא נמצא.

כל רגע שנוזל מידי האדם הוא מעוות לא יוכל לתקון שיותר לא יוכל לחזור לעולם, ואין שום אפשרות עלי אדמות להשיג בחזרה את אותו רגע, ואם כן כל פעם שהאדם חושב לעצמו 'ש לי עוד זמן' ומוחמת כן מאבד את הזמן שקיים אצלו עכשיו - הוא נוהג בדרך של טפשות גמורה, שכן מאי אולמיה האי מהאי, הזמן הזה 'מות' כעת מיתה עולמית, ואין לו שוויות פחותה מהרגעים האחרים שעתידיים לבוא, בכל גיל שבו תהיה.

ולא זו בלבד אלא שלא ידע האדם את עיתו, וגם אם חי ברגע הקודם אין זה מוכיח שיחיה ברגע הבא, וכמו שהיה מרן הגרא"מ שך נוהג לומר - שכאן בעולם הזה 'אין חזקות', ברגע אחד הכל יכול להתהפך, ומה שהיה עד הנה לא מוכיח מאומה לגבי העתיד. אם כן מאיזו מחשבה מדומה יכול האדם להסתובב עם תחושה ש'האי עלמא דיליה הוא, וישתאר בגויה לדרי?', וכי מה ארע בכך שחי לו עד הנה?

ובעומקו של דבר הדברים נוראים למתבונן, דהנה הקב"ה מחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית וכל רגע ורגע עלי אדמות מתקיים מחדש בלי קשר לרגע הקודם, כביכול יש כאן יצירה חדשה כמו בששת ימי המעשה, ואם כן אליבא דאמת אין שום קשר בין הרגע הבא לרגע הקודם, שניהם הם התחדשות חדשה שרק התוצאה שבה יכולה לצאת כעין אותו הדבר.

מעתה אם האדם יבין שהרגע הזה שנמצא כעת בידו הוא כעין חיים שלמים בלי שום קשר לחיים הבאים שיבואו, ידע היטב לנצל את ההזדמנות שניתנה לו לבלי שוב, מתוך ידיעה שמי יודע מה יילד יום ואין שום נביא שיכול להתנבא לגבי הבאות, אין לו אלא מה שתפוס בידו.

כל האדם לא לעצמו נברא

וישנה עוד משמעות נוספת במשפט זה של הזה"ק, ד"בר נש אזיל בהאי עלמא, והוא חשיב דיליה הוא תדיר", והיא דהבר נש חשיב דעלמא 'דיליה' הוא - הכל שייך לו, הבריא כולה עומדת תחת רשותו ואין עוד בעלים עליה מלבדו.

בני התורה מתקלסים לעיתים במאמרם של חז"ל 'חייב כל אדם לומר בשבילי נברא העולם', אולם שוכחים לפעמים שגם העומדם לצייד מחוייב לומר זאת בדיוק כמוהם, ועל כרחך 'שבילי נברא העולם' הכוונה היא רק שהיה ראוי לו להברא בשבילך לבד, אבל לאחר שנברא עוד אחרים באותו כדור הרי שהעולם אמור להיות קיים גם בשבילם...

ברגע שהאדם מבין את הדברים האמורים בפתח דברינו, שכל העולם כולו הוא רק פקדון ששייך לבורא עולם, ואנחנו מצווים להשתמש בו לפי הוראות השימוש, אין לו שום טענה של חזקה ושייכות לדבר מה עלי אדמות, הלא הכל רק שאול בידו להשתמש בו לפי חפצו.

מנקודת מבט כזו לא שייך להסתכל על חפציהם של אחרים ולחשוב כאילו הם מגיעים גם לו, וכפי שהבאנו מספר פעמים את דברי האבן עזרא על מצות לא תחמוד שהקשה היאך שייך לצוות על האדם בדבר

פ"ג משנה ז'. תן לו משלו שאתה ושלך שלו, וכן ברור הוא אמר כי ממך הכל ומידך נתנו לך.

'ממון האדם פקדון הוא בידו'

כתב רבינו יונה זצ"ל "זה מדבר בין לענין גופו של אדם בין לענין ממונו ולומר שלא ימנע אדם את עצמו ולא את ממונו מחפצי שמים, וזהו שאמר שאתה ושלך שלו, שאינך נותן משלך ולא מגופך ולא מממונך אלא משל מקום ב"ה שהכל שלו, כי ממון האדם פקדון הוא בידו משל הקב"ה אלא שיש יתרון בו על שאר הפקדונות שיכול לקחת ממנו די צרכיו והשאר יתנהו באשר רצון המפקיד מלך מלכי המלכים הקב"ה אשר צוהו, ויש לשמוח הרבה מאשר יכול להנות מן הפקדון וכי יעשה רצון בעליו מן הנשאר".

וממשיל זאת רבינו יונה: "משל למלך שנתן לעבדו אלף זוזי ואמר לו טול אתה המאה לעצמך ותן התשע מאות לתשעה בני אדם, והלא שמח הוא", וכמובן אין העבד מרגיש הפסד בכך שתשע מאות הזוזים שבידו הולכים ממנו, כיון שמראש ניתנו לו על דעת כן.

ומבואר לנו מתוך הדברים הסתכלות שונה על העולם מכל מה שאנחנו רגילים לראות: בדרך כלל מחשבת בני האדם היא שההבדל בין צדיק לרשע הוא בצורת היעוד של השימוש בעולם, הרשע משאיר הכל אצל עצמו ואילו הצדיק מקריב משלו ונותן לגבוי.

אבל כאן מתבאר שהנושא אינו כמה האדם נותן משל עצמו, אלא אדרבה, כמה הוא לוקח אליו... בעיקרו של דבר כל מה שניתן לאדם הוא בתורת שאלה מהקב"ה לעשות בו כפי רצון בוראו, אלא שנתנו לאדם כדי חייו למען יהיה כוחו במותניו לעסוק בעבודת ה', וממילא כל מה שלא נצרך לו בעבור עבודתו הרי זה כפיקדון ותו לא שעליו להעבירו לאחרים, ועל דעת כן נתנוהו לו מעיקרא.

ומעתה מי שאינו משתמש בעולם בעבור מטרתו האמיתית אלא לוקח בעבור עצמו, אינו אלא כגזלן שמועל בפיקדון שניתן בידו, ולא זו בלבד שאינו מקריב משלו לשמים אלא מוסיף חטא על פשע ובא כביכול בנחלה שאינה שלו.

'כי לא לעולם חוסן'

מרן המשגיח הגר"י לוינשטיין זצ"ל היה חוזר השכם והערב על דברי הזה"ק בפרשת נשא (קכ"ו, א'): "תא חזי, בר נש אזיל בהאי עלמא, והוא חשיב דיליה הוא תדיר, וישתאר בגויה לדרי".

ולכאורה יש במשפט זה שתי משמעויות פשוטות, אשר שתיהן כאחת נוגעות לכל אחד ואחד, המשמעות האחת היא מה שעולה ראשונה במובן הדברים - שהאדם מסתובב כאן בזה העולם מתוך תחושה שהוא עתיד להשאר כאן לנצח, בלי לעזוב לעולם. וכי מהיכתי תיתי שימות פתאום ויותיר את הכל מאחוריו?...

כאשר האדם שומע או רואה בני אדם אחרים לידו שעוזבים את העולם יש לו כמין מחשבה שאומרת: 'אלו הם סוג בני אדם שמותם, שלא שם חלקי כהם וגורלי ככל המונם'... וכפי שאומר הפתגם באידיש, 'חברת מתים'... מי שעוזב את העולם - הרי זה כיון שהיה ראוי לו לעזוב, אבל אני יושב לי כאן בטוב ובנעימים ולא נראה לי שמשוהו יפסיק ביום מן הימים.

זכור לי משנתי כאברך צעיר שצעדתי פעם עם אאמו"ר הגאון זצ"ל ונפגשנו בזקן ישיש בא בימים, הרהבתי עוז ושאלתי את הזקן: ימי שנתינו בהם שבעים שנה ואם גבורות שמונים שנה, האם אתה חושב כעת על יום המיתה יותר ממני?...

הזקן נתן בי את מבטו והשיב בשאלה: וכי בן כמה אתה, בן עשרים ומשהו? למה אתה חושב שיש הבדל ביני לבינך? נניח שיש שישים שנה שמפרידות בינינו, הלא סופנו שווה זה כזה והכל למיתה הם

המסור ללב, וביאר שכאשר האדם מבין שהדבר לא שייך אליו כלל והוא כעין על מנת שתעלה לרקיע - ממילא אין לו אליו חמדה כלל, אלא אם כן הוא מחוסר דעת. וממילא אם האדם מבין ש'משלו' נותנים לו' כלשון הגמרא ואין שום דבר שלא ניתן לו שאמור להיות מגיע לו, אין לו לא חמדה לא תאוה ולא קנאה, הוא מבין שהקב"ה החליט בעצמו במה לאפשר לו להשתמש ובמה לא, ומהיכתי תיתי שירחיב ה' גבולו על חשבון זולתו.

ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת

דבר חיזוק שניתן לקחת עמנו מהדברים האמורים הוא התעוררות פשוטה בנושא של החזרת הספרים למקומם בגמור הלימוד, דהנה הלא פשוט וברור שמי שבשאת נפש משאיר את הספר במקומו לאחר שגמר להשתמש בו - חבויים בתוך תוכו כוחות גסים של אנוכיות ומחשבה כביכול כדאי הוא כל העולם שישמש לי, שהרי אם לא הוא ישיב את הספר למקומו - יצטרכו אחרים להחזיר אותו, והוא נמצא משתמש בהם ומעדיף את עצמו אליהם, בלי שום טעם וסיבה הגיונית. אם נראה אי מי שיושב על מקומו בנחת רוח ומבקש מהסובבים אותו להביא לו כל פעם את הספרים מהארונות הסמוכים, הלא אין ספק שנראה בו אדם מושחת שמרגיש כאילו האחרים קיימים בשבילו והוא נזר הבריאה, ואם כן מה שונה קבלה מהולכה, ומה ההבדל בין זה לבין מי שגורם במישרין שכל פעם יצטרכו אחרים להחזיר את הספרים שבהם השתמש?

יראת שמיים - רק ע"י עבודה תמידית ולימוד המוסר

אמר להם אותו בעל מוסר, אם כן אין אותו אדם גדול אלא קטן, שכן בכל שעה ושעה בכל מהלך החיים יש לאדם נגיעות ויצרים, ואין לך זמן שאין לאדם רצונות אישיים ומאווים משלו, ואם אותו אדם הולך אחרי נגיעותיו - נמצא שלעולם הוא אינו נוהג בגדלות.

לנגיעה יש כוח לעוות את עיני האדם ולחסום אותו מלראות את האמת, וברגע שהאדם כבר נכנס לתוך הנגיעה אין לו כיצד לראות את הדרך החוצה, רק כאשר הוא מחשב מראש את צעדיו ומתבונן מה עליו לעשות, אז יש לו סיכוי לעקוף אותה ולא ליפול בה.

מעתה נבין את מטרת לימוד המוסר. **סדר המוסר לא נועד בכדי להקדיש זמן למחשבות עמוקות או להבנות מפליגות בנפש האדם ובמאמרי חז"ל וכדומה, אלא לחשבון הנפש ממש**, פשוטו כמשמעו, בין האדם לעצמו, לחשב את דרכיו ולחשוב על מעשיו, כדי שאם בבוא העת תבוא ח"ו מכשלה לידיו הוא יידע לפרוש ממנה מלכתחילה ולא להכנס אליה.

תפקיד האדם הוא להיות כל הזמן במצב של התחלה, לדעת שעומדת בפניו מלחמה תמידית, ושאינן זמן שבו היא תהיה כבר מאחוריו, ותמיד תמיד להזהר שלא להיות בתוך העבירה או הנגיעה - כי אם הוא כבר בפנים יקשה עליו שבעתים להתחיל מחדש.

זכור לי עוד מצעירותי ממש, היה זה יום למחרת יום הכיפורים, מרן המשגיח הגר"י לוינשטיין זצ"ל יצא מהיכל הישיבה מלווה בתלמידו הר"ר אבא גרוסברד זצ"ל, ואני עומדת מאחוריהם לשמוע על מה משוחח המשגיח ממנהיג היום הקדוש. שמעתי ולא הבנתי. הוא אמר שבעת, אחרי שכבר עברנו את הימים הקדושים, צריכים להתחיל שוב, את כל העבודה מהתחלה... הדבר היה פלא בעיני, וכי כעת אחרי שכבר עשינו הכל צריכים לעבוד מתחילה, לכאורה אחרי שהגענו לרומ המעלה אז זהו זמן המנוחה, ובפרט אצל מרן המשגיח, שמי יודע כמה השקיע בכל עבודת האלול ראש השנה ויום הכיפורים. עוד באותו היום בין הערביים נכנסתי שוב להיכל, וראיתי את הגאון השקדן רבי חיים ברמן שליט"א יושב לעצמו ולומד מוסר. הוא אחז בספר שערי תשובה, בשער א', ובפרק א'; מן הטובות שהטיב הקב"ה את בראיו... הכל שוב מתחילה...

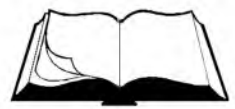
כי אכן כך היא הדרך, **אין זמן של מנוחה שבו יכול האדם לומר ניצח את היצר**, כל סוף הוא התחלה לפעם הבאה ותמיד האדם צריך לשמור את עצמו מהעתיד, וזוהי מטרת המוסר - לשים לב למצב ולזמן ועל ידי כך להשמר מליפול בתוך המכשול. הדרך היא לא רק ליפול ואז ליקום, אלא מעיקרא לא להגיע למקום הנפילה.

מרן הקהילות יעקב הורה לבאים אליו להוועץ בעניני חינוך ילדים, **ללמוד בכל יום עם הילד כמה דקות מוסר**. אמנם הן רק כמה דקות בודדות, ואמנם הם עדיין ילד, אך אם יהיה הלימוד בקביעות שוב ושוב מבלי להחסיר - ודאי שהמוסר ישיפיע בסופו של דבר והילד ישתנה.

מרן בעל החת"ס אמר על עצמו שביום שהוא אינו לומד מוסר הוא מרגיש ירידה ברוחניות לנו אין מושג מהו יום עם 'ירידה ברוחניות' של החת"ס, אך הא מיתה חזינן שלימוד המוסר הוא השומר הנאמן ששומר את האדם מליפול בפי פחת, ורק כשהאדם מתבונן מראש אזי הוא יכול להנצל ממלכות היצר.

מִי יֵרֵם מִי יֵרֵם

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח')

שבט תשפ"ב

הלכות המצוות בשביעית (ה)

גליון 457

מה קדוש בקדושת שביעית, הפקר בשביעית, הפרשת תרו"מ ורבעי

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

ר"ה לאילנות לענין שביעית

פירות שהגיעו לעונת המעשרות (והוא חנטה) בתחילת השנה השביעית, לפני ט"ו בשבט (מצוי בעץ השסק), נחלקו בזה הראשונים האם יש עליהם קדושת שביעית.

יש סוברים דאע"ג דלענין מעשרות הולכין באילנות אחר ט"ו בשבט שאני התם דאיכא קראי, אבל לענין שביעית זמנו בא' בתשרי (רמב"ם הל' שמיטה ויובל פרק ד' הל' ט'). וכן מפרש ה"מנחת חינוך" מצ' שכ"ח בדעת הרמב"ם, וכן נקט הגרע"א במשניות ר"ה פ"א מ"א, וה"פאת השולחן" סי' כ"ג ס"ק י"ד.

ויש סוברים שהכל תלוי בט"ו בשבט, וכל הפירות שחונטים בשנה השביעית לפני ט"ו בשבט יש להם דין שישית, וכן הפירות שחנטו לאחר ר"ה של השנה השמינית עד ט"ו בשבט יש להם דין שביעית (רמב"ם חננאל ר"ה ט"ו, ר"ש שביעית פ"ב מ"ה, וכן פשוט ביאור ב"תורת כהנים" פרשת בהר פרשה א' ד', ובראב"ד שם, וכן ביאר ה"חפץ חיים" בביאורו ל"תורת כהנים" שם, ודלא כגר"א שם).

ולדינא כתב ה"חזון איש" (סי' ז' ס"ק י"ג ד"ה נראה, ושם ס"ק ט"ז בדנים העולים, וספר "חוט שני" פ"ד ס"ק כ"א): "דשנת השביעית לענין כל הדנים הוא אחד בתשרי ולא ט"ו בשבט" עכ"ל. ולפי"ז עץ השסק אף שהחנטה היה לפני ט"ו בשבט, מכיון שזה היה לאחר ראש השנה יש לו דיני שביעית לכל דבר, ויש בו קדושת שביעית, והוא הפקר ופטור מכל המעשרות.

פירות האילן

בפירות האילן השלב הקובע הוא החנטה, ו"א שחנטה הוא שליש הגידול, ו"א שחנטה הוא שניכר הפרי אחר נפילת הפרח. וכל שהחנטה היתה בשביעית, אפילו תחילת גידולו היה בשישית, או רוב גידולו היה בשמינית, יש בו קדושת שביעית (ביכורים פ"ב מ"ו, רש"י ותוספות ר"ה י"ב, רמב"ם פ"ד הל' ט', חזו"א סי' ז' ס"ק י"ב-ט"ז).

ירקות

לענין ירקות כל ירק שנלקט לאחר ראש השנה של שביעית יש בהם קדושת שביעית, אע"פ שרוב גידולם היה בשנה השישית (ר"ה י"ג), ירק שגמר בישולו היה בשביעית ונלקט בשמינית יש להחמיר ולנהוג בו קדושת שביעית (ע"י רמב"ם פרק ד' הל' י"א וי"ב, ובתוספות ד"ה שם, "חזון איש" סי' י"ט ס"ק י"ז, וסי' כ"ז ס"ק ז').

זיתים, ענבים, תבואה וקטניות

בזיתים, ענבים, תבואה וקטניות (גידולם שזרעם נאכל כגון שעועית, אפונה וכדומה) השלב הקובע הוא השליש הראשון של הגידול, וכל שהגיעו לשליש גידולם בשביעית, אפילו נזרעו בשנה השישית, יש בהם קדושת שביעית (ר"ה י"ב-י"ג, ברש"י ובתוספות שם, רמב"ם שם פ"ד הל' ט', וכס"מ שם, חזו"א סי' ט' ס"ק י"ז, סי' י"ט ס"ק כ"ג).

אתרוג

אתרוג שחנט בשישית ונלקט בשביעית, לדעת הרמב"ם יש בו קדושת שביעית (דאזלינן בתר לקיטה), ולדעת שאר הראשונים (רש"י, תוספות והראב"ד) אינו קדוש (דאזלינן בתר חנטה), ולכן לכתחילה יש לחוש לקדושת שביעית באתרוג שנלקט אחרי ראש השנה של שביעית, והמהדרים קונים אתרוג שנקטף בשישית שאין בו קדושת שביעית לכל הדעות (רמב"ם פ"ד הל' י"ב, וכס"מ שם, חזו"א סי' י"ט ס"ק י"ז), ואתרוג שחנט בשביעית ונלקט בשמינית קדוש בקדושת שביעית, ולכן במוצאי שביעית יש באתרוג קדושת שביעית ("חזון איש" סי' ז' ס"ק ט"ז).

פירות הדר

פרי הדר כגון תפוז, לימון, אשכולית, אע"פ שגידולו כאתרוג, מכל מקום אם חנט בשישית אפילו נלקט בשביעית, יש לסמוך על דעת הפוסקים שבאתרוג חנטה היא הקובעת, ואין צורך לנהוג בו קדושת שביעית, אבל בפירות הדר שחנטו בשביעית, ונלקטו בחורף של שמינית, יש בהם קדושת שביעית, כיון שהחנטה היתה בשביעית ("חזון איש" סי' כ"א ס"ק ט"ז, סי' כ"ב ס"ק ב').

חלוקת שתילים לט"ו בשבט

שאלה: באחת הערים חילקו לגנונות שתילים בתוך שקית של עפר,

כדי לחלקם לילדים בט"ו בשבט (לשם מצות ישוב א"י, וכדי לחגוג את ר"ה לאילנות), האם מותר לגנונות למסור לילדים את השתילים? **תשובה:** איתא במשנה (תרומות פ"ב מ"ג) הנוטע בשביעית בין בשוגג בין במזיד יעקור, וכן נפסק ברמב"ם (הל' שמיטה ויובל פרק א' הל' י"ב) ע"י שם. א"כ היות שהשתילים ששתלו בתוך שקיות קטנות יכולים לגדול שם לזמן קצר, עד ששותלים אותם באדמה, יש חיוב לעקורם כיון ששתלום בשמיטה, אלא די"ל דמכיון שהם בתוך שקיות יש לו דין עצץ שאינו נקוב, וכן אולי הכינו אותם בתוך בית, שבכ"ל בשעת הדחק יש להקל כמבואר ב"חזון איש" (סי' כ"ז ס"ק ד'), וב"חוט שני" (פ"א סק"ד), וא"כ אין חיוב לעקורם, ובכל זאת פשיטא שאסור להם לחלקם לילדי הגן, כדי שלא להכשילם שיעשו עבודת נטיעה בקרקע בשנה השביעית (הגר"נ קרליץ צ"ל).

מה קדוש בקדושת שביעית

על אילו פירות חלה קדושת שביעית

קדושת שביעית חלה על גידולי הארץ המיוחדים לאכילת אדם או בהמה, או לסיכת אדם, או להדלקת הנר, או לצביעת אדם וכליו (רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק ז' הל' י"ג, "חזון איש" סי' י"ד ס"ק ו-ח), וכן על צמחי ריח (ירושלמי פ"ו הל' א', וכמפרשים שם, חזו"א סי' י"ד ס"ק ט').

עצי הסקה

אין קדושת שביעית חלה על עצים המשמשים להסקה (לפי שאדם נהנה מהם אחר שכלה העץ מן העולם על ידי שריפה (גמ' סוכה מ'), וב"ק ק"א, ורמב"ם פרק ה' הל' י"ז).

פרחי נוי וריח

קדושת שביעית לא חלה על פרחי נוי שאין בהם ריח. אבל פרחים שיש בהם ריח יש לנהוג בהם קדושת שביעית מספק, (שזהו ספיקת הירושלמי פרק ז' הל' א', ע"י "מנחת שלמה" סי' נ"א סוף אות י"א ואת כ"ג, ובשו"ת "שבט הלוי" ח"ב סי' ר"ב). וכן צריך להפקיר מספק ("חוט שני" פ"ז הכ"א משום שהוא ספק איסור ולא ספק ממון, ויכול לומר שרק אם צריך להפקיר ה"ה מפקירם, ואז אחרים לא יכולים לזכות בהם משום שהוא רק ספק הפקד).

פשתן

איתא בגמרא (ב"ק ק"א): "לֹאֲכֵלָה", כל הנאות שהוא דומיא לאכילה שהנאתו וביעורן שווין, יש בו קדושת שביעית, ומח"ט עצי הסקה שהנאה לאחר ביעורו, אין בו קדושת שביעית, אבל מיני צבעים הנאתו וביעורן שווין, ולכן יש בו קדושת שביעית, ומפי' התוספות (שם) שבשעה שלובשים הבגד, הבגד מתבלה. ולפי"ז יש להעיר מדוע בפשתן אין קדושת שביעית (כמבואר בירושלמי), הרי עושים ממנו בגדים, ובשעה שלובש הבגד מתבלה, א"כ הנאתו וביעורו שווה ויהא בו קדושת שביעית, וכבר העיר בזה ה"חזון איש" (סי' י"ג ס"ק ח').

ובשלמא לשיטת הרמב"ן והריטב"א (ע"י סי' ב). דסברי שדבר שקיים לעולם ואינו מתכלה ע"י שימוש, אין בו קדושת שביעית, א"כ פשתן שנשאר ולא מתבלה מעצמו, אין בו קדושת שביעית (ולא דמי לפירות וירקות, ומין ירק שצובעים בו שהכל מתבלה). אבל לשיטת תוספות (ב"ק שם) שחולק וסובר שגם בזה יש קדושת שביעית, עדיין צ"ב, ועיי"ש מש"כ בזה.

פירות נכרי

פירות שגדלו בשביעית בשדה נכרי, דעת המב"ט שיש בהם קדושת שביעית (שו"ת המב"ט ח"א סי' י"א), וכן דעת ה"חזון איש" (סי' כ' ס"ק ז', סי' ט' ס"ק י"ח), וכן המנהג בהרבה מקומות, ודעת ה"בית יוסף" שאינם קדושים בקדושת שביעית, (שו"ת "אבקת רוכל" סי' כ"ד), וכן המנהג בירושלים.

מי שאינו נוהג בקדושת שביעית בפירות נכרי (כמנהג ירושלים) ומארח בביתו אדם הנוהג בהם בקדושת שביעית, אם רוצה לכבדו בפירות נכרי יודיענו על כך ("כתבי מעדני ארץ" בשם הגר"ש אויערבך צ"ל).

הקדמת פרי שיש בו קדושת שביעית בברכת הנהנין

◀ **שאלה:** אם יש שני פירות או ירקות לפנינו וברכותיהם שוות, ולאחד מהם יש בו קדושת שביעית, האם יש בו מעלה לברך עליו?
תשובה: כיון שיש סוברים שיש מצוה לאכול פירות שביעית (רמב"ן) בודאי יש לו מעלה לברך עליו (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

הפקר בשביעית

חיוב הפקר במקום שיגרום נזק

◀ **שאלה:** אם יש חשש שעי"ש שיכנסו אנשים לתוך השדה, יגרמו הפסדים לבעל השדה, האם מותר לסגור את השער?

תשובה: אם החשש הוא משום שבשעה שיקחו הפירות יזיקו את האילנות, מותר למנועם ולסגור הדלת בעדם, ולכתוב פתק שכל מי שירצה, יוכל לקבל את המפתח מביתו של בעל השדה ("דרך אמונה" פרק ד' הל' כ"ד, וב"ביאור ההלכה" סוד"ה מ"ע, וב"ציון ההלכה" שם סי"ק רצ"ז).

אבל אם בעל השדה השאיר כליו בשדה, ואם ילכו שם אנשים בהכרח שישברו את הכלים, או בתחילת השנה השמינית זרע שם זרעים חדשים, ועדיין יש פירות שביעית בשדה, ומי שילך שם יזיקו בודאי מותר ללכת שם, כיון שהתורה הפקירה השדה שיוכלו ללכת ואין חוששים, ואין חילוק בין שביעית לשמינית, כיון שעדיין יש פירות בשדה שהם הפקר ("דרך אמונה" פרק ד' סי"ק קכ"ג).

האם הקרקע הפקר

◀ גם הקרקע מופקרת לכך שמי שרוצה יכול להיכנס ולקחת פירות, ואין הבעלים יכולים לעכב כניסה לשדה לצורך לקיטת הפירות (נדרים מ"ב, רמב"ם פ"ד הל' כ"ב, חזו"א סי' כ"ו, "סדר שביעית" סי"א).

פירות שביעית של ראובן בחצר שמעון

◀ **שאלה:** ענפים של עצי פרי השייך לראובן עוברים לחצר של שמעון, האם מותר להיכנס לחצר של שמעון בעל כורחו כדי להגיע לפירות אלו של שביעית?

תשובה: כיון שפירות שביעית הם הפקר, ולא קשורים לראובן או לשמעון, והתורה נתנה זכות לכל אחד ללכת לקחת מפירות שביעית בכל מקום שהם גדלים שם, מסתבר אפילו בזה, מכיון שבפועל צריך להגיע אליהם דרך החצר של שמעון, מותרים להיכנס לחצר של שמעון, כיון שזה מקום גידולו בפועל (הגרא"ל שטינמן זצ"ל והגר"ח קניבסקי שליט"א).

אכילת פירות שביעית בשדה חברו

◀ **שאלה:** כשהתורה התירה להיכנס לשדה חברו, האם מותר גם לאכול את הפירות שם, או צריך לצאת מיד?

תשובה: פליגי בזה הראשונים, יש סוברים שהתורה התירה רק להיכנס ללקוט הפירות ולצאת מיד (ר"ן נדרים מ"ב, ורא"ש שם), ויש סוברים שיכול להישאר שם ולאכול הפירות, ומיד לאחר האכילת לצאת (תוספות שם וכן מפרש רש"י), ולכן יש כאן ספק גזל ועדיף לצאת (וכן הורה הגר"ח קניבסקי שליט"א, שהמנהג לצאת מיד).

כמה פירות מותר ללקוט

◀ מותר לקטוף פירות שביעית בכמות שאדם רגיל להביא לביתו לכמה ימים ("חזון איש" סי' כ"ו, "סדר השביעית" אות ו', ודלא ככס"מ שכתב רק שיעור ג' סעודות, וכבר העיר עליו בספר "פאת השולחן" סי' כ"ו סי"ק ב').

שדה אוצר בית דין

◀ גם כשהשדה נמסר לאוצר בי"ד אין רשות לבי"ד או שלוחם למנוע מלקחת את הכמות המותרת ("משפטי ארץ" פרק י' בשם "חזון איש", "דרך אמונה" פרק ו' סוסי"ק י"ט).

על מה לא חל ההפקר

◀ כל שאין בו קדושת שביעית חל הפקר, ולכן פירות שנה שישית אינם מופקרים, וכן העץ עצמו או הצמח אינו בכלל הפקר, וחייבים הלוקטים להקפיד שלא יזיקו לרכוש הנמצא בשדה.

מניעת גזיזים ובהמות מלקיטה

◀ מותר למנוע מנכרי ומבהמות לקחת פירות שביעית (תוספתא פרק ד' ורמב"ם פרק ד' הל' ל', וכן יש דרשה במכילתא: "וְהִתְּנָה שֶׁבֶת הָאָרֶץ לָכֶם" ויקרא כ"ה, ו', ודרשו "לָכֶם" ולא לאחרים).

העיר "חזון איש" (סי' י"ד סי"ק ב') שהמכילתא על הירושלמי שמבואר ששביעית הפקר גם לישראלים וגם לנוכרים. וביאר "חזון איש" שמצד הבעלות על הפירות הם הפקר גם לגזיזים, אבל אין איסור למנוע מהם מלזכות בהפקר, ומצווים בני נח שלא לקפח את בני ישראל ממצוותם, מצות שביעית.

אולם אם גוי כבר זכה בהם, אין לקחת ממנו כיון שבעצם הוא הפקר גם להם. וכן איסור לגרש בהמה שכנסה כבר לשדה והתחילה לאכול מהפירות והירקות הגדלים שם (רמב"ם פ"ה ה"ה).

(איתא בגמרא שהיו שומרים בשביעית תבואה עבור קרבן העומר, והקשו התוספות ר"ה ט'. ד"ה וקציר, הרי אסור לשמור בשביעית, ותירצו ששמרו שבהמות לא יאכלו משם).

לקיטת כל הפירות

◀ **שאלה:** כל יום גדלים בחצר 10 פירות של שמיטה, האם מותר לבעל משפחה ללקוט הכל?

יסוד השאלה הוא, שכתב הרמב"ם (פרק ד' הל' א'): "שֶׁדָּךְ לֹא תִזְרַע" כדרך הבעלים, דהיינו ללקוט כל השדה כמו הבעלים, וכאן הרי לוקטים את כל השדה.

תשובה: אם החצר פתוחה וכל אדם יכול להיכנס, הרי זה הפקר כדון, ומה שלמעשה הבעלים נכנסים והם צריכים את הירקות האלה זה לאותו היום, והוא לא מגרש אחרים שרוצים ללקוט שם ויכול ללקטם (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

הנחת דחליל להפחדת העופות

◀ **שאלה:** בחצר הבית גדלים ירקות, האם מותר להניח בשביעית דחליל כדי להבריח הציפורים, או שמא זה נחשב כשמור?

תשובה: איסור השמירה הוא רק למנוע אנשים מלאכול אבל מותר למנוע בהמות מלאכול מאכל אדם, ודוקא אם הבהמה כבר אוכלת, אסור לסלקה משם וכמבואר ברמב"ם (פרק ה' הל' ה'), ועוד, דאין זה נחשב כשמירה דאע"ג דכל שהאדם עושה מחיצה וכדומה חשיב שמור, מ"מ אין הדחליל שומר בעצם אלא שהציפורים מפחדות ממנו, ואין זה נחשב שמור. ועוד, כיון שהציפורים יכולות להיכנס בליה וכו', כשאין ראות את הדחליל חשיב מצוי לחיה ("חוט שני" פ"ז ססק"ו, וע"ע ב"דרך אמונה", "ביאור הלכה" פרק ד' הל' ה').

מתי הירקות הם הפקר

◀ ירק הנכנס משנה שישית לשנה שביעית חובת ההפקר חלה מיד בכניסת השנה השביעית, ואסור לשמורם אפילו לפני הלקיטה ("חזון איש" סי' י"א סי"ק ז', והוכיח כן מר"ש פ"ז מ"א, וכ"כ ב"מנחת שלמה" סי' י"א אות י"ב ט"ו).

אולם אם הוא עתיד להתקיים עד שנה שמינית, יש להסתפק אם הוא הפקר ("חזון איש" שם), דדוקא אם עומד ללקט בשמיטה חל מיד קדושת שביעית וממילא חייב להפקירם, משא"כ אם הלקיטה יכולה להיות גם בשמינית שמא אין בה קדושה).

ירק שהתחיל לגדול בשביעית אפילו עתיד לצאת בשמינית, הרי הוא הפקר עד כניסת השנה השמינית ("חזון איש" סי' י"א סי"ק ז', ו"מנחת שלמה", ומשמע מדברי החזו"א סי' נ"א סי"ק ט"ו שמיד ביציאתם לשמינית אינו קדוש אפילו לפני הלקיטה).

גינת נוי

◀ מותר לנעול גינת נוי, אע"פ שמצוי בה דשא הראוי למאכל בהמה, לפי שמטרת גידול הדשא היא לנוי בלבד ולא למאכל בהמה ("שמיטה כהלכתה" סי' ג' סעיף י').

פרחי נוי

◀ קדושת שביעית לא חלה על פרחי נוי שאין בהם ריח, אבל פרחים שיש בהם ריח יש לנהוג בהם קדושת שביעית מספק, (שזהו ספיקת הירושלמי פרק ד' הל' א', ע"י "מנחת שלמה" סי' נ"א סוף אות י"א ואות כ"ג, ובשו"ת "שבת הלוי" ח"ב סי' ר"ב). וכן צריך להפקירם מספק ("חוט שני" ספ"ז) משום שהוא ספק איסור ולא ספק ממון, ויכול לומר שאם צריך להפקיר ה"ה מפקרים, ואחרים לא יכולים לזכות בהם משום שהוא רק ספק הפקר.

הפרשת תרומ' מרבעי

חיוב הפרשת תרומ' בשביעית

◀ **שאלה:** האם יש חיוב תרומות ומעשרות בפירות וירקות של שביעית?

תשובה: אותם פירות וירקות שגדלים ברשות ישראל (והם מגיעים לתנויות ע"י "אוצר בית דין") כיון שהשדות הם הפקר, ממילא הפקר פטור מתרומ'ם. דאפילו השדות שהם מטופלים ע"י אוצר בי"ד, אין להם רשות לשמור שלא יקחו משם ("דרך אמונה" פרק ו' סוסי"ק י"ט).

פירות וירקות שגדלים ברשות נכרי שיש בהם קדושת שביעית ואינם הפקר, כיון שגמר המלאכה הוא ברשות נכרי ע"י נכרי – פטור מתרומ'ם. ואם מגדל עגבניות או ירקות בתוך הבית ובאופן שיש בהם ספק קדושת שביעית שהלקיטה היא לאחר ראש השנה, ואין בו משום ספחין שתחילת גידולם היתה בשישית, (ובלא"ה ג"כ י"ס שכל שגדל בבית או בעציץ שאינו נקוב, אין בו ספחין ("משפטי ארץ" בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל). היות שרק מספק יש בו קדושת שביעית (כיון דזה ספק בירושלמי אם בבית יש קדושת שביעית, מספק יש להפריש תרומ'ם, הגר"נ קרליץ זצ"ל).

הפרשת רבעי בשנה השביעית

◀ **שאלה:** האם גם בפירות של שנה שביעית (שפטורים מהפרשת תרומ'ם), צריך עדיין להתנות שאם הוא רבעי יחוללו על המטבע שיחדוהו, כמו בשאר השנים?

תשובה: גם בפירות של שנת שמיטה צריך לחלל על המטבע מספק שמא הוא רבעי, וכמו שעושה כל שנה (הגר"ח קניבסקי שליט"א, ע"י "דרך אמונה" פרק ד' סי"ק קס"ט). ויש להוסיף שבפירות של שנת שמיטה יש להקפיד יותר מבכל שנה (ואפילו אלו שאינם מקפידים לעשר בבית מאכלים שיש בהם הכשר יש מקום להחמיר בזה) משום שהפירות של "אוצר בית דין" הם פירות הפקר, וכל זמן שהם הפקר י"א שלא מועיל החילול רבעי של ההכשר, כיון שאינם בעלים (ע"י "דרך אמונה" פ"ט ממע"ש ה"ז בביה"ל ד"ה בשנת), ולכן כשמביאים הפירות לבית צריכים הבעלים (שזכו בהם) לחלל את הרבעי.

הלכה למעשה

תשובות מורינו ראש בית ההוראה
במשנת מרן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל

תחילתו בלידה טבעית - פדיון הבן

שאלה תינוק שהחל לצאת בלידה טבעית, ואף נראו כבר משערות ראשו בחוץ, ולפתע הבחינו שדופק התינוק יורד והבהילו ללידה בניתוח חרום. האם חייב בפדיון הבן.

תשובה אינו חייב בפדיון הבן, כיון שלא יצא כפטר חם אלא כ"יוצא דופן" (יורה דעה שם, כד.). והקובע לחיוב הפדיון הוא יציאת המצח, כמבואר בשלחן ערוך (שם כב) "משנתצא פדחתו הבא אחריו פטור".

שמות בכתובה

ליבי או ליבא

שאלה כיצד כתוב בכתובה את שם הכלה כאשר בלידתה נקראה 'ליבי' וכך כולם קוראים לה, אמנם חותמת 'ליבא'.

תשובה מרן הגר"ש אלישיב הורה שלא להזכיר ליבא ויכתבו רק 'ליבי', 'כיון שהיא חותמת בטעות'. ונתחדש בזה שאף שפשוט שאם 'ליבי' היתה חותמת 'שרה' שלא היו צריכים להזכיר זאת, אך בזה שמן הסתם ליבי הוא קיצור לליבא, בכל זאת כיון שאין זה שם עריסתה ואף לא קוראים לה כן, אין צורך להזכירו כלל (צינוני הלכה - נישואין קיג).

ערב קבלן להלוואה: הקב"ה האמונה עצמה היא הנותנת כוח להושיע

שלשה חודשים וחל בחצר ביתם, וחנקה אותו חולדה ומת. בנו השני נפל לבור ומת לאחר לידתו. אמרה לו אשתו: אם היו מתים כדרך כל הארץ הייתי אומרת שמקרה הוא, אך כשמתו שניהם בצורה כה משונה, כנראה יש עניין פלאי בזה.

ופשפש במעשיו עד שעלה בראשו המעשה, וסיפר לאשתו את הברית שכרת עם אותה נערה שלא יישא אשה תחתיה, ועמד וגירשה, וחזר למקום מגורי הנערה, וביקש אחריה ואמרו לו בני העיר כי נטרפה עליה דעתה. וניגש לאביה ואמר שהוא מוכן להינשא לה למרות כל זאת, והציג עצמו בפניה.

שמחה מאוד ואמרה שהיא בריאה בגופה ונפשה, אלא שהציגה עצמה כשוטה, בכדי שלא ילחצו עליה להינשא לאחרים, ועמדו ונישאו זה לזו ונולדו להם דורות ישרים מבורכים. מסיימת הגמרא: "ומה המאמין בחולדה ובור, כך המאמין בקב"ה על אחת כמה וכמה".

אמונה בחיה ובדומם

עניין האמונה בחולדה ובור מצריך בירור מהותי להבין מה האמונה שנתנו בדומם או בחיה עד שהיה בהם כוח לדרוש את האמון שנתנו בהם מנפש בניו. מבאר הגאון רבי חיים שמואלביץ (שיחות מוסר מאמר סד) "על ידי אמונתו בחולדה ובור ניתן בהם כח לשמור על קיום הדיבור היוצא מפיו, שאם יפר את הבטחתו הם נפרעים ממנו".

כלומר, מה שתלו אמונתם בחולדה ובור, זה עצמו נתן להם כח לתבוע את האמון מהם. ואילו היתה הנערה נישאת לאחר וילדת ממנו ילדים, לא היו אסונות בשתי המשפחות, כיון שהופרה האמונה שניתנה בחולדה ובור. ורק משום שהחזיקה באמונתה, ניתן להם הכח שיפרעו ממי שהפר את הברית שנשבע לשאתה.

"ועל זה אמרה הגמרא המאמין בקדוש ברוך הוא על אחת כמה וכמה שאם הוא מאמין ובטח בקב"ה לא כל שכן

"זכור את היום הזה אשר יצאת ממצרים מבית עבדים כי בחזק יד הוציא ה' אתכם"

(שמות יג, ג)

חובת זמירת יציאת מצרים אינה רק כדי להכיר בגדלות כוח הבורא בשינוי טבעי העולם בכל מקום ומקום כרצונו. מבואר ברמב"ן (שם סו) שהוא כדי להוכיח לדורות עולם, שתמיד הקב"ה בכבודו ובעצמו הוא היוצר, הוא המנהיג בהשגחה פרטית ומדוקדקת על כל הנעשה תחת השמש. "ומן הנסים הגדולים המפורסמים, אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד כל התורה כולה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שיאמין שכל דבריו ומקרינו כולם נסים, אין בהם טבע ומנהגו של עולם".

מיסודות האמונה היא הידיעה כי הישועה באה מעצם זה שמאמין בו, משום שטבע הקב"ה כוח בעולם שהאמונה עצמה היא הנותנת את הכוח להושיע.

כמבואר בגמרא בתענית (ח, א) "אמר רבי אמי אין הגשמים יורדים אלא בשביל בעלי אמונה". וממשיכה הגמרא להוכיח מהמעשה המובא בערוך (ע"ד ח"ה) על נערה יפת תואר שבדרכה לבית אביה כשהיא מקושטת בכלי זהב וכסף נפלה לבור עמוק. לאחר שזעקה זמן רב בקול בוכים שיעצלוה, פנה אליה עובר אורח ושאלה לפשר מעשיה במקום שממה, והאם היא מבני האדם, או מהשדים והמוזיקים. אמרה לו מבני האדם אנוכי. והסכים להעלותה בתנאי שתנישאו לו, והסכימה לזה. באותה שעה עברה חולדה ביניהם, ואמרה שהחולדה והבור יהיו עדים לברית שכרתו ביניהם שהוא לא יישא אשה תחתיה, והיא לא תנישא לאיש אחר.

לאחר מכן פנו כל אחד לדרכו, והנערה עמדה בדיבורה ובכדי להסיר מעליה את כל אלו שביקשו להינשא לה, עשתה עצמה נכפית ושוטה. והוא הלך לעירו ונשא שם אשה כלבבו. לאחר שנולד בנו הבכור בהיותו בן

קול דינה וישועה באהלי צדיקים

ברכת מזל טוב חמה ולבבית נשוגר קמיה מוזרינו ורבינו עטרת ראשנו

מורה דרכינו ומיישר נתיבותינו

הגאון הגדול רבי בן ציון הכהן קוק שליט"א ועמו מנב"ת הרבנית תל"ט"א

לדגל השמחה השרויה במעונם בשעטומ"צ

בנישואי בתם הכלה בילא רחל תחי'

עם החתן המופלג כמר יהודה הכהן רפפורט הי"ו,

מבחידי ישיבת 'חברון' - כנסת ישראל

♦♦♦

יהא רעווא קמיה שמיא

שיזכו לדורות נחת דקדושה מכל יוצ"ח

בבראות ובשמחה

וימשיכו העדרים לשתות מבאר הכהן הגדול מאחיו

ובביתו יישמע תדיר קול ששון וקול שמחה

המברכים מעומקא דליבא

רבנו ותלמידיהו

הלכה למעשה

טויבע או טויבא

שאלה כלה הנקראת 'טויבע' וכך חותמות את שמה, האם יש לכותבו באל"ף 'טויבא' או בעי"ן 'טויב'?

תשובה אין שם בלע"ז המסתיים בעי"ן, ולכן יש לכתוב באל"ף. "ומה שכולן חותמות טויבע זה משום שכולן טועות" (שם קי).

דברי ה"ז (שמות אנשים א) "לא אזלינן בתר טעותו בחתימה" והפנים מאירות (הובא בפתחי תשובה שמות נשים ל) כתב שמה שלעתים בודקים לפי החתימה, רק במקום הספק, אך כשאין ספק בשמו "לא משגיחין בחתימה אם כתב בטעות" (קידוש, ט).

האם לקרוא לתינוקת שני שמות

שאלה האם לקרוא לתינוקת ע"ש סבתא שנקראה בשני שמות, בשעה שיודע שישתמשו רק בשם אחד ותהיה שאלה בכתובה, או עדיף לקרוא רק בשם אחד.

תשובה יש לקרוא בשמה המלא של הסבתא. ולמרות שלא יקראו בשניהם, יש לכתבם בכתובה כדי שם עריסה, ש"אינו רק קיצור השם" (סיבגין ליקושי שמות ב).

משום ששני שמות שניתנו בפעם אחת, אינם אלא שם אחד למרות שכל אחד שם לעצמו, ומה שסיים "כיון שהכל קוראים שם אחד לבד, טוב לכתוב גם השם הזה - אברהם יצחק דמחקרי יצחק" הוא חומרא רק בגט שנאמר בו "ספר כריתות - ספירת דברים" והשמות הם מעיקר חלות הגירושין, אך כתובה הינו שטר לראיה בלבד. אמנם משתדלים מלכתחילה להזכיר בכתובה השם כיאות כדי שלא יוכל הבעל לטעון שאין זאת אשתו (שם קח).

התזת בושם להעברת ריח רע בתפילה

שאלה חולה שנודף מבגדיו ריח רע של מי רגליים, מה התקנה למתפלל העומד בסביבתו.

תשובה די אם יתן ספריי מבושם להעביר הריח הרע. ואף שכתב המשנה ברורה (ע, א) שאסור מדין תורה לקרות כנגד מי רגליים מסריחים ונחשב ריח רע שיש לו עיקר, וצריך להרחיק ד' אמות ממקום שכלה הריח ולא יועיל ספריי, אכן נראה שמאחר והם ספוגים כנגדו, אם אינו טופח על מנת להטפח נחשב כיסוי למי רגליים, כעין רוק עבה שכתב המשנה ברורה (ע, כא) שנחשב ככיסוי. וכדעת הפוסקים שצוואה מכוסה נידון כריח רע שאין לו עיקר, והיקל המשנה ברורה (ע, ט) במקום הדחק, ולכן די בהתזת ריח נעים שנובר על הריח האחר.

עבורו ערב, וביקשו לסור למשרדו לחתימת שטר ההלוואה. הלווה הנרגש ביקש לדעת מיהו אותו צדיק המסכים לחתום עבורו על ערבות כה מופלגת.

המלווה הודיע ללווה שהערב הוא לא אחר מאשר הקדוש ברוך הוא, שהרי ברשותו סכום זה, והוא בוודאי חפץ מאוד להעלות את בנו אהובו מהשבר הכלכלי אליו נקלע.

במלא הרצינות הזמין עורך דין וחתימו יחד על שטר הלוואה כדת וכחוק, ובסופו צוין כי הערב הוא הקב"ה מלא כל הארץ כבודו אשר אמר "לי הכסף ולי הזהב נאום ה' צבקות" (חגי ב, ח).

מאמין בחי העולמים וזורע

כשהתקרב מועד הפירעון הודיע הלווה למלווה כי למרות שבס"ד הוא כבר עולה על דרך המלך, אך עדיין רחוק הוא מהחזרת ההלוואה הגדולה. ידידו הטוב הסכים להאריך את מועד הפירעון לזמן נוסף. אך שוב בבוא המועד הנוסף הודיע הלווה שברוך ה' כבר הצליח לגייס רבע מהסכום, אך יקח עוד פרק זמן ממושך עד שיצליח להחזיר מלא הסכום. או אז פנה המלווה לערב, ושפך שיח בתחינה לקב"ה באמרו: ריבוננו של עולם, הלא הנך ערב על כל סכום ההלוואה הגדולה. אך מי כמוך יודע שסכום זה לא חסר לי, מרוב טוב שהענקת לי. בקשתי שטוחה לפניך תחת זאת לדאוג נא לזיווג הגון לבתי המבוגרת שכבר עדו עליה כמה וכמה הרפתקאי, ושערותיה מלבינות.

ואכן לא ארכו הימים ובס"ד בתו המבוגרת באה בשמחת האירוסין עם חתן מצוין. לאחר תקופה עלה הלווה למשרדו של המלווה, הודה לו בהתרגשות שהציל את חייו וחילצו מן המצר בנתינת ההלוואה הגדולה, ובעזרת ה' עסקיו פורחים, וכעת עולה בידו בשעה טובה להשיב מלא ההלוואה בס"ד. המלווה הפתיע את חברו באמרו שאינו רוצה לקחת ממנו אפילו פרוטה, כיון שהערב כבר שילם מלא הסכום. וסיפר לו עניין השידוך של בתו.

הלווה הנדהם לא ידע את נפשו ותהה שמה השתבשה דעת המלווה, אך זה חזר ואמר כי אינו מעוניין לקבל ההלוואה בחזרה. אמר הלווה, בכ"ז מוטלת עלי החובה להשיב לערב מלא הסכום. ואמנם למלווה בן-אנוש יכול להשיב ממון, אך הוא מהפך בדעתו כיצד יוכל לשלם למלווה של עולם את חובו.

היה זה בשנת השמיטה הקודמת ולאחר התבוננות בהשגחת ה' הפרטית, נמנה וגמר שהטוב ביותר להחזיר לערב את הסכום באמצעות תרומת הסכום לחקלאים שומרי שמיטה המוגדרים ע"פ ירושלמי "מאמין בחי העולמים וזורע" (שבת לא, א תוס' אמונת), והוא בבחינת "תנו עז לאלוקים" (תהלים סח, לה) ונותן בזה כוח להושיעו מצרתו. יהי רצון שנוכה להיות מאמינים "כיתד שלא תמוט" והבוטח בה' חסד יסובבנו.

שעל ידי כן נותן כוח כביכול (לקב"ה) לנהוג עמו כמידת בטחונו ואמונתו, ולכן אין הגשמים יורדים אלא בשביל בעלי אמונה, שעל ידי ביטחונם ואמונתם בקב"ה שיוריד להם גשמים, הגשמים יורדים בשבילם... ובשעה שההשפעה העליונה יורדת ובאה על כל העולם, אין כל אחד ואחד נוטל אלא לפי מידת בטחונו ואמונתו.

הרי שהקב"ה קבע מהלך בבריאה להושיע בוודאי את מי שסומך עליו ומאמין בישועתו באמת, כפי שכתב הרשב"ם (במדבר יב, ז) על משה רבינו "בכל ביתי נאמן הוא - כיתד נאמן שלא תימוט", שאמונתו לא תיפול בשום קושי.

ערבות 2 מיליון פאונד

לחיוזק האמונה בחי העולמים, אשר הבוטח בו בכל כוחו וזכה ורואה בישועתו, יש בנותן טעם להביא מעשה נפלא אשר נשמע ממוקד מהימן.

יהודי נכבד מאנגליה ששמו הלך לפניו כאיש מצליח בעסקיו, פנה לחברו הטוב וחשף בפניו מצבו האמיתי וסיפר שלמרות שכלפי חוץ ארחותיו כאחד הגבירים, אך לצערו כל זה אינו שלו, ולאחר נפילה מרה בעסקיו, הוא עומד חסר כל אמצעי. והנראה בעיניו שרק הלוואה נכבדה תוכל לסייע לו להיחלץ ממצבו המר ולהתחיל מחדש בעסקיו. וביקש הלוואה אדירה בסך שני מיליון פאונד.

המלווה אישר את ההלוואה ושמחת הלווה היתה עצומה, כאשר בראשו כבר החלו לצוץ רעיונות לעסקים שיצליח על ידם לשוב כבראשונה ולהיות בעצמו מן הנותנים ביד רחבה, אך הלווה הוסיף ואמר שככל הלוואה, הוא מבקש ערב קבלן, שייטול על עצמו אחריות לכל צרה שלא תבוא.

הלווה נענה ואמר לו: עם כל הרצון הטוב, לא הצלחתי להעלות בדעתי מי שיחתום ערבות על סכום גבוה זה, שהרי ערב אינו חותם סתם, אלא רק אם בידיו הסכום הנדרש ומוכן לשלם תחת הלווה את מלא הסכום באם יידרש לכך. איני מכיר בנמצא אדם כזה.

המלווה שביקש בכל כוחו לסייע לרעהו, העלה רעיון לחלק את ההלוואה בין כמה ערבים, כך שהאחד יחתום על ערבות בסך מאה אלף, השני יחתום חצי מיליון, וכן על זה הדרך עד שייחתמו ערבויות בגובה ההלוואה כולה.

אך הלווה לא הסכים גם לזה, באמרו שאינו מסכים להתבוננות ולבקש מאנשים רבים עזרה תוך חשיפת מצבו האמיתי. זאת ועוד שאחר שייצא שמו בשוק כמי שנוקד להלוואות גדולות, בוודאי לא ימצא מי שישקיע אצלו שוב את כספו.

בלית ברירה נפרדו שניהם, כאשר מוחם מהפך בדרכים שונות להשגת הערבות הגדולה. למחרת השכם בבוקר קיבל הלווה שיחת טלפון מהמלווה, בה הוא מודיע לו כי השיג

מוקד ההלכה
שע"י בית ההוראה

0722-133-466

Beithorah.co.il

להנצחה בעלון באמצעות

בקופת בית הוראה הכללי ירושלים שע"י מכון ציוני הלכה

ניתן לשלוח שאלות וכן לקבל העלון מדי שבוע בדוא"ל:

Beithorah@gmail.com

חקרי לב

משיעורי רבינו הגאון רבי חיים קלופט שליט"א

"בית המדרש נפש החיים"

פרשת בא תשפ"ב

גליון מס' 37

קדושת ישראל ביציאת מצרים

א איתא במדרש על הפסוק בשייר השירים: **"קול דודי הנהז בא מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות"**. הקב"ה בא לגאול את ישראל ממצרים **"ענה דודי ואמר לי קומי לך רעיתי יפתי ולכי לך"**, הגיע הזמן של יציאת מצרים.

שאלו עם ישראל את משה רבנו: איך אנחנו נגאלי, הרי לא הגיע הזמן של הארבע מאות שנה? ענה להם משה: הואיל שהוא חפץ לגאולם, 'מדלג על ההרים'. שוב אמרו לו: איך אנחנו נגאליים והרי כל מצרים מלאה מגילולים שלנו, אמר להם: 'מקפץ על הגבעות'. וכמ"ש "הוא הלילה הזה לה'", זה הלילה שהקב"ה הבטיח לאברהם אבינו, כי הוא מצפה מתי לגאול את עם ישראל, זה הלילה שמוכן מששת ימי בראשית. ולכן 'מדלג על כל ההשבעות, ומקפץ על הגבעות אפי' שיש מפרעים.

וכן אומר המכילתא (מובא בשי"ר): **"ואעבור עליך ואראך והנה עיתך עת דודים"**, הגיעה שבועתו שנשבע הקב"ה לאברהם שיגאל את בניו, החתונה הגדולה של עם ישראל עם הקב"ה, קול התור הגיע הזמן של מות תורה. **"אבל לא היה בידם מצוות שיעסקו בהם כדי שיגאלו, שנה' ואת ערוב ועריה, ממצוות. נתן להם הקב"ה ב' מצוות, דם פסח ודם מילה, שיעסקו בהם כדי שיגאלו, שנה' ואעבור עליך ואראך מתבוססת בדמייך, שיש דמים, דם פסח ודם מילה"**.

זה מבט אחר על יציאת מצרים. אנוני המיד רואים ביציאת מצרים את המהלך של הגאולה הפשוט, את קושי השעבוד וימרו דת איתם בעבודה קשה, ואת הגאולה הגדולה שהייתה, הסכות הנוראות עד שפרעה צועק 'קומו צא', 'ותהזקו מצרים' כל מצרים קמו לשלוח את העם. אבל בדברי חז"ל רואים, שהיתה כאן מערכה של מציאות עצומה, בכל היציאה הזו של יצי"מ, כמ"ש **"קומי לאחותי רעיתי יפתי ולכי לך"**, **"רעיתי אלו עם ישראל"**, **"שיתפני צדיקין לקב"ה במעשה בראשית"**. **"אחותי במצרים, שנתאחו לי בשתי מצוות, בדם פסח ודם מילה, שנה' ואעבור עליך ואראך מתבוססת בדמייך ואומר לך בדמייך חיי"**.

ובמכילתא יותר באירוניה, **"משכיו וקחו לכם צאן למשפחותיכם ושחטו הפסח"**, מפני מה הקדים הכתוב לקיחתו של פסח קודם לשחיטתו? ימים', היה ר' מתאיבן חרש אומר הרי הוא אומר ואעבור עליך ואראך וגו' הגיע שבוטע שנשבע הקב"ה לאברהם אבינו שהוא גואל את בניו, הגיע השעה של היציאה ממ"ט שיער טומאה, להגיע למ"ט שיער קדושה. ולא היו בידם מצות שיתעסקו בהן כדי שיגאלו, שנאמר ואת ערוב ועריה עריה מה המצות, ונתן להן הקב"ה שתי מצוות, מצות פסח ומצות מילה שיתעסקו בהן כדי שיגאלו... לכן הקדים לקיחת הפסח קודם שחיטתו ארבעה ימים, שאין נוטלין שחר אלא על המעשה.

ב השאלה הראשונה שצריך לשאול, שהיה הרמב"ל כותב בדרש תבות, מה היה היסוד של מותן תורה, אנוני יורעים שבשבעות, אחרי מ"ט ימים של ספירה מציאת מצרים, הגיעו לדרגה שהגשבת של ישיק מנשיקות פיו, שקיבלו את התורה. אבל כמה מצוות באמת קיבלו עם? מה היה רבנו ציונו לישראל רק מצוות ספרות. אז מה היה היסוד של מעמד הר סיני? אומר הרמב"ל: **"קרבנות מלכנו לעבודתך"**! זה היסוד של מותן תורה, הכה של עם ישראל בתורה ובמצוות.

הרמב"ם שחי בספרד בזמן הגיחו, היה ידוע אפי' לחכמי העולם בתור חכם נשגב מאוד, [עד היום יש בספרד אנדרטה לזכרו]. פעם ראו אותו בסוכות הולך עם ארבעת המינים. פגש אותו פילוסוף מתחבקי הפילוסופים, ואמר לו: חכם גדול כמוך הולך עם ענפי דקל? אמר לו הרמב"ם: עם הענפי דקל האלו אני מחזיק את כל העולם!!

זה הכה שקיבלו ישראל. הכה של קיום תורה ומצוות להחזיק את כל העולם. בתורה שזה האור הכללי, ובמצוות שהם האור הפרטי שמחזיק את כל הבריאה, והכל בא ע"י המעשים של עם ישראל.

מאפה הכה של עם ישראל לפעול את התקין בכל הבריאה? אומר הנפה"ח: **"וזהו שיתקנו נוסח ברכות המצוות"**, אשר קדשנו במצוותינו, **שמעת שבעול על טורח מחשבת האדם לעשות מצוה, תיכין נעשה יחידו מלעלה העליון, לבנות ולנטוע כמה עולמות וכחות עליונים**, כמו שנה' ואשים דברי בפיך. לנטוע שמים וליסוד ארץ, וממילא מתעורר וממשיך גם עליו את אור מקיף מקדושתו העליונה, והוא המשיך לגומרה". זה הכ הציוני, שהקב"ה נתן את העז והתעצמות לעם כמו שאומרים בתפילה, הוא נתן כח לפעול ולהחזיק את כל הבריאה, לפעול את האור והקדושה שיש בכל מצוה ומצוה.

זהו מה שקרה במעמד הר סיני, שנהיו כל ישראל ממלכת כהנים וגוי קדוש. כשהיו מקודש לעבודה מקריב קרבן אז מכפר ועושה את כל הברכות והענינים של הקרבן, אבל אם אז עושה, אז הוא חייב כרה, וזה לא פועל כלום. א"כ ע"י מעמד הר סיני עם ישראל התקדשו לעבודת ה'. ע"י הבחירה שנבחרו מכל העמים להיות ממלכת כהנים וגוי קדוש, אז הם התקדשו לעבודת ה', וממילא יש להם את הכח לפעול בתו"מ.

ג אבל, שואל המכילתא, א"כ איך יגאלו אם אין להם מצוות? ונבאר לפי היסוד שראינו, הרי מצוות אפשר לעשות רק ע"י ישראל. וכאן עוד לא היה מעמד הר סיני, לא היה קדושת המצוות, לא היה קרבנות מלכנו לעבודתך, לא היה קדושת המצוות, אז איך אפשר לצוות אותם על המצוות?

אז זה 'צבת צבאת עשירי', הם עוד לא יכולים לעשות מצוות, כי לא יכולים להתקדש כי לא עשו מצוות. אז איך זה יתכן?

[ואתו שואל המכילתא בביבליה של הר"י שו"ת בנ"ח, שכתב בנ"ח, שיש ענין ענין: הרי כל הראשונים מודים שהמצוות נאמרו לאדם מברך על הטבילה א"כ, כי אין יבצר קודם אשר קדשנו והוא לא נמצא. ואח"כ זה כבר לא עובר לעשייתו, ובכלל מה עזרת בעלית? וי"ז אומר הרשב"א שהיו מתקדש ע"י הטבילה עצמה, שהטבילה עצמה מקדשת אותו ונתנת לו את הקדושה של ישראל. מה שנקרא 'באן אכחת'. שחרי לא כל מי שטובל נהיה ישראל, סתם גוי שטובל זה כאלו מתרחץ במים. ונכ"כ שזה 'באן אכחת', הטבילה והקדושה של הטבילה, שכן אמרנו ההלכה, ולכן קדשה במצוות אחר, כשהיה לו קדושת המצוות תוך הטבילה].

זו והתשובה כן גם, להיגאל לא יכולים כי אין להם מצוות, ולעשות מצוות לא יכולים כי לא נגאלו. אז היה כאן השפעת חסד, היה כאן 'עולם חסד יבנה'.

שהיו כך מסביבם בברית העולם, שהיו כל דבר בבריאה היה ע"י שהאדם פועל, בלי פועל לא יכול להיות כלום. כמו שמצינו כבר בבריאת העולם, שניע שאדם הראשון לא התפצל להגשימים לא צמחו העשבים. וא"כ אין נברא כל העולם, אם עוד לא היה את האדם? אלא ע"י נאמר 'עולם חסד יבנה'. הושרש זה חסד.

כן ביצ"מ מה היה כאן חסד מיוחד, שנע ישראל יכולים להצטוות, ותוך כדי החייון להתקדש בקדושה, והיה כאן את הכה שהמצוות האלו מקדשים אותן, והם יכולים לעשות את המצוות ולהתקדש כאחת על ידיהם.

זהו השאלה שהמכילתא שאל הרי לא היה בידם מצוות, והתשובה שהיה כאן כח של חסד מיוחד כמו בבריאת העולם. שעם המצווה יבא החייון ותבוא הקדושה עם המצוות ביחד, וכן אומר האברבנאל שמה שכתוב בהרבה, **"מצה זו על שום מה"**, על שום שלא הספיק בצקם **באבותי להחמיק**. וזהו את יורעים שבני ישראל הצטוו על אכילת מצה לפני יצי"מ, מה היה צריך לאכול קרבן חסד ומורו לפני היציאה, א"כ נאמר ואמר עם שום שלא הספיק בצקם להחמיק, כאשר היה כבר ציווי על אכילת מצה? (ובקשר לזה ר' נחמן מברסלב).

אלא אומר האברבנאל, שהמצה היא באמת זכר לגאולת מצרים, אבל מאידך היא פעלה את יציאת מצרים. הקב"ה אמר לבני ישראל 'תאכלו מצות, והמצוות האלו יפעלו את יצי"מ', כי כמו שבחיפזון לא מספיקו בצקם להחמיק, כך היה הגאולה, מעל הטבע ובחיפזון שלא יכלו להתמהמה, ואם היו מתמהמה היו שוקעים כבר במ"ט שיער טומאה, ולכן היה צריך להיות חיפזון מעל הטבע.

ורואים כאן שהמציאות לא באים בתור תוצאה, שאולי מצות להראות את החיפזון. אלא בריוק להיפך! הקב"ה צווה אותם לשים מים בקמה, שמארותם צורות בשמלות, פחות מלוש בעצם ועד חומנות, וכבר יצאו ממצרים. זאת אומרת שבכח המצות יצאו ממצרים בחיפזון, ומה שהיה חיפזון הוא בכח המצוה של מצה. בכזה דרך של מעל הטבע, "משארותם צורות בשמלות", בכזה נגד כל ההתפתחויות הטבעיות היה גאולת מצרים. עם ישראל היה צריך להגיע כמעט לאפס המוחלט, כדי לא לשקוע במ"ט שערי טומאה, כמעט להגיע לאפס מוחלט, ואז נהיה בריאה של עם ישראל.

כי הם מציאות נפרדת ונבדלת משאר העמים, וכך הריאה היה עם ישראל היא יש מאין, כמו בריאת העולם, אז היה צריך להיות עד שבריר האחרון של 'אילו לא הוציא'... ובאותו רגע צריך להיות המצוה להגיע למ"ט שערי קדושה.

ה וכן שואל האריז"ל בהתבוננות, כתוב שבמנות תורה היו במ"ט שערי קדושה שנה' ו'תחתונה מעט מאלקים', ובמצרים היו שקועים במ"ט שערי טומאה, והנה אם ניקח מדרום שיש בו 49 מינוס 49- פסוק, אז אם נחשוב שבמציאות יום ראשון של פסח שסופרים היום יום אחד ליציאת מצרים, ולפני יציאת היום במ"ט שערי טומאה, א"כ בליל שמיורם של יצי"מ היו בדרגות אפס, אז הדרומה ממ"ט שערי טומאה והתחילו להתעלות במ"ט שערי קדושה, יוצא שהיו באמצע.

אמנם אומר האריז"ל, כי לא היה אלא בבת אחת הגיעו לדרגה של מ"ט שערי קדושה, "הוא הלילה הזה לא", בעבודה, היה פסח מצה ומרור שנבדל, הגיעו לדרגה של מ"ט שערי קדושה. אלא שמלמדנו האריז"ל עוד, שבמציאות יו"ט ראשון נלקחו מהם המ"ט שערי קדושה, כי יצי"מ היה בחסד גמור כמו בריאת העולם שהיה בבחינת "עולם חסד יבנה", אז נלקחו מהם כל הדרגות האלו, ועכשיו היו צריכים לעמוד ע"ז.

אבל כך בגלל שקיבלו בתחילה במתנה, יכלו אחרי זה לעבוד על זה, בבחינת תינוק במעי אמו, ששומע הכל, ושוכה הכל ברגע אחד. ונשאלת השאלה א"כ למה צריך קודם ללמוד אינו את כל התורה כולה, ואח"כ להשלים ממנו? "לא להשלים ממנו" מהלך ההתשובה היא, שרק בגלל שזה משומר בקרבנו בנשמה האלקית, לכן אה"כ הוא יכול להשיג אותה. "ותן חלקנו בתורתך", ואמרם לכו! א"כ כבר אמרת ששט ברמב"ם, ההלך שלך ששמע, רק צריך להוציא אותו מתאי הזכרון. כי אחרת לא הייתי יכול להגיע.

וזה היסוד של יציאת מצרים, שנתנו להם את כל הכוחות העליונים במתנה עצומה, שיגיעו לדרגה גבוהה, אבל צריך לעמוד ע"ז. ולכן השיבנום. וכמו שאמרם שיציאת מצרים זה כמו הלילה, אז כמו הלילה שהמלאך משיח, כך כאן שזה הכל, ועכשיו צריך לעמוד, אבל אחרי שזה ממש בשורש נשמתם.

ו וכן נעמוד על נקודה נפלאה כדי להבין את הלוגיקה מקרב גוי'. בשו"ת 'מעמקים' [לר אפרים אשיך שהיה רב בגטו קובנא], מביא שאלה ששאלוהו בגטו בזמן השעבוד הנורא. כל יום לפני עבודת הפרך היו מתאספים היהודים בתפילה, והיה להם ש"צ קבוע שהיה מתפלל מברכות השחר עד סוף התפילה. יום אחד כשבירך ה"ש"צ בקול 'שלא עשני עבד' עמדו כמה יתורים ומוחו כנגדו, 'כריכה לבטל', 'איר אפשר לברך שלא עשני עבד?', וכן למחרת השתניקו אותו ואתו לא נתנו לו לברך, הלך החזן אל הרב ושאלו עם מה הצדק. והרב הראה לו מהאבודרהם ששואל כן על שבי"מ אם יכול לברך שלא עשני עבד, ופוסק שיכול לברך, כי הוא חייב במצוות.

אמנם באמת צריך להתבונן בזה, מה בין חיוב למצוות לכרית שלא עשני עבד.

יש פירוט של 'ויהיה הלוי: **עבדי ה' חמץ עבדי עבדים הם, עבד ה' הוא לבדו חופשי. על כן בבקש כל אנשי חלק, חלקי ה' אמרה נפש'.** וכן בכזרי הוא כותב: 'כי השעבוד לו הוא החרות, והכניעה לו היא הכבוד האמיתי'. וצריך להתבונן, למה 'הוא לבדו חופשי', הרי הוא עבד ה'? אמנם לא 'עבדי פרעה', אבל הוא עבד ה', הוא נטע לדצון ה'.

אלא יש כאן נפלא. ואמר הרמ"ק - אין לו השגה כבעל הדבר, אבל יש לו השגה ברצון. צריך להתבונן, הרי אין לו שום השגה במדות הבורא, א"כ מה היחס שלנו אליה? אלא כל מה שאנו יודעים מהבורא זה רצונו ית'. מה ה' דורש מעמך'.

אז האדם צריך לדעת כל הזמן רק דצון ה'. לא להתעסק כל הזמן בתיקונים וענינים, אם יש ענין או אין ענין, אלא לבחון כל הזמן מה רצון ה'. [אף שיש בדיקת של הדיור, יש בדיקת של תבוא עלי ברבית, וכו', אבל הכל מבטח לדצון ה']. וזה הגילוי של משה ברא.

וזהו האדם! ומה של האדם הוא שיש לו דצון. כי לולי דצון היה אם אדם לבהמה? וכי לחיה אין בחירה? היא גם יכולה לבחור אם לאכול או לא, אם לישון או ללכת, אז למה זה נקרא שאין לה בחירה?

אלא הברוא שאלץ היה לו לא החלטות שכליות, אלא אינסטינקטים ודחפים, עכשיו הגוף שלה דוחף אותה לאכול, ואח"כ הוא דוחף אותה לישון, וכן הלאה. אבל אין כאן החלטות שכליות. [אפשרויות ההפכים אומרים שהאדם גם מדחף ע"י יצרים, אבל זה כפירה במהותו! אדם הוא בעל רצון במו, ויש לו דעת להחליט אם לרצות או לא].

ורק לעבד אין דצון עצמי. אין לו כח החלטת אם לעשות או לא לעשות. עבד זה לא דוקא יש שעבוד קשה, היו עבדים שהגישו כוסות תה, ומאידך יכול להיות פועל שעובד בעבודות קשות מאוד, אבל הוא לא עבד.

מה ההבדל בין פועל לעבד? אומר הגמ"ר 'פועל יכול להחזיר בו בחצי היום'. הוא בחר לעבוד כי הוא רוצה את הכסף. אז זה בחירה. אבל עבד נטול בחירה. האדון יכול להחליט שהוא כל היום רק יגיש כוסות תה, או אפ"ר תגמול במקום אחד. הכניעה זה גירוש הכי גדולה.

וזה מה שהיה במצרים, חוץ מהעבודה הקשה לא היה להם רצון עצמי. ולכן הגיר' ז' אומר שמשנה רבנו ציונה לפרעה שייך להם 'הרי אתם משוחררים, הרי אתם קנינים לעצמכם'. כי הם הם קנינים לו.

וזה היסוד שאומר לנו 'ויהיה הלוי: **עבד ה' הוא לבדו חופשי**'. למה הוא חופשי? הוא עבד ה', לא זה, לא זה צריך לבוא מתוך בחירה. וכמו שאומר הרמ"ק בסוף הל' לולב (פסחים) **"שאין ראי לו לאדם לעשות המצות מצד שחן חוב עליו והוא מוכרח ואנוס בעשייתו, אלא חייב לעשותו והוא שחן חובו"** **ועתה הנה מצד שחן חובו שחן חובו בראש באמת מצד שהוא אמת**. היעיקר שאדם צריך לעשות מצוות מתוך בחירה, שלא יהיה מוכרח ואנוס בעשייתו. בואי שלא עושים מצוות בגלל שמתחשק, חייבים לעשות מצוות, אבל יש כאן עבודה לבחור בטוב.

א"כ לא אחד צריך לשבת עם עצמו מפעם לפעם, ולחשוב לעצמו 'אני רוצה ללמוד', 'אני רוצה להתפלל...'. וכך מפורש ברבנו יונה בשע"ת, שיש מעלות העליונות שנמסרו במצוות עשה, ואחד מתוך 'לבחור בחיים', להפעיל את הרצון. שלא נהיה מכוונת, אלא שהתורה התבוננות של בחירה ורצון.

'עבד ה' הוא לבדו חופשי', כי זהו רצון ה', שתרצה לעבוד אותו. שתגיע לדרגה של התבוננות ובהירה בעבודת ה'. וזה גופא החיוב. זה השלמות האמיתית שאדם בוחר בשב. לפעמים יש מצב שעובדים במצב אוטומטי, אבל צריכה להיות עבודה לעורר את הרצון ואת הבחירה. וזה 'אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה', שהוא בוחר בעצמו.

אבל 'עבדי ה' חמץ עבדי ה' הם', מי שגור אחרי מה שכולם עושים, הוא עבד הזמן. הבחירה נמצאת בתורה, בהלכה. לא ברהוב. המצות תלמוד תורה ללכת עם המלכות ויגיעה להגיע לדצון ה' באמת, לבדו ולדעת את רצונו. 'דעת אלקים תמצא'.

אז צריכה להיות התאכלות אחרת, לא מחמלה ברשות, לא בארצו ה', ושם צריכים להפעיל את הרגשות. כי עבודת ה' בעצמה אינה ענין ורשי בעלמה, אלא ענין של חכמה גדולה, רצון ה'. ואח"כ צריכה להיות ההתרגשות בעשיית רצון ה'. שהולכים לזכות במצוות. הולכים להיות 'עבדי ה', שמפעילים את רצונם בעבודת ה'. ולא עבדים לפרעה במצרים, כמו שאומר הרמב"ם 'פועל הוא באמת הצי' הרע'. יצרים הם דברים שנדחים אליהם, ועבדי ה' הם החופשיים. 'הכניעה לו היא הכבוד האמיתי'.

וצריך לדעת להעריך את כל המחשבותיו ודבריו, את הערך של יהודי שיושב ואומר שבחים לקב"ה, כמס' כ' בזהר של הבריה יזרדת להקשיב את השבחים שאומרים לקב"ה. ושנפצה והוכיח עבד רצון ה' באמת, מה יגיע השמחה האמיתית והברכה האמיתית.

- - - נערך מכתבי תלמידים - - -

לתרומה ולתנועה להפצת הגליון: חפזון פלוס / חיפזון מוסד / שביט קהלות יעקב / קטגוריה "עלון חקרי לב"

או להשאיר הדועה ב"ק בית המדרש נפש החיים" במספר: 077-26-111-78, או במייל: k_y6880427@gmail.com

לפניות, הערות והארות בכל נושא הגליון, וכן למסירת דברי תורה בכל נושא מרבינו של"ט, ניתן ליצור קשר באופנים הנ"ל.

- כל שיעורי רבינו של"ט א"ב ב"ק בית המדרש נפש החיים": 077-26-111-78 -

ליל שמורים מן המזיקין בליל ב' של פסח

ברמ"א סי' תפ"א ס"ב כ' וכל דין ליל ראשון יש ג"כ בליל שני, ונוהגים שלא לקרות על מטתו רק פרשת שמע ולא שאר דברים שקורין בשאר לילות כדי להגן כי ליל שמורים הוא מן המזיקין, ובפשטות משמע שגם בליל שני אין לומר רק פרשת שמע ולא שאר דברים, ונמצא שגם ליל שני הוא משומר מן המזיקין, והוא דבר חידוש שבמקום שאין נוהגין יו"ט שני אינו משומר מן המזיקין ובמקום ששומרים יו"ט שני ואף שבזה"ז אינו מדינא אלא משום מנהג הרי זה משומר מן המזיקין, וביותר יש לדון בבן חו"ל שבא לא"י שצריך לשמור יו"ט שני משום שנותנים עליו חומרי מקום שיצא משם כמבואר במ"ב סי' תצ"ו ס"ק י"ג, (ולהחכ"צ א"צ לנהוג יו"ט שני), לגביו הר"ז משומר מן המזיקין ואילו בן א"י שבא לחו"ל שא"צ לשמור יו"ט שני הרי שלגביו אינו משומר מן המזיקין.

ונ' להוכיח כן שגם ליל יו"ט שני של פסח משומר מן המזיקין, שהרי בפסחים ק"ט ב' א' ולא יפחתו לו מארבעה היכי מתקני רבנן מידי דאתי בה לידי סכנה והתניא לא יאכל אדם תרי ולא ישתה תרי כו' אמר רב נחמן ליל שמורים ליל המשומר ובא מן המזיקין רבא אמר כוס של ברכה מצטרף לטובה ואין מצטרף לרעה רבינא אמר ארבעה כסי תקינו רבנן דרך חירות כל חד וחד מצוה באפי נפשה, ולת' רב נחמן לכאן ק' איך מותר ביו"ט שני ד' כוסות, ומוכח שגם יו"ט שני משומר מהמזיקין.

ולכאן' כמו כן בן חו"ל שבא לא"י שצריך לעשות ד' כוסות, ומוכח שכיון שצריך לנהוג יו"ט שני משום חומרי מקום שיצא משם משה"ה גם אצלו הוא לילה משומר, ואך שד"ז אולי יש לדחות שהרי בדף ק"ב ב' א' במערבא לא קפדי אזוגי, וא"כ בלא"ה בא"י ל"ק איך שותים ד' כוסות, אבל מ"מ יש להעיר שהרי גם בחו"ל מקום שהשלוחים מגיעים אין נוהגים יו"ט שני ומי שבא לשם ממקום שאין השלוחים מגיעים צריך לנהוג יו"ט שני וא"כ לגביו חשיב משומר מן המזיקין אף שלשאר בני המקום לא.

והנה בשבת קנ"א ב' א' שאין לישן בבית יחידי משום סכנה, ובמעשה רב הל' סוכה סי' רכ"א א' "שאלוהו אם רשאי לישן יחידי בסוכה, והשיב שומר מצוה לא ידע דבר רע", (וע' בנמוקי הגר"ב שעל רמב"ם הל' רוצח פי"ב ה"ד, נדפס בס' הלקוטים שברמב"ם פרנקל, שכ' שאין לישן בסוכה יחידי משום דתשבו כעין תדורו כיון שבבית אין לעשות כן, גם בסוכה פטור ע"ש), ויל"ע דמאי הק' בגמ' איך תקנו ד' כוסות והרי בזוגות יש סכנה, ולמה לא נימא ע"ז שומר מצוה לא ידע דבר רע, ואולי יש לחלק בין סוכה שהיא דאורייתא לד' כוסות שהם דרבנן, ואף שנתבאר שלענין ליל פסח שהוא משומר מן המזיקין גם ליל יו"ט ב' שהוא מדרבנן בכלל, והנה ע"ש במעשה רב סי' רכ"ב שיש לישן בסוכה בשמיני עצרת בחו"ל שעושים יו"ט שני, והרי ד"ז הוא מדרבנן, ואטו לפי הגר"א בזה לא נימא שומר מצוה לא ידע כו' וצ"ע. וכב' הגר"ח קניבסקי השיב על הנ"ל "וזוגות יש לחוש לכשפים וע"ז לא אמרו".

כרת באכילת חמץ

מעשה ששמעתי (ממוריני הגר"י יאיר ישראלי ז"ל אבל איני יודע מקורו) שא' שישב עם סוחרים גויים בחוהמ"פ ונתנו לו כוס בירה ושכח שהוא חמץ ושתה אותו ואח"כ כשנזכר בא להגאון בעל שואל ומשיב לבקש דרכי תשובה וכפרה, ואמר לו שילך להאדמו"ר ר' יהושעל"ה מבעלז לבקש ממנו זאת, והוסיף עוד שישאל ממנו מקור הדברים, והלך להאדמו"ר מבעלז

ואמר לו שילך לגלות ככפרה ושאלו למקור הדברים ואמר ב' מקורות ואמר מקור א' ממדרש רבה באיכה על הפסוק גלתה יהודה מעוני על שאכלו חמץ בפסח כמו דאת אמר לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עוני.

ועוד מקור שמצינו בתורה שבכל מקום שנאמר כרת הטעם הוא תביר והיינו שישבר.

ע' (פ' לך לך פי"ז י"ד) וְעָרַל זָכָר אֲשֶׁר לֹא־יְמוּלֶה אֶת־בְּשָׁרוֹ עֲרִלְתּוֹ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמִּיקָה אֶת־בְּרִיתִי הַכָּרָה.

ובכ"י חשא (פל"א י"ד) וְשִׁמְרָתָם אֶת־הַשְּׁבִטָה כִּי קָדָשׁ הִוא לָכֶם מִתְּחִלָּה מִזֶּה יוֹמָתָא פִּי כָל־הַעֲלָה בָּהּ מִלְּאִכָּה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמִּיקָה.

ובפ' צו (פ"ז כ') וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־תֹּאכַל בְּשָׂר מִזֶּבֶה הַשְּׁלֵמִים אֲשֶׁר לַד' וְטִמְאַתּוֹ עָלָיו וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמִּיקָה.

וכן (בפ"ז כ"א) וְנֶפֶשׁ כִּי־תִגַּע בְּכָל־טָמֵא בְּטָמֵאת אָדָם אֹי בְּהִמָּה טָמֵאָה אֹי בְּכָל־שֶׁקֶץ טָמֵא וְאָכַל מִבְּשָׂר־זֶבַח הַשְּׁלֵמִים אֲשֶׁר לַד' וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמִּיקָה.

וכן (פ"ז כ"ה) כִּי כָל־אָכַל הַלֵּב מִד' הִבְהִמָּה אֲשֶׁר יִקְרִיב מִמֶּנָּה אִשָּׁה לַד' וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמִּיקָה.

וכן (פ"ז כ"ז) כָּל־נֶפֶשׁ אֲשֶׁר־תֹּאכַל כָּל־דָּם וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמִּיקָה. ובפ' אחרי (פי"ז ד') וְאֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵּבֵאוּ לְהִקְרִיב קִרְבָּן לַד' לִפְנֵי מִשְׁכַּן ד' דָּם יִקָּשֶׁב לְאִישׁ הַהוּא דָּם שָׁפָךְ וְנִכְרְתָה הָאִישׁ הַהוּא מִקֶּרֶב עַמּוֹ.

וכן (פי"ז ט') וְאֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵּבֵאוּ לַעֲשׂוֹת אֲתוֹ לַד' וְנִכְרְתָה הָאִישׁ הַהוּא מֵעַמּוֹ.

ובפ' קדושים (פי"ט ח') וְאָכְלִיו עֹנֵו וְיִשָּׂא כִּי־אֶת־קַדְשׁ ד' חָלַל וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמִּיקָה.

ובפ' אמור (פכ"ג ל') גבי יו"כ. וְכָל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תִּעֲשֶׂה מִלְּאִכָּה בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה וְהֶאֱבַדְתִּי אֶת־הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמִּיקָה.

ואילו גבי כרת באכילת חמץ בפ' בא (פי"ב ט"ו) כִּי כָל־אָכַל חֶמֶץ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם הָרִאשׁוֹן עַד־יוֹם הַשִּׁבְעִי.

וכן (פי"ב י"ט) כִּיוֹ כָל־אָכַל מִחֶמֶץ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמִּיקָה יִשְׂרָאֵל. הטעם הוא גרשיים וזה מל' שיגורש ממקומו ומשמע דכרת על חמץ הוא בגלות. וחזר להגאון בעל שו"מ ואמר לו הגאון בעל שו"מ שהרי מצינו גבי כרת של עובד במקדש בטומאה בפ' אמור (פכ"ב ג') דהטעם הוא ג"כ גרשיים, אָמַר אֲלֵהֶם לְדִיתֵיהֶם כָּל־אִישׁוֹ אֲשֶׁר יִקְרַב מִכָּל־זֶרְעֶכֶם אֶל־הַקִּדְשִׁים אֲשֶׁר יִקְדִּישׁוּ בְּגִי־יִשְׂרָאֵל לַד' וְטִמְאַתּוֹ עָלָיו וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִלִּפְנֵי אֲנִי ד'.

וחזר להאדמו"ר מבעלז והשיב לו שבאמת ברש"י שם כ' ונכרתה וגו' יכול מצד זה לצד זה יכרת ממקומו וישב במקום אחר ת"ל אני ד' בכל מקום אני, ולמה כ' זאת רש"י רק שם, אלא משום ששם הטעם הוא גרשיים ולכן קס"ד שרק יגורש ממקומו ולזה אמר ת"ל אני ד'.

מכות ועל הים לקו חמישים ומאתים מכות, ונמצא שגם במכת בכורות היתה של ארבע מכות ובכללם משלחת מלאכי רעים, והרי בהגדה נאמר קודם לכן שמכת בכורות היתה ע"י הקב"ה בעצמו ולא ע"י מלאך ולא ע"י שרף.

וצ"ל דאח"כ שמכת בכורות עצמה היתה רק ע"י הקב"ה, אבל הרי בכל מכה היתה של ד' מכות או של ה' מכות ושאר המכות הנלוות עם כל מכה היו ע"י שליח.

ולפ"ז אפ"ל דלהכי אמר ולא יתן המשחית משום שאף שמכת בכורות עצמה היתה ע"י הקב"ה ולא ע"י שליח, אבל המכות הנלוות עם מכת בכורות היו ע"י שליח וכמו שכתוב משלחת מלאכי רעים, וע"ז נאמר ולא יתן המשחית.

לצבא צבא

א. מצינו אופן שע"י ששורף חמץ מבטל תשבתו ועובר על כל יראה.

בפסחים ז"ח מבואר שכל יראה ניתק לעשה דתשבתו, ובמכות דף ט"ז מבואר גבי לאו שניתק לעשה דלמ"ד ביטלו ולא ביטלו לא משכח"ל אופן שיבטל את העשה ועי"כ ילקה אלא זאת ועוד אחרת, ובשו"ת הגרע"א קמא סי' י"ט הק' בזה ג' קושיות, והיינו שהגרע"א שם סובר שאם ביטל חמץ ברוב היתר ועתה מותר באכילה מה"ת, אף שעתה ע"י הביטול אין איסור חמץ מ"מ הביטול ברוב לא חשיב קיום של תשבתו, ועוד כ' שם הגרע"א שגם אם ישרוף הכל לא יקיים תשבתו כיון שנתבטל הרי נעשה להיתר ואין בו יותר קיום תשבתו, ולפ"ז הק' הגרע"א דמשכח"ל שקנה חמץ ואח"כ ביטלו ברוב, נמצא שביטל את האפשרות לקיים עשה דתשבתו וא"כ יתחייב מלקות.

ולכא' הרי מבואר ברמ"א יו"ד סי' צ"ט סעיף ו' "איסור שנתבטל, כגון שהיה ס' כנגדו, ונתוסף בו אח"כ מן האיסור הראשון, חוזר וניעור ונאסר, ל"ש מין במינו ל"ש מין בשאינו מינו, לא שנא יבשל ל"ש לח", א"כ לא חשיב שמבטל תשבתו, כיון שיש אפשרות שיוסיף עוד חמץ ויהא חוזר וניעור ועי"כ יוכל לקיים תשבתו, וכ"כ באבני נזר או"ח סי' של"ז אות י"ב. וע"ש שכ' שאין לומר שע"י שמוסיף וחוזר וניעור ע"ז גופא יש לאו דבל יראה, כיון שזה הוי כמו משהה חמץ על מנת לבערו שאינו עובר עליו כמבואר בתו' פסחים כ"ט ב'. ד"ה רב אשי.

וכבוד הגר"ד לנדו אמר דמשכח"ל שביטלו ברוב ושוב שרפו, ונמצא דכיון שביטלו ברוב א"י לקיים תשבתו ואך שהרי אפשר להוסיף חמץ ויהא חמץ ויהא חוזר וניעור אבל כיון ששרפו שוב א"א שיהא חוזר וניעור. ולפ"ז נמצא שע"י ששורף חמץ מבטל תשבתו ועובר על כל יראה.

ב. מצינו אופן שאפר של חמץ, יהא חמור יותר מהחמץ עצמו

לענין דבר שיש לו מתירים, מצאנו שאפר חמץ, יהא חמור יותר מהחמץ עצמו, דעיין ביד אפרים (סי' תמ"ה), שכתב דאף להמרדכי דחמץ לא חשיב דבר שיש לו מתירים, משום שחוזר ונאסר בפסח בשנה הבאה, אבל אפר חמץ להסוברים שאסור, חשיב דבר שיש לו מתירים, משום שאין חוזר ונאסר לשנה הבאה, כיון דלגבי שנה הבאה חשיב חרוך קודם זמנו.

ג. מצינו מצוה בתורה שצריך לעשותה דוקא שנעליו ברגליו

באכילת פסח מצרים נאמר שמות (פי"ב י"א) וְכָכָה תֹאכְלוּ אֹתוֹ מִתְּנִיכֶם חֲגָרִים בְּעֲלֵיכֶם בְּרַגְלֵיכֶם.

ויל"ע רש"י פי"ב ט"ו מישאל שומע אני תכרת מישאל ותלך לה לעם אחר, תלמוד לומר במקום אחר (ויקרא כב ג) מלפני, בכל מקום שהוא רשותי, והיינו דרש"י יליף מהפסוק של פ' אמור דאיכא ילפותא דאינו גלות, דגם בחמץ אינו גלות, וצ"ע.

והנה מצינו עוד מקומות שכתוב כרת ואין בהם תביר אלא שהם בסוף פסוק, ע' בפ' תשא (פ"ל לג לח), ובפ' קדושים (פי"ז ט"ז יד, פ"כ ג ה ו יז יח), ובפ' אמור (פכ"ג כט).

ולגבי מולך מצינו בפ' קדושים (פ"כ ה') וְשִׁמְתִי אֹנִי אֶת־פְּנֵי בְּאֵישׁ הַקּוֹרֵב וּבְמִשְׁפַּחְתּוֹ וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־הַזִּגְיִם אֲחֵרָיו לְנֹתֵי אֲחֵרֵי מִקְרָב עִמָּם, ועי'.

והנה מצינו גם בשם הגר"א שפי' ע"פ שמות הטעמים, במגילת אסתר ובהגיע תור נערה ונערה שהוא קדמא ואזלא ובא לומר שכל אחת נודרזה לבא אל המלך, אבל גבי אסתר כתיב ובהגיע תור אסתר בת אביחיל ושם הטעמים הם מונח מונח, והיינו שרצתה להתעכב כמה שיותר.

וכן ע' בס' אשל אברהם על התורה פ' שמות "וימררו את חייהם בעבודה קשה שמעתי השם הגאון וקדוש ר' שמשון מאוסטרופולא זצ"ל טעם הקריאה למעלה על וימררו את חייהם קדמא ואזלא אמרו חז"ל היות ישראל בגלות מצרים רק רד"ו שנה והגזרה היתה ארבע מאות שנה, אמנם קושי השעבוד היה משלים לת' שנה וזה נרמז בטעם המקרא וימררו את חייהם זו קושי השעבוד על כן קדמא ואזלא ר"ל שהקדים הגאולה לצאת בני ישראל ממצרים."

מכת בכורות

ועברתי בארץ מצרים וגו' ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים אני ד' (י"ב י"ב) ודרשו חז"ל אני ולא השליח, ואילו לקמן (פסוק כ"ג) כתיב ולא יתן המשחית וגו'.

ומצינו בשם הגרע"א (נדרס בס' חוט המשולש) טעם למה נתקדשו רק בכורים שהם פטר רחם ולא בכורים מאב, והרי המכה היתה על בכורים בין מן האב ובין מן האם, וביאר הגרע"א דהרי כתיב (י"ב י"ב) ועברתי בארץ מצרים וגו' ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים אני ד' ודרשו חז"ל אני ולא השליח, ואילו לקמן (פסוק כ"ג) כתיב ולא יתן המשחית וגו', אלא דיש חילוק בין בכור מאב לבכור מאם, דבכור מאם ניכר גם למלאך, משא"כ בכור מאב וכדא' בבבא מציעא דף ס"א ע"ב אמר הקב"ה אני הוא שהבחנתי בין טיפה של בכור לטיפה שאינה של בכור, ולפי זה ביאר הגרע"א דמה שנעשה על ידי מלאך שייך בזה כיון שניתנה רשות אינו מבחין בין צדיק לרשע, ועל כן היה בזה הצלה מיוחדת על בכורי ישראל, וע"כ נתקדשו בכורות מאם שעליהם היתה הצלה מהמשחית, משא"כ בכורים מאב שמתו ע"י הקב"ה בעצמו דבזה אינו נס מה שלא הרג את בכורי ישראל ועל כן לא נתקדשו בכורות מאב.

והנה בהגדה אי' ר' אליעזר אומר מנין שכל מכה שהביא הקב"ה על המצרים במצרים היתה של ארבע מכות שנאמר ישלח בס' חרון אפו עברה וזעם וצרה משלחת מלאכי רעים עברה אחת וזעם שתיים וצרה שלש משלחת מלאכי רעים ארבע אמור מעתה במצרים לקו ארבעים מכות, רבי עקיבא אומר מנין שכל מכה ומכה שהביא הקב"ה על המצרים במצרים היתה של חמש מכות שנאמר ישלח בס' חרון אפו עברה וזעם וצרה משלחת מלאכי רעים אפוא אחת עברה שתיים וזעם שלוש וצרה ארבע משלחת מלאכי רעים חמש אמור מעתה במצרים לקו חמישים

שו"ת בכמה נידונים

הבדלה לפני מעריב

שאלה. האם מותר להבדיל על הכוס במוצאי שבת לפני תפילת ערבית.

תשובה. מותר, אבל יבדיל על מיץ ענבים ולא על יין.

מקור הדין - מג"א תפ"ט סק"ז ומ"ב שם סק"ח, וכן משמע בשו"ע או"ח סי' רצט סע' ד.

עין תהילה לדוד (סי' רצג ורצט) שכתב שיש להתפלל מעריב קודם, אבל אין ראייתו מוכרחת.

ועיין מ"ב סי' רצט ס"ק לה שכתב 'ומכל מקום לענין אכילה לא מהני עד שיבדיל הבדלה גמורה על הכוס וגם בתפילה'.

ומשמע מלשון המ"ב שכל עוד שלא התפלל מעריב אסור לאכול ואף לאחר הבדלה. ובשעה"צ סקמ"ו כתב שמקורו באחרונים, אולם לא נמצא מקור הדבר, והדברים צ"ע.

ואף לדין תדיר קודם מותר להבדיל לפני מעריב למרות שמעריב הוא תדיר, בכל אופן מותר להקדים את ההבדלה וזאת מפני שאין התדיר לפנינו כיון שהוא נמצא בביתו ושם רוצה להבדיל, ואילו להתפלל מעריב צריך לילך לביהכ"ס ואינו עומד בפניו עכשיו, וכן מבואר בשו"ע (או"ח סי' רפ"ו סע' ג') לגבי מנחה ומוסף, שאם הגיע זמן מנחה צריך להתפלל מוסף לפני מנחה, אבל אם בדעתו להתפלל מנחה יותר מאוחר יתפלל מוסף קודם כיון שאין המנחה לפניו נחשב שאין התדיר לפנינו.

וכן לגבי מעריב והדלקת נר חנוכה או מעריב ובדיקת חמץ - אף שמעריב הוא תדיר והוא קודם להדלקת נר חנוכה (אם מדליק לאחר צאה"כ) ובדיקת חמץ, אם בכוונתו להתפלל מעריב מאוחר יותר - יכול להדליק נר חנוכה ולבדוק חמץ לפני מעריב.

לבישת בגדי שבת בימי החול

שאלה. האם מותר ללבוש בגדי שבת בשמחות ביום חול.

תשובה. נראה שלשמחות של מצוה מותר, וכן בפגישות לצורך נישואין מותר.

מקור הדין - כתב מג"א סי' רסב בשם האריז"ל שאין ללבוש בגדי שבת ביום חול. ועי' שבת קיג ע"ב לגבי רות שלבשה בגדי שבת, ובתורת חיים סי' רסב סק"ו.

עמידה ושיבה על שולחן

שאלה. האם מותר לשבת או לעמוד על שולחן או סטנדר שלומדים עליו, בזמן שיש בו ספרים ובזמן שאין בו ספרים.

תשובה. אין לשבת או לעמוד.

מקור הדין - כתב בספר חסידים תתקכ' וז"ל 'ילד אחד עמד לפסוע על השולחן שאביו היה משים תדיר ספריו עליו ולא יחדו רק לספרים לבד וגם כשרצה לאכול עליו לחם ובכל יום ספריו עליו ולקח הספרים מעליו עד שאכל ועמד הילד על השולחן וירד ונחתך כף רגלו בסכין אמר האב פשעי גרם שהנחתי לבני לפסוע על השולחן שהיו עליו ספרים' ע"כ.

ומבואר שבשולחן שמיוחד לספרים יש איסור לשבת ולעמוד עליו אף שכעת לא מונחים עליו ספרים.

וכ"כ בספר יוסף אומץ (יוזפא) סי' סד, 'אסור להושיב או להעמיד התינוק על השטענדיר שמישמים עליו מחזורים ותפילות שמיוחד לקדושה'.

באותו ענין

שאלה. האם מותר לשבת או לעמוד על שולחן המיועד לאכילה, בין בזמן האכילה ובין שלא בזמן האכילה.

תשובה. אין לשבת או לעמוד.

מקור הדין - כתב בספר יוסף אומץ הנ"ל 'ואפילו על השולחן שאוכלין עליו כתב בספר חסידים שאסור'.

ואף שבדברי הספר חסידים שלשונו הובא לעיל משמע שבשולחן סתמא אין איסור ורק מחמת שהיה שולחן שרגיל להניח עליו ספרים היה אסור, וכבר העיר בזה היוסף אומץ במקו"א בספרו בענין קדושת הספרים והשמות סי' כה.

מ"מ כתב שם עוד לאסור משום דברי הרבינו יונה בספר היראה שכתב 'אל תהרוג כינה על השולחן מפני שהשולחן דומה למזבח'.

ובאמת תלמוד ערוך הוא (ברכות נה: וחגיגה כז:). דהשולחן דומה למזבח, וכן הוא ברמ"א (או"ח סי' קסז' סע' ה') שיש להביא מלח לשולחן לפני בציעת הפת דהשולחן דומה למזבח ואכילה כקורבן, ועיי"ש במ"ב ס"ק ל, ועי' שם בשעה"צ ס"ק כו שהביא שאסור להרוג כינה על השולחן.

סעודה חלבית בשבע ברכות, ב"מ וברית

שאלה. האם מותר לערוך סעודה חלבית לשבע ברכות, בר מצוה וסעודת ברית.

תשובה. רבים נוהגים לערוך סעודה חלבית, אך נכון יותר לאכול סעודה שיש בה בשר, ולכל הפחות עוף או דגים, ונכון אף לשתות יין בסעודה.

מקור הדין - במג"א (סי' רמט ס"ק ו) כתב בשם מהר"ש שאין סעודת מצווה אלא בבשר, ועי' במחצית השקל שם.

וכונת המג"א לבשר בהמה (עי' פסחים קט.), אבל גם בבשר עוף יש קצת שמחה, עי' חגיגה ח. וחוו"י סי' קעח.

וכתב בספר זוכר הברית (סי' כה) 'ומה שנהגו מקרוב לעשות סעודה ממאכלי חלב סומכים על הרי"ף והרא"ש בפסחים (דף קט), שפוסקים שאחר החורבן אין שמחה בבשר כלל רק ביין לבד ע"ש, לכן צריכים עכ"פ לשתות יין בסעודת ברית מילה ולא כמו שנוהגים ששותים קפה כי אז בטלה השמחה לגמרי והלא צריכים לעשות בשמחה'.

ובשו"ת חת"ס (או"ח סי' סט) מבואר שדעתו שאפשר לקיים סעודת מילה אף בחלב, ואף בלא יין. [עכ"פ בשעת הצורך עיי"ש].

ובשו"ת מהר"ם שיק (אבה"ז פט) מבואר שלכתחילה יש לחוש לשיטת המהר"ש המבוארת במג"א הנ"ל שיש לעשות סעודת מילה דווקא בבשר, וללמד זכות על מנהג העולם שעורכים בברית מילה סעודה חלבית נראה ע"פ דברי התוס' (מ"ק ח' ע"ב ד"ה 'מפני') שסעודת ברית מילה אין בה שמחה, (ויל"ע בדברי התוס' הנ"ל מדברי הגמ' שבת קל). וגם שאין שמחה בזמן הזה אלא ביין.

וכתב בספר אות ברית (מובא בספר זוכר הברית סי' כה) ששייך בדגים שמחה, וכמבוא' במג"א סי' תקנב ס"ב דדגים עולין על שולחן מלכים ושמחה הן לאיש, ובשר עוף לא גריע מדגים ושפיר יוצאים בדגים או בבשר עוף, עיי"ש.

וכן לגבי שמחת יו"ט מבואר בירושלמי (פסחים פ"ד ה"א) ומג"א (סי' תקלג' ס"ק ח') שמקיימים בדגים שמחת יו"ט.

מעריב לפני חצות

יש להסתפק כיצד ינהג אדם שלא התפלל מעריב ועומד כעת לפני חצות הלילה, א - האם יתפלל מעריב לפני חצות ביחידות, ב - או שיתפלל מעריב לאחר חצות במנין.

ועוד יש להסתפק, על הצד שעדיף להתפלל אחר חצות במנין, לגבי קריאת שמע כיצד יעשה, א - האם יקרא ק"ש לפני חצות בלי ברכות, ב - או שיקרא ק"ש בברכותיה עד שמו"ע, ואז ימתין ויתפלל שמו"ע עם הציבור אחר חצות.

ולצד הא' בנידון האחרון יש לדון שלא יקרא שהרי אין לקרוא ק"ש בלא ברכותיה (עיין בה"ל מו סעי' ט, ובשו"ת פרי יצחק ח"א סי' א). ומאידך לצד הב' יש חשש של הפסק בין גאולה לתפילה (עיין סי' רלה סקי"ב וס"ק טו, סי' רלו סע' ב וסע' ג, ובמ"ב סק"ד, יא ויב).

והנידון הראשון האם יתפלל מעריב לפני חצות ביחידות או אחר חצות במנין תלוי בנידון האם רק ק"ש צריך לקרוא לפני חצות או גם שמו"ע צריך להתפלל לפני חצות הלילה.

והנה כתב המ"ב (סי' קח ס"ק טו) בשם דרך החיים שיש להתפלל שמו"ע של מעריב לפני חצות. [דהינו שלא די בק"ש לפני חצות].

ולפי"ז היה נראה שעדיף להתפלל ביחידות לפני חצות מלהתפלל אחרי חצות בציבור, כיון שתפילה לפני חצות היא דין בגוף התפילה, ועדיף מתפילה בציבור שהוא דין חיצוני (ויש בזה אריכות דברים אם הוא חיוב גמור, עי' ברכות ז: סוף העמוד "אמר ליה טריחא לי מילתא", ועי' פסחים מו. ואו"ח סי' צ שיש ללכת עד מיל בשביל תפילה בציבור, ועי' שו"ת רעק"א קמא תשובה יג).

אמנם ברמב"ם (הלכות תפילה פ"ג ה"ו) מבואר להדיא שאפשר להתפלל מעריב לכתחילה כל הלילה וכן הוא להלכה בפמ"ג סי' קח במשב"ז ס"ק ג' ובצל"ח ברכות כו.

וכיוון שמפורש ברמב"ם שאפשר לכתחילה להתפלל כל הלילה היה נראה שכך ההלכה, ואף שהדה"ח הנ"ל הוכיח שיש להתפלל קודם חצות מדברי הרשב"א (ברכות כו), אפשר לדחות ראיתו ע"פ האחרונים שכוונת הרשב"א שיש תשלומין רק סמוך לתפילת החיוב (עיין בסימן פט ס"א וסימן קח ס"ג ובית יוסף וב"ח ולבוש ורע"א שם).

אמנם מבואר בראשונים (ספר הבתים תפילה שער ג סימן ו, ובפסקי תלמיד הרשב"א שנדפס בסוף ספר שיטת הקדמונים על שבת (הלכות ברכות סימן ג) שדעתם שיש להתפלל שמונה עשרה של מעריב לפני חצות.

ולמעשה יש לדון בדבר בצדדים שנתבאר, ויתבאר בס"ד בגליון הבא אי"ה.

דעת ואמונה

מתורתו של

הגאון רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

גיליון מס' 47

גדול השם מכל האלوهים

שבט תשפ"ב

עשרת המכות – להחדיר אמונה לכל העולם

א. בפרשיות אלו אנו לומדים על המכות שנתן הקב"ה למצרים, והנה לכל אורך הדרך חוזרת התורה ומדגישה שוב ושוב את התכלית והמטרה באותן המכות, והיא להחדיר את האמונה, ללמד את ישראל מי שולט על העולם ומי מנהיג אותו, ואת זה הם ראו במכות כאשר שינה הקב"ה את כל דרכי הטבע לגמרי, וראו כולם כיצד הוא ית' כל יכול. וזה מה שאמר הכתוב בתחילת פרשת בא "ולמען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים ואת אותותי אשר שמתי בס' וידעתם כי אני השם", זו היא המטרה, שידעו ישראל שהבו"ע הוא מנהיג את העולם.

אך מלבד זאת, אנו רואים כי היתה מטרה גדולה **ללמד את כל העולם** ולהחדיר בהם את האמונה בהשם יתברך, וכמו ששלח הקב"ה לומר לפרעה "ואולם בעבור זאת העמדתיך בעבור הראותך את כבודי ולמען ספר שמי בכל הארץ", וכן עוד במקראות, שכל העולם עוקב אחר המאורעות המשונים שמתרחשים במצרים, רואים כולם כיצד במדינה שלימה לפתע הופכים כל המים להיות דם, וכן הלאה בכל המכות, והן רואים מי הוא הבורא עולם, עד כמה כוחו גדול ואין גבול ליכולותיו.

התורה מספרת לנו, שכאשר הגיעו משה ואהרן לפרעה ודרשו ממנו בשם השם להוציא את ישראל ממצרים, ענה פרעה ואמר: מי השם אשר אשמע בקולו לשלח את ישראל, לא ידעתי את השם וגם את ישראל לא אשלח (ה, ב), ואמר במדרש (ילקו"ש קעה) שהחל פרעה לקרוא בקול את כל שמות האלילים, ואמר שאינו מוצא ביניהם את השם, ואמרו שם משל למה הדבר דומה, למי שאבד לו עבדו הכהן וחיפשו בכל מקום, עד שננס לבית הקברות לחפש אותו שם. אמרו לו, הלא עבדך כהן הוא, כיצד אתה חושב שתמצא אותו בבית הקברות? כן הוא גם אצל פרעה, כאשר חיפש את השם ברשימה של האלוהים האחרים מעשי ידי אדם, אמרו לו משה ואהרן: שוטה שבעולם, האלוהות שבידך מתים הם, אבל אלוהינו חי וקיים הוא! שנאמר והשם אלוהים אמת הוא אלוהים חיים ומלך עולם.

וכאשר אמר פרעה שהוא לא מכיר את השם, אמרו לו משה ואהרן: אתה אומר שאינך מכיר אותו? כעת יבואו עליך המכות ושם תכיר אותו! (גם זה במדרש שם), וזה היה מתכלית ומטרת המכות, שיראה פרעה ויראו מצרים, וכל העולם כולו, יראו את יד השם הגדולה, והאמונה בו ית' תושרש בליבם.

מימי דור אנוש היה העולם מלא בכפירה ואפיקורסות

ב. להעמיק עוד בענין, אנו צריכים לשים פעמינו לשורש גלות מצרים. הנה ברמב"ם (ריש הלכות עבודה זרה) הרחיב בסדר השתלשלות הכפירה והאפיקורסות בעולם, וכתב שם ששורש הכפירה היתה בדור אנוש, אז חשבו בני האדם שעליהם לעבוד גם את הכוכבים והמזלות, בטענה שאם הקב"ה ברא את הכוכבים והגלגלים הללו להנהיג את העולם וחלק להם כבוד, הרי שהם ראויים שישבחו אותן בפני עצמן, כי כבוד הוא למלך כאשר משבחים את משרתיו. ואז החלו להקריב להם קרבנות ולהשתחוות בפניהם. וכך אט אט השתרשה דעת הכפירה בעולם, והתפתחה יותר ויותר. עד שהגיע אברהם אבינו ע"ה, שהוא עמד מדעתו על הבורא עולם, והיה קורא בקול גדול שרק אותו ית' ראוי לעבוד, והיה משבר את הפסלים והצורות ועורר

ויכוחים להוכיח את האמונה התמימה, והיה עושה צחוק מעבודת האלילים.

אבל עדיין, למרות האמונה שפרסם אברהם אבינו עדיין רוב העולם היו טועים אחרי האלילים, ולא הכירו כלל את מציאות השם, וכמו שראינו אצל פרעה שאמר 'מי השם אשר אשמע בקולו', ורצה הקב"ה לתקן את כל העולם שיכירו את מציאותו. ולמרות שהוא ית' לא רצה לתת להם את התורה, שאתה הוא ייחד רק עבור ישראל, אבל את האמונה במציאות השם הוא רצה שכל העולם יכיר וידע שאין כמוהו בכל הארץ, וגדול השם מכל האלוהים.

את האמונה הזו החדיר הקב"ה באמצעות המכות שהביא על מצרים, ואז ראו כולם את כוחו הגדול. וכמו שאמר הכתוב במכת דם: וידעו מצרים כי אני השם, וכן עוד הרבה במקרא, כי בכל מכה ומכה ראו כולם כיצד הקב"ה שולט בכל מערכות הטבע מהחל ועד כלה. ונתבונן בזה, הרי הדם והמים עשויים משני חומרים שונים לגמרי, כיצד יתכן שהמים ייפכו בין רגע להיות דם, הרי זה חומר אחר לחלוטין. וכן במכת כינים, מבואר במדרשים שכל גרגיר עפר הפך להיות כינה, וזה פלא גדול, הרי לכינה יש מערכות שלמות בגופה, יש לה עיניים לראות, יש לה מערכת עיכול, יש לה גם קצת מוח, מערכת נשימה, כיצד גרגיר עפר פשוט יכול להפוך להיות כינה? וראיתי שהביאו ממדרש שכאשר אמר הקב"ה למשה על מכת כינים שאל אותו משה כיצד יוכל גרגיר עפר להיות כינה? אמר לו הקב"ה וכי מתחילה היה כאן עפר, הלא בהתחלה הכל היה מים ואני הוא שעשיתי את העפר, ואם כן אני אחליט שכל העפר יהפוך להיות כינה! וכך לימד הקב"ה את העולם שהוא שולט בכל מערכות הטבע. וכן בכל שאר המכות, כאשר הגיע הערב למצרים, וידעו כל החיות להבחין בין מצרי לגוי, וכן במכת דבר שהגיעו החיידקים להמית את כל המקנה של המצרים, ואילו במקנה של ישראל הם לא נגעו! כיצד ידעו מה בהמה של ישראל ומה בהמה של מצרים? ככה הראה הקב"ה שהוא מנהיג את העולם והוא שולט בכל מה שמתרחש כאן.

הקב"ה הפך את מצרים למעצמה גדולה קודם מפתח

ג. ובכדי שיהיו למכות הללו פרסום נרחב בכל העולם, ובכדי שהם יעידו על כוחו הגדול של הבו"ע, סובב הקב"ה קודם לכן שתהא מצרים עשירה מאוד, והפך אותה למעצמה העשירה ביותר בעולם! וכמו שלמדנו בפרשיות הקודמות, שעשה הקב"ה שנות שובע במצרים ולאחריהם רעב גדול בכל האזור, וכך הגיעו כולם לרכוש ממצרים אוכל עד ש"יתום הכסף מארץ מצרים ומארץ כנען", כלומר כל הכסף בכל ארץ מצרים ובכל ארץ כנען הגיע לכיס של ממשלת מצרים, וזו עשירות בלתי נתפסת.

ולאחר מכן סידר יוסף למצרים מס הכנסה בשיעור של עשרים אחוז מכל אדמות מצרים, כאשר נגמר להם הכסף ולא היה להם דרך לרכוש אוכל, אמר להם להביא לפרעה את כל האדמות שלהם והם יישארו בהם רק כחוכרים, וחמישית מהתבואה יצטרכו להביא לפרעה. כל המהלכים הללו הביאו את מצרים לעושר מופלג עד מאוד.

וכל כך למה, מדוע העשיר הקב"ה את קופת מצרים? הביאור בזה הוא, כי כאשר יש למדינה עושר גדול, ממילא היא הופכת

להיות גם מעצמה צבאית ומעצמה מדעית, כי יש להם די כסף להשקיע בפיתוח היכולות הצבאיות והמדעיות שלהם [כמו ארצות הברית, שהיא מדינה עשירה מאוד, ולכן היא גם מעצמה צבאית מהגדולות בעולם].

וכך באמת היה במצרים, שעל ידי העושר הגדול שלהם הם הפכו להיות המעצמה הצבאית הגדולה ביותר בעולם, וגם עולם המדע שלהם היה מפותח מאוד, וכל מדינות העולם היו נושאים את עיניהם לעבר המעצמה הגדולה הזו, וראו כיצד יש להם עם שלם של עבדים ללא כל יכולת להשתחרר ולצאת מגבולות המדינה.

ואז כאשר ראו העולם כיצד כל סדרי הטבע מתהפכים ומשתנים במצרים, וראו את ידו הגדולה של השם כיצד הוא מכה אותם ומעניש אותם בעשר מכות על מה שהם עשו, ולמרות העוצמה הגדולה של צבא מצרים, והיכולות האדירות שלהם בשליטה על העם שהם השתעבדו בו, הם יצאו משם ביד רמה ובזרוע נטויה, אז הבינו כולם שגדול השם מכל האלוהים.

הפחד שנפל על כל העולם בעקבות המכות ויציאת מצרים
ד. ואנו רואים שבאמת כך היה, כל העמים שמעו את הידיעה המסעירה הזו שהיהודים יצאו ממצרים, והם שמעו גם על הצורה כיצד הם יצאו, אלו ניסים ומופתים נעשו עמהם ביציאתם ממצרים, וזה גרם להם לבהלה גדולה. וכמו שאומרת התורה בשירת הים: שמעו עמים ירגזון חיל אחז יושבי פלשת, אז נבהלו אלופי אדום אלי מואב יאחזמו רעד נמוגו כל יושבי כנען. כל העמים שבכל העולם התמלאו בפחד גדול כאשר שמעו את הניסים הגדולים שנעשו למצרים, כל עם ועם פחד כפי גדול היסיון שהיה בו, וכדלהלן: שמעו **עמים** – **ירגזון**, כל העמים שבכל העולם פחדו ורגזו בטנם, ואילו **יושבי פלשת** – שהם ישבו במעבר ליד ארץ ישראל, הם כבר פחדו הרבה יותר – **חיל אחז** בהם. **אלופי אדום** – גם להם היתה סיבה טובה לפחד, שהם ידעו שעתידים ישראל לעבור בפתחם, לפי שהם שוכנים לדרומה של ארץ ישראל ובסמיכות גדולה אליה, לפיכך הם **נבהלו**, וגם **אלי מואב** פחדו מאוד, כי חששו שמא מחמת קירבתם לארץ ישראל ישתלטו עליהם היהודים וישתעבדו בהם, לכן **יאחזמו רעד**. ואלו שפחדו יותר מכולם, הלוא הם **יושבי כנען**, שהם ידעו שעתידים ישראל להגיע לארצם, והם מצווים להשמיד את כל העמים היושבים שם, ולכן הם **נמוגו** לגמרי.

ממה פחדו כל כך העמים? הם ראו כיצד הקב"ה לקח מעצמה ענקית כמו מצרים, שהיה לה צבא חזק מאוד וכוח בלתי נלאה, והוא הרס אותה לחלוטין, הפליא בהם מכה אחר מכה, עד שלא נותר זכר לכל העוצמות הגדולות שהיו לה. הם ראו את כוחו הגדול ופחדו מאוד, הם הבינו שאין להם יכולת להתמודד עם הבורא ית', שהוא כל יכול. והם הבינו שגם אם יש להם את האלוהים שלהם שהם מתפללים אליהם ובוטחים בהם, הם לא יכולים לסמוך עליהם, כי גדול השם מכל האלוהים, הבורא ית' הוא גדול מעל כל האלוהים האחרים שלהם.

וכן אנו מוצאים כאשר שלח יהושע מרגלים לארץ ישראל, והם הגיעו לביתה של רחב, אמרה להם: ידעתי כי נתן השם לכם את הארץ וכי נפלה אימתכם עלינו וכי נמוגו כל יושבי הארץ מפניכם, כי שמענו אשר הוביש השם את מי ים סוף מפניכם בצאתכם ממצרים וגוי', ונשמע וימס לבבנו ולא קמה עוד רוח באיש מפניכם. במילים אלו היא מתארת את הפחד הגדול שנפל על כל יושבי הארץ מפני ישראל, ומסיימת רחב ואומרת, מה היא התובנה שהבינו כולם כאשר ראו את הניסים הגדולים האלו: כי השם אלוקיכם הוא אלוקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת! האמונה הזו שהבינו כל עמי הארץ שהבו"ע הוא מנהיג את העולם, השתרשה בלבבות של כולם מכוח המכות והניסים שנעשו לישראל ביציאתם ממצרים.

כאשר ראו כולם כיצד קרסה מעצמת מצרים שלב אחר שלב, וראו איך כל דרכי הטבע משתנים בצורה פלאית, כיצד לפתע נהיה חושך בכל מדינת מצרים, וכל האזרחים המצריים לא יכלו לראות אחד את השני ואפילו לא לזוז ממקומם, ובאותו זמן הרי התבטלו לגמרי כל העוצמות שלהם שהרי כל מי שרוצה יכול להיכנס לכל מקום וליטול מה שהוא חפץ. ואם היו רוצים אומות העולם, היו יכולים בנקל להשתלט על מצרים לחלוטין, זה הרי פלא עצום איך מתרחש דבר כזה. וכולם עוקבים אחרי זה, ורואים איך בבת אחת ברגע אחד מתים כל הבכורות של

מצרים, וכיצד עם ישראל יוצא משם ביד רמה, ולאחר מכן כאשר הם עומדים על הים, ונדמה כי עוד רגע קט כבר משתלטים המצרים עליהם בחזרה, לפתע נקרע להם הים והם נכנסים פנימה. לא הרפו המצרים, והם רודפים אחריהם אל תוך הים, אך אז הם מקבלים מכה מוחצת, כאשר נסגר עליהם הים והם טובעים בו למוות.

הנה כאשר עמדו ישראל על שפת הים ונכנסו אליו בחרבה, באו אחריהם המצרים ונכנסו פנימה, ונסגר עליהם הים וטבעו שם. ובכדי שיבואו המצרים וירדפו אחריהם, הקדיש הקב"ה בחכמה לצוות את ישראל וישאלה אשה משכנתה ומגרת ביתה כלי כסף וכלי זהב ושמלות', ואז כאשר יצאו ממצרים רדפו אחריהם המצרים ליטול את ממונם. אלא שעדיין היה צריך נס גדול שיגרום למצרים להיכנס אחריהם אל תוך הים, שהרי באופן טבעי לא היה להם להיכנס אחריהם אלא לברוח משם, שהרי הם כבר מכירים את כוחו הגדול של הבורא, והם יודעים שהוא יתנקה בהם על כך, ובפרט כאשר ראו את הנס הגדול הזה מול עיניהם כיצד נקרע הים, וכי הם חשבו שיניח להם הבורא עולם להיכנס אליו ולצאת בשלום ללא פגע! ומבואר במדרש שאכן עשה הקב"ה נס, שנדמו ישראל לסוסה, וממילא הסוסים שרכבו עליהם המצרים רדפו אחרי הסוסות האלו לתאוות זימה, והכניסו את המצרים בעל כורחם אל תוך הים. ועל כך אמר הכתוב: לסוסי ברכבי פרעה דימיתך רעיתי, כלומר שעם ישראל נדמו כסוסות בעיניהם של רכבי פרעה, ועי"ז הם רדפו אחריהם [יעו"י מדרש שה"ש א, ט].

וכך ראו כולם כיצד בחכמה גדולה הערים הקב"ה על המצרים להביא אותם אל תוך הים בכדי לאבדם שם ולמחות את זכרם מעל פני האדמה. ראו כיצד הקב"ה מטביע אותם בתוך הים, צללו כעופרת במים אדירים, האדירים האלו צללו בתוך המים כמו עופרת, וזו היא ההדגשה – שלא סתם אנשים צללו במים, אלא הם היו 'אדירים', ועם כל אדירותם וחוזקם אין מי שיכול כנגדו ית', וכמו שאמרו בגמ' (מנחות נג, א): יבא אדיר ויפרע לאדירים מאדירים באדירים, יבא אדיר - זה הקדוש ברוך הוא וכו', מאדירים - אלו המצרים, דכתיב צללו כעופרת במים אדירים. וכאשר הם ראו שאפילו המצרים לא יכלו כנגדו, זה גרם להם לפחד גדול, כי הבינו שהוא ית' כל יכול.

הנס שנעשה לישראל בעבר הירדן

ה. וכן אנו מוצאים לאחר מכן, כאשר נכנסו ישראל לארץ גם אז עשה עמם הקב"ה נס גדול בעברם את הירדן, כי הנה מי הירדן יוצאים ממפל הבניאס, נכנסים אל תוך הכינרת וחוצים אותה, וממשיכים לזרום עוד כברת דרך ארוכה מצפון לדרום, עד שמגיעים לים המלח. והם היו צריכים להיכנס לארץ מכיוון יריחו, וכיצד יוכלו להיכנס ולחצות את הירדן, אחרי שהם הולכים עם נשים וילדים קטנים, איך יוכלו לעבור את הירדן הגדול הזה? עשה הקב"ה נס גדול, שהמים הפסיקו לזרום באופן הטבעי שלהם, והתחילו להיערם כיפין כיפין, במקום להמשיך לזרום הם פשוט נעצרו והתרוממו לגובה עצום. והם הגיעו לגובה כזה שראו אותם ממרחק רב, והתפלאו כולם מה זה המים האלו, כיצד לפתע הגיעו מים לגובה הזה עוד יותר מראשי ההרים: וכך המתונו המים עד שיעברו כולם, ורק אחרי שהניחו הכהנים את רגליהם עם הארון אז חזרו המים לזרום.

והמאורע הזה אף הוא גרם לפחד ובהלה גדולים אצל כל יושבי הארץ, וכמו שנאמר: "ויחיה כשמוע כל מלכי האמורי אשר בעבר הירדן וגוי' את אשר הוביש השם את מי הירדן מפני בני ישראל עד עברם, וימס לבבם ולא היה בס עוד רוח מפני בני ישראל" (יהושע ה, א).

כל זה בא ללמד את האומות את היסוד הגדול של האמונה, שגדול הוא השם מכל האלוהים שלהם, כמו שאמר יתרו: עתה ידעתי כי גדול השם מכל האלוהים (שמות יח, יא). ואף ישראל עצמם אמרו כן בשירת הים: מי כמוך באלים השם (שם טו, יא), וכן אמר משה: אתה החילות להראות את עבדך וגוי' אשר מי אל בשמים ובארץ אשר יעשה כמעשיך וכגבורותיך (דברים ג, כד).

ו. וגם היום אנחנו רואים שהקב"ה רוצה ללמד את העולם שהעולם אינו הפקר ושהוא ית' מנהיג אותו, וכמו שראינו בשבוע שעבר שפקדה סופה חזקה את ארץ הקודש, קור נורא פשט בכל הארץ וגשמים עזים ניתכו ארצה, וזה עשה הקב"ה כדי להזכיר

לנו שאני מנהיג את העולם. מי עשה את הקור הזה? כיצד הוא נוצר? אנו אומרים בתפילה: משיב הרוח ומוריד הגשם, הוא ית' משיב את הרוחות והם מכניסים קור לכדור הארץ.

אין דבר כזה 'טבע' ו'מקרה', לא מעצמם הגיעו הרוחות ונשבו כאן בחזקה וגרמו לגל קור גדול, יש מישהו שמכוון אותם, והוא שהנהיג אותם לבוא לכאן ולעשות קור גדול. וזה אנו לומדים

התכלית והמטרה בשעבוד מצרים

תכלית שעבוד מצרים

א. בפרשיות אלו אנו לומדים על כל סדר יציאת ישראל ממצרים ועשרת המכות שנתן הקב"ה למצרים, והנה יש לנו להתבונן בכל עצם ירידת ישראל למצרים, על מה ולמה עשה הקב"ה לישראל את השעבוד הגדול הזה, מה היא התכלית ומה המטרה בשעבוד הנורא שעברו ישראל במשך שנים רבות בגלות מצרים, שבהם מיררו את חייהם בעבודה קשה ובעבודת פרך. היו אלו שנים קשות מאוד, שהיכו בהם ללא רחם, טבחו בהם והרגו את תינוקותיהם. מבואר בחז"ל שבמשך כל אותן השנים לא נתנו להם לישון בבית, אלא השאירו אותם בשדה שישנו שם. ושתי סיבות היה להם לעשות כך, האחד בכדי לבטלם מפריה ורביה ולהמעיסם, והשני כדי לחסוך את הזמן שיארך להם הדרך מהשדה ועד לבית, ובכדי להפיק מהם את מירב העבודה, הכריחו אותם לישון בשדה ולא הניחו להם לשוב לבתיהם. היכולים אנו לדמיין את קושי השעבוד המר הזה:

והעבודה הקשה הזו נכפתה עליהם בתנאים קשים עד מאוד, וכמו שמבואר שהיה מאכלם דל ומועט מאוד, כמו שכתב האבן עזרא שהיו המצרים נותנים לישראל לאכול מצות, לפי שאין נפשו של אדם תאבה לאכול מצות וכך לא יאכלו הרבה ויסתפקו במעט מצות, נתאר לעצמנו את המצב הזה, שכמעט אין מה לאכול, הגוף חלש ורעב מאוד, ולמרות הכל צריכים לעבוד כל היום משעת בוקר מוקדמת עוד טרם הפציע השחר, ועד שעת לילה מאוחרת, ללא הפסקות וללא רחמים, הרי זה סבל שאין לתארו. זאת עוד, כידוע המצות גורמות לעייפות גדולה [וכמו שאפשר לראות שבפסח הגוף דורש יותר שעות שינה, כי הוא מתאמץ יותר בעיכול המצות], והם היו צריכים מתוך העייפות והחולשה הזו לעבוד עבודות קשות ומפרכות.

אך מלבד הסבל הגופני הנורא שהם עברו שם, היה להם גם כן סבל רוחני קשה מאוד, שהרי מצרים היתה מעוז של טומאת עריות, מעוז של כפירה ועבודה זרה, והם היו צריכים להיות בארץ הזאת, להתערות בגוים ולהיות עבדים שפלים לכזו אומה. אין לך שפלות גדולה מזו. והשאלה עולה מאליה, על מה ולמה סבל העם הזה את כל הגלות הנוראה הזו.

ואמנם גזירה זו נגזרה עליהם כבר בברית בין הבתרים, לאחר שאמר אברהם להקב"ה "במה אדע כי אירשנה", השיב לו הקב"ה, ובתשובתו אמר "ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדם ועינו אותם ארבע מאות שנה", ונדמה כי כל הגזירה באה בעקבות התביעה שהיתה על אברהם ששאל 'במה אדע'. אך אין מסתבר לומר שהכל בא רק בתורת עונש לאברהם, שזהו עונש נורא שבניו יסבלו סבל כה מר, אלא ודאי נראה שהיתה תכלית בעצם השעבוד. ואם כן שבה לה התמיהה, מה היא התכלית ומדוע עשה כן הבורא לעמו.

והיה מקום לומר שכל המטרה של גלות מצרים היא להחדיר את האמונה בליבם, על ידי שראו את המכות שעשה הקב"ה, וראו בחוש שהוא מנהיג את העולם ושולט על כל מערכותיו, הרי שאז הם למדו להאמין בו ית'. וגם למדו לירא ממנו, כשראו כיצד הוא מעניש את הרשעים ועושה בהם שפטים.

אבל גם ביישוב זה לא די, כי הרי לאחר מכן כאשר קבלו ישראל את התורה זכו לגילוי הברור ביותר של מציאות השם וייחודו, וכמו שנאמר: אתה הראית לדעת כי השם הוא האלוהים אין עוד מלבדו. ואמרו חז"ל על זה, שכשם שקרע להם את התחתונים כך קרע להם את העליונים וראו שהוא יחיד, כלומר שהיה להם במעמד הר סיני ברור מוחשי ביותר שהשם הוא אחד ויחיד, שהוא קרע להם את העליונים וראו שאין עוד אחר זולתו ית', ואז נתקעה אמונה בליבם. ובאותו מעמד הם גם קבלו יראת שמים גדולה, וגם זה מפורש בפסוק: הישמר לך פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך וגו' יום אשר עמדת לפני השם אלוהיך בחורב לאמר הקהל לי את העם ואשמעם את דברי אשר ילמדון ליראה אותי כל הימים. למדנו

ומחדירים לעצמנו במיוחד בפרשיות האלו של עשרת המכות, שרצה הקב"ה להוכיח לכל העולם שהוא מנהיג ושולט על כל הטבע, וכאשר הגיע משה לפרעה והורה לו בשם השם לשלוח את ישראל, אמר לו פרעה "מי השם", איני מכיר אותו, אמר לו משה אתה עוד תכיר אותו, כעת כאשר יבואו עליך המכות האלו תבין ותדע שהעולם אינו הפקר, יש לו מנהיג.

עבדי השם ולא עבדי פרעה

ב. אכן באמת יש מטרה גדולה לכל גלות ישראל במצרים ויציאתם משם, שהנה בכמה מקומות אומרת התורה שהמציאות הזו שישראל הם עבדי השם באה תחת היותם עבדים לפרעה, וכמו שנאמר: כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים. וכן נאמר: אני השם אלוהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלוהים. ובזה נראה כי סיבת היותנו מחויבים להיות עבדי השם, היא משום שבתחילה היינו עבדים לפרעה והקב"ה הוא שהוציא אותנו משם, הרי שתחת זה הוא הכניס אותנו להיות עבדי השם, ותחת העבדות של פרעה אנו חייבים להיות עבדים להשם שהוציא אותנו משם.

אבל גם זה לא נראה, כי אם אמת הדבר שכל מה שגלינו למצרים הוא רק בעבור המטרה הזאת, שעל ידי זה הפכנו להיות עבדי השם, שאילו כן נמצא שכל מה שאנו מחויבים לקיים את מצוות השם זה רק משום שהוא הוציא אותנו ממצרים, וכאילו אנו אומרים שאילו היה נותן לנו את התורה ולא היה מוציא אותנו ממצרים קודם לכן – לא היינו מחויבים לשמוע בקולו חלילה. ודבר זה אינו, כי מה שאנו עבדים להשם אין זה רק מחמת שהוא הוציא אותנו ממצרים, אלא עצם הדבר שהוא ברא אותנו ומחיה אותנו בכל רגע, זה הופך אותנו להיות שייכים להקב"ה, וכלשוננו של הרמב"ם (מ"א מהלכות רוצח ה"ד) שכתב הטעם מדוע אין גואל הדם יכול למחול לרוצח על מעשהו ויפטור אותו מגלות: שאין נפשו של זה הנהרג קנין גואל הדם אלא קנין הקדוש ברוך הוא. ואחרי שאנו קנויים לו, והוא נתן לנו את התורה וציווה עלינו לקיים את כל חוקיה ומשפטיה, זה כשלעצמו מחייב אותנו לשמוע בקולו, וכלשון המקרא: דעו כי השם הוא אלוהים הוא עשנו ולא אנחנו, כלומר מחמת שהוא ית' עשה אותנו, ממילא הרי 'לו אנחנו' – אנחנו שייכים לו, ואם אנו שייכים לו הרי פשוט וברור שאנו מחויבים לשמוע בקולו ולקיים את מצוותיו, ולא היינו צריכים להגיע ליציאת מצרים בכדי לחייב אותנו לעבוד אותו.

זאת ועוד, אילו היה הדבר כן שכל יסוד העבודה שלנו מושתת על מה שהוא הוציא אותנו ממצרים, היינו צריכים לראות בספרי המוסר שכתבו לנו רבותינו, כגון שערי תשובה, חובות הלבבות ומסילות ישרים, שיעמיד העיקר הגדול הזה, להעמיד את כל בסיס יהדותנו ועבודתנו על היסוד הזה של כניסה לעבדות תחת היותנו עבדים לפרעה, ומה שהם לא העמידו את דבריהם באופן זה, מוכח שלא זה הוא הבסיס והיסוד לעבודת השם שלנו. ואמנם פשוט וברור שהדבר אמת, וכמו שהזכרנו הפסוקים למעלה, אבל אם נאמר שכל המטרה בשעבוד מצרים היתה רק בעבור זה, הרי שמוכרח להיות שזה כל הבסיס והיסוד לעבודת השם, ולא נראה כן.

תכלית הגלות – להחליש כוח הטומאה והכפירה בעולם

ג. העולה מן הדברים, שמוכרחים אנו לומר שיש כאן תכלית גבוהה ונסתרת, אשר עבודה הוצרכו ישראל לעבור את השנים הקשות בגלות מצרים. ונמצא טוב טעם לענין הזה בדברי האור החיים הק' בפרשת ויגש (מו, ג) שכתב שם וזה לשונו: ולהשכיל על דבר, אקדים אמרי קדוש הוא הרשב"י ואנשי סודו (ליקוטי תורה מקץ), שאמרו כי טעם הגלות הוא לברר חלקי הקדושה המפוזרים בענפי הקליפה, וכי במצרים להיותה מלאה גלולים ושם תוקף הטומאה – שם הוא שביית חלקי הקדושה הרבים והעצומים, כי לערך גודל הטומאה יהיה בקרבה חלקי הקדושה, עכ"ל. כלומר, בכל מקום שיש שם טומאה גדולה, חבויים בתוכה הרבה ניצוצי קדושה, ולזה

אחד ויחיד – הלא הוא בעל ה'יסוד ושורש העבודה' – ועמד אף הוא באותו מעמד, בכדי לזכות לענות 'אמן' על ברכתו של הגר.

לאחר שנעקד ונשרף על קידוש השם אמר הגר"א כי כוח הטומאה בעולם ירד ונחלש מאוד, והוסיף שאולי כבר לא צריכים ליטול ידיים בבוקר להעביר את הרוח רעה כי כבר אין כל כך כוח טומאה בעולם.

ובאמת אפשר לראות בחוש שבמאות השנים האחרונות כבר הנצרות פשטה את הרגל, וכל הכנסיות שהיו מלאות בעבר מפה אל פה, היום עומדות ריקות ושוממות. ובהיות בצרפת ראיתי פעם איזו כנסייה ענקית ומפוארת, ואמרו לי שבעבר היה המקום שוקק חיים, וכיום אין מבקרים שם כלל, ועשו מזה מוזיאון לנצרות שהיתה שם. ואמנם יש מקומות בעולם שעדיין קיימת הנצרות, שהיא עבודה זרה בשיתוף, אבל בארופה היום היא נחלשה ודעכה כמעט לגמרי. וסיפרו לי שבאיטליה באה אשה אחת ותבעה בבית המשפט שלהם את הוויקן, בטענה שהם מפצים שקרים ומסלפים את ההיסטוריה... ויתכן מאוד כי הסיבה והשורש לירידת כוח האפיקורסות בעולם היא מאותו מעשה מסירות נפש של אברהם הגר, שמאז ירד כוח הטומאה מאוד.

נמצא כי מה שמסר נפשו עבור כבוד שמו תוך יסורים קשים ומרים, והוציא עצמו מתוך הכפירה הגדולה של הנצרות, והסכים לעבור את כל הסבל הקשה הזה בכדי לעמוד על האמת של אור התורה והיהדות, זה מה שגרם לירידת והחלשת כוח הטומאה.

והוא כעין מה שכתב האור החיים הק' על הגלויות, שכאשר ישראל גולים לבין האומות זה מחליש את כוח הטומאה והכפירה בעולם, וזו היתה המטרה והתכלית שהוריד הקב"ה את ישראל למצרים ושעבד אותם שם תחת עולו של פרעה הרשע.

הוצרכו ישראל להשתעבד במצרים – מעוז הטומאה, בכדי לזקק ולהוציא משם חלקי הקדושה החבויים שם.

ודברים אלו הם גבוהים ורמים עד מאוד, ואין לנו השגה בהם, אך דבר זה יש לנו ללמוד מדבריו כי בשעבוד הזה היה תיקון גדול לקדושה בעולם, ודיכוי כוח הטומאה שבו.

כיוצא בדבר אנו מוצאים במעשה המופלא של עקידת גר הצדק בנו של הגרף פוטוצקי, וכידוע כל השתלשלות הענין, שהיה אביו עשיר מופלג ועמדו תחתיו אחוזות רבות מאוד [אגב אורחא, מסופר שהיו לו תשע מאות תשעים ותשע אחוזות, ושמעתי פעם ממו"ר מרן הגר"א ש"ך זצ"ל שאמר מדוע לא רכש עוד אחוזה אחת לעגל את הכמות לאף אחוזות? אין זה אלא משום שלא רצה שיאמרו הבריות 'כמה אחוזות יש לפלוני?' – 'אלף', כך במילה אחת... אלא היה מעוניין שיטרחו וידגישו את עושרו בארבע תיבות – תשע מאות תשעים ותשע...]. בנו הצדיק, הלך חקר ודרש אחר האמת, וגילה את אורה של היהדות וגמר בנפשו להתגייר ולחסות תחת כנפי השכינה. לאחר שהתגייר היו השלטונות הנוצריים רודפים אחריו, עד שמצאו אותו וניסו לשדלו בדברים שישבו לנצרות, אך הוא עמד בעקשנותו ולא הסכים להמיר את אמונתו הקדושה באמונת הבל שלהם. עד שהודיעוהו שאם לא יחזור בו ישרפו אותו למוות, אך גם זה לא שכנע אותו. וידוע שהגר"א בא אליו לבקרו בבית האסורים, ואמר לו שהוא יכול באמצעות 'שם' להפריח אותו ולהציל אותו מידי הרודפים, אך הוא סרב ואמר: עד שימנן הקב"ה לידי מצוה גדולה זו למסור נפשי על קדושת שמו, אתה רוצה למנוע ממני לקיים את זה? ואכן לבסוף הגיע היום שדנהו לשריפה והוציאוהו לכיכר גדול, ועמדו שם אנשים רבים נכרים, וביניהם נדחק יהודי

לא לסמוך על היתר מכירה

נאמר בכנס לחיזוק שמירת השמיטה לחורי תלמידות סמינר באר יעקב

הורים יקרים, כל אחד מכם ודאי רוצה שהבנים שלו לא יהיה בהם שום פסול, וכל צאצאיו ילכו בדרך התורה ולא יתקלקלו חלילה, ויצעדו תמיד על הדרך הטובה. עלינו לדעת, מה הוא הדבר שהכי מקלקל את נפש האדם? אכילת מאכלות אסורות. בפסוקי של מאכלות אסורות, אומרת התורה: אל תשקצו את נפשותיכם וגו' ולא תטמאו בהם ונטמתם בהם, דורשים חז"ל (יומא ט, א) מדוע נכתב 'ונטמתם' בלי האות אל"ף ולא 'ונטמאתם', נרמז בזה שמאכלות אסורות מטמטמות ליבו של אדם, ו'נטמתם' לשון טמטום ולא לשון טומאה, ו'טמטום' היינו שהלב אטום וסתום [ובלשון רש"י שם "אטמת וסותמת מכל חכמה"], וממילא אם לא נזהרים במאכלות אסורות חלילה בני הבית עלולים להתקלקל, כי המאכלות האסורים מטמטמים את הלב, ורוח השכינה מסתלקת מהם.

דבר זה צריך לנהוג בו משנה זהירות בפרט בשנה זו, שנת השמיטה. אנו יודעים שמלבד איסורי עבודת הארץ שאסורים בשנת השמיטה, כגון שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור, יש עוד איסורי אכילה בשנה זו, מה שאסרו חז"ל לאכול ספיהין כלומר שכל מה שגדל בשדה בשביעית מהתבואה והירקות אסרו חז"ל באכילה, ועוד איסור יש לאכול מהפירות של שמיטה לאחר זמן הביעור, שציוותה אותנו התורה לכלות מן הבית מתי שכלה לחיה מן השדה. ולשיטת הרמב"ם האיסור הזה הוא איסור אכילה ואיסור הנאה, וגם לשיטת התוס' והרא"ש שאין בזה איסור הנאה, מכל מקום אם לא ביער אסור באכילה כמו מי שבישל בשבת במזיד שאסור לו לאכול את המעשה שבת.

והובה כפולה ומכופלת עלינו להקפיד מאוד על שמירת השמיטה בהידור, שלא להיכשל חלילה באיסורים חמורים, ולא להכניס לתוכנו מאכלות אסורות שעלולות לטמטם את הלב. והנה ידוע מה שפסקו לאסור לגמרי ההיתר של היתר מכירה, ולא לסמוך עליו כלל, וכך הביאו חכם בן ציון אבא שאול והכם יהודה צדקה בשם רבי עזרא עטיה שאסר לגמרי להסתמך על ההיתר הזה. ונכון שחכם עובדיה זצ"ל התיר להשתמש בהיתר זה, אבל צריך לדעת שגם הוא היה אומר שירא שמים יחמיר ולא יסמוך על ההיתר הזה. ועוד, שגם אם ההיתר נכון הרי שהכל זה בחינת 'היתר', ובודאי שעיקר דין התורה הוא לשמור את השמיטה כהלכתה. ובפרט שההיתר הזה מפותק מאוד, וכנ"ל.

אני מברך אתכם שתתחזקו בזה ולא תיכשלו במאכלות אסורות, והשם יתברך יעזור שבזכות שמירת השביעית נזכה לגאולה שלימה, כי הרי מצוה זו היא סגולה גדולה לביאת משיח צדקנו, כמו שאז"ל "במרוצאי שביעית בן דוד בא" (מגילה יז, ב), כלומר שבזכות ששמרו ישראל שביעית יבוא בן דוד. ותזכו כולכם לראות בביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

הודעה משמחת

בס"ד יצא לאור קונטרס 'דעת ואמונה' ובו קיבוץ כל הגיליונות של שנת תשפ"א
ניתן להשיג בטל' 052-7602449

לתרומות והנצחות נא ליצור קשר

טל' 054-8520936

או דרך נדרים פלוס בחיפוש 'עוטה אור', או באמצעות

הטל' 03-7630585 'שלוחה' 6465

ניתן להאזין לשיעורים ושיחות ממזיינו הרב שליט"א במערכת

"קול יהודי מרוקן" 0747962335 שלוחה 2-2-2 שמעו ותחי נפשכם

הדברים נכתבו עפ"י הבנת הכותב, מתוך שיחה הנמסרת בבית הרב מידי מוצ"ש בשעה 19.50
לקבלת הגיליון במייל מידי שבוע, ניתן לשלוח בקשה לכתובת מייל: m0548468875@gmail.com

שיחה מהגאון הגדול רבי דוד אברהם שליט"א • בא התשפ"ב

בס"ד

כלי כסף וכלי זהב ושמלות

❖ אדם יכול לצאת מהמצב העגמומי שנמצא בו, אם עיניו נשואות אל מעבר לאופק ❖ אדם יכול להשתחרר ממעגל של קשיים, אם יגביה מבטו מעל גלים שוצפים, יתבונן בפסגות ההרים. היכן שנמצא באמת.

על זאת שאבות אבותיהם של החמורים העמיסו על עצמותיהם את הכסף והזהב של מצרים, התקדשו וזכו למצוה מיוחדת. בהמות מיוחדות.

ואם נטילת רכוש המצריים פעלה עד כדי כך, שומה עלינו להבין מצוה זו, מה רוממות הנפש יש בנטילת כסף וזהב מבתי המצריים.

עשו כדבר משה

ראשית, הלא התורה הקדושה מעידה שבני ישראל 'עשו כדבר משה' בזה ששאלו מהמצריים כסף וזהב. התורה לא מעידה שהם לקחו גרידא, אלא 'עשו כדבר משה'.

שבעו של אדם, בעת שבקעה מלאה דיגרים נבקעת לפניו, הרי הוא איך בחדווה למלאות כיסיו וחיכו, מתנתק מכל הסובב עד שיוכל למלאות כל מה שיוכל למלאות.

לא כן היו אבותינו במצרים – דרש רבינו האור החיים הקדוש – ישראל לא ניצלו את הרגע למוכתם. לקחו רק על פי דין ורק על פי הוראת משה. ראה ויתר גוים, התיר ממונם לישראל, שבר חלף עבודתם.

המבון הזה לא בא בנטילה בזרוע, שאלו איש מאת רעהו, אשה מאת רעותה, מרצונם והסכמתם. אם הם לא היו נותנים, ישראל לא היו לוקחים, וזה כבר לימוד נפלא בפרשה הזו.

התמיהה היא על מושגיהם של עובדי מיט ולבנים. אנשים שכל פסגת חייהם להגיע בסוף יום למנוחה טרופה לקראת יום המחר. מה להם ולכלי כסף וכלי זהב? מהיכן הגיעו השאיפות הללו?

לא זו אף זו

התורה מפרטת מה לקחו מהמצריים. כלי כסף, כלי זהב, שמלות.

בנוהג הוא, שהפירוט בא בדרך של 'לא זו אף זו', החשוב נמסר אחרון. לא רק כלי כסף, אלא אף כלי זהב. לא רק כלי זהב אלא אף שמלות.

כלומר, השמלות היו חשובות על המצריים, יותר מהכסף והזהב (רש"י). המצרי הבין שאם העברי לוקח ממנו את שמלותיו, הוא לא ילבשם כמות שהם אלא יאריך ויפרוץ מכפלות,

בתוך הפרשה הגדולה של התעצמות גילוי כבוד השם על אדמת מצרים.

בתוך כל המכות המשדרות את הטבע בלב המקום שהיה נראה כי אין כוח אשר יגבר ממנו.

בתוך המורא הגדול זה גילוי שכינה, עד כדי כריתת ברית דמים בין העם לאלוקיו, בין דם פסח לדם המילה.

בתוך כל הרגעים הגדולים, אלו שרקמו ויצרו את ההווה של 'היום הזה נהיית לעם'. בתוך כל זאת מתבצרת לה פרשה החולקת מקום לעצמה, וישאילום וינצלו את מצרים. המצריים משאילים כלי כסף וכלי זהב ושמלות, ובני ישראל מנצלים את מצרים.

אין כאן רק שמירת ההבטחה שהובטח אברהם בברית בין הבתרים, וגם אין כאן רק 'עין יפה' של הנותן מתנה לחברו.

מצרים ארץ עשירה הייתה. העשירה ביותר בכל ארצות תבל. יוסף ליקט כל כסף וזהב שבעולם, בין במצרים ובין בשאר ארצות (פסחים קט"ו). הכל התקבץ במצרים, ואת הכל נטלו עמם ישראל בשכרם, ניצלו את מצרים.

ועדיין, מעבר למתנות הללו, חבוי סוד.

ונצלתם את מצרים

ועוד שתי הערות בפרשה זו, טרם נגיע לענייננו –

החשבון של הכסף והזהב היה מדויקדק בשכר עבודת הפרך. בני מצרים טענו לפני אלכסנדר מוקדון שמגיע להם אותו כסף וזהב שניצלו ישראל בצאתם ממצרים. התשובה של גביהא בן פסיסא הבריחה אותם מבתיים ושדותם, 'תנו לנו שכר עבודה של ששים ריבוא ששעבדתם במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה'.

במשך שלושה ימים התבוננו חכמי מצרים בטענה הזו. את מסקנתם הביעו במה שברחו 'והניחו שדותיהן כשהן זרועות וכרמיהן כשהן נטועות' (סנהדרין צ"א).

והערה שניה – ה'ניצול' הזה של מצרים הגיע למקומות גבוהים כל כך, עד שהחמורים שעליהם הועמם השלל התקדשו והתעלו לדורות. 'שסייעו את ישראל ביציאתן ממצרים' (רש"י יג, יג).

נכתב ונערך ע"י הרב אביאל חיים חורי שליט"א

בכל ענייני הגיליון – 054-854-4298 לקבלת השיחה בדוא"ל: 8544298@gmail.com

השמלות לא תחזורנה אליו, לעומת כלי הכסף וכלי הזהב (שפתי חכמים).

ולמדנו מזה, שלא די כי עובדי הטיט והלבנים גילו מושגים בכסף וזהב, אלא התבוננו בחשיבות מה לוקחים ומה מעדיפים. אם התורה התעכבה על ערך הדברים, משמע שיש להם השלכה לגוף העניין. השלכה שאנחנו צריכים לדעת ולהבין.

לחם לאכול ובגד ללבוש

אדם יכול לצאת מהמצב העגמומי שנמצא בו, אם עיניו נשואות אל מעבר לאופק. אדם יכול להשתחרר ממעגל של קשיים, אם יגביה את מבטו מעל הגלים השוצפים, יתבונן בפסגת ההר שמעבר למשברי המים, והיכן שמחשבתו של אדם נמצאת – שם הוא נמצא.

סבא יעקב, בעודו בורח מעשו אחיו, עודו עירום ועריה מאשר לקח ממנו אליפו, הנה רוחו מתפעלת ומייחלת, 'ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש'. בתוך המצוקה הנוראית, בתוך המחסור הגדול הוא לוקח אבן ויוצק שמן על ראשה, מנסך על גבי המזבח, בדיוק כפי שבניו עתידין לנסך על גבי המזבח (ב"ר ע"ה, כ).

הוא מבקש לחם לאכול, ורבותינו מבינים שהתחנן על לחם הפנים. ביקש בגד ללבוש ודעתו נתונה על בגדי הכהונה.

מה לך יעקב, הנגרף והמרושש, לחשוב על העתיד, אם כעת אין לך בגד ואין לך לחם?!

הוא לא שייך ל'כאן', הוא שייך ל'שם'.

והנה ראייה שצדק, הוא חשב והשתעשע במחשבה והחל לנסך בעצמו. ובניו הקימו משכן ובנו מקדש. התגשמה תשוקתו!

ירושלים של זהב

מהיכן באו תעצומות הנפש של אדם בן ארבעים שאינו יודע קרוא וכתוב, לעזוב את חיי הצאן והבקר ולהתמסר לעמל תורה, אם לא מאותו מעשה שמסרו רבותינו, בעת שהיה עקיבא לן באסם על מצע של תבן והיה צריך להסיר אניצי תבן מבין שערותיה של רחל אשתו. 'אמר לה, אם היה לי, הייתי קונה לך ירושלים דדהבא'.

מתוך מצע התבן הוא חושב על תכשיט הכי יקר. ירושלים של זהב, לא בית או שכונה. 'עיר' של זהב. הכי רחוק שאפשר.

ודווקא בגלל כך הגיע לגדלות בתורה שאין שני לו!

יודע אני בו שיהיה מורה הוראה לרבים

נער היה, יפה עיניים וטוב רואי. קווצותיו סדורות לו תלתלים, אבל יושב הוא בבית האסורים שברומי. בית אסורים ללא קצבה ותוחלת, ישב עד שימות. רבי יהושע בן חנניה מתפעל מהתינוק הזה, מוכן לפדות אותו בכל ממון שבעולם (גושן נח).

מה ההתפעלות הגדולה?

יושב ילד כבול, גופו חבול, אינו אלא שבו, עתידו כבוי, לכאורה. מתוך מצבו השפל הוא יודע להתפעל מעתיד עם ישראל. הוא יודע לקרוא בקול גדול את הפסוק מבעד לאשנב המסורג – הלא ה' זו חטאנו לו ולא אבו בדרכיו הלוך.

הרבה ילדים ידעו לשנן בעל פה נביאים ראשונים ואחרונים. היופי בילד הזה הייתה הרוח שנשבה ממנו, הוא חש עצמו כיושב בלשכת הגזית, בתפארת ממלכת ישראל. בתוך בור השבי בגדיו מוקפדים, שיערו סדור לו תלתלים, הוא לא מדבר על העתיד. הוא חש אותו, הווה ברוחו!

יש לו ראייה רחבה. הוא רואה מעבר לאופק. גם כשהוא בשבי, ראה עצמו במקום הנאצל ביותר. זה אדם גדול שראוי לפדותו. והוא נפדה, והוא רבי ישמעאל בן אלישע.

כל אחד שאל כפי מעלתו

עמל אדם בשעבוד טיט ולבנים, חי בהישרדות יום יומית. לבנים אומרים לנו עשו ותבן אין ניתן לעבדך, שלא לדבר על ההצלפות והמכות דבר יום ביומו, שלא לדבר על המחשבות אודות ילדיו שנשחטים לצורך רחיצה בדמם, זוועה של חיים.

מתוך הזוועה הזו מציצה דמות הראויה של עם שלם, כארי מתנשא, איש איש ותלאותיו. איש איש ומחשבותיו הנתונות לכלי כסף וכלי זהב.

לאיזה צורך באו כלי הכסף והזהב? איזה שימוש היה להם במדבר, אם לא להקמת משכן השם?

אמת שהוא משועבד, אבל מחשבותיו נתונות למנורת המשכן, למחתות ולנסכים. הוא לא שייך להצלפות שומ, הוא שייך למקום גבוה יותר!

ואם תמצא לומר, המחשבות בתוך הטיט הגיעו למקומות דקים כל כך, עד כדי מעמדות. 'כל אחד שאל כפי מעלתו' (לשון האבן עזרא יב, לה).

הנשיאים הביאו אבני שוהם ואבני מילואים לאפוד ולחושן. מדוע רק לנשיאים יש כאלה אבנים? כי רוחם הייתה גדולה יותר, כבירה יותר, ועוד מניצול מצידם דאגו לאפסן בכליהם את האבנים הללו. כי דעתם דאתה למקום גבוה יותר.

אחה איש של תורה. היכן מחשבותך נמצאות?

לא איכפת מה 'השגת' כעת, יותר איכפת מה 'חשבת' כעת.

אז היכן נמצאות מחשבותיך?

לעי"נ האשה הכשרה

רבת פעלים לתורה וחסד

מרת רותי לוי בת סעידה ע"ה

נדבת אחיה הר"ר מאיר לוי הי"ו

חיפה

לעילוי נשמת אבינו היקר

מעלותיו ומידותיו הטובות נודעות לכל מכיריו

האדון יוסף גינדי בן לטיפה ז"ל

נלב"ע ג שבט תשנ"ז

נדבת בניו אהרן וגמליאל גינדי הי"ו

ניו יורק

לעילוי נשמת

אמנו הורתנו אשת חיל

מרת פרידה גינדי בת ג'מילה ע"ה

ג שבט תש"פ

נדבת בניה שמואל ואליהו גינדי הי"ו

פנמה

מגיד דבריו ליעקב

שיחות מוסר על סדר הפרשיות

כולל דברי חיזוק והתעוררות בענייני עבודת ה'

שנאמרו במקלות על ידי

הגאון הגדול רבי יעקב חיים סופר שליט"א

ראש ישיבת "בף החיים"

להעדות והארות
ולהצטרפות לרשימת התפוצה
במייל:
8542164@gmail.com

פרשת בא

הקב"ה משלם שכר על ההליכה למצוה ועל כל פרט ופרט במצוה

בעזרת ה' יתברך, נראה להתבונן מעט בפרשת השבוע, פרשת בא.

בפרשה שלנו, כשהקב"ה מצווה את ישראל על מצוות הפסח, נאמר בפסוק: **ואמרתם זבח פסח הוא לה' אשר פסח על בתי בני ישראל במצרים בנגפו את מצרים ואת בתינו הציל ויקוד העם וישתחוו.** כשעם ישראל שמעו על גאולתם המתקרבת והתבשרו שעכשיו תבוא המגפה למצרים והישועה לישראל, שמחו מאד מאד והשתחוו. ממשיך הפסוק ואומר: **וילכו ויעשו בני ישראל כאשר צווה ה' את משה ואהרן כן עשו.** ורש"י מביא בשם רבותינו, "וילכו ויעשו", אף ההליכה מנה הכתוב ליתן שכר להליכה ושכר לעשייה.

כאן רואים יסוד גדול, שהשכר שיש על המצוות הוא לא רק על עצם הפעולה ועצם המצוה, אלא גם כל מה שמסתעף מהמצוה וכל ההכנה אל המצוה, גם זה חלק מן המצוה ויש על זה שכר. לכן הקב"ה נתן להם שכר גם על ההליכה.

בתוספתא במסכת פאה כתוב (פ"ד י"ז), שאם אדם אומר בפה שלו "אני אתן צדקה", אני אתן לצדקה עשר שקל, ובאמת אחר כך הולך ונותן – מקבל שכר הן על הנתינה והן על האמירה. כך הם חשבונו שמים. כשם שאנחנו לא יודעים את המשקלות שיש בשמים ביחס לעבירות והעונשים כמו שדברנו, כך אנחנו לא יודעים מה השכר שמגיע על כל מצוה וכל פרט במצוה.

ובמדרש קהלת (פ"א ט"ט) כתוב איך הקב"ה משלם חסד? לדוגמא, אחד שהולך לשמח חתן וכלה, ומקיים בזה מצות חסד גמורה. או אם הולך לבקר את החולה, ואף זה חסד גמור, אומר המדרש, לא די שהוא מקבל שכר על אותה שעה ששיימח את החתן והכלה או ביקר את החולה, אלא גם על ההליכה לחסד על כל פסיעה ופסיעה הקב"ה משלם לו שכר טוב, וכמו שאנחנו רואים כאן, וילכו ויעשו – לומר שהקב"ה נתן להם שכר גם על העשייה וגם על ההליכה. ואמרו רבותינו (הובא בפלא יועץ ערך הליכה) שעל כל צעד וצעד שהולך האדם לעשות פעולה של חסד, נברא מלאך טוב!

אשרי מי שמצדק נפשו בשעה קלה

עוד מביא רש"י בשם רבותינו, "כאשר צווה ה' את משה ואהרן – להגיד שבחן של ישראל שלא הפילו דבר מכל מצוות משה ואהרן". מיד הלכו ועשו ככל שהצטוו.

אבל באמת יש כאן שאלה גדול ששאלו רבותינו במכילתא, וכמו שמביא זאת רש"י, איך אומר כאן הפסוק **וילכו ויעשו**, וכי הם כבר עשו את הפסח? הרי הם הצטוו על הפסח עכשיו בראש חודש ניסן, והקרבנות לא תהיה אלא ב"ד ניסן, ואיך כתוב שכבר עשו? אלא, אמרו רבותינו, כיון שקבלו עליהם לעשות מעלה עליהם הכתוב כאילו עשו. בו ברגע שהחליטו כלל ישראל שמה שהקב"ה אומר ומצווה לנו לעשות נעשה, כבר נחשב להם כאילו עשו את הדבר.

מכאן הוציא רבינו יונה (השער השני אות י) את היסוד הגדול שלו 'שהאדם יכול לצדק עצמו בשעה קטנה וברגע קטון'. אדם יכול להפוך את עצמו

ברגע קל ממציות אחת למציות אחרת ולהוציא עצמו מאפלה לאורה. מתי? – כאשר ישמע מוסר החכמים והמוכחים. כשהאדם שומע דברי מוסר, ולא רק בשמיעת האוזן גרידא, אלא כמו שאנחנו אומרים 'שמע ישראל והכוונה היא תבינו ותקבלו עליכם כלל ישראל. כי לא מספיק רק שאדם ישמע באזנים שלו, והאזנים שלו מנותקות מהלב. שמיעה כזו מה יש בה? לא שווה היא. שמיעה צריכה להיות עם הבנה ועם קבלה לעשות ולקיים. וכשאדם ישמע את מוסר החכמים, ויקשיב וישמע ויכנע לחזור בתשובה, ויקבל בלבו כל דברי התוכחות ושלא יגרע דבר מדבריהם, וזהו עיקר העיקרים שהלב יתפעל ויכנס בו הדברים עד שיקבל על עצמו לשפר מעשיו, האיש הזה ברגע קטון יצא מאפלה לאור גדול כי עת אשר יאזין ויסכים ולבבו יבין ושוב ויקבל ביום שמעו דברי המוכיח, ויקיים עליו להיותו עושה ככל אשר יורוהו תופשי התורה מן היום ההוא ומעלה להזהר כאשר יזהירו יודע בינה לעיתים, עלתה בידו התשובה ונהפך לאיש אחר. ברגע שאדם מחליט החלטה גמורה באמת ובתמים בכל עומק לבבו, שהימים הראשונים יפלו ומעכשיו הוא מתחיל דף חדש, ברגע הזה שקיבל על עצמו במחשבתו וגמר עליו ככה בלבבו קנה לנפשו זכות ושכר על כל המצוות והמוסרים שעתידי לעשות. כבר נכתב לו בפנקס 'פלוני זה עשה כך וכך מצוות גדולות וחשובות. והגם שעדיין לא עשה דבר, מכל מקום בעצם הקבלה וההחלטה זה נחשב לו כאילו כבר עשה. ואשריו כי צידק נפשו בשעה קלה. וכן אמרו רבותינו במכילתא הוזהרהו עכשיו, וילכו ויעשו בני ישראל, וכי מיד עשו והלא לא עשו עד ארבעה עשר לחודש, אלא כיון שקבלו עליהם לעשות מעלה עליהם הכתוב כאילו עשו מיד.

וזו היא נחמה גדולה ועידוד רב בעבורנו. שכשאדם באמת בא ומקבל על עצמו לשמוע את מוסר החכמים והמוכחים, אשריו שצידק נפשו בשעה קלה ויצא מאפלה לאור גדול. וכיום בזמננו המוכחים הם ספרי המוסר שרבותינו גאונים הדורות השאירו לנו, וכשאדם יושב לומד ומעיין בספרי מוסר ויראה, הם הם אלו שמלמדים ומראים לו מה הוא צריך לחקן ועל מה צריך לשים את הדגש. וזה שמקבל על עצמו בקבלה גמורה לשמוע דברי מוסר, כבר נחשב לו ששיפר את דרכו ותיקן כפי מה שיעשה בהמשך בעקבות לימוד המוסר.

על האדם להשיג היטב על הנפש הבהמית שלו

אמנם לדאבוננו הרב, הרבה פעמים אדם באמת רוצה להשתנות, ובאמת מקבל על עצמו להשתפר, אבל לאחר זמן כשהוא יוצא לעסקיו וטרדותיו הוא שוכח מכל זה. לא בליצינים אנחנו מדברים, שאומרים לך תמיד שהם רוצים לפתוח דף חדש ויהיו צדיקים יותר ממך, ואין פיהם ולבם שווים. אלא באנשים שבאמת יש להם רצון אמיתי וכנה להיות עובדי ה', ואף על פי כן כשעובר זמן, ולפעמים אפילו בכמה רגעים ספורים, כבר הכל נשכח ופרח מראשו. מה ההסבר בזה באמת? איך קורה כדבר הזה?

מצאתי שהחפץ חיים זצ"ל בספרו שם עולם (שער החזקת התורה פרק י"ח), עומד על השאלה הזו. החפץ חיים מקדים לזה יסוד גדול שכתב הסמ"ג בהקדמה לחיבורו.

כתב הסמ"ג, בתחילה, בימים הראשונים שברא הקב"ה את העולם, נבראו המלאכים. הם הנבראים הראשונים, שכלים נבדלים שהולכים בהנהגתם רק אחר הדעת האמיתית ואין בהם שום תאוה וחמדה. וכמו שאומרת

ו. אחד שאל אותי, אם כן הוא שעל כל פסיעה נברא לי מלאך, אלך בצעדים קטנים כדי שיהיו לי הרבה מלאכים... חלילה. תלך בזריות. הכל צריך להיות עם דעת ועם חשבון נכון.

הגמרא (שבת פט.) שכשואמרו המלאכים להקב"ה תנה הודך על השמים, תשאיר לנו כאן את התורה, אמר משה רבינו למלאכי השרת, כלום קנאה יש בכם, כלום שנאה יש ביניכם, כלום רציחה יש ביניכם? הרי בתורה יש אזהרות, לא תרצח, לא תגנוב, מה אתם המלאכים צריכים את המצוות ואת האזהרות הללו?

במלאכים, כמו שאומר הסמ"ג, לא מוטבע כח חמדה ותאוה כלל. זה היה בתחילה, כשנבראו המלאכים. אחר כך, ביום החמישי, 'תוצא הארץ נפש חיה למינה בהמה ורמש'. נבראו הבהמות. ומה יש בראש של בהמה? – כלום. קש ותבן². הבהמות והרמש שאין להם חכמה ודעת כלל והולכים רק אחרי תאוות נפשם. ומוסיף הסמ"ג, שבאמת אתה יכול לראות את זה בחוש, שעל ידי מעט גרגירים שנותנים להם מושכים אותם לבית השחיטה. אם תתן לשור או לפרה קצת קש, אתה יכול לגרור אותו עם זה עד בית השחיטה.

רבינו בחיי ז"ל הסביר בפירושו לתורה (בראשית פ"ב פ"ט) שזו היתה החכמה המופלאה של אדם הראשון כשקרא לכל בהמה וחיה בשם שלה. מפני שהוא לא קרא לכל דבר סתם, לסוס קרא סוס ולחמור קרא חמור, סתם כך. אלא אדם הראשון בחכמה הנפלאה שבו ידע לקבוע בשם את המהות ואת המציאות של אותה הבהמה. כשהוא קרא לחמור 'חמור', ולכאורה למה קרא לו חמור, הרי יכל לקרוא לו ח"כ?.. אלא שראה אדם הראשון שהחמור כל כולו חמדות. אין בו טיפה של שכל ושל דעת, ולכן קרא את שמו 'חמור'. לסוס קרא 'סוס' משום שיש לו את הבחינה הזו שהוא 'שש' אלי קרב. הגמרא אומרת בפסחים (ק"ג), שלפעמים הסוס ברוב החפזון והמרוצה שלו כשהוא יוצא לקרב, יכול להרוג את רוכבו. והשם הכללי של כל הבהמות, הוא בהמה. מלשון בה – מה, כמו שכתב המהר"ל. אין בה שום דבר של שכל, לא דעת ולא תבונה. לכן שור בן יומו כבר קרוי שור (בבא קמא ס"ה ב'), כי אין בבהמה שום מהלך של התקדמות.

זה הבהמה, נמשכת אחר התאוה וכולה חומר. והם נבראו ביום חמישי. וביום השישי נברא האדם, שהוא גם מלאך וגם בהמה. וכמו שאומר הסמ"ג, אמר ה' יתברך עתה ארכיב שני הכוחות ביחד, דהיינו נשמת האדם שהוא גם כן כעין מלאך בדעתו ובחכמתו, וארכיב עליו נפש בהמית שאותה הנפש נמשכת רק אחר תאוות הגוף, וכן מוטבע בה שאר כוחות הרע כמו הכעס והחמדה וכדומה. הרי הנשמה חוצבה מתחת כסא הכבוד, ויש שיטה שנגשמת האיש הישראלי קדושה במעלתה אפילו יותר ממלאך (עיין למה"ל ז"ל בראש דרך עץ חיים, ובנפש החיים ש"א פ"י ואכ"מ). האדם יש בו נשמה, ויש בו חכמה ודעת כמו מלאך, ויחד עם זאת הוא מורכב גם מנפש בהמית, שפליט וחמורית.

ואראה, אמר הקב"ה, מי יתגבר על מי. האם תתגבר הנפש השכלית על הנפש הבהמית, ועושה כל פעולותיו רק בהנהגת השכל על פי נשמתו ורום מעלתו, ובשם צדיק יקרא ועולה לדרגת מלאך. אחד כזה הגוף אצלו בטל ואין לו מציאות בכלל³. אבל אם חלילה תגבר הנפש הבהמית על

2. אומרים, צא וראה פני האדם להיכן נוטים, ופני הבהמה להיכן נוטים. תמיד החמוד או הסוס פניו למטה. למה? כי זה העיקר אצלו. איפה יש עשב, איפה יש אכילה ושתייה, ולכן ראשו כבש בקרקע. אבל פני האדם למעלה. תמיד הוא נותן מבטו למעלה, שהרי הקב"ה למעלה, וזה צריך להיות העיקר אצלו.

3. שמעתי מתלמיד חכם ותיק סיפור על הגאון הגדול רבי אהרן קוטלר זצ"ל, מי שהעמיד את התורה באמריקה. לבנות ישיבה באמריקה היא כמו לבנות ישיבה בתוך הבית של השטן. הרי זהו מקום שכולו חומר ושקועים שם רק בעניני העולם הזה, ושם לבנות ישיבה שבה עיקר העיקרים זה רק התורה, זו הצלחה שאין לתאר.

סיפר לי אותו תלמיד חכם, שאכילתו של אותו גאון היתה עם שתי חברות. כלומר, היה יושב ואוכל ושנים יושבים אתו והוא מדבר אתם בלימוד. היה מקשה קושיא בגמרא ומתוך, מביא דברי הרמב"ם והתוספות ומפלפל בהם. ולאחר שהיה גומר לאכול היה שואל אותם, אמרו לי, מה אכלתי? והם היו אומרים לו, הרב אכל תפוחי אדמה. אז היה צועק לאשתו ואומר, הרבנית, תודה רבה על תפוחי האדמה, היו הפלא ופלא...

למחרת, אותו הדבר. היה יושב ומפלפל עמם בדברי תורה כל זמן האכילה, וכשהיה גומר היה שואל אותם מה אכלתי? – והם היו אומרים לו, כבוד הרב, היום היה לך מרק עוף. מיד היה צועק, הרבנית, המרק עוף שלך היה ממש מעין עולם הבא. זו היתה המציאות של רבי אהרן קוטלר, לא כולו תורה.

לעומת זה, מספרים שאחד בא פעם מאיזה עיר והתיישב לאכול משהו להשביע את נפשו אחרי כל ההליכה, ובתוך כדי אכילתו שאלו אותו מה שלום פלוני? אמר להם: פלוני? – מה. שאלו אותו ומה שלום אלמוני? – מה. ומה שלום פלמוני? – מה. אמרו לו, מה קרה

הנפש השכלית ועושה תמיד רק כפי רצון תאוותו, משפיל בזה את עצמו עד שיורד למדרגת בהמה ובשם רשע ייקרא. אלו דברי אותו קדמון, רבי יעקב מקוצי, בעל הסמ"ג.

אומר החפץ חיים זצ"ל, זהו הסוד וזה הפתרון למה ששאלנו קודם. שאלנו, איך ייתכן שבו אדם שבאמת שומע דברי מוסר, וכמו שאומר רבינו יונה 'יכול לצאת מאפלה לאור גדול ברגע קטן', ולבו מתלהט לעבודת ה', ועם כל זאת הנה אחרי כמה רגעים אתה רואה אותו כאילו לא היה כלום. הוא כמו בהמה, כמו שאומר הסמ"ג. איך זה ייתכן? איך, כלשון החפץ חיים, חוטא האדם שהתבונן בזה שעה קודם על עניני עבודת ה' יתברך? אומר החפץ חיים, צריך אתה לדעת שהנפש הבהמית צריכה זהירות ושמירה בכל שעה ובכל רגע שלא יהיה היסח דעת. ברגע שהאדם מסיח דעת מזה, הוא יכול לפול, שכן יש בו את הנפש הבהמית שמושכת אותו לצד החומר, כמו שמסביר הסמ"ג.

החפץ חיים מביא על זה משל, ונזכיר אותו בקיצור נמרץ. סוחר אחד לקח איזה עגלון שייסע אותו מעיר לעיר ואמר לעגלון, אני אכלתי מקודם סעודה גדולה בבית, ואני רוצה ללכת לנו. לכן אני מבקש שתפקח היטב על הסוס שלא יאבד את הדרך, וכדי שנגיע בשלום אל העיר. אמר לו העגלון אל תדאג. הכל יהיה בסדר. אותו אחד סמך על דברי העגלון והלך לישון. ומכיוון שגם העגלון אכל מקודם, החליט שגם הוא יכול ללכת לישון. וכך ישנו שניהם, והסוס הולך והולך. פתאום ראה הסוס איזה עשב גדול מרחוק, אמר לעצמו, הרי זה צער בעלי חיים. ירד מדרך המלך כדי להגיע לעשב, והתהפכה העגלה. קמו שניהם מבוהלים רצוצים וחבולים, והתחיל צועק אותו אחד על העגלון, מה עשית ולמה לא השגחת על העגלה? הרי הזהרתי אותך שתשגיח על הסוס! ואיך זה שהלכת לישון?! – והעגלון משיב, חשבתי שהסוס שלי חכם ולמדן גדול, הרי כבר נסענו בדרך הזאת הרבה פעמים ואמרתי לעצמי, ודאי הסוס כבר יודע טוב את הדרך. שמע את זה הסוחר והתכעס מאד על העגלון, וכי זה מה שחשבת? על בהמה אפשר לסמוך? הרי ידוע שאם בהמה רואה קצת עשב, מיד היא שוכחת מהכל ועושה כל מה שתוכל כדי להגיע לעשב למלא את תאוותה. ותראה את התוצאות, שעכשיו שנינו פצועים וחבולים.

אומר רבינו החפץ חיים, זה בדיוק מה שקורה עם האדם. נכון שלפעמים מתגברת אצל האדם הנפש השכלית והוא מתעורר לקרבת ה', אבל אל תשכח שיש אתך גם את הנפש הבהמית כל הזמן, והעולם הזה יש בו הרבה פיתויים והרבה דברים שיכולים לגרום שהסוס שלך, ירוץ אליהם. ואז האדם נופל בזה ונשבר. לכן אומר החפץ חיים, תפקח עין ותתבונן, אסור שיהיה היסח הדעת לרגע! וצריך האדם מאד להזהר ממש בכל שעה שלא יהיה לו היסח הדעת, ואחוז באפסר להראות לבהמה הדרך שלא תטה ימין ושמאל, כמו העגלון על בהמתו. כי כשהאדם מסיח דעת, אפילו אם קצת הוא מתרפה וכבר הוא לא בכוננות, תיכף עושה הנפש הבהמית את שלה ואז גם הנפש השכלית נופלת בתוך הבור.

זה היסוד. נכון מה שאומר רבינו יונה שאם אדם רוצה הוא יכול לצדק את עצמו בשעה קלה ולקבל על עצמו קבלה גמורה ואז יעלו עליו שכל המצוות שיעשה כאילו כבר עשה, אבל אל תסיח דעת מהמערכה. אל תסיח דעת מהנפש הבהמית שיש בכל אחד ואחד. עליך לפקוח עין ולהתבונן.

ומה שיכול לתת לנו את ההצלחה נגד הנפש הבהמית, זה רק עסק התורה. רבי יהונתן אייבשיץ זצ"ל אומר ביערות דבש, שהאדם שעוסק בתורה נמצא במהלך של תשובה מתמדת, מפני שהתורה מדריכה אותו ומאירה לו את הדרך. וגם עומדת התורה לפני קונה בשמים ומתפללת בעבורו. מתי? – כשהוא יושב ועוסק בה. וזו הדרך היחידה להנצל מהיסח הדעת, בריבוי עסק התורה, ומרבה תורה מרבה חיים. ה' יהיה בעזרנו.

שם? יש שם מגפה בעיר? – אמר להם לא, אלא שבשעה שאני אוכל כולם מתים. יש כאלו אנשים. אבל רבי אהרן קוטלר היה ההיפך הגמור מזה, כשהיה אוכל ובו בזמן לומד, היה אצלו העיקר מה שיושב ועוסק בתורה, והאכילה היתה רק כבדרך אגב.

זהו שאומר הסמ"ג, עליך לראות אם אתה באמת מגביר את הנפש השכלית על הנפש הבהמית, וזה צדיק ייקרא, ועולה לדרגת מלאך ושרף.

פרשת בא תשפ"ב

מישכטי התורה

הליכות חיים

בס"ד

הזיק בשעה שכיבה שריפה

שאלה

במשמרת לילה במאפיה נשארו לעבוד שני עובדים. עובד אחד הגדיל בשגגה באופן ניכר את האש של תנור האפייה, וכתוצאה מכך פרצה שם שרפה. העובד השני לקח מיד את מתו כיבוי האש, והחל מתיז לכל הכיוונים את החומר הכימי שבתוכו. אלא שמחסור ניסיון, הוא התיז גם על חומרי גלם תקינים שהיו בפינת החדר, שהאש עדין לא הגיע אליהם, וכתוצאה מכך גרם נזק מידי של עשרת אלפים ₪. אולם ברור, שאם לא היה מתיז עליהם, כעבור דקות בודדות האש היתה מגיעה אליהם ושורפת אותם.

לאור האמור, אם אין ביטוח למקום או שההשתתפות העצמית גדולה מעשרת אלפים ₪, ולכן לא כדאי לתבוע את הביטוח, נשאלת השאלה מי חייב לשאת בנזק של הפסד חומרי הגלם?

תשובה

שני עובדי המאפיה פטורים מלשלם על הנזק שנגרם לחומרי הגלם שהסתכם בעשרת אלפים ₪, אלא שכל אחד פטור מסיבה שונה.

מקורות

הסיבה הראשונה לפטור את מתיז החומר הכימי

בגמ' בב"ק (נ.) רב אשי אומר, שאם אדם הדליק אש בחצירו ולא שמרה, והאש התקדמה לעבר תבואת שכנו, והגיע אדם נוסף וכיסה את תבואת שכנו בסדינים כדי לכבות את האש, נמצא שעשה את התבואה בגדר "טמון", ולבסוף האש כילתה את התבואה עם הסדינים, הדין הוא, שפטור בעל האש מלשלם לשכנו עבור התבואה שנשרפה מהאש שהדליק, כי יש גזירת הכתוב שפוטרת מי שפשע ולא שמר את אשו, אם האש שרפה דבר שהיה טמון ומכוסה. ולכן המכסה בסדינים שגרם לניזוק להפסיד, ולא לקבל מהמזיק תשלום על נזקו - חייב בדיני שמים לבעל התבואה על ניזוקו, כי הוא גרם במעשיו לפטור.

והקשו שם התוס' (בד"ה כסויי וכו'), הרי המכסה בסדינים התכוון לטובה כדי לכבות את האש ע"י כיסוי, ואם בשמים יודעים שזו היתה כוונתו, למה שיתחייב בדיני שמים על מעשהו? ותירצו התוס', שאפילו שכוונתו היתה לטובה, אולם היה צריך לשקול לפני כן היטב האם הסדינים יכבו את האש או לא. כלומר, בנידון הגמ', ללא הנחת הסדינים כשתישרף תבואת השכן - הניזוק היה מקבל תשלום על הנזק מבעל האש. נמצא שע"י מעשהו שהניח את הסדינים על התבואה כדי לכבות את האש - הוא סיכן את ממנו של הניזוק. ולא הותר לו לעזור למזיק, על חשבון ספק הפסד לממון הניזוק. ורק אם הוא בטוח שע"י הנחת הסדינים הוא יכבה

את האש, יכול להניח את הסדינים כדי לכבות את האש. לפיכך למרות שכוונתו היתה לטובה, אולם מעשיו לא היו ראויים כל זמן שלא היה בטוח שיכבה את האש.

אמנם בנידון דנן, חובתו של העובד הייתה מדין השבת אבידה, וכן מצד התחייבות הפועלים לבעה"ב, לקחת את מתו הכיבוי ולהתיז ממנו על האש, ובמצב שנוצר הוא היה מצווה לעשות כך, כי לשם כך קנה בעל המאפיה את המתו והניחו במאפיה. לפיכך למרות שזאת היתה הפעם הראשונה שהפועל משתמש במתו כזה, וממילא סביר להניח שיהיו לו תקלות בתפעול, אולם כך רצון התורה, וכן רצון בעל המאפיה שיעשה למרות הסיכון שבדבר. לכן מכיוון שהפועל השתמש במתו לפי יכולתו - פטור גם בדיני שמים מכל תשלום למרות הנזק שגרם במעשיו.

טעם נוסף לפטור את מתיז החומר הכימי

כמו כן יש טעם נוסף לפטור בנידון דנן את המתיז, והוא: שאמר רבה בסנהדרין (עד.), ובב"ק (קצ"ז) שכל אדם שרץ להציל את חברו מהריגה וכתוצאה מריצתו גרם נזק לממון של אדם זר, פטור מלשלם מכח הפקר ביה"ד. כי אחרת - אף אדם לא יסכים יותר להציל את גופו או ממנו של הזולת, כי יחשוש שמא מחמת מהירותו יגרם נזק לממון של המוצל או של חברו ויצטרך אח"כ לשלם. לפיכך לתועלת כולם הפקיע רבה את החיוב הממוני. תקנה זאת קיימת גם בנידון דנן, ולכן אפילו אם אדם זר שלא קשור למאפיה לקח את המתו כדי לכבות את האש, וכתוצאה מכך גרם נזק לחומרי הגלם - יהיה פטור מלשלם על הנזק.

סיבת הפטור של מדליק האש

והנה אע"פ שמדליק האש במאפיה דינו כאדם המזיק, ולמרות שגרם במעשיו בשגגה להדלקת האש, הוא חייב לשלם על הנזק שייגרם מהאש, כי אדם מועד לעולם כמבואר בב"ק (כו.). אולם ביחס לנזק לחומרי הגלם, מאחר וחבירו הוא זה שהתיז את החומר עליהם ועדיין האש שהדליק לא הגיעה אליהם, נמצא שהאש שיצר עדיין לא הזיקה להם, אע"פ שבעוד דקה האש שנגרמה מחמתו היתה שורפת אותם.

ודינו דומה למבואר בתוס' בב"ק (יז' ד"ה זרק כלי וכו') גבי אדם שזרק אבן או חץ לכיוון כלי, באופן שברור שעוד דקה האבן שזרק תפגע בכלי ותשבור אותו, ובתוך הדקה אדם אחר שבר את הכלי, שפסקו שם התוס', שרק מי ששבר בפועל את הכלי חייב לשלם עבורו ולא זורק האבן, מאחר וע"י זריקת האבן עדיין לא עשה הזורק מעשה מזיק בכלי, ופעולת שבירת הכלי בפועל נעשתה ע"י השני בלבד.

והוא הדין בנידון דנן, אע"פ שהאש שהדליק העובד היתה שורפת בעוד דקה את חומרי הגלם, ובמקרה זה הוא היה חייב לשלם על הנזק, אבל מכיוון שבפועל הנזק נגרם באותה הדקה ע"י הפועל השני שהתיז עליהם את החומר הכימי - פטור בעל האש.

מה שהביא הקצות מהרא"ש דלא כתוס'

אמנם הקצות (בס"ז שצ, ס"ק א) כתב, שישנם מרבתינו הראשונים שחלקו על התוס' הנ"ל. אולם לא זכיתי להבין את דברי רבינו הקצות, ולכא' נראה שאין סתירה מדברי הראשונים שהביא שם הקצות לשיטת התוס'. ומפאת חוסר המקום נבאר בקצרה בלבד, וכדי להיטיב להבין, ראוי לעיין תחילה בדברי הקצות.

הרא"ש בב"ק (פ"ב, ס"א) כתב לגבי בהמה שהלכה ברשות הרבים והתיזה ברגליה אבן, והאבן הזיקה ברשות היחיד, שחייב בעל הבהמה לשלם כדין צדורות ברה"י, אע"פ שמעשה הנזק נעשה ברה"ר, התורה אמרה "וביער בשדה אחר", והתוצאה קרתה ברשות היחיד. והוכיח מכאן הקצות, שהרא"ש חולק על התוס', שהרי התזת האבן ע"י הבהמה נחשבת כזריקת חץ, וא"כ למה שבעליה יתחייבו לשלם?

ולכאורה המקרים חלוקים. זורק חץ על כלי שבינתיים שברו אדם אחר, שם זורק החץ לא עשה שום מעשה מזיק בכלי ורק השני שברו, ולכן השני חייב לשלם עבורו. משא"כ בנידון הרא"ש, בשני המקרים שבהם דן שם הרא"ש - רק הבהמה עשתה את מעשה המזיק או ע"י גופה או ע"י כוחה, ומחמתה בלבד נשבר הכלי, ולא מחמת גורם אחר. והנידון ברא"ש הינו, מתי מחשיבים את מעשה הבהמה שנקרא שהזיקה ברה"ר, ומתי מחשיבים זאת שהזיקה ברה"י, אבל בפועל תמיד רק מעשה הבהמה הוא זה שגרם לנזק.

מה שהביא הקצות מהטור דלא כתוס'

כמו כן מה שרצה הקצות להוכיח מדברי הטור והשו"ע חו"מ (ס"ו תיח, ט) שפסקו לגבי אדם שהדליק אש והניח שם מספיק עצים שמחמתם האש תגיע לחצר שכנו ותשרוף את תבואתו. שאפילו אם אדם אחר הוסיף במשך הזמן עוד עצים לאש לפני ששרפה את תבואת השכן, בכל זאת רק הראשון חייב לשלם, כי השני נחשב שלא הוסיף ושינה מאומה מהאש של הראשון, מאחר והיה בה מחמת עצמה את הכח לשרוף את התבואה - זוהי האש ששרפה בפועל את תבואת השכן. והקשה הקצות, שלדברי התוס', נאמר שהדלקת האש ע"י הראשון נחשבת לחיצו שעתידי להזיק, אולם השני שהוסיף את העצים נחשב ע"י עציו כמי שהזיק בפועל, ולכן השני יצטרך לשלם?

אולם לא זכיתי להבינו, כי הטור טוען, שהוספת העצים ע"י השני לא יצרה מזיק חדש שלא היה קיים לפניו, כי האש ששרפה בפועל את התבואה - היתה רק האש שהדליק הראשון, מאחר והוא שם בה מספיק עצים שמחמתם תגיע לתבואת השכן. ומעשיו של השני לא נחשבים כלל כחלק ממעשה המזיק, נמצא שרק אשו של הראשון הזיקה בפועל. משא"כ לגבי זורק החץ לעבר הכלי, ברור שרק השני שבר בפועל את הכלי, ואילו החץ שזרקו הראשון עדיין לא פגע בכלי, לפיכך רק השני חייב.

מה שהביא הקצות מהנמוקי יוסף דלא כתוס'

כמו כן, מה שהביא הקצות מהנמוקי יוסף בב"ק (דף י מדפי הר"ף) שכתב שמי שהדליק אש בחצירו ולא שמרו, ומת לפני שהאש הגיעה לתבואת שכנו ושרפתה. למרות מיתתו נחשב מדליק האש כאדם המזיק ע"י חיציו, ולכן יגבו מנכסיו את הנזק. ואומר הקצות,

שלפי זה גם בזורק חץ לעבר הכלי, נחשיב אותו שהוא עשה את הנזק שיקרה אח"כ.

וגם בנידון זה לא זכיתי להבין את הקצות. מאחר ובנידון הנמוקי"י, האש שהדליק הנפטר - היא האש ששרפה את תבואת השכן. אלא שהאדם שהדליקה נפטר לפני שריפת התבואה בפועל, ולכן כתב הנמוקי"י, שמכיוון שחיצו השורף, שזרקם לפני פטירתו, הם אלו שהזיקו לאחר פטירתו, לפיכך אע"פ שמי שזרקם נפטר לפני שהנזק קרה בפועל, אולם מעשה המזיק שלו נמשך כל הזמן מעת יצירתו. משא"כ לגבי זורק החץ לעבר הכלי, הכלי מעולם לא נשבר ע"י חיציו אלא ע"י אדם אחר, ולכן רק השני שהזיק חייב לשלם עבורו. והנה מאחר והרא"ש, והנמוקי"י, מביאים בב"ק שם את דברי התוס' להלכה - לכן כך היא ההלכה. אע"פ שלא זכיתי להבנת דעתו הרחבה של רבינו הקצות.

מסרים ורעיונות בפרשת השבוע

האופן שבו עקרו בני ישראל מקרבם את העבודה זרה

כתוב בפ' בא (יא, ח) "וירדו כל עבדיך אלה אלי... ואחרי כן אצא - ויצא מעם פרעה בחרי אף". ופירש שם רש"י בד"ה וירדו כל עבדיך - חלק כבוד למלכות, שהרי בסוף ירד פרעה בעצמו אלי, ולמרות זאת לא ביישו משה ואמר לו שאתה תרד אלי, אלא וירדו עבדיך וכו'. והנה הציווי לחלוק כבוד לפרעה המלך, נצטווה משה מאת הקב"ה כמבואר בפ' וארא (י, יא) "וידבר ה' אל משה... ואל פרעה מלך מצרים" ופי' רש"י שם: ציווה עליו לחלוק לו כבוד בדבריהם אליו ע"כ. אמנם מבואר בגמ' בזבחים (קב.) שריש לקיש מפרש את כוונת הפסוק שמשם יצא מעם פרעה בחרי אף - משה סטרו לפרעה על לחיו ויצא ממנו ע"כ.

וצריך להבין, הרי משה הצטווה לחלוק כבוד לפרעה, וא"כ איך סטר לו לפני כל עבדיו, הרי אין בזיון גדול מזה, וכי ר"ל חולק לגמרי על דבר זה שנצטווה משה לחלוק לפרעה כבוד?

וביותר קשה, הרי בתחילת אותו פסוק משה חלק לו כבוד ולא אמר לפרעה שירד אליו, אלא שעבדיו ירדו למשה, ומיד כשגמר את דבריו, דקות ספורות לאחר מכן - סוטר על לחיו באופן המבזה ביותר, הרי פרעה לא דיבר עמו מאומה במשך אותן דקות, וא"כ למה החליט משה לבזותו ברבים?

התועלת הגדולה מהאופן שהקריבו את קרבן פסח

וכמדומה שיש להרחיב תחילה בציווי הקב"ה לבני ישראל בכל הקשור ללקיחת השה וצלייתו, שהאריכה בזה התורה.

אמרו חז"ל, שבני ישראל במצרים, למעט שבט לוי, לא נימולו, וכמו כן עבדו את העבודה זרה של המצריים, השה והטלה, שחשבו בטעותם שבזכות שהמצריים עובדים לו, לכן מזלם חזק, ויכולים לשלוט על אחרים, והגיעו בחטאם עד הכניסה לשער החמישים של הטומאה. וכלשון רש"י (יב, ט): שהיו שטופים בעבודה זרה, ע"כ. והנה כדי לעקור מהם כל קשר ושייכות לע"ז הזאת ולשאר הפסלים, לא מספיק שהקב"ה יוציאם ממצרים, כי באופן הזה - הם יישארו עובדי ע"ז בני חורין, וממילא לא יסכימו לקבל את

התורה שאסרה ע"ז. ואפילו אם יקבלו את התורה, אז יעבדו את הקב"ה בשיתוף עם הע"ז, שגם זה נאסר לבני ישראל, ולכן עם כזה - הקב"ה לא רוצה לגאול ממצרים.

לפיכך כדי לשנות את המציאות הזאת, לא תעזורנה המכות שהקב"ה מעניש את המצריים ואת אלוהיהם, כפי שהבטיח "ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים". שכשם שהמצריים המשיכו עדיין לעבוד ע"ז, למרות המכות שקיבלו הם ואלוהיהם, ואולי רק החליפו את צורת הפסל שנשבר לפסל חדש עם צורה אחרת, ובמקום להשתחוות לשה בחרו בהמה אחרת להשתחוות לה, אבל לא החלו לעבוד את הקב"ה. כך גם היה קורה עם בני ישראל שהיו דבוקים בעבודה זרה, שהמכות לפסילי מצרים בלבד עדיין לא היו גורמות להם להפסיק לעבוד ע"ז.

לכן כדי לעקור מהם מצד אחד שייכות לכל הע"ז שבעולם, ומצד שני שישתעבדו מעתה לעבוד את הקב"ה בלבד, רצה הקב"ה שהם ימסרו את נפשם ויסכנו את חייהם ע"י פעולות רבות שיעקרו מקרבם כל קשר וזיקה לע"ז, שיגרמו להם להשתעבד לעבוד את הקב"ה באופן מוחלט, גם אם יצטרכו למות לשם כך.

לפיכך נצטוותה כל משפחה בישראל לקשור שה למיטה ארבעה ימים לפני הקרבת קרבן פסח, כדי שבמעשה זה מצד אחד הם מבזים את האלוה שגם הם האמינו בו עד כה, ומצד שני הם מסכנים בכך את חייהם, כי המצריים רצו להורגם על ביזוי האלוה שלהם, ובפרט לאחר שאמרו להם שישחטו אותו בעוד ארבעה ימים. אולם זה עדיין לא הספיק, ונצטוו לשוחטו בפרהסיה לעיני כל, ולזרוק את דמו בבזיון בכל בית על המזוזות והמשקוף של דלת הכניסה, ונצטוו לצלות את האלוה כשהוא שלם עם ראשו וכל אבריו, וצלו אותו באופן המבוזה ביותר. ובכוונה הביא הקב"ה רוח שתוליד את רוח בשר הצלי בכל ארץ מצרים, כדי שכל המצריים ירצו להרוג את היהודים על בזיון האלוה שלהם, אלא שהקב"ה מנע מהם את היכולת לצאת מבתייהם.

והנה למרות שבמעשיהם סיכנו בני ישראל את חייהם למען הקב"ה, אולם עדיין לא היה בכך לכרות עמו ברית נצחית לדורות. לפיכך תחילה נצטוו כל הגברים לעשות ברית מילה ולזרוק את דם הברית על המזוזות והמשקוף של דלת הכניסה לבית. אבל מאחר ודבר זה לא שייך אצל הנשים, והרי גם הן עבדו ע"ז במצרים, לפיכך ציווה הקב"ה שכל משפחה תשחט את השה וכלשון הפסוק (יב, ג) "ויקחו להם איש - שה לבית אבות, שה - לבית" ופי' רש"י - למשפחה אחת. כדי שכל הנשים יהיו גם כן בתוך הברית עם הקב"ה לעבוד אותו בלבד לעולם.

הליצנות מהעבודה זרה ומעובדיה - זוהי ביטולה

כתוב בגמ' מגילה (כה:) אמר רב נחמן: כל ליצנות אסורה חוץ - מליצנות על העבודה זרה שמותר לכתחילה להתלוצץ ממנה ומעובדיה. ואדרבה ביטול הכח והחשיבות של הע"ז אצל היהודי הינה, דווקא ע"י שיצחק ויבזה אותה בפיו. ולכן חז"ל בילקוט שמעוני פ' בא (רמז רח, אותיות לא-לב) ציינו לשבח את ילדי ישראל שצחקו על פרעה כשקם ממיטתו לאחר מכת בכורות, וחיפש את משה להגיד לו לצאת ממצרים, וכל אחד מהם בכוונה הטעה אותו ושלח אותו למקום אחר. שמאחר ופרעה עשה את עצמו אלוה וכלשון הנביא יחזקאל (כט, ט) שפרעה אמר: "יאור לי - ואני עשיתי ע"כ, והרי רב נחמן אמר שדווקא ע"י הליצנות והצחק מהע"ז

מבטל האדם כלפי עצמו את החשיבות של הע"ז. ולכן כעת לאחר שכל בני ישראל ומשפחותם שחטו והקריבו את השה, ובכך ביטלו מעצמם את כל הקשר שלהם לע"ז. כעת, מאחר ופרעה עשה את עצמו ג"כ כאלוה, לכן ביטול חשיבות הע"ז הזאת נעשית דווקא ע"י שצוחקים ומבזים אותו לעיני כל. לפיכך ציינו חז"ל לשבח את ילדי ישראל שביזו וצחקו על פרעה, שבכך הראו שגם אצלם הוא הבל וריק, וכשפל האנשים שבבריאה.

מטרת סטירת משה לפרעה

והנה משה רבינו נצטווה ע"י הקב"ה לנהוג כבוד בפרעה בתור מלך, וכך נהג במשך שנה שלימה כשדיבר עמו. וזאת למרות שפרעה עשה את עצמו אלוה, וכדברי הנביא יחזקאל. והנה כתוב בפ' וארא (י, יד) שהקב"ה אמר למשה, שילך לפרעה בבוקר ויפגשוהו ליד הנילוס. ופי' רש"י שם, שפרעה עשה את עצמו אלוה בעיני עמו, ולכן אינו צריך לנקביו. לפיכך היה משכים בבוקר בסתר לנילוס ועושה שם את צרכיו. ומשה ראה אותו בקלונו שהוא כאחד האדם, כך שברור שמשה לא ייחס לו שום כח עליון.

אמנם כדי לבזות ולבטל את הע"ז שפרעה עשה את עצמו אלוה, מספיק היה למשה לבזותו ולצחוק עליו בינו לבין עצמו, אולם מאחר ופרעה בגאווה פגע במשה שהיה שליח ה' אליו, ויותר מכך, הקב"ה אמר למשה (י, יא) "ראה נתתיך אלוהים לפרעה". ולכן עבור חטאו של פרעה כלפי משה - הוא היה חייב להיענש. לפיכך מיד כשנגמר תפקידו של משה להתנבאות לפרעה, שזה היה בתחילת הפסוק (יא, ח) ממילא מעתה משה אינו מחוייב לכבד את פרעה, לכן דווקא כעת סטר לו משה בפניו לעיני כל, כדי לביישו ולהשפילו בפני כל עבדיו, ובכך הוא עקר לפני מאמיניו את חשיבות הע"ז הזאת. שהרי איך פרעה יכול להחשיב את עצמו אלוה, אם אפילו את עצמו אינו יכול להציל?

ההסתכלות הראויה על אנשים "מצליחנים" בתחום הגשמי

נמצאנו למדים לדורינו, למרות שבזמן הזה לא שייכת מציאות אצל שומרי תורה ומצוות, וכן אצל הרוב המוחלט של העם היהודי שיעבדו עבודה זרה חלילה, אבל לעומת זאת שכח אצל מיעוט אנשים שמחשיבים יכולות גשמיים אצל אנשים שנקראים - מצליחנים בתחומים שונים. כגון אנשים שמופלגים: בעושר, בחכמה חיצונית, בגבורה צבאית או גופנית או בהנהגתם את אומתם וכיוצא בכך. בין שהם מבני ברית ובין שאינם מבני ברית, שכאילו יש להם מצד גדולתם הגשמית יכולות מסוימים המורמים מעם. ולכן נכנעים להם, ומתבטלים לדבריהם השפלים, ומסתכלים עליהם כאנשי מעלה.

אמנם יש בכך סטיה חמורה מעבודת הבורא ית"ש, מאחר ואין בבריאה לאף אדם מחמת עצמו איזה שהיא עליונות עצמית על פני שאר בני אדם בתחום הגשמי. אלא ישנם אנשים שהקב"ה מסיבות הידועות לו לצורך הנהגת הבריאה, נותן להם תכונות מסוימות כדי שיצליחו בדברים מסוימים. ולכן הם בסך הכל משמשים ככלי לבצע את רצון הקב"ה. אבל מצד עצמם - הם בשר ודם עם כל החסרונות שיש בו. וכמו שמפורסם שאפילו גדול הפילוסופים של יון, באכילתו ובשאר הנהגתו עם בני אדם, התנהג כאדם שפל ביותר, ועוד הרבה יותר גרוע ממה שתלמידיו הגויים התנהגו.

והסיבה לכך היא, כי הוא קיבל מהקב"ה חכמה חיצונית, אולם מהותו מצד עצמו היתה ונשארה אדם שפל שלא ראוי לשום הערכה וסגידה אליו. וכך גם אמרו חז"ל ביחס למלך בבל הרשע שהחריב את בית המקדש הראשון, שלמרות שכבש את כל העולם, אולם מהותו היתה - כשפל שבאנשים, ואכל ארנבת חיה מבלי להורגה ולבשלה לפני כן. שהגמ' בשבת אומרת, שאפילו הליסטים הגרועים ביותר, מבשלים אותה לפחות בשליש בישול. ומסיבות הידועות לקב"ה בלבד, הולידו במזל אריה, ונתן לו כח וגבורה בכפוף למזלו. לפיכך עבודת הבורא ית"ש מחייבת כל אחד מאיתנו לבטל בליבו בינו לבין עצמו - כל חשיבות עצמית לאותם אנשים גשמיים, כשם שרב נחמן אמר להתייחס כלפי ביטול העבודה זרה. וזאת למרות שישנם מקרים שניתן להשתמש בחכמתם ובעושרם לעבודת ה', כי לשם כך הם קיבלו זאת, וכלשון דוד המלך "מאויב - תחכמני". ולכן גם הרמב"ם השתמש רבות בספרו מורה נבוכים, בחוכמתו של אותו פילוסוף יווני. וכן השתמש בחכמת שאר חכמי אומות העולם לגבי החישוב של קידוש החודש וכדומה.

ההנהגה הראויה עם תורמי הצדקה

וכך גם נהגו ונוהגים גדולי ישראל ומנהלי מוסדות התורה והחסד, וכל יראי ה', שנעזרו בעושרם של היהודים העשירים למטרות חיוביות, ששיבחו את עצם מעשה הצדקה והחסד שעשו, וקיימו בכך מצווה גדולה ששכרה בצידה, ובפרט שלשם כך הם קיבלו מהשמים כסף נוסף מעבר למה שהם ומשפחתם זקוקים. אולם בשום אופן לא הפליגו בגדלותם האישית, ולא נכנעו להם כאילו הם מורמים מעם. כי רק מי שעמל בתורה, וירא שמים, ומידותיו טובות ומתקנות, ומתנהג בצניעות רבה, הוא האדם שקנה את מעלותיו הרוחניים בעמל עצמי, ובמסירות נפש וכו', ונצטוונו במצוות עשה לכבד את התלמיד חכם, וללמוד מאורחותיו לעבודת הבורא ית"ש.

והנה כל מה שכתבנו - אמרם בקצרה דוד המלך ברוח קודשו, והינם כתובים בתפילת "ויברך דוד" שאומרים בבוקר דהיינו - "והעושר והכבוד [וכן החכמה החיצונית] - מלפניך, ואתה - מושל בכל, ובידך - כח וגבורה, ובידך - לגדל ולחזק לכל". כלומר, כל המעלות הגשמיות שיש לבני אדם - הם קיבלו אותם במתנה מהקב"ה מסיבות הידועות לו, אולם לכשעצמם - אין להם שום עדיפות על בני אדם אחרים, ובמקרים רבים הם מהגרועים שבהם.

הליכות והלכות בדף היומי

מגילה (כח.)

איסור ההסתכלות בפני אדם רשע

כתוב בגמ' מגילה (כח.) שרבי יהושע בן קרחה אמר לרבי יהודה הנשיא, שהסיבה שהוא האריך ימים היא - כי מימיו הוא לא הסתכל בדמות אדם רשע. וכמו שאומר רבי יוחנן, שאסור להסתכל בצלם דמות אדם רשע.

והקשה על כך המגן אברהם או"ח (סו"ס רכ, ס"ק כ), שהרי כתוב שם בשו"ע (בסעיף י) שאם אדם רואה אילנות טובות או בריות טובות

ואפילו גוי, מברך... שככה לו בעולמו ע"כ. א"כ משמע שמותר לראות גוי למרות שהוא רשע? ותירץ המג"א, שהשו"ע מתכוון, דווקא אם רואה באקראי פני גוי או פני רשע ולא מסתכל ומתבונן בצלמו ובדמותו, אבל האיסור של הגמרא הינו, להסתכל ולהתבונן היטב בדמות דיוקנו של הגוי או של אדם רשע. שלמרות שנראה נאה, ולמרות שכוונתו כדי לברך ולשבח את הקב"ה על בריותיו הנאות - אסור להתבונן בעיון בפניו, ומותר רק ראייה מקרית ועראית בלבד.

והנה סיבת האיסור מובא שם במהרש"א, כי ישנה טומאה על פניו של הגוי או של האדם הרשע, וכשמתבוננים היטב בפניו - טומאה זו נחרטת במוחו של המתבונן ומשפיעה עליו לרעה. ומסיבה זו כתבו המקובלים, שאסור גם להסתכל ולהתבונן בפנים של הבהמות, החיות, והעופות הטמאים, כי זה משפיע לרעה על המתבונן בהם. ואע"פ שע"פ ההלכה מי שרואה פיל או קוף מברך... משנה הבריות? אולם גם כאן הביאור הוא כדברי המג"א, שמותר לראות באופן עראי ומקרי את פניהם כדי לברך ולהודות לקב"ה. וכן אם אדם ראה אותם באופן מקרי - יברך משנה הבריות. אבל לדעת המקובלים אין להסתכל ולהתבונן בפניהם זמן ממושך.

מה היתה המיוחדות בהנהגת רבי יהושע ב"ק

והנה הקשה הטורי אבן בגמ' שם, מהי המיוחדות במעלתו של רבי יהושע בן קרחה, הרי רבי יוחנן אומר שאסור לכל אדם להסתכל בפנים של אדם רשע?

ותירץ - שרוב בני אדם נוהרים בכך, אולם רבי יהושע ב"ק נזהר מאד שלא להכשל ולהסתכל בפני אדם רשע.

בספר בן יהוידע תירץ על כך - שאפילו במקרים שרבי יהושע ב"ק נצרך להסתכל בפני הרשע כגון שישב לדון והגיע לפניו בעל דין רשע, שלמרות שכדיין צריכים להסתכל לפעמים על פני הבעלי דין כדי לבחון אם הם דוברים אמת, בכל זאת רב יהושע ב"ק הקפיד גם אז לא להתבונן בפניו. ולפי ביאור המג"א אפשר לומר, שלצורך בירור האמת, הוא ראהו זמן קצר בעראיות בלבד, ומבלי להתבונן היטב בצלמו ובדיוקנו.

וראיתי שמביאים בשם הספר רמת שמואל שמתרץ [ואולי זה ג"כ ע"פ הקבלה, ואין הספר ברשותי] שאפילו בתמונה או בציור של אדם רשע אסור להסתכל. ואע"פ שבימי חז"ל תמונות ע"י צילום לא היו קיימות, אבל עשו ציורים של אנשים. וכמו שחז"ל כותבים שפרעה הראשון היה בחדרו ציור דמותה של שרה אמנו. וכן לאחשוורוש הרשע היה בחדרו ציור של אשתו הראשונה המרשעת, עד שנשא את אסתר המלכה, וזאת היתה החומרה שהחמיר רבי יהושע ב"ק. כי רבי יוחנן אסר להסתכל בפנים של אדם רשע כשהוא חי, ואילו רבי יהושע ב"ק החמיר שגם בציור של הרשע הוא לא הסתכל.

נמצא שלפי"ז ראוי להימנע מלהתבונן בפנים שמצולמים בשטרות הכסף בישראל ובמדינות העולם, שכולם הינם של גויים או רשעים שלא שמרו שבת, ורק באופן מקרי מותר לראותם, כדי לדעת איזה שטר כסף זה, ומה הסכום שנקוב בו.

העלון יוצא לע"נ הר"ר חיים יצחק ז"ל בהר"ר צבי הי"ד, ומרת נחמה בת הר"ר יחיאל הלוי ע"ה

מעייני החידוק

גליון 40 שנה ב'

לעילוי נשמת מו"ח הגאון הגדול רבי אברהם ב"ר שמשון רפאל ארלנגר זצוק"ל

זמן כפרה לכל תולדותיו. ומזה רואים את כל התקופות של התחדשות. וידוע שהגרש"ר הירש כתב במצוות נר חנוכה שכתב הרמב"ם שהיא מצוה גדולה עד מאוד דגם חנוכה זה ענין התחדשות וכמו שביום החתונה של אדם שהוא מתחדש כמו שידוע שמוחלין לו על כל עוונותיו כן בחנוכה שנצחו במלחמה רבים ביד מעטים וחידשו את ביהמ"ק נקבע לדורות לשבוע של התחדשות מלשון חנוכה הבית והתחדשות הנ"ל שייך גם בראש חודש ובפרט בראש חודש ניסן כמו שמבואר בפרשה. וכעת אנו נכנסים לחודש שבט שהוא סמוך לחודש אדר שהוא חודש של קבלת התורה ברצון. ויוה"כ כפורים, בודאי שחודש זה הוא כעין אלול שהוא הכנה לחודש אדר שבו איכא את הכוח של יוה"כ וקבלת התורה ברצון כמו שאומרים הדר קבלוה מרצון. ובפרט בשנה זו שיש אדר א' ואדר ב' שהוא שני חודשים של קבלת התורה מרצון.

ובעמדנו בפרשת השבוע של קרבן פסח ואכילת מצה ראיתי מעשה נורא מהגר"י גלינסקי בגודל החשיבות של מצוות, ונביא בקצרה ששמע מראש ישיבת חוג חתם סופר הגאון הרב אונגר זצ"ל שבא אליו יהודי מקהילתו בסערת רוחות וסיפר לו את חלומו שחלם בלילה האחרון והקדים הקדמה שבזמן השואה הארורה כשהיו בגטו הוא היה עם יהודי שאיבד את כל משפחתו ומשוש חייו היה שהוא כל הזמן למד תורה ובהתקרב חג הפסח ביקש האי צורבא מרבנן מחבירו שחייבים להשיג לפחות שני כזיתים לליל הסדר אף שזה היה פיקוח נפש מצד הנאצים ימחש"ו וחבירו מסר נפשו למצוא חיטים והשיג בקושי שני כזיתים של מצה ובדרך לגטו פגש אותו אחד מהמפקדים של הנאצים ימחש"ו ונתן לו מכות גדולות עד שנשאר רק כזית אחד וכשבא לגטו היה שם מו"מ בין

בפרשת בא פרק י"ב ויאמר ה' אל משה ואל אהרן החודש הזה לכם ראש חדשים, ידוע דברי הזוהר שהביא את ר' יצחק דהתורה היתה צריכה להתחיל בהחודש הזה לכם וכו'. וראיתי בכתבי הרש"ר הירש זצ"ל דכתב בכח של ראש חדשים דהוא ענין התחדשות בשונה מהמציאות האסטרונומית שקובעת את תחילת החודש לפי המציאות של ראיית הלבנה, אצל עם ישראל יש ה' קבועות איך מקדשין את החודש הדין של קידוש החודש הוא ביום וצריך שני עדים ומש"ה אם ראהו כל ישראל וב"ד ולא הספיקו לומר מעובר עד שחשיכה ה"ז מעובר אע"פ שב"ד וכל ישראל כבר ראו את הלבנה ביום ונחקרו העדים אלא שב"ד לא הספיקו לומר מקודש לפני השקיעה יום השלושים לא נחשב לראש חודש. ומזה רואים שלא התופעה השמיימית הוא שקובע את מועד של ראש חודש אלא צריך שב"ד יקבע את יום ראש חודש, והפשט כתב שכל הענין של ראש חודש זה ענין התחדשות שזה שייך בעם ישראל שהיום ומחר אינו המשך של אתמול כמו באומות העולם שכל יום הוא המשך של אתמול ומחר הוא המשך של אתמול ושלשום אלא כל יום חדש הוא התחדשות חדשה ובראש חודש זה התחדשות מחודשת של עם ישראל ובפרט בחודש ניסן שהוא ראש לכל חודשי השנה שהוא התחדשות של כל השנה החדשה וכל יום יהיו בעיניך כחדשים. וידוע דברי המ"ב בס' תי"ז סעיף ד' דהביא את המנהג להתענות בער"ח וכתב ויש שנוהגין לעשות יו"כ קטן למנחה והביא בשם מהר"ם קורדובו זצ"ל שהיה קורא אותו כפור קטן לפי שבו מתכפרים כל העוונות של כל החודש דומיא דשעיר של ראש חודש, ובהמשך דבריו כתב דאף מי שאינו מתענה בער"ח יראה לעשות תשובה ולתקן את כל עוונות כל החודש כמו ער"ה והוסיף ואז בודאי יהיה לו כל החודש

הצורבא מרבנן מי יאכל את הכזית האחד זה שהביא את החיטין במסי"נ אמר שהוא מסר את עצמו להביא את החיטין וקיבל ע"ז מכות קשות והשני הרגיש שאצלו זה פיקוח נפש אם לא יאכל כזית מצה ועשו פשרה ביניהם שאת המצה יאכל הצורבא מרבנן והשכר יקבל זה שהביא את החיטין, וביום הראשון של פסח כשעמד להתפלל שחרית בלחש התאפק עד שהגיע להלל וצעק בקול גדול את ברכת ההלל ואז קיבל כדור בראשו ומת עקה"ש והשני הגיע לארץ עם מספר על ידו וקבע את משכנו בקהילת חוג חתם סופר והקים בית חדש ובלילה האחרון חלם חלום משונה איך שחבירו מתחנן לו שיחזיר לו את השכר שנתן לו מחמת המצוה ואף שהיה במקום גבוה מחמת מדרגתו הגבוהה מ"מ היה חסר לו את שכר המצוה של אכילת מצה הנ"ל. ושלח אותו הגאון הרב אונגר לכ"ק האדמו"ר ממכנובקה זצ"ל ופסק לו שהיות והוא יש לו היום כ"כ הרבה מצוות שהוא יכנס לביהמ"ד ויפתח את ארון הקודש ויאמר בפה מלא שהוא נותן בחזרה את שכר של אכילת המצוה לחבירו וכשהלך לישון בא אליו בחלום ונתן לו י"שר כוח גדול ע"ז. ובזה חיזק הגר"י גלינסקי אותנו כמה אנחנו מסתובבים סביב עולם של מצוות ותורה ודפי גמ' והארת פנים לשני ואנו מפספסים מלא מצוות.

והנה אנו נמצאים בשבוע השלישי של שובב"ם וידוע שהרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין וכמה חיזק אותנו מרן הגרמ"ל לפקוביץ זצ"ל לפני ארבעים שנה בישיבת פונביז' בשמירת עיניים ומה שפחות להסתובב ברחובות, וידוע שמרן הקה"י זצ"ל ובנו מרן הגר"ח להבחל"ח מעולם לא קיבלו נשים לביתם ולא ראו כתב אשה, וידוע שמרן הגר"י אברמסקי זצ"ל לא רצה לדבר בפני נשים מרוב פחדו והתבטא שאיך אפשר לדבר בפני נשים ולהוציא את ספר חזון יחזקאל, וכמה בשבועות האלה ששומעים דברים נוראים רח"ל להישמר מלהסתובב ברחובות לחינם ולהתחזק בלימוד התורה כמו שאמר

החזו"א זצ"ל שאם בב"ב שומרים על הל' שבת אז משפיע על סטודנט חילוני בפר"ז, ועי"ז נזכה לחודש שבט שהוא הכנה לפורים בעז"ה.

ועוד התעוררות שהיה בשבועות האחרונים שידוע שבשבועות האחרונות חוו הורים צדיקים ובני עליה טרגדיות נוראות ובכל המקרים רואי אמונה גדולה כמדרגתו של אהרן הכהן של וידום אהרן, ובפרט במקרה האחרון שבאו לבשר סמוך לשבת על פטירת בנו חביבו של משפ' הגאון ר' זאב ראם שלט"א וכל השבת התנהגו במדרגות גבוהות כמו אנשים קמאים הן בתפילות והן בסעודות שבת ובודאי זה מראה לנו את ההבדל בין יהודי לגוי וכמה סנגוריה יש בזה על עם ישראל.

אבל בודאי צריך להתעורר שאם רואים משפ' שאבדו את יקיריהם מתחזקים כמה אנחנו צריכים להתחזק בחיים של יום יום שאנו נפגשים עם אנשים ולפעמים מקבלים פגיעות של בן אדם לחבירו וכל היום אנחנו עושים חשבוננו של בין אדם לחבירו ולמה אין אנחנו חוזרים על מה שדוד המלך אמר במעשה דשמעי בן גרא אלוקים אמר לו קלל ומדוע ב"ד מלאים במריבות פשוטות שידוע שביהמ"ק נחרב עבור שנאת חנם וכמה דברים נחרבים מחמת פגיעות, ולפעמים זה הכל דמיונות. וידוע שתלמידי ר"ע מתו מחמת שלא נהגו כבוד זב"ז ועד היום הזה אנו מתאבלים ע"ז, ובודאי שאם לא היה מיתה היה קשה לחזור בתשובה על מה שלא נהגו כבוד זב"ז גרידא וכמה צריך להתחזק בזה. וידוע דברי הגמ' בגיטין שעל קמצא ובר קמצא חרבה ירושלים ואף שהם היו הנפגעים ולא הפוגעים ולא מוזכר שם הפוגע ומזה רואים כמה צריך להתחזק במה שאמרו חז"ל הנעלבים ואינם עולבים שומעים חרפתם ואינם משיבים ועונים וכו'. ובזכות אהבת חנם נזכה לבנין הבית השלישי במהרה בימינו אמן.

לזכות ידידי הרב יונתן חיים בן מלכה הי"ו שכל העלונים הוא בזכותו ע"י ידידו משה בן שרה ומשפחתו

לזכות ידידינו הרב משה והרב רפאל חסן להצלחה בכל העניינים ולע"נ אביהם הרב יהושע בן מרים ז"ל

מסביב לשולחן

עלון שבועי לבני הישיבות סביב נושא מהפרכה בעיון בהלכה באגודה ובמוסר

עורך: הרב שלמה רוזנשטיין

נושא השבוע:
ענייני קידוש לבנה

המקור בפרשה:
החודש הזה לכם (יב ב)

פרשת בא

עקרי הענין

הרב מאיר שולביץ

משולחן גבוה

מִן שֶׁהָיָה הַגֵּר"חַ קֵינִיבְסְקִי שְׁלִיט"א

קידוש לבנה

הנה הברכה על חידוש הלבנה נקראת "קידוש" לבנה, אף שאין כאן אלא ברכה. (ואמנם במסכת סופרים פ"ג ה"א ומבדרש שמו"ד ט"ז כ"ד, מצינו שיש שבירכו ברוך "מקדש" חדשים, אך אנו מברכים "מוחדש"). וכתב רבינו שליט"א: שם זה לא נזכר בגמרא, אלא האחרונים כינוהו כך, כמו קידוש החודש שזה ג"כ בלבנה.

(סידור תפילה למשה)

סגולה לכאב שיניים

על כאב שיניים אמר הרב שליט"א, כי יש סגולה מקדמונים והובא בסידורו של ר' יעקב עמודין, לומר בקידוש לבנה כ"ך לא יוכלו כל אויבי לנגוע בי לרעה ולא יהיה לי כאב שיניים". גם אבא זצ"ל אמר כך, על עצמו ועל אחרים. ופעם אחת אמא ע"ה אמרה שיש לה כאב שיניים, אמר לה אבא ז"ל: למה לא אמרת לי לפני קידוש לבנה...

(דרך שיחה)

קטן שיגדיל בהמשך החודש

שאלה: קטן שיגדיל ב' בחודש, האם יעשה קידוש לבנה מיד כשאפשר או ימתין לכשיגדיל.

תשובה: מיד (שהוא חייב מדרבנן וקידוש לבנה מדרבנן). (שיח התורה)

קידוש לבנה קודם יוה"כ

שאלה: המשנ"ב מביא בשם הגר"א לברך קידוש לבנה קודם יו"כ כדי להרבות זכויות, וקשה דודאי אם ילמד בזה הזמן יהיו לו זכויות יותר, שתלמוד תורה כנגד כולם. תשובה: מצוה בזמנה דוחה ת"ת.

(שאלת רב)

תדיר בקידוש לבנה וספירת העומר

שאלה: ספירת העומר וקידוש לבנה מה יקדים, דלכאורה יותר תדיר כל חודש קידוש לבנה, אבל יותר פעמים יש ברכת ספירת העומר. תשובה: אם מתפלל בבית הכנסת יקדים ספירה כי עוד לא יצא לחוץ.

(בנתיבות ההלכה - לו)

א [מקור הענין: בגמ' בסנהדרין מ"ב א', הובא הדין שיש לברך על הלבנה בעת חידושה, ונפסק להלכה ברמב"ם הלכות ברכות פ"י ה"טו' ובשו"ע או"ח סי' תכו, שהרואה את הלבנה בעת חידושה מברך אשר במאמרו ברא שחקים וכו'. ובשו"ע שם קראה "ברכת הלבנה", אולם במהרי"ל הל' ר"ח כתב "מקדשין הלבנה", וכ"כ ברמ"א או"ח שם, ופירשו בדבר שהוא ע"פ הנוסח שבמס' סופרים פ"י ט"ה היי "מקדש" חדשים.

בגדר הברכה אם היא כשאר ברכות הראיה, עי' במשנ"ב סי' תכו ס"ק ב שכתב פרש הטעם שסומא חייב בקידוש לבנה, משום שברכה זו נתקנה על חידוש העולם, [והוסיף שגם הוא נהנה ממנה שאחרים רואים אותו ומולכים אותו]. ועי' במנחת אשר שמות שהאריך בראיות שהיא ברכה חיובית ואינה כשאר ברכות הראיה, שרק אם ראה את המאורע צריך לברך עליה.

ב [הקבלת פני שכינה: בגמ' סנהדרין מ"ב א' מבואר שקידוש לבנה חשוב כהקבלת פני השכינה, וברבינו יונה ברכות סוף"ד (כ"א א' מדפי הרי"ף) ביאר טעם הדבר, שאע"פ שהקב"ה אינו נראה לעין, מ"מ הוא נראה ע"י גבורותיו ונפלאותיו, וגם כאן ע"י מה שמחדש החדשים הוא מתגלה לבני אדם והוא כאלו מקבילין פניו, ובחי' מהר"ל לסנהדרין מ"א ב' ביאר באופן אחר. ובגמ' בסנהדרין שם אמר אביי, שכיון שקידוש לבנה הוא הקבלת שכינה, לכן צריכים לאמרו מעומד, וכן נפסק להלכה ברמב"ם הל' ברכות שם ובשו"ע שם. ובב"ח או"ח סי' תכו פ' עוד שמטעם זה נהגו שאין מקדשין את הלבנה תחת הגג, שא"ז דרך כבוד, אלא יוצאין מן הגג אל הרחוב, כדרך שיוצאין לקבל את פני המלך שיוצאין לקראתו [ועי"ש טעם נוסף], והובא במג"א או"ח שם ס"ק יד. ובשו"ת הרדב"ז ח"ד סי' אלף קל"ג ביאר הטעם שאין מקדשין את הלבנה בליל שבת, כיון שאנו מקבילין בו את המלך בקידוש היום, ואינו דרך ארץ להקביל את פני השכינה.

ג [סוף זמן קידוש לבנה: בגמ' סנהדרין מ"א ב' אמרו בשם ר' יוחנן שאין מברכין על הלבנה אלא עד שתתמלא פגימתה, ונחלקו שם אמוראים מתי חשוב שמתמלאת פגימתה של הלבנה, לדעת רב יהודה הוא עד שבעה, [שאז מתמלאת פגימת הקשת של הלבנה, והיא כחצי עיגול. עי' רבינו חננאל סנהדרין שם], ולדעת נהרדעי עד ששה עשר יום, [שאז מתמלאת הלבנה בכל העיגול]. בטעם שאין מברכים אחר שהתמלאת פגימתה, כתב רש"י בסנהדרין שם שאח"כ לא שייך לומר מחדש חדשים שהרי היא כבר נאשנה, ובכלבו סי' מג פירש הטעם שכיון שהיא מתחסרת אין לברך עליה, כי על הטובה יש לנו לברך ולא על החסרון.

ד [תחילת זמן קידוש לבנה: מדברי הרמב"ם הל' ברכות פ"י ה"ז מבואר שתחילת הזמן היא בליל ראשון של החודש.

ה [עשיית קידוש לבנה במוצאי שבת: במסכת סופרים פ"ט ה"י, ואין מברכין על הירח אלא במוצאי שבת, כשהוא מבושם, ובכלים נאים, וכן נפסק להלכה בשו"ע או"ח סי' תכ"ו ס"ב, והרמ"א שם הוסיף שאפילו אם מקדשה ביומת החול ילבש בגדים נאים, אולם במשנ"ב שם ס"ק"ז כתב שעכשיו אין נוהגים בזה. וכתב הרמ"א שם שדוקא אם מוצאי שבת הוא קודם עשרה ימים בחודש, אז ממתניין למוצאי שבת, אבל אם הוא לאחר י' ימים בחודש אין ממתניין שמה לא תראה הלבנה במשך שנים או שלשה ימים ויעבור הזמן. ולדעת הב"ח או"ח שם לעולם אין להמתין למוצאי שבת כדי שלא להחמיץ המצוה, וכן הובא במעשה רב סי' קנט שכך היה מנהגו של הגר"א.

ו [קידוש לבנה בלילה: כתב השבלי הלקט סי' קצז שאין מקדשין את הלבנה אלא בלילה, שאז הלבנה זורחת ונהנים מאורה. וכן נפסק להלכה ברמ"א או"ח סי' תכו ס"א. ובמשנ"ב שם ס"ב פירש שהכוונה לאפוקי בין השמשות והלבנה נראית ועדיין הוא קצת יום שאין לברך עליה. והפוסקים דנו לענין ברכה אחר עלות השחר, שבהתעוררות תשובה (ח"א סי' קצט) כתב שאפשר לקדש עליה, כיון שעדיין הלבנה מאירה ונהנים ממנה, וכן הורה להלכה הגר"נ קרליץ זצ"ל (חוט שני יו"ט וחוה"מ קובץ ענינים עניני או"ח אות יב), שכל עוד שחשך והלבנה נראית היטב אפשר לברך עליה. אולם בשו"ת ישיביל עבדי (ח"ה סי' כ ס"ק ג) כתב שאין לברך עליה אחרי עלות השחר.

ז [נשים במוצאות קידוש לבנה: המג"א או"ח סי' תכו, הביא דברי השל"ה שנשים פטורות מקידוש לבנה משום שהיא מצות עשה שהזמן גרמא, ואע"פ שהנשים נהגו לקיים מצוות שהם פטורות, מצוה זו לא נהגו הואיל והן גרמו את פגם הלבנה, ובמחצית השקל שם פ' בדברי המג"א טעם אחר שאינם מברכים, מפני שלא נהגו הנשים אלא לעשות מצוות שיש בהם עשיה ולא מצוות של דיבור גרידא. וכן הובא להלכה במשנ"ב שם ס"ק א. ובהגות חכמת שלמה לשו"ע או"ח שם הקשה למה חשובה כמצות עשה שהזמן ג"ה, והרי הטעם שאין מברכים אחר מחצית החודש משום שהלבנה נחסרת, וכבר א"א לקיים בפועל את המצוה, ואינו דומה לשאר מצוות שהז"ג שאפשר

לקיימם בכל זמן. ובשו"ת האלף לך שלמה או"ח סי' קצג, ביאר שכיון שנתקנה הברכה על כל מעשה בראשית, וכמו שאומרים בתחילת הברכה אשר במאמרו ברא שחקים, לכן חשובה כמצות עשה שהז"ג, ועי' אגרות משה חו"מ ח"ב סי' מז אות ב ביאור נוסף.

ח מנהגים שעושים באמירת קידוש לבנה: מנהג הקפיצות: במסכת סופרים פי"ט ה"י מצינו שרוקד שלש רקידות כנגדה, ואומר שלש פעמים, כשם שאני רוקד כנגדך ואני נוגע בך, כך אם ירקדו בני אדם כנגדי לא יגעו בי. והובא להלכה ברמ"א או"ח סי' תכו ס"ב, ועי' מאירי סנהדרין מ"ב א' שפירש הטעם שנהגו לקפוץ שלש פעמים בעת אמירת קידוש לבנה משום שהוא דרך שמחה וחיבת מצוה. וברמ"א שם פירש הטעם שנהגו לעשות שמחות וריקודין כיון שהיא דוגמת שמחת נישואין, שהוא סימן לכנסת ישראל שעתידה לחזור להתדבק בבעלה שהוא הקב"ה. והמשנ"ב סק"ד הביא דברי האחרונים שיהיה מאד שלא יכרע ברכיו לרקוד שלא יהיה נראה ככורע ללבנה, אלא יסמוך על אצבעות רגליו וירקוד.

מנהג אמירת שלום עליכם לחברו: במסכת סופרים פי"ט ה"י איתא, ואומר לחבירו שלש פעמים שלום עליך, והובא בטור או"ח סי' תכו, וברמ"א שם ס"ב. ובטעם אמירת שלום עליכם לחברו כתב הלבוש סי' תכ"ו שהוא מחמת השמחה שקיבלו פני השכינה, אולם בפרישה שם ובמג"א או"ח שם ס"ק י"ג, פירשו הטעם באופ"א, שכיון שאמר קודם לכן תפול עליהם אימתה ופחד, ואומר לחברו שתפלה זו אינה עליך אלא לך שלום יהיה, והובאו במשנ"ב שם ס"ק טז. [ולכאורה נ"מ באומר קידוש לבנה יחידי, אם צריך לחפש אנשים לומר להם שלום עליכם].

מנהג אמירת עלינו לשבח: בביאור הלכה או"ח סי' תכו ד"ה ומברך מעומד, הביא שנהגו בכמה מקומות לומר עלינו לשבח לאחר אמירת קידוש לבנה, וכתב המשנ"ב ששמע מאחד טעם למנהג שלא יטעו שאנו נותנים כבוד ללבנה, ולפיכך אומרים עלינו לשבח ומסיימים בו, כי ה' הוא האלוקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד, ולפ"ז כתב מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א, (אשי ישראל בתשובות שבסוף הס' סי' שלט) שא"צ לומר על כן נקוה, אלא אפשר לסיים בסיום הקטע של עלינו לשבח לחוד. והגר"ח קנייבסקי הביא בשם החזו"א (מעשה איש ח"ז עמ' קלט) שהמנהג לומר עלינו הוא דוקא כשאומרים קידוש לבנה בציבור ולא כשאומר ביחיד.

צריך עיון

הרב מרדכי קרליבך

קידוש לבנה בשבת

כתב המהרי"ל סוף חג השבועות שאין לקדש הלבנה ביום טוב, [והובא ברמ"א או"ח סי' תכ"ו ס"ב], ונימוקו עמו, דקידוש לבנה הוא כקבלת פני שכינה, ואין להקביל פני השכינה ביו"ט, דהוי כיוצא חוץ לתחום, שכשם שיש תחומין למטה כך יש תחומין למעלה, [וכ"כ בספר המנהגים (טירנא) אות קנ"ז בשם האגודה], וכבר הקדימו הר"מ מקוצי שאין קידוש לבנה בשבת משום דהוי כיוצא חוץ לתחום, והשיג עליו הרשב"א ח"ד סי' מ"ח דאינו כן, והביאו בשו"מ מהדו"ק סי' קנ"א ועי"ש.

ובשב"י ח"א סי' י"ב הקשה דהלא לא מצינו איסור תחומין בעולה למעלה, כי אם בהולך למרחוק, ואילו זה המקבל פני שכינה עולה למעלה, [ומיושבת בזה קושיית היהודה יעלה או"ח סי' צ"ב שהקשה היאך ירד משה מההר ביוה"כ ובא מחוץ לתחום, ד"ל שלא היתה ירידתו למרחק אלא למטה], ובשבות יעקב ח"ג סי' ל"א תמה הגר"ד אופנהיים על המהרי"ל דא"כ יהא אסור אף ללבוש ציצית בשבת, שהרי כל הזהיר בציצית כמקבל פני שכינה.

הרי דדעת הר"מ מקוצי והמהרי"ל דאף כאשר אינו עושה מעשה עכ"ז יש איסור של יציאה חוץ לתחום ויל"ע, [שו"ר מש"כ בשו"ת הב"ח סי' פ' שאין כוונת המהרי"ל כפשוטו, והובאו דבריו בפרשת כי תשא (פלי"ד פכ"ט)], אלא דבשו"ת הרשב"א נראה שהבין דברי הר"מ מקוצי כפשוטו].

ובעירובין מג. איתא דההולך בקפיצה אסור לצאת חוץ לתחום, ופרש"י [ד"ה בקפיצה] ע"י שם, ומבואר מדברי רש"י דאם הולך ע"י שם חשיב מעשה ידיה, דאם נחשב כנעשה ממילא שוב ליכא איסור תחומין כמבואר בתוס' שם [ד"ה הלכה] לענין המהלך בספינה דאזיל ממילא, אכן עדיין יקשה למשי"נ דאף דהוי כמעשה ידיה, מ"מ לענין חילול שבת אינו חייב הואיל ואין כאן חסרון שביתה, וא"כ למה יהא אסור בכך משום איסור תחומין. אכן החילוק בזה פשוט וברור, דבכל ל"ט מלאכות יסוד האיסור הוא בגוף מעשה המלאכה, ובה שפיר י"ל דכל שאינו עושה מעשה המלאכה פטור הואיל והוא שובת ונח, אכן לענין תחומין יסוד הדין הוא להיות שובת במקומו ושלא לצאת חוץ ממקום שביתתו, אשר בזה אין אנו צריכים שיהא כאן במעשה יציאתו מעשה של חסרון שביתה, דסגי לן במה דהוא הוציא עצמו ממקומו, וזהו ודאי אסור אף ביצא ע"י שם, וברור.

הגאון רבי אהרן דוד גולדברג שליט"א

ראש ישיבת טלז ויקליף אוהיו, וחבר מועצה"ת בארה"ב

עמידה בקידוש לבנה ובגדר קידוש לבנה

א[הגמ' בסנהדרין מ"ב א', כל המברך על החדש בזמנו כאילו מקבל פני שכינה וכו', אמר אביי הלכך נימרינהו מעומד. ופרש"י הואיל ומקבל פני שכינה הוא, מעומד בעי לברוכי מפני כבוד שכינה שהוא מקבל, ע"כ. ומבואר ברש"י דמצד הברכה עצמה לא היה צריך לברך מעומד, אבל כיון דיש בזה משום קבלת פני שכינה, צריך לעמוד מפני כבוד שכינה ולא מחמת הברכה.

אולם ביד רמה בסנהדרין שם כתב, אמר אביי הילכך כיון דחשיבא האי ברכה כולי האי בעי ברוכי מעומד, ויש אומרים כיון שהדבר שקול כאלו אנו מקבלין בברכה זו פני שכינה צריך לברך מעומד כמקבל פני המלך, ע"כ. הרי נראה שנסתפק בזה היד רמה, דלפירוש ראשון הא דהוי כמקבל פני שכינה הוי רק חשיבות בהברכה, וכיון דברכה חשובה היא צריך לברך מעומד, אבל לפירוש שני הוי ענין בפני עצמו דהוי כמקבל פני שכינה, וצריך לעמוד מצד קבלת פני שכינה ולא מצד הברכה.

וי"ל נפקא מינה בזה [ענין במגיה על היד רמה שכ"כ] לענין שומע כעונה. דלפירוש הראשון דהוי רק חשיבות בהברכה, רק המברך צריך לעמוד ולא השומע, כיון דהוא אינו מברך, וכמו שמצינו לענין ספירת העומר, שכתב הביאור הלכה באו"ח [סי' פ"ט ד"ה ומצוה] בשם הרי"ף גאות דסגי שהמברך עומד, ואין צריך שיעמוד השומע. אבל לפי הטעם דהוי קבלת פני השכינה ממש, גם השומע צריך לעמוד כיון שגם הוא שייך לקבלת פני השכינה.

ואולי יש לומר עוד נ"מ בזה, דאם הוי רק חשיבות בהברכה שצריך לברכו מעומד, סגי לברך כמו שאר ברכות כל שיש הפסק בין לבו להערוה, אבל אם הוי כקבלת פני שכינה ממש, לא סגי בהכי וצריך שיכסה את לבו כמו בשמונה עשרה [ענין רש"י ברכות דף כ"ד דכיון שעומד לפני המלך צריך לעמוד באימה], וה"נ בקידוש לבנה אם הוי כקבלת פני השכינה ממש לא יוכל לברך אם אין לבו מכוסה. וענין בשו"ע סי' תכ"ו שכתב דבשעת קידוש לבנה תולה עיניו "ומיישר רגליו", ונראה דענין של מיישר רגליו הוי כעין עמידה בשמונה עשרה, ולפי זה מסתבר דה"ה לענין כיסוי הלב דבעינן כמו בשמונה עשרה.

וענין בב"ח סי' תכ"ו שכתב לפרש מה דאמרינן בגמ' סנהדרין שם דמרימר ומר זוטרא מכתפי אהדדי, דר"ל שלא היה עומד כל אחד בפני עצמו ומברך, אלא נתחברו יחד כתפיהן להדדי ומברכין יחד, שזהו דרך חשיבות להקביל פני שכינה, ולכן כתבו האחרונים דאין מקדשין הלבנה תחת הגג דאין זה דרך כבוד, אלא יוצאין מתחת הגג לתוך הרחוב כדרך שיוצאין לקבל פני המלך שיוצאין לקראתו, עיי"ש. ומדברי הב"ח מבואר ג"כ דהוי ענין של קבלת פני המלך ממש.

אולם היד רמה אזיל לשיטתו, דפירש בסנהדרין שם דמכתפי אהדדי, היינו שהיו מרימר ומר זוטרא זקנים וכבדים ולא היו יכולים לעמוד, והיו עבדיהם מוליכין אותם על כתפיהם ומברכין מעומד, עיי"ש. ולפי פירושו הוי רק דין עמידה, וזה יכול להיות מחמת חשיבות של הברכה, וא"צ לחדש שיש בה קבלת פני השכינה ממש.

ב[והנה יש לעיין אם לא אמרו מעומד, אם יצא בדיעבד. ונראה מסתבר דיצא בדיעבד, וכמשי"ת. דנראה לומר דבאמת בקידוש לבנה יש תרי ענינים, חדא ברכת הראייה כמו ברכה על קשת וכדומה, ושנית ענין של קבלת פני השכינה.

ויסוד לזה, דהנה בגמ' בסנהדרין שם דנו אם נשים מברכות אשר במאמרו ברא שחקים, או רק ברוך מחדש חדשים, דרב אחא אמר שנשים מברכין רק ברוך מחדש חדשים, וראי' רב אשי שמברכות נמי אשר במאמרו ברא שחקים. ונראה לפרש השקלא וטריא דהנוסח אשר במאמרו ברא שחקים וכו', תקנו רק בשביל ענין דקבלת פני השכינה, ובזה אין הנשים חייבות דהוי מצוה שהזמן גרמא, וכל חיונן הוא רק בברכת הראיה שבקידוש הלבנה, ולכן סובר רב אחא שסגי שיאמרו ברוך מחדש חדשים. ורב אשי שחולק שמברכות גם אשר במאמרו ברא שחקים, כיון שסובר שגם זה הוא חלק מהנוסח של ברכת הראייה.

והנה עי' בביאור הלכה או"ח סי' תכ"ד, שכתב דמפשטות הסוגיא משמע שאם מברך רק ברוך מחדש חדשים יצא בדיעבד, אלא שאינו מצוה מן המובהר, והוא מנהג נשים. ולפמש"נ שבכה"ג הוי רק ברכת הראיה ולא על הקבלת פני השכינה, א"כ מסתבר שגם אם ביוך ולא עמד גם כן יצא בדיעבד, דעיקר התקנה היתה לברך על ראיית הלבנה, אלא שיש ענין נוסף לילך לראות הלבנה כדי להקביל פני השכינה, אבל בדיעבד כל שבירך על הלבנה ברכת הראייה יצא, ולא צריך לברך עוד פעם על ענין של קבלת פני השכינה.

(עבודת דוד סנהדרין)

הקדמה במלכות

הרי אמרו כבוד יום, עונג שבת דיוס, עדיף מכבוד לילה, רע"א ס"ג, וקשה, איך אמרו כן על מלכות מהתורה, הרי מלכות נשענת על עדיף. וראה בשע"ת שכתב בשם המהרש"ל, "ואני גרתי בעלמי שלא לאכול דגים כליל שבת שהיא דבר חשוב ומסויים, ואז אפילו יעשו שבת ובערבן כמה מעדנים לא יאוו לסעודה שחרית שיש בה דגים". ומ"ש דברי, ממס"כ הרדב"ז והרבא בקט"ה ס"ח סימן ק"ד סק"ב, דמי שיש לו להתפלל מנחה עכשיו או מנחה של יום"פ, יתפלל עתה, דמלכות בשעתה עדיפה, אף כח נימא כן, לענין מלכות ושל חורה לכמה ראשונים דמלכות נשענת על עדיף, ויענג השבת עתה.

עוד קשה, הגה הקצות הג"ל ביאר דעת הבית יוסף שגם הוא דעו כהרדב"ז וגם הוא ס"ל להתפלל אדם מנחה של עתה ועדיפה טפי ממנחה של יום"פ. ומעתה קשה על דברי הבית יוסף ממס"כ הוא עלמו הלכות ראש חודש סימן תכ"ז, דעושין קידוש לבנה במלכות שבת כי מצוקס הוא [ולא כהג"א המוצא צ"ח"ל ס"ח] ולכאורה אמאי, הא מלכות נשענת על עדיף.

חילוק בין אותה מלכות לשתי מלכות

והנראה דשתי מלכות הוא דאמרינן מלכות נשענת על עדיף, ולכן עדיפה מנחה של עתה, ממנחה של יום"פ, אבל במלכות אחת כמו של עונג שבת, שיש עונג שבת של עתה או של מחר ועכ"פ של שבת זו, או קידוש לבנה של עכשיו או אותו קידוש של אח"כ בה"ג ודאי שאפשר לדחות, דאין אתה "מפסיד" מלכות של עכשיו, אלא רק "דוחה" מלכות של עתה לאח"כ שתהיה מהדרת.

דעת הגר"א

ומ"מ לדעת הגר"א קשה, כי הגר"א ס"ל דעדיף קידוש לבנה מיד, ולא במלכות"ס וכמס"כ הבה"ל סימן תכ"ז ד"ה במלכות"ס. וכן הגר"א ס"ל לקדש אחר ג' ימים בלבד וללא כמין סו"מ תכ"ז, ומקום דשל עתה עדיף, וקשה א"כ מדוע כבוד יום עדיף, הא של עתה עדיף.

וי"ל א. דשאני אותו יום דעתה ואח"כ שוין הם, וכמו איך הוצא המוצא בסימן קד"מ, שצ"ד הבה"ל דאם מוטל עליו לעשות מלאכה אין ג"מ אם יעשה עתה מיד או מחר דסו"מ אותה שבת היא. ב. דשאני מצוקס דהיא מעלה בעלמא.

וי"ל דאם זריזים מקדימין, עדיף מצדו עם לענין צריח מילה, ונראה דאין זה קשור לנידו"ד שהיהודי הוא צעל המלכות כמו מצוקס וזריזין זו מעלה מחוץ למלכות.

הזמן גרמא

יש להתבונן אם פטור מלכות עשה שהזמן גרמא הוא כלל לכל דבר שנעשה בזמן מסוים או שמה אם את הדבר לא גורם הזמן אלא עניין טבעי אחר אין זו זמן גרמא. ונ"מ לעניין חיוב נשים בצרכה לבנה. הרי הלבנה וצרכה כלילה ובתחילת החודש לפי שאז היא מופיעה, נמצא שצרכה גורמת ולא הזמן גורם וא"כ נשים תהיינה חייבות בצרכה לבנה. בצרכה החמה (ומשום שצרכה החמה היא כאשר השמש ניעלת בלוחות מקום ובאותה עתה שהייתה בצריחת העולם, דבר זה תלוי בחמה) וכן יהיו חייבות בצרכה האילנות (שצרכתם תלוי בצליחת הפרחים, וזה בניסן).

ענייני קידוש לבנה

דוד המלך אומר בתהילים 'עשה ירח למועדים' הקב"ה עשה את הירח כדי שנמנה בו זמנים ורגלים 'שמש ידע מבואו' זמני הזריחה והשקיעה ידועים מראש, 'אבל ירח' כותב רש"י 'לא ידע מבואו, פעמים שבא בארוכה פעמים בא בקצרה'. על ידי קבלת עדות על ראיית חידוש הלבנה מקדשים בית דין את החודש. קביעת היום בו חל ראש חודש קובעת גם את היום בו יחולו המועדים.

את קביעת ראש חודש קובעת הלבנה לבדה, מה שאין כן לגבי קביעת תקופות ומזלות שלגביהן קובעת החמה. הגמרא בשבת מביאה: מניין שמצווה על האדם לחשב תקופות ומזלות שנאמר 'ושמרתם ועשיתם כי היא חוכמתכם ובינתכם לעיני העמים' איזו חכמה ובינה שהיא לעיני העמים הוי אומר זה חישוב תקופות ומזלות ומביא המהרש"א שם ש'היא חכמתכם ובינתכם' לא נאמר לעניין חישוב קביעת המועדים 'ידה תלוי ביותר בחשבון מהלך הלבנה אבל לעניין שינוי זמנים, לפי הילוך החמה, ישתנו'.

הגמרא מביאה: בשעה שברא הקב"ה 'את שני המאורות הגדולים' 'אמרה ירח לפני הקב"ה: ריבונו של עולם, אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד? אמר לה: לכי ומעטי את עצמך. אמרה לפניו ריבונו של עולם הואיל ואמרתי לפניך דבר הגון אמעט עצמי? טענתי נכונה ולמה אפסיד. 'אמר לה הקב"ה לכי ומשלי ביום ובלילה'.

'אמרה ליה: 'מאי רבותיה' מה יצא לי מזה, מה יתרון ותועלת בנר הדולק בצהריים? אמר לה הקב"ה: זיל לימנו בד' ישראל ימים ושנים'. על פיך ימנו את הימים והשנים. טענה הלבנה שגם בזה היא לא עדיפה על החמה: שהרי גם לשמש צריכים כדי למנות את התקופות.

מבהיל על הרעיון הדו שיח הזה. בסופו של דבר אומרת הגמרא 'חזייה דלא קא מיתבא דעתה' ראה הקב"ה שלא נתיישבה דעתה של הלבנה. 'אמר הקב"ה הבניא כפרה עלי על שמיעטתי את הירח'. הקב"ה מצווה את ישראל להביא קרבן 'שעיר של ראש חודש' לכפר על שמיעט את הלבנה. ולכן נאמר בו 'ושעיר עיזים אחד לחטאת להשם' לכפר על הקב"ה שמיעט את הלבנה.

כדי לבאר הדברים מביא רבנו ה'מכתב מאלהינו' את דברי המהר"ל 'שגדר 'כפרה לד' הוא לסלק את התרעומת שיש מצד הבריות עליו יתברך. שנראה כאילו יש חסרון במעשי ד' במה שאור הלבנה מתמעט לגמרי בכל חודש. ותיקון התלונה הוא בזה שנדע שהקב"ה חפץ בקטנות, הינו בהתמעטות וענוה, והיא מעלה עליונה. כי היא גורמת התקרבות אל ד' ועל זה מורה קרבן ראש חודש. כי 'קרבן' פירושו התקרבות. והתקרבות היא כאשר האדם מבטל את עצמו לגמרי'.

למדנו איפה, שדווקא ההתמעטות, הענוה, היא המקרבת את האדם לבורא יתברך. 'השפת אמת' אומר שללבנה יש שני מאפיינים: היא מתחדשת כל פעם מחדש ואין לה אור משלה. היא רק מקרינה את אור השמש. ללמדנו כי רק מי שיוזע שאין לו משלו כלום רק הוא יכול ומסוגל תמיד להתחדש. מי שחושב שהוא יודע הכל ויש לו הכל לא יתחדש ולא יקבל דברים חדשים.

נתבונן ונראה כי מולד הלבנה נעשה מתוך שיא החושך, כאשר הלבנה כולה חשוכה. אז מפציע ועולה ומתחדש אורה של הלבנה. כאותה אילת השחר המפציעה מתוך חשכת הלילה של קודם זריחה.

הוא אשר למדנו 'מעטי את עצמך' זה סוד ההתחדשות. כאשר משה ואהרן נמצאים במצרים, ובני ישראל במ"ט שיערי טומאה. חשכת הגלות ממלאת את העולם. זה הזמן בו הקב"ה קורא להם ואומר 'החודש הזה לכם ראש חדשים'. 'הראהו לבנה בחידושה ואמר לו כשהירח מתחדש יהיה לך ראש חודש'.

את הציווי לקדש ראשי חודשים נצטוונו כשהיינו בשיא הטומאה, בשפל המדרגה. זה הוא הזמן שבחר הקב"ה לצוות את עם ישראל על חידוש הלבנה על קידוש החודש. ללמדנו כי מתוך החושך הגדול יתחדש האור הגדול.

ובמדרש רבה: 'רבי ברכיה אמר: הגלגל הזה של עין אין אדם רואה מתוך הלבן שיש בו אלא מתוך השחור. אמר הקב"ה מתוך חשיכה בראתי לך אורה ולאורך אני צריך'. 'רבי לוי בשם רבי יוסי בר אלעאי אמר: דרך ארץ הוא, שיהא הגדול מונה לגדול והקטן מונה לקטן. עישו מונה לחמה, שהיא גדולה ויעקב מונה ללבנה, שהיא קטנה. אמר רב נחמן: והוא סימן טוב'. 'עישו מונה לחמה שהיא גדולה, מה חמה זאת שולטת ביום ואינה שולטת בלילה. כך עישו יש לו חלק בעולם הזה ואין לו חלק לעולם הבא. יעקב מונה ללבנה שהיא קטנה, מה הלבנה הוזה שולטת בלילה וביום כך יעקב יש לו חלק בעולם הזה ובעולם הבא'.

רב נחמן אמר: כל זמן שאורו של גדול קיים אין אורו של קטן מתפרסם. שקע אורו של גדול, מתפרסם אורו של קטן. כך, כל זמן שאורו של עשו קיים אין אורו של יעקב מתפרסם. שקע אורו של עשו מתפרסם אורו של יעקב. הדא הוא דכתיב: 'קומי אורי כי בא אורך כי הנה החשך יכסה ארץ וגו'.

על כך אנו מייחלים, מתפללים ומבקשים מהקב"ה: 'למלאת פגימת הלבנה ולא יהיה בה שום מיעוט ויהי אור הלבנה כאור החמה וכאור שבעת ימי בראשית'. במהרה בימינו אמן.

ויש להוסיף דתליא במה שחקרו האחרונים טובא בגדר איסור יציאה חוץ לתחום, האם איסורו מחמת לתא דמלאכה, או שהוא איסור מסוים בפני עצמו, ונפ"מ אם היוצא חוץ לתחום חשיב חילול שבת ונעשה מומר לכל התורה, וכן נפ"מ אם מותר לצאת ביו"ט לצורך או"י כשאר המלאכות, ועוד הרבה נפקותות לדינא, ויעוין בדברי יחזקאל סי' ז', ובעמודי אור סי' י"ד ובאבי עזרי פכ"ז שבת ה"א, ויעוין לעיל [פט"ו פכ"ה] ובפרשת יתרו [פ"כ פט"ו].

מעתה נראה, דאם איסורו מחמת לתא דמלאכה בזה הדין לדברי האחיעזר דלא מצינו איסור מלאכה בשבת אלא ע"י מעשה, אכן אם איסורו דין מסוים לעצמו שצריך אדם לשובות בשבת במקומו, א"כ י"ל דכל חדושי כמעשה דידיה אסור, וא"כ מדברי המהר"ל דאסור לצאת חוץ לתחום לקבל פני שכינה, מבואר דדין תחומין הוא דין מסוים לעצמו שצריך להיות בתחום שביתתו, ולכן כל שיוצא אף ע"י סגולה הא מיהא אינו בתחום שביתתו, ויש לפלפל.

והנה דנו הפוסקים בדין ברכת האילנות בשבת, אם גזרו שלא לברך שמה יתלוש [סוכה לו:], ובכף החיים או"ח סי' רכ"ו סק"ד הביא לאסור מדין בורר, והוא עפ"י המקובלים שע"י ברכת האילנות

מנהג ברכת והכרזת החודש בשבת שלפני ראש חודש

מקור המנהג

מנהג בכל תפוצות ישראל לברך את החודש בשבת שלפני ראש חודש. מנהג זה מחקר ברמ"א או"ח סימן רפ"ד סעיף ז' שיש מקומות שאין אומרים אב הרחמים בשעה שמברכין את החודש. הלבוש בהלכות ראש חודש סימן תכ"א כתב נוהגין לברך ראש חודש בכל שבת שלפני ראש חודש, והטעם לזה כדי לפרסם ולהודיע לכל העם שידעו באיזה יום יהיה ראש חודש, ואין הטעם משום זכר לקידוש החודש שהרי אין מקדשין החודש קודם ראש חודש. וכן מובא ביראים סימן רנ"ט ו"ל ח"ל "ומה שנהגו העולם להגיד חודש בשבת אין זה קידוש, כי ראש ב"ד אינו בינינו והמצוה הזאת אינה תלויה אלא בראש ב"ד, אבל תקנוהו הראשונים להגיד לעולם ראש חודש ולהזהר בו, ועוד אפילו היה ראש ב"ד אין צריך לקדש עי"ש. (עי"ש בתועפות ראם על היראים אות ג'). בשבלי הללקט בסימן ק"ע כתב ו"ל "וכן מה שמכריזין אותו בשבת שלפני ראש חודש אינו זכר לקידוש החודש שהרי אין מקדשין ראש חודש אלא בזמנו, אלא להשמיע טעם שבביהכ"ס יום קביעת החודש כדי שיוודע לכל אדם, לפי שבימות החול טרודין במלאכתן ואין באין לביהכ"ס והדבר ישתקע ביניהן", ומשמע מדבריו שמעיקר הדין היה צריך להיות ההכרזה בליל ראש חודש גם במצע השבוע ורק מפני שהעם טרודים ומכריזים בשבת. וכן מובא בשער אפרים שער י' סימן ל"ד דבחרו ביום השבת לפי שאז כל הקהל בביהכ"ס. וכן נוהגין לעשות שלום זכר בליל שבת כמובא בהלכות מילה משום שאז האנשים פנויים מלאכה. וכן במחזור ויטרי פיסקא ק"צ כתב שכל ענין של ההכרזה מתי יהיה ר"ח כדי להזכיר הלכות ראש חודש להתפלל מוסף ולבטל נשים ממלאכה.

אולם מדברי הראב"ה הלכות ראש חודש סימן תק"ל משמע שענין הכרזת ראש חודש בשבת הוא זכר לקידוש החודש ח"ל "וידבר וגו' מועדי ה' אשר תקראו" (ויקרא כ"ד), מכאן שראש ב"ד אומר מקדש וכל העם עונים אחריו מקדש מקדש וכמובא בגמ' ר"ה דף כ"ד ע"א, מכאן נהגו שמברכין בבית הכנסת ומכריזין על החודש מי שעשה ניסים ראש חודש ביום פלוני. וכתב בס' זיו המנהגים הלכות ראש חודש דנוהגים בשבעה שש"ח" מכריז את היום בו יחול ראש חודש בעת ברכת החודש הוא לוקח את הס'ת בידו, והאיל וברכת החודש היא במקום ולזכר קידוש החודש שהיה לפנינו ע"י ראש ב"ד, לכן כאשר הש"ח מכריז את יום ר"ח הוא לוקח ס"ת, ובזה כאילו אומר שהוא מכריז על ראש חודש ברשות התורה. במחזור (דפוס זולצבאך) מובא מדוע נוהגים לומר מי שעשה ניסים וגו' דתקנו חז"ל לומר זה במקום קידוש החודש שהיתה מסורה דווקא לסנהדרין גדולה שהיו בקיאים בכל התורה כולה שהיא נקנית מכ"ב אותיות ולכן בנוסח זה יש כ"ב תיבות, וכדי שלא תשתכח מתנה זו שנתן לנו הקב"ה שאין החודש מקדש אלא עפ"י הסנהדרין לכן תקנו לפרסם החודש בביהכ"ס בשבת שהכל מצוין שם. וכתב בס' בשבילי החודש לרמז על הענין שהסנהדרין היו בקיאים בכל התורה. מובא בס' משמרת שלום סימן ל' שנוהגים שהרב מרא דאתרא הוא הש"ח שמברך החודש משום שברכת החודש היא לזכר קידוש החודש שהיה לפנינו ואז ראש ב"ד אומר מקדש וכל העם עונים אחריו מקדש מקדש (עי' רמב"ם פ"ב מהלכות קידוש חודש ה"ח).

עמידה בשעה שמברכין החודש

כתב המג"א בסימן ת"ז ס"ק א' דנוהגים לעמוד בשעה שמברכין את ברכת החודש דקידוש החודש שנעשה בזמן ביהמ"ק צריכים הבי"ד לעמוד ולכן ברכת החודש אע"פ שאינו כקידוש החודש נהגו לעמוד בשעת אמירת ר"ח פלוני יהיה ביום פלוני **דוגמת קידוש החודש שהיה מעומד**, אולם בהגהות רבי עקיבא איגר (שם) כתב להעיר על דברי המג"א ח"ל "בער אנכי ואל ידעתי היכן מציונו דקידוש החודש היה מעומד ואדרבה ברפ"ח דה"ש משמע שהיה מיושב. וכוונתו להקשות דשנינו בר"ה דף כ"ה ע"ב "ראוהו שלשה וכן בי"ד יעמדו השנים ויושיבו מחבריהם אצל היחיד ויעידו בפניהם ויאמרו מקדש מקדש הרי שכתוב "ויושיבו" מחבריהם אצל היחיד ויעידו בפניהם ויאמרו מקדש מקדש", הרי דבי"ד כשהם יושבים אומרים מקדש מקדש. בברכי יוסף יצא להצדיק את דברי המג"א והקדים רפואה למכה בהביאו את דברי הפסיקתא פרשת אמור ח"ל "לכם בעמידה שנאמר מהחל חרמש בקמה כלומר בקומה (לגבי מצות ספירת העומר) וממנו למדים על כל מצוה שנאמר בה "לכם" זה מדרש זה הלכה, ומאחר שכתוב "החודש הזה לכם גם קידוש החודש צריך להיות מעומד (עי' שו"ת משיבת מרדכי או"ח סימן מ"ה ובשו"ת לב יהודה סימן כ"א).

וכתבו האחרונים לפי"ז להסביר שמה שכתוב במשנה בר"ה (שם) ויושיבו מחבריהם אצל היחיד", דמשמע מזה הדמקדשים את החודש יושבים, יש לפרש דרך את העדות מקבילים בישיבה, אבל בעת קידוש החודש עצמו עמדו על רגליהם וכל העם היה עומד עמהם. אולם בשו"ת מטה לוי (ח"ב סימן כ"ז) דחה דברים אלו, דזה כלל גדול בתורה שהדיינים היו יושבים בשעת קידוש החודש. אמנם, צדק בעל המג"א דבכל מעשה בי"ד הדיינים יושבים, אבל העדים עומדים וכן בעלי הדין עומדים, לכל הפחות בשעת גמר דין (עיין תוס' שבועות דף ל'. ד"ה מצוה). לפי"ז בקידוש החודש יש לומר שנתקבלו כל העדים שבאו כדי להרגילם לבוא להעיד ונתאספו כולם לפני הבי"ד בתורת עדות, ולפי"ז מבורר שכולם היו צריכים לעמוד, ולכן כתב המג"א שצריכים לעמוד זכר לקידוש החודש שכולם עמדו מלבד הבי"ד, והרי כל הקהל ששומעים ברכת החודש הם בגדר עדים וצריכים לידע זמן המולד בשעת קידוש החודש, וממילא יש לזה גדר של עדות ולכן צריכים לאומרה בעמידה. בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"א סימן ק"מ) מבאר שכיון שכתוב בגמ' (ר"ה כד) שמתחילין אומר ראש הבי"ד מקדש ואח"כ עונים כל העם מקדש מקדש, ובוודאי העם שנמצא שם במקום מושב הבי"ד לא ישבו אלא עמדו, ולומדים זאת מהפסוק שנאמר: "אשר תקראו אותם", וכיון שעניית העם היתה בעמידה, וגם כיון שהוא מעשה מצוה שצריך לעשותה כהלל ושופר ולולב, לכן אנו מברכים את החודש בעמידה דוגמא להעם שצריכים לומר מקדש מקדש במעומד. וכן כתב בס' משנת יעב"ץ להגר"ב נ"ז זולטי זצ"ל או"ח סימן א' כעין דבריו בתוספת נופך והוא דבגמ' ר"ה כ"ד ע"א מובא ראש ב"ד אומר מקדש והעם עונים אחריו מקדש מקדש והגמ' לומדת זאת מהפסוק "אשר תקראו אותם" קרי ביה אתם, הרי מבואר דקידוש החודש לא היה רק ע"י ב"ד אלא גם ע"י העם שעונים אחריו מקדש מקדש וכתב הטורי אבן בר"ה דכ"ה ע"ב דרך אמירת ראש ב"ד מקדש יש בו תורת גמר דין

ומעכב בקידוש החודש, אבל אמירת כל העם מקדש מקדש נאמר רק מצוה לכתחילה אבל לא מעכב בקידוש החודש, ונראה דרך אמירת בי"ד מקדש היה בישיבה כיון דקידוש משפט כתוב כן כמבואר בר"ה כ"ה ע"ב ואמירת ראש בית דין הוא גמר דין ומובא בגמ' שבועות ד"ל ע"ב בשעת גמר דין דברי הכל דיינין בישיבה ובעלי דינים בעמידה, ולכן אמירת ראש ב"ד מקדש שהוא גמר דין היה בישיבה, אולם מה שכל העם עונים אחריו מקדש מקדש זה היה בעמידה שהרי אין עליהם תורת בי"ד ואין על אמירתם מקדש מקדש תורת גמר דין כמש"כ הטורי אבן הנ"ל, אלא שמצוה בקדה"ח על כל העם לומר מקדש מקדש ולכן זה בעמידה זה מש"כ המג"א דנהגו לעמוד בשעת אמירת ר"ח ביום פלוני דוגמת קידוש החודש שהיה מעומד, ומה שאומרים ר"ח ביום פלוני אין זה מתורת קידוש בי"ד כדברי היראים הנ"ל, אלא מכיון שבקדה"ח היה מצוה על כל העם לומר מקדש מקדש, א"כ אנו אומרים ר"ח ביו פלוני **זכר למצוה שהיה על כל העם לקדש את החודש** וכיון שאמירת מקדש היה בעמידה לכן נהגו לעמוד בשעת אמירת ר"ח ביום פלוני דוגמת קידושו החודש היינו ע"י כל העם שהיה מעומד. ומה דמוכיח רעק"א מגמ' ר"ה דקידוש החודש היה בישיבה, היינו דשם נאמר דבי"ד המקדשים את החודש היה בישיבה שהרי בשעת גמר דין דנים בישיבה וכל העם העונים מקדש מקדש היו בעמידה. (עי' הגהות אדני פז או"ח סימן ת"ז).

האדר"ת זצ"ל בספרו אלה יעמדו ערך "קידוש החודש" כתב בכוונת המג"א עפ"י המבואר דתקיעת שופר צריך להיות מעומד כמובא בשו"ע סימן תקפ"ה והוא מדכתיב "לכם" בשופר "יום תרועה יהיה לכם" ונלמד מספירת העומר שכתוב וסרתם לכם וכתוב שם בקמה היינו בקומה, והרי מבואר בגמ' נדה דף ל"ח ע"א שיפוצא גרים ופירש"י שופר שתוקעין בו בי"ד בקידוש החודש (וכ"כ בערך ערך שופר) א"כ ו"ל דגם אותו התקיעה היה מעומד, ועל שנתקדש החודש על ידי זה קורא לזה המג"א שקידוש החודש היה מעומד. עכ"ל. אולם הערוך לנר בנדה תמה מהיכן לוקחים שתקעו בעת קידוש החודש, הלא מה שנאמר בתורה תקעו בחודש שופר זהו דרש על ראש השנה כמובא בר"ה, דף ח' ע"א, אולם מציין שבמדרש נתחומא פרשת מטות סימן ב' כתב ח"ל "השבת מתקדשת בחצוצרת וכן ראשי חדשים והמועדות שכן הוא אומר (וביום שמחתכם ובראשי חדשיכם" (במדבר י') עכ"ל. הרי משמע קצת שראש חודש מתקדש בכניסתו ע"י תקיעות וע"י בערוך לנר בר"ה ד"ח ע"ב שמביא את קושיית הפני יהושע למה צריך ללמוד מבכסה ליום חגנו שבראש השנה תוקעים בשופר הרי כתוב בתחילת הפסוק תקעו בחודש שופר והרי תקיעת שופר לא היה אלא בראש השנה?, ומתוך עפ"י דברי רש"י ותוס' בנדה שגם בראש חודש תקעו וא"כ הפסוק תקעו בחודש שופר מדובר על ראש חודש ועל כן צריך ללמוד מבכסה.

צריך עיון המשך

מברר ניצוצי הקדושה מן הצומח, [ואיני ראוי להאריך בזה ולא הגעתי למידה הזאת בתורת החי", ועי"כ יראתי פן אכשל בדברי החת"ס באו"ח סי' נ"א שכל המערב דברי קבלה עם ההלכות הפסוקות חייב משום לא תזרע כרמך כלאים].

ויעוין בקה"י סי' ס"ה מהביא הירושלמי שבת [פ"א ה"ג] [ופט"ז ה"ז] ובחגיגה [פ"ב ה"א] דנפלה דליקה בגדישו של ר' יודן בשבת, ופרס טליתו העליון על הגדיש וברחה האש, הרי משמע דמותר לכבות דליקה בדרך סגולה, ואפשר שיש להקל באיסור כיבוי כשאנו ע"מ להבעיר דהויא מלאכה שאין צריכה לגופה.

והנה בהלכות קטנות ח"ב סי' צ"ה כתב דההורג את חבריו ע"י שם או כישור חייב משום רציחה, ומשום דבדיבורו איתעביד מעשה, ובקה"י ב"ק סי' מ"ה העיר מכמה דוכתי דההורג ע"י דבר סגולי אינו רוצח, ותירץ דחלוק ההורג ע"י שם וכישוף שהוא נחשב רוצח באשר שם זה בכוחו להמית, ונמצא כהורג בחרב חדה סגולי, משא"כ במקלל וכדומה שאין הקללה עצמה ממיתה, אלא שגורם שיהרג בידי שמים, דאי"ז רוצח.

ואשר יראה בכל זה לחקור טובא ולחלק בין מלאכות אשר עיקר איסורם הוא לאשוויי תוצאת המלאכה, לבין מלאכות אשר יסוד איסורם גוף מעשה המלאכה, והוא דכל מלאכה שיסודה לבל תעשה תוצאת המלאכה, א"כ אף שעושה ע"י סגולה מ"מ מעשיו גרמו לתוצאת המעשה, ומאחר שהוא בעל המעשה חייב דבדיבוריה איתעביד מעשה, אך בהמלאכות אשר יסודם לבל יעשה מעשה המלאכה, י"ל דע"י לחש וסגולה אי"ז נחשב כעושה מעשה.

והנה נחלקו האחרונים בגדר מלאכת בישול, דדעת הרש"ש בשבת עג. דהמניח קדירה על האש ונתבשלה אחר השבת חייב, אכן דעת המנח"ח מצוה רצ"ח סקט"ו והאגלי טל זורע סעיף ב' שהוא פטור, וי"ל שנחלקו אם האיסור הוא מעשה הבישול [שהביא לידי בישול] או תוצאת הבישול, ולענין קתיבה יעוין בצ"פ השלמה [ע' 12] שחקר, ומעתה יל"ד עד"ז בכל המלאכות שעשאן בדרך סגולה, והארכתי בפרשת משפטים [פכ"ב פ"ה].

הנושאים הבאים:

בשלח- סמיכת גאולה לתפלה,
ויראו העם את ה' ויאמינו בה' (יד לא), רבינו יונה ברכות ד' ע"א.

יתרו- קידוש במקום סעודה,

זכור את יום השבת לקדשו (כ ח),

זכרוהו על היין (פסחים ק"ו א, וברשב"ם פסחים ק ב).

הפרשה המחנה

פניני חינוך בפרשיות התורה

הרב שלמה רזנשטיין

בא גליון 89

בא אל פרעה

הקב"ה הולך איתנו

שליחותו של משה לפרעה הייתה ללא ספק דוגמא מוחשית לנאמנות מוחלטת לציווי של ד', המדרש מביא את השתמטותם של הזקנים כאשר הלכו יחד עם משה ואהרן לשליחות הראשונה לפרעה.

ואכן, התמיהה על פניו בדרך הטבע לא היתה על הזקנים שנשמטו בזה אחר זה בסימטאות מצרים ולא אבו ללכת עם משה לפרעה, אלא על משה ואהרן שמגיעים לשליט הגדול פרעה שהיה ראש הממלכה העשירה והחזקה בעולם שפירנסה את העולם כולו ודאגה לאספקת התבואה לכל העולם.

ומה בפניהם? האחד מהם כבד פה ולשון, והשני אחיו הגדול, והוא מספר שאחיו כבד הפה ראה אש בוערת במדבר בתוך שיח נמוך והוא שמע קול שמדבר אליו ואומר לו שילך אל פרעה ויאמר לו לשחרר את כל שבט העבדים שעמל לבנות לו את מצרים.

מי היה יוצא לשליחות מסוג זה?

כדי לשכנע את פרעה, מוסיף משה ואומר "יש לי אות" חורק את המקל שנהפך לתנין – ומופת זה מגוחך בעיני פרעה כי מצרים מלאה כשפים הייתה וכל ילד קטן היה יודע לבצע בכישוף את הפיכת המטה לתנין.

אולם משה רבינו אינו שואל שאלות, הוא הולך בכוח האמונה הגדולה במשלח ועושה את אשר ציווה עליו ד' ללא מורא ופחד – ללא מחשבה האם ייראה מגוחך בעיני פרעה בעקבות שליחות זו, כי את דבר ד' הוא עושה.

רבים תמהו על מילות הפסוק שבתחילת פרשתינו 'בא אל פרעה' ולא נאמר 'לך אל פרעה', וביאורו, שהקב"ה מרגיע כביכול את משה לקראת השליחות הקשה אל מלך מצרים ואומר לו בוא איתי, ושנינו יחד נלך אל פרעה. כי לעולם אין פורשים ממחיצתו של ה' יתברך ואי אפשר לו לאדם להתרחק מן הבורא, שהרי מלא כל הארץ כבודו, ולכן, אומר הקב"ה למשה בא איתי אל פרעה, והנני אתך בכל אשר תלך.

^ ^ ^

כי אני הכבדתי את לבי

שלא נצטרך לחתור חתירה

לכל אדם יש 'נפילות', חיינו רצופים במלחמה תמידית, בכל יום ובכל רגע אנו נתונים להתמודדות, הנפש הבהמית מושכת אותנו לצד הרע ואילו הנפש האלוקית מושכת אותנו לצד הרוחני. מאבק בלתי פוסק שמשאיר אותנו 'לא מושלמים' לכל אורך המסע הגדול – מסע החיים.

לצד המאבק, אנו מצטיידים כל העת בכלים רוחניים שיסייעו לנו בהתמודדויות, מחזקים את הערכים שעליהם גדלנו, וכפי שעשו בעבורינו הורינו ומחנכינו, אנו מעבירים ומנחילים לילדינו את הערכים הרוחניים, ואנו עושים זאת באמצעים שונים, בסיפורים גדולים, בהמחשה, בדיבור, במעשה, בדוגמא אישית, בהתקשרות לגדולי ישראל, בתפילה מתמדת, בלימוד התורה שמאיר את פניות נשמתנו כי מאור שבה מחזירו למוטב.

אנו מציידים את עצמינו בכל כלי הנשק כדי לעמוד איתנים ברגעי ההתמודדות, ולמרות זאת אנו נכשלים פה ושם, ומצד שני עושים הכל כדי להיחלץ כל העת במבט למעלה, כדי לא ליפול לשאול תחתית, כדי להחזיק את הראש מעל פני המים, להתרומם ולהתעלות.

וכל העת אנו מתפללים, שלא ניפול ח"ו למקום כה נמוך – שיהיה קשה לעלות ממנו.

ידועה שיטת הרמב"ם, שהקב"ה נטל מפרעה את כוח התשובה וכך הוא מביא בהלכות תשובה "ואפשר שיחטא אדם חטא גדול או חטאים רבים, עד שיתן הדין לפני דיין האמת שיהא הפרעון מזה החוטא על חטאים אלו שעשה ברצונו ומדעתו – שמונעין ממנו התשובה ואין מניחין לו רשות לשוב מרשעו, כדי שימות ויאבד בחטאו שיעשה וכו'. לפיכך כתוב בתורה ואני אחזק את לב פרעה, לפי שחטא מעצמו תחלה והרע לישראל הגרים בארצו, שנאמר הבה נתחכמה לו, נתן הדין למנוע התשובה ממנו עד שנפרע ממנו."

פרעה הגיע למצב שבו הקב"ה נעל את שיערי התשובה בפניו ומנע ממנו לשוב בתשובה, ולאורך הדורות דנו רבים בדבריו ומשמעותם, מדוע חטאו של פרעה היה כה גדול עד שהקב"ה מנע ממנו לעשות תשובה.

מנגד, אנו רואים את מנשה בנו של חזקיהו המלך, מנשה היה חוטא ומחטיא את הרבים, לא היה כמותו שהחטיא את עם ישראל ועבר על התורה, עבד את כל סוגי הע"ז העביר את בנו באש לע"ז, בנה את מזבחות האלילים שהרס אביו והכל עשה להכעיס את ד' "אשר עשה מנשה מלך יהודה התועבות האלה הרע מכל אשר עשו האמורים אשר לפניו"...

מנשה נענש על ידי הקב"ה וכמבואר בחז"ל "דוד של נחושת עשו לו ונתנו אותו בתוכו והיו מסיקין תחתיו, כיוון שראה שצרתו צרה, לא הניח עבודה זרה בעולם שלא הזכירה. כיוון שלא הועיל לו כלום, אמר: "זכור אני שהיה אבי מקריא אותי: 'בצר לך ומצאוך... לא ירפך ולא ישחיתך'" (דברים ד, ל) הרי אני קורא אותו... והיו מלאכי השרת מסתמין את החלונות, שלא תעלה תפילתו של מנשה לפני הקדוש ברוך הוא, והיו מלאכי השרת אומרים: 'אדם שהעמיד צלם בהיכל, אתה מקבלו בתשובה?' אמר להם: 'אם איני מקבלו בתשובה הרי אני נועל דלת לפני כל בעלי תשובה, חתר לו חתירה מתחת לכסא הכבוד וקיבלו וישיבהו ירושלים למלכותו'.

הרי לנו דרגה מיוחדת ונדירה שיש לשב בתשובה גם לאחר הנפילה הגדולה ביותר, וההבדל שבין פרעה למנשה מתבאר, שפרעה לא קיבל מעולם את מרותו של בורא העולם בהכרה עמוקה ורצה להשאיר את אחיזתו – לכו רק הגברים, לכו לשלושה ימים וכדו', השאירו את צאנכם ובקרכם וכו', אך מנשה הגיע למצב שבו הוא נואש מכל אלילי העולם ולנקודה של בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבך עד ד' אלקיך ושמעת בקלו, כי קל רחום ד' אלקיך לא ירפך ולא ישחיתך ולא ישפך את ברית אבותיך אשר נשבע להם. וגם לזאת נדרשת חתירה מיוחדת שחתר הקב"ה מתחת כסא הכבוד כדי לקבל תשובה מאדם כזה.

ומה עלינו לבקש, ומה עלינו לעשות, לא להגיע למצב של נפילה כה נמוכה שיהיה עלינו צורך להגיע למצב שיהיה לנו צורך בו בתשובה של חתירה מתחת כסא הכבוד, וח"ו לא להגיע למצב של נפילה בדרגה של פרעה שיש בה כדי למנוע ח"ו כלל את התשובה.

^ ^ ^

אין גם וגם....

יש הנוקטים בשיטה של גם וגם.... גם מחוברים לתורה ולרוחניות, וגם מחוברים להבלי העולם. אור וחושך משמשים בערבוביה - כשיטת עבודה.

משה רבינו מסרב לכל הצעת פשרה של פרעה, הוא אינו מעוניין לשמוע על גאולה חלקית רק הגברים, או רק שלושה ימים, גם מקננו ילך עמנו לא תשאיר פרסה!

משה רבינו נחרץ, כולם ילכו, אנשים נשים וטף, בנערנו ובזקנינו בצאננו ובבקרנו ולא תשאיר במצרים פרסה.

כי פרעה בדרכו של היצר הרע רוצה להשאיר איזשהי אחיזה בעם ישראל, אולם בדיוק בשל כך משה רבינו מבהיר כי היציאה ממצרים, ההתנתקות מ'פרעה', ההתנתקות מהיצר הרע, אינה אפשרית כל זמן שיש לו אחיזה בנו, כדי להיגאל וכדי לקבל את התורה יש צורך במאה אחוז של ניתוק מפרעה.

אין גם וגם.

^ ^ ^

ולמען תספר באזני בנך ובן בנך

סיפור שיש לו התחלה וסוף

לעיתים אני שומע מחנכים מספרים לתלמידים סיפורי מופת מפעיימים על צדיקי הדורות שעשו אותות ומופתים, ורגיל הייתי לומר למחנכים, טרם תספרו סיפור לתלמידים, הבה נחשוב יחד מה המסר שאותו אתם רוצים להעביר בסיפור זה, מה אמור לעשות מחר בבוקר התלמיד השומע את הסיפור ומתפעל ממנו. איזה מעשה הוא יעשה אחרת או איזה מעשה נוסף הוא יוסיף לעשות בעקבות התפעלותו מהסיפור.

יש מקום - פה ושם - לסיפורים מסוג זה על דרגה גבוהה מאד, כדי שייבנו התלמידים ויפנימו שיכול אדם בן אנוש להגיע לדרגות גבוהות ועליונות. אך עיקר הסיפורים צריך שיהיו עם מסר חינוכי מעשי בתורה, במידות טובות, ביראת שמים, ולא סיפורים שיש להם התחלה טובה ואמצע מצוין אבל אין להם סוף, דהיינו הילד אינו מבין בסופו של הסיפור מה רוצים ממנו, מה עליו לעשות, האם יעלה הוא על עגלה ויקח עגלון גוי ויחכה שתהיה לו קפיצת הדרך? וכדו'

החל מפרשה זו אנו מוצאים שוב ושוב תכלית ברורה בתהליך יציאת עם ישראל מארץ מצרים באותות ומופתים - למען תספר באזני בנך ובן בנך, והגדת לבנך, והיה כי ישאלך בנך, וכו' כל סוגי הבנים, כל סוגי השאלות וכל סוגי התשובות.

התכלית היא לספר לדורות הבאים, מה לספר? כיצד הוציא הקב"ה את ישראל מארץ מצרים, ומדוע? כדי שגיעו להר סיני ויקבלו את התורה.

יש לסיפור יציאת מצרים התחלה, אמצע, וסוף - עם מסר ברור, אין תכלית לאמצע בלי הסוף, אין תכלית לסיפור ללא שנביא את המסר ואת התכלית של הסיפור. האותות והמופתים של יציאת מצרים ללא קבלת התורה, דומה למי שלבש בגד יפה ובסופו של דבר לא הלך לחתונה.

תכלית הכל, קבלת התורה, נעשה ונשמע, להיות העם הנבחר, וההתייצבות בתחתית ההר כאיש אחד בלב אחד.

^ ^ ^

ולמען תספר באזני בנך ובן בנך

יש לנו סיפור

הסיפור הוא ללא ספק כלי חינוכי משמעותי שיש לעשות בו שימושים רבים בתהליכי החינוך החל מגיל קטן ולאורך שנים רבות. לכל גיל יש את מרכיבי החינוך שהסיפור מסייע להם ותורם להעצמת התהליך.

החל מהסיפורים הפשוטים לקטנטנים שנועדו להקנות מושגי יסוד של גודל וקטן ועגול ומרובע, צבעים ומספרים, הקניית השפה, פיתוח ההבנה וכו', הסיפורים של פרשת השבוע של תינוקות של בית רבן בבית תלמודם וכמובן לאחר מכן בפני המשפחה בשולחן השבת, ובהמשך הסיפורים עם מוסר ההשכל הגדול על גדולי הדורות, על הדרך לצלוח התמודדויות, תיקון המידות, שלימות האדם והמעשה, וצמיחה מופלאה בתורה וביראת שמים.

יש סיפור נוסף, שעלינו לשזור לאורך שנות חינוך הילדים, מדובר על 'סיפור בהמשכים', זה הוא הסיפור של עם ישראל, של המשפחה היהודית, ושל המשפחה שלנו.

לסיפור זה יש משקל משמעותי מאד בחיבור של הילד לדרך שבה אנו רוצים שיצמד, בשימור התא המשפחתי ובשימור המסורת שנהגה בה המשפחה.

יש לנו סיפור, אנחנו חלק מסיפור ארוך, לא הגענו לכאן סתם כך, ולא סתם כך אנו עושים את אשר אנו עושים. סיפור של עם, סיפור של משפחה. זה מחבר, זה מאחד, זה מלכד, זה קושר זה תומך ומסייע לכל מה שאנו מייצגים ועושים.

^ ^ ^

בנערנו ובזקנינו נכיר בכזינו ובכנותנו

חינוך למתיקות התורה

על חזקיהו אמרו חז"ל שהרביץ תורה בישראל באופן נפלא, בדקו מדן ועד באר שבע, ולא מצאו עם הארץ, מגבת ועד אנטיפרס, ולא מצאו תינוק ותינוקת, איש ואשה, שלא היו בקיאים בהלכות טומאה וטהרה.

ואילו בנו מנשה, העמיד צלם בהיכל, ואיך תיתכן ירידת הדורות גדולה כזו?

וביאר זאת רבי חיים שמואלביץ זצ"ל, כי מבואר שם בגמרא, איך הצליח חזקיהו לעשות כדבר הגדול הזה, מה עשה, נעץ חרב על פתח בית המדרש ואמר, כל מי שאינו עוסק בתורה ידקר בחרב זו. ואכן, זו היתה גם סיבת הנפילה, כי אי אפשר לחנך את צעירי הצאן להימשך לתורה ומצוות בכפייה, אלא מתוך אהבה ורחמים, לתת לילדים ולצעירים את הרגשת מתיקות התורה וקיום המצוות, כי בדרך אחרת - אין לו קיום!!!

^ ^ ^

בנערנו ובזקנינו נכיר בכזינו ובכנותנו

טהרת תינוקות של בית רבן

הרה"צ רבי אשר רבינסקי זצ"ל מתלמידי הישיבה דראדין סיפר, שבעודו מתגורר בחו"ל הקים ת"ת עוד בחיי החפץ חיים ולאחר תקופת מה נקלע המוסד למצוקה כספית גדולה בעידן הימים ההם והחליט ליטול בידו מחוסר ברירה מקל נדודים להתנדפק על דלתות נדיבים.

קודם צאתו למגביתו נכנס אל הקודש פנימה לרבו הח"ח ושאלו מה הוא יכול לומר לנדיבים כדי שישתכנעו להרים תרומתם לת"ת. נענה מרן הח"ח ואמר לו, תאמר להם כי הנה אנחנו הרי עדים לירידת הדורות הגדולה שיש מדור לדור באופן מבהיל מתנאים לאמוראים ומהם לרבנן סבוראי גאונים ראשונים אחרונים והירידה עד לדורנו היא לאין שיעור וכאמרם ז"ל אם ראשונים כמלאכים אנו כבני אדם וכו'.

אבל - אמר הח"ח - תאמר להם שבדבר אחד ויחיד אין ירידת הדורות והוא נשאר כבימים ראשונים וקדמונים והוא תינוקות של בית רבן, אותו הבל פיהם של תינוקות אלו שלא טעמו טעם חטא נשאר הבל פה זך וטהור כמו זה של התשב"ר בימים קדמונים, ובפרט זה לא היו הימים הראשונים טובים מאלה."

תתארו לעצמכם נדיבים", אמר הח"ח לר' אשר, שיגיד להם: "תתארו לעצמכם, שאתם מרימים תרומתכם לחיידר בו לומדים אביי ורבא בילדותם, בהבל פיהן של תשב"ר שלא טעמו טעם חטא !!!

^ ^ ^

פנינים משולחן רבינו הגאון

רבי אברהם מנחובסקי זללה"ה

בא תשפ"ב ♦ גליון תס"א

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת אסתר הדסה ע"ה בת הר"ר רפאל יונה זצ"ל

תשביתו

אך ביום הראשון תשביתו שאר מכתביכם וגו' (וי"ב ט"ו)

הנה מבואר בסוגיא במכות (ט"ז א') דאין לוקין על לאו הניתק לעשה, אמנם אם ביטל העשה, לוקה על הלאו. [למאן דאמר ביטלו ולא ביטלו]. ואמר רבי יוחנן דלא משכחת לה בלאו הניתק לעשה שיבטל העשה וממילא ילקה על הלאו אלא רק בזאת ועוד אחרת, והיינו בשילוח הקן ופאה. [בשילוח הקן בהרג האם, ובחלה באכל העיסה].

ותיקשי דהרי משכחת לה גם לענין חמץ, דהנה כתבו תוספות בפסחים (כ"ט ב' ד"ה רבאשי) דאע"פ שעבר על הלאו תעשה דבל יראה על ידי מעשה, כגון שקנה או חימץ בידים, מכל מקום אינו לוקה מכיון דניתק לעשה דתשביתו.

מעתה תיקשי דהרי משכחת לה בכמה גווני שיבטל העשה דתשביתו, ואע"פ דקיימא לן השבתתו בכל דבר, ואם כן בזה שישביתנו מן העולם, זה עצם קיום התשביתו, מכל מקום משכחת לה בכמה גווני דליכא קיום דתשביתו.

א. מצוה הבאה בעבירה

חדא, הקשה בעונג יום טוב (סי' ל') שאם חימץ או קנה חמץ בפסח, ואחר כך שרף החמץ בשבת או ביום טוב [אם לא שייך מתוך], הוה מצוה הבאה בעבירה ולא קיים העשה דתשביתו, נמצא דביטל העשה.

א. לדעת הריב"א

הנה יש לדון ליישב, דבשורף ביום טוב, הטעם דהעשה דתשביתו אינו דוחה הלא תעשה דמלאכת יום טוב, היינו מכיון דבמלאכת יום טוב איכא לא תעשה ועשה, ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה. [משא"כ בשבת דבלאו הכי אינו דוחה מכיון דאין עשה דוחה לא תעשה שיש בה כרת].

מעתה לדעת הריב"א (מובא בתוספות בחולין קמ"א א' ד"ה לא) דהא דעשה אינו דוחה לא תעשה ועשה, היינו דעשה אינו דוחה העשה, אבל עכ"פ העשה דחי הלאו, והלאו הוה כמאן דליתיה ואין לוקין עליו.

אם כן שפיר יש לומר דאע"פ דאין לשורף ביום טוב, דמאי אולמיה האי עשה מהאי עשה, מכל מקום אם שורף לא הוה מצוה הבאה בעבירה דלא עבר על לא תעשה ולא לקי.

ב. קם ליה בדבריה מיניה

תו יש ליישב, דבשורף חמץ בשבת, הרי קיימא לן דבשבת יש קם ליה בדבריה מיניה, נמצא דלא ילקה על הלא תעשה.

וכי תימא דאירי בלא התראה, וכשיטת רבי יוחנן (כתובות ל"ה א') דחייבי מלקות שוגגין חייבי מלקות, הא בלאו הכי חזינן דאמרין בגמרא (שם) דבאנוסה לא משכחת לה ביטלו בקטלה משום דאינו לוקה מחמת קם ליה בדבריה מיניה, ותיקשי הרי משכחת לה בלא התראה. ובאמת הקשה כן הגרע"א בגליון הש"ס (שם).

ג. דמי לקורע בשבת

אך בלאו הכי לא קשיא, דבפשוטו עשיית מלאכה בשבת לא משוי

מצוה הבאה בעבירה וכמו דחזינן בקורע בשבת.

דהנה אמרינן בגמרא שבת (ק"ה ב') הקורע באבלו ועל מתו, אע"פ שחילל את השבת דחייב משום מלאכת קורע, מכל מקום יצא ידי מצות קריעה. ופריך בירושלמי (שבת פרק האורג ה"ג) אמאי יצא ידי קריעה, הרי הוה כמו מצה גזולה שאין יוצאין בה בפסח מכיון דהוה מצוה הבאה בעבירה. ותיקשי בירושלמי, דהתם הוה גופה עבירה, [דהיינו דיש חפץ גזול], משא"כ הכא הוה עבר עבירה. [והובא בטור יו"ד סי' ש"מ סעי' כ"ח, ובבית יוסף שם].

ופירש הגרע"א (קמא סי' קע"ד) דברי הירושלמי, דכל היכא דאין החפץ עבירה אלא האדם עבר עבירה, לא חשיב מצוה הבאה בעבירה. ומשום הכי כתב דבמילה שלא בזמנה בשבת, קיים מצות מילה, ולא אמרינן דהוה מצוה הבאה בעבירה. [ועיין בעונג יום טוב סי' ט' שדן בהא ירושלמי].

ב. לא כוון להמצוה

תו תיקשי, בשרף החמץ וכוון שלא לקיים המצוה דתשביתו, אינו מקיים המצוה, נמצא דמשכחת לה שביטל העשה דתשביתו. אך תליא בפלוגתא תנאי אם מצוות צריכות כוונה, אך בכוונה הפכית לכולי עלמא מהני ולא יצא.

ויש לומר דמכל מקום הלא תעשה מתנתק, דנעשה הכא המצוה כצורתו. ובזה יש ליישב נמי לענין מצוה הבאה בעבירה. נוצרך לעיין בקונטרס י"ח דבר על תשובות חידושי הר"ם.

ג. מיעד החמץ לפחות מכזית

תו תיקשי דמשכחת לה ביטלו, בקנה או חימץ כזית חמץ, ואחר כך מיעד הכזית חמץ ונעשה לפחות מכזית, דאז הוה פחות מכשיעור וליכא מצוה דתשביתו.

א. לצרף עוד כזית

הנה יש לדון דעדיין לא ביטל התשביתו, דאולי שייך שיחזור וינפנחה, אך בפשוטו לא שייך.

תו יש לומר דהרי יכול לצרף עוד כזית חמץ, ובשורף כזית ורבע חמץ יקיים תשביתו גם בהרבע כזית. אך תיקשי דמשכחת לה במיעד החמץ ושרפו.

ב. תשביתו בפחות מכזית

הנה לומר דמקיים תשביתו בפחות מכזית הוה חידושא. אך בתשובות הגרע"א (קמא סי' רי"ח) דן בהיה לו כזית ונשאר פחות מכזית, אם חייב להשבית השאר, והביא שהוא בעיא דירושלמי בפסחים (פרק ג' הלכה ב'), והשתא לפי זה ניחא קושיין להאי גיסא דירושלמי דחייב, דאין כאן ביטול דאכתי חייב להשבית פחות מכזית.

ג. מצא בפסח פחות מכזית

הנה איכא דסברי דהמוצא חמץ ביום טוב אף שלא ביטלו לא ישרפנו, ויש אומרים (עיין מגן אברהם סי' תמ"ו ס"ק ב') דהיינו מפאת דמשהה על מנת לבערו ובל יראה ניתק לעשה ולכן אינו עובר כשמבערו לבסוף מעתה במצא פחות מכזית מאי איכא למימר, כד נימא

דבפחות מכזית עובר בבל יראה משום חצי שיעור, אבל ליכא עשה דתשבתו, נמצא שיהא חייב לסלקו מרשותו שלא יעבור על בל יראה.

ד. מכרו לנכרי

בנודע ביהודה (תניינא אוריח סי' צ"א) הקשה שמשכחת לה ביטלו, בחמץ שמכרו או נתנו לגוי ועכשיו אינו יכול לקיים ההשבתה.

ותירץ בנודע ביהודה דבזה עדיין לא נתבטל העשה, דאם המץ עדיין בעין ביד נכרי, הא יכול לקנות ממנו לקיים העשה דתשבתו, ואם אין הנכרי רוצה להחזיר לו או שהנכרי אכלו או שרפו, בזה הוא לא עבד מעשה וביטול העשה נעשה על ידי הנכרי, ואם כן לא שייך ביטול עשה דתשבתו בידיים גבי לאו דבל יראה. [והרי למאן דאמר ביטול ולא ביטלו אינו לוקה על הלאו אלא אם מבטל העשה בידיים].

ה. יחדה לשיבה

תו תיקשי ביחדה לשיבה, דהנה איתא במשנה בפסחים (מ"ה ב') בכופת שאור שיחדה לשיבה בטלה, ואם כן תיקשי דמשכחת לה ביטלו, בחימץ או קנה שאור ואחר כך ייחדה לשיבה, דהשתא שוב אינו יכול לקיים עשה דתשבתו דלא חשיב חמץ.

ויש לומר דיכול לחזור בו מהיחוד ושוב יחשב חמץ ויקיים תשבתו. אמנם בחזון איש (אוריח סי' קכ"ד לדף מ"ה ב') דן דפקע שם חמץ.

אלא יש לומר דבאמת קיים תשבתו, דעצם היחוד חשיב תשבתו, דהרי מבטלה.

ו. קיבל פקדון מנכרי

תו תיקשי דמשכחת לה בקיבל פקדון חמץ מנכרי באחריות, דעובר בבל יראה וחייב בתשבתו, ואם יחזיר הפקדון לנכרי ויבטל האחריות הרי ביטל העשה דתשבתו. וכך הקשה בעונג יום טוב (סי' ל').

ויש לומר דיכול לקחת הפקדון בחזרה באחריות. אך צריך עיון דיש לומר דהוה כקנה חמץ אחר, והרי זה כביעור החמץ בשנה הבאה דלא יועיל לנתק הבל יראה דהשנה הקודמת. ויש לחלק דמכל מקום הכא חשיב תשבתו.

ז. אודיתא

הנה תיקשי דמשכחת לה ביטלו, בעשה אודיתא על החמץ, והיינו שאומר שמכר החמץ קודם פסח לנכרי, [או שהפקיר, דיש לומר דמהני אודיתא גם להפקר], דהרי חמץ הוה שלו ויכול להודות עליו, ונמצא דהחמץ שייך להנכרי וביטל העשה דתשבתו.

א. האם חמץ הוה שלו

הנה יש לדון דהרי חמץ הוה איסור הנאה, ואם איסורי הנאה חשיב שאינו שלו, אם כן לא מהני בזה אודיתא.

דהנה דן בקצות החושן (סי' תיו סק"ב) באיסורי הנאה מי אמרינן דלא הוה שלו כלל, או דילמא הוה שלו אלא שאינו יכול להקנותם כיון דחשיבי אינו ברשותו. והעלה בקצות החושן דאע"פ דהוה אינו ברשותו מכל מקום הוה שלו. והוכיח כך מגמרא בבא קמא (צ"ב ב'). ואם כן אכתי תיקשי דמהני אודיתא.

אך איכא דסברי דאיסורי הנאה לאו שלו כלל, עיין בחתם סופר (שו"ת חו"מ סי' קס"ה) ובחזון איש (בי"ק סי' ג' סעי' ט"ז). [דהרי דחו ראיית הקצות החושן, דתירצו הא דבדנו דיני נפשות חייב לשלם, מפאת דשור הנסקל הוי אכתי כשומר עליו דיש לו בו זכות מצוה. ויש לעיין מתוספתא (בי"ק פ"ה ה"ג) דאם הויק לאחר שנגמר דינו פטורים הבעלים].

ב. האם מהני באינו ברשותו

תו יש לדון דמכיון דחמץ בפסח אסור בהנאה וחשיב אינו ברשותו, אם כן נימא דלא מהני אודיתא בדבר שאינו ברשותו. אמנם מצאנו פלוגתא אם מהני אודיתא גם בדבר שאינו ברשותו.

דהנה אמרינן בגמרא בבא בתרא (מ"ג א') בספר תורה שנגנב, כיון דשייך לכל בני העיר, אין בני העיר יכולים להעיד על הגניבה כיון דנוגעים בעדותם. ומקשינן בגמרא דתרי מינייהו ליסלקו,

והיינו דיקנו את חלקם לאחרים ועל ידי זה יוכלו להעיד.

והקשה הגרע"א (גליון הש"ס שם) הא הספר תורה הוה ביד הגנב, ואין אדם יכול למכור דבר שאינו ברשותו, ואם כן לא מהני מכירתם.

ותירץ הגרע"א (נח"י שם) דמקנה לגזלן עצמו מדין זכין לאדם.

ובחזון איש (בבא קמא סי' י"ח סק"ו) תירץ דמהני מדין אודיתא, דהרי מהני הודאה גם בדבר שאינו ברשותו, דהודאה אינו קנין אלא הוה כח לדון על פי תוצאת הודאתו, כל שאינו חב לאחרים אלא לעצמו, וממילא קובע הדין כל התוצאות כפי הודאתו.

ומביא החזון איש דכן מבואר בהדיא ביד רמ"ה (בבא בתרא קמ"ט א') דמהני אודיתא אפילו בדבר שאינו ברשותו. אבל אייתי דבקצות החושן (סי' קצ"ד סק"ד) מבואר דלא מהני בדבר שאינו ברשותו.

[אמנם עיין ביד רמ"ה בריש בבא בתרא (ג' א' בסוגיא דקנין דברים) דמשמע דאודיתא לא מפאת נאמנות, דקאמר התם דבהקנה דרך הודאה חייל קנינו].

ג. אין דעה שסובר כב' הקדמות

מעתה אם נימא כב' הקדמות הנ"ל, חדא, דאיסורי הנאה חשיב שלו, ושנית, דמהני אודיתא בדבר שאינו ברשותו, אם כן תיקשי קושיא הנ"ל דעל די אודיתא משכחת לה ביטלו ויהא מלקות על בל יראה.

ויש לדון ליישב, דאין דעה אחד שסובר כב' הקדמות הנ"ל, דהרי החזון איש דסבירא ליה דאודיתא מהני בדבר שאינו ברשותו, יש לומר דסובר דאיסורי הנאה אינם שלו, [דהרי אזיל לשיטתו דלא תירץ הך דבבא קמא צ"ב כקצות החושן], משא"כ הקצות החושן דסבירא ליה דהוי שלו, סובר דלא מהני אודיתא באינו ברשותו.

[ובקצות החושן הביא קמאי דאיסורי הנאה הוי שלו. ויש לבאר לדידהו דסברי דאודיתא רק מפאת הודאת בעל דין ולא מהני באינו רשותו, כמו דאייתי באמרי בינה (דיני הלאה סי' ט"ז)].

ד. יתחייב בתשבתו לאחר האודיתא

תו יש לדון ליישב, דיתחייב בתשבתו גם לאחר האודיתא, כמו במוציא מרשותו, שביאר בשאגת אריה (סי' פ"ג - פ"ד) דלדעת רמב"ן והגאונים דבל יראה ותשבתו הוה רק בביתו, אם היה לאחר חצות בביתו, אף אם יוציאנו אכתי חייב תשבתו, דחייב שהיה לא פקע. הלכך לר' יהודה בשריפה ולחכמים בכל דבר, ואם אין לו עצים לר' יהודה לא יעשה מידי כיון דבל יראה ליכא.

עוד יש לומר דאודיתא גופא מנתק הלא תעשה, וכמו לר' יוסי הגלילי שחמץ בפסח מותר בהנאה אם יפקיר בתוך הפסח, או שיקבור לר' יהודה דמצותו בשריפה.

מוצא חמץ בביתו

הנה איתא בגמרא פסחים (ו"א') המוצא חמץ בביתו ביום טוב, כופה עליו כלי. וכך קיימא לן בשולחן ערוך (סי' תמ"ז סעי' א').

וביאר ברמ"א דטעמא דהרי אסור לטלטלו ולשורפו ביום טוב, נמצא דאינו יכול אלא לכפות עליו כלי.

ולדעת הרבה קמאי (ע' משנה ברורה שם ס"ק ו' דרך סתימת השולחן ערוך) איירי אפילו בחמץ שלא ביטלו, כגון שנתחמץ ביום טוב דאי אפשר לבטלו, דאע"פ דעובר על לאו דבל יראה, אפילו הכי אסור לשורפו ביום טוב, ואין תקנה רק בכפיית כלי. נמצא דעובר בבל יראה, אבל אין לו תקנה להינצל מהאיסור.

ולאור האמור תיקשי הא יש תקנתא באודיתא שלא יעבור בבל יראה, והיינו שיודה שמכר לגוי בערב פסח.

א. אודיתא באינו רשותו ובאיסורי הנאה

הנה בשלמא לקצות החושן לא תיקשי דלא מהני אודיתא בדבר שאינו ברשותו, וכמו כן לא תיקשי אם נימא דאיסורי הנאה חשיב אינו שלו, דהרי אינו יכול לעשות אודיתא על דבר שאינו שלו, אך תיקשי אם נימא כהחזון איש דמהני אודיתא בדבר שאינו ברשותו וכהקצות החושן דאיסורי הנאה הוי שלו.

ב. אמאי לא עבדינן אודיתא

וכי תימא דאין הכי נמי, מכל מקום לא אשתמיט כן. תו, דהיאך מצאנו שיטות בקמאי (ר"ן ב' ב' בדפי הרי"ף, ד"ה המוצא) דאם לא ביטלו שרינן לשרוף החמץ ביום טוב, הרי יכול לעשות אודיתא, וכי תימא דמכל מקום שרי משום צורך היום, הרי כתבו (עיין פרי מגדים משב"ז סי' תמ"ז ס"ק ג') דלמאן דאמר דתשבתו בכל דבר לא שרינן

לשרוף, ואם כן הכי נמי הרי לא חייב דוקא לשרוף דהרי יכול באודיטא. ואולי שרינן לשרוף ביום טוב מצד קיום מצוות תשביתו.

ואכתי תיקשי להאוסרים לשרוף (רש"י פסחים שם, מגיד משנה פ"ג מהל' חמץ ה"ח) דיעשה אודיטא. ויש לומר דלא תיקנו כן.

ג. יחזיק לו טובה

וכי תימא דאין לעשות אודיטא, דאם כן הנכרי יחזיק לו טובה ויש כאן הנאה מחמץ בפסח,

זה אינו, חדא, דעל קצת לחם אינו מחזיק טובה.

תו, דיאמר דמכר לו ויגבה דמיה כמו בכל מכירת חמץ, ונאמן במיגו כמו דאמרין (נבא בתרא ל"ו א') בהני עיזי דנאמן במיגו דאי בעי אמר לקוחות הן בידי.

תו, דיודה שלא בפניו וכך אינו מחזיק טובה.

ח. ביטול ברוב

הנה הקשה הגרע"א (קמא ס"י י"ט) דמשכחת לה ביטול, שלקח חמץ וביטלו בשני תחיתות שאינם חמץ, דבהאי ביטול לא קיים מצוות תשביתו דהא אינו מושבת מהעולם, וגם כשישרוף התערובת לא יקיים תשביתו, דהרי בטל כאן שם חמץ ומשבית דבר המותר. נמצא דבכהאי גוונא ביטול העשה דתשביתו, דהרי אי אפשר לו עוד לקיים העשה דתשביתו בהאי חמץ. ונשאר בקושיא.

א. הביטול חשיב תשביתו

בתשובות אבני נזר (או"ח ס"י ש"ו אות ח') תירץ דבעצם הביטול ברוב מקיים תשביתו, דאע"פ שאינו מושבת מן העולם לגמרי, מכל מקום זה גופא התשביתו דחשיב מושבת מכיון דעכשיו אין כאן חמץ כלל דנהפך להיות מצה.

ולכאורה היינו להסוברים דהשבתתו בכל דבר, אך כתב בחזון איש (או"ח ס"י ק"ח ס"ק ז') דאף לרבי יהודה מהני השבתתו בכל דבר לנתק הלאו.

ב. לרשב"א שאסור לאכול כולם

הנה העירוני לתרץ, דלרשב"א (הובא בטור ובית יוסף יו"ד ס"י ק"ט) דסבירא ליה דאסור לאדם לאכול כולם, ואיכא דסברי (קרן אורה ט"ז ל"ה ב', בית יהודה שם) דהוא מן התורה, אם כן בשורף הכל שפיר מקיים תשביתו.

אך אינו מעלה ארוכה, חדא, להרא"ש (הובא שם) דנהפך להיות היתר מאי איכא למימר. תו, אף להרשב"א הא לא קאמר אלא ביבש ביבש אבל לח בלח מותר לאדם לשנות הכל ומודה בזה הרשב"א, ואם כן קושיית הגרע"א דמשכחת לה שיבטל ברוב לח בלח.

ג. סתירה בהגרע"א

הנה מה שכתב הגרע"א דאם בטל חמץ ברוב אינו מקיים המצוה דתשביתו, דהרי בטל כאן שם חמץ ומשבית דבר המותר, לכאורה תיקשי סתירת ב' תשובות הגרע"א, דהרי כתב הגרע"א במקום אחר (תניינא ס"י קל"ב) שבגולגולת של פסח שנתערבה בשנים של חולין, מקיים מצוה דאכילת קרבן פסח. [והוכיח כן מסוגיא דפסחים פ"ח ב']. [והעירוני דבשיטה מקובצת בובחים (ע"ח ב') בהשמשות] נמי איתא הכי לגבי כוסות דם]. ויש לחלק דדדוקא בקרבן פסח מקיים המצוה דהתם איירי בתערובת יבש ביבש, דהאי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי, משא"כ מה שכתב דמשכחת לה לענין חמץ דאינו מקיים המצוה, איירי בתערובת לח בלח.

והעירוני ליישב בעוד דרך, דיש לומר דקיום מצוות תשביתו תליא בהאיסור אכילה והנאה, דהרי תשביתו הוא משום איסור חמץ, וכל דמותר באכילה ובהנאה ליכא מצוות תשביתו.

אך לעני"ד לא אדע, דהרי חזינן דחרכו לאחר זמנו חייב בהשבתה מן התורה אע"פ דמותר באכילה, וכי תימא מחמת איסור הנאה, אך לכאורה גם לרבי יוסי הגלילי דחמץ בפסח מותר בהנאה, מכל מקום חרכו לאחר זמנו יש לומר דחייב בהשבתה. וצריך עיון.

[ובמקום אחר כתב רבינו לקיים תירוצ' הנ"ל, דבאמת שאני לענין מצוות תשביתו דודאי מהני ביטול ברוב, דהרי כללא הוא דכל דמותר באכילה ליכא תשביתו, דהא חזינן דבתערובת חמץ משש שעות ולמעלה, קיימא לן בשולחן ערוך (ס"י תמ"ז ס"ע ב') דליתא חומרא דמשוה ושרי, ויהא הדין דחד בתרי בטל במין במינו ביבש ביבש, או בששים במין בשאינו מינו. ותיקשי, הא מצוות תשביתו לא בטילה ויתחייב להשבתו. אלא

פשיטא דאם ליכא איסור חמץ ליכא תשביתו].

ד. יכול להוסיף חמץ

בספר צמח דוד (להגאון מקדש דוד) תירץ דאין כאן ביטול, דיכול להוסיף חמץ וממילא חוזר וניעור מן התורה. [והעירו דאם חשיבא מכאן ולהבא הוה ליה תשביתו חדש].

אלא בצמח דוד דן לבאר דברי הגרע"א, שמכל מקום חל כאן דין דיחוי וכדלקמן.

שמה איכא דיחוי

הנה קיימא לן (שולחן ערוך יו"ד ס"י כ"ח ס"ע י"ב, ט"ז שם ס"ק ט', ש"ך שם ס"ק ט"ז) דאם דם של שחיטה נפל לתוך מים, דבטל ממנו שם דם, ואין יכול לקיים השתא מצוות כיסוי, והמשיך ליפול דם עד שניכר הדם, חייב לכסות, אבל כתב בפרי מגדים (שם משב"ז ס"ק ט'), וכך כתב בגליון הגרע"א (שם) שמכסה בלא ברכה, דשמא יש דיחוי אצל מצוות דנראה ונדחה והוה בידו.

מעתה כתב בצמח דוד הנ"ל, דהכי נמי בנידון דהגרע"א אם ביטל החמץ ואחר כך הוסיף חמץ, דהחמץ חוזר וניעור מן התורה, מכל מקום דילמא החמץ הוה נדחה ולא יקיים תשביתו.

אמנם לעני"ד תירוצ' זה על הגרע"א יש בו עיון רב וכדלקמן:

א. האם הוה ביטול למפרע

הנה דן בשערי יושר (שער ג' פרק י"ד) בכל תערובת שנתבטל ברוב ואחר כך הוכר האיסור על ידי מומחה, האם הוה ביטול למפרע.

ונפקא מינה כגון בחילל מעשר שני בתערובות ואחר כך נודע לו מי המעשר שני, האם צריך לחלל עוד פעם. וכעין זה נפקא מינה לענין תמורה ואין איסור חל על איסור ודמי שביעית ועבודה זרה. כמו כן נפקא מינה במצה לשמה שנתערבה בשלא לשמה, כד נימא דיש ביטול ברוב, ואכל מחצית, ואחר כך בא מומחה ואמר שהיא לשמה, האם צריך לאכול החצי השני. וכן נפקא מינה בדבר טמא שנתערב בטהורים ואחר כך הוכר, שיהא טמא זו שנגע בו למפרע.

ואייתי מפרי מגדים (יו"ד ס"י ק"ט משב"ז ס"ק ד') בשם חכם צבי (ס"י כ"א) דבטל הביטול ברוב למפרע. ודעת שערי יושר דרק מכאן ולהבא.

[והנה בחידושי ר' אלחנן (סוף חולין) דן בנתערב כלי שאינו טבול ברוב טבולים אם צריך לטבול שנית, ודן דתועיל הטבילה, אך לא מפאת דנתברר למפרע אלא דעצמותו לא בטילה. וצריך עיון אם כן יוכלו להפריש תרומות ומעשרות].

ב. הוברר למפרע ואם כן אינו דחוי

מעתה יש לומר בנידון דהצמח דוד שכתב שאם ירבה עליו חמץ חוזר איסורו אלא שכבר נדחה, אך להאמור אם יוסיף חמץ, הוה כהוכר האיסור לפרי מגדים וחכם צבי שהוברר למפרע, ואם כן אין דיחוי, דלא יתכן דבכגון במצה אם הוכר ואכלו יצא ידי חובת מצה ומכל מקום יהא דיחוי. [ועיין שם בשערי יושר].

ג. שאני ריבוי או דחוי

אך באמת שאני ריבוי דיש לומר דהתם ודאי תליא במכאן ולהבא. דהרי חזינן בכסוי הדם בנתערב הדם במים ובפשוטו דם במים מתורת ביטול אתינן עלה, ומכל מקום דיינינן דחוי, ועל כרחך או דרבויו שאני אף לפרי מגדים, או דגם בהוכר האיסור אלזינן מכאן ולהבא. [ונדעת שערי יושר].

וכך כתב בשערי יושר (שם) מכח סוגיא דזבחים (ע"ג ב') דהנידון רק לענין הכרה בטבעיות עין, אבל בנתוסף האיסור אף שהרא"ש כתב דהוה כהוכר האיסור, זה ודאי רק מכאן ולהבא.

נמצא לפי זה דשפיר הקשה הגרע"א דיכול למיעבד ביטול על ידי ביטול ברוב, ומה שיוסיף אחר כך לא יועיל כיון שנדחה.

ד. ספק בגמרא אם יש דיחוי

אך באמת הא דין דחוי אם יש אצל מצוות הוא ספיקא בגמרא, דדילמא אין דחוי אצל מצוות.

ואם כן שפיר מיושבת קושיית הגרע"א, דאין כאן ביטול, דאף שביטל ברוב, הא לגיסא דאין דיחוי אצל מצוות, יכול להוסיף חמץ וכך יכול להחזירו לאיסור חמץ. [כמו שכתב שם בצמח דוד].

ה. יבטל ברוב ואחר כך ישרפנו

אך דברי הגרע"א ברורים, דקושייתו דיבטל ברוב ואחר כך ישרפנו, ולא שייך השתא לומר דיכול להוסיף.

ענינים שונים (א)

ואולי נימא דגם לטעמא קמא מברכין על טעם, דסברת תוספות הוה רק סברא לא לברך מזונות אבל חיוב ברכה איכא.

ג. פירות שנתבשלו במים

הנה חזינן דפירות שנתבשלו במים, דנחלקו הרשב"א (ברכות ל"ח א') והרא"ש (ברכות פ"ו סוף ס"י י"ח) מתי מברכין על המים כברכת הפרי, מכל מקום חזינן דעל טעם מברכין. [והנה בעוגה שיש בהם טעם יין, הא דלא מברכין בורא פרי הגפן, יש לומר דהיין טפל למזונות].

ד. טפל שהוא נוזל בנוזל

שמעינן מכל הלן דעל טעם מברכין. ואם כן בנידון דידן צריך לחזור ולברך על הטעם.

אך אשכחן דגאונ' זמנינו לא סברו הכי וסברי דטפל המעורב נוזל בנוזל שאני, ואף שהוא נמלך אין מברכין עליו כל שהוא טפל, כמו דחזינן בתשובות שבט הלוי (ח"ט ס"י מ"ג אות ב') ובספר חוט שני (הל' שבת ח"ב בקובץ ענינים עמוד ש'), וכן ראיתי מביאים בשם מנחת שלמה. אך באמת איכא מחכמי הדור דלא סברי הכי וסברי דחייב בברכה. [ע"י בספר שערי הברכה פט"ו הערה ו' שהרחיב בזה].

ה. מין אחד או שני מינים

הנה במין אחד מהני אף בסתמא, ובשני מינים בעינן דעתו לפוטרו, מעתה להאמור דהברכה על המים פוטר גם הטעם שטפל להמים, יש לדון במים בשני מיני טעמים, היכי דיינינן, דמצד המים הוה מין אחד, אמנם מצד הטעם הוה ב' מינים.

אך באמת מדחזינן דעל תרוייהו מברכין רק שהכל, חזינן דמחמת הטעם לא מברכין, אם כן לכאורה חשיבא מין אחד.

ענינים שונים (ב)

מתשובות הריב"ש (ח"ב ס"י שצ"ט), אך בחזון איש (אה"ע ס"י ל"א ס"ק י') כתב דרוב עדיפא אף משתי חזקות.

ב. לכל ספק חזקה ידידה

וכי תימא דשאני הכא דלכל ספק יש חזקה ידידה, [א"י. היינו דאין ב' החזקות כנגד ב' הספיקות אלא כל ספק הוכרע מכח חזקה אחר], הא חזינן בתשובות הגרע"א (קמא ס"י ל"ו) דבספק ספיקא דחד ספק כנגד חזקה וחד ספק שאינו כנגד חזקה [כגון ספיקא דדינא] נמי דיינינן ספק ספיקא להחמיר. [א"י. ולא אמרינן דספק אחד הוכרע מכח חזקה ידידה].

[ויש קצת ראייה להגרע"א, מתשובות הרשב"א שהקשה למה לי בהך דחבר שמת לחזקת חבר, תיפוק ליה משום ספק ספיקא, דילמא פטור ודילמא עשיר, ותיפוק דהספק שמא עשיר הוה כנגד חזקה, והרי הרשב"א בתשובות סובר דספק ספיקא עדיפא מחזקה. וצריך תלמוד].

ג. לכל ספק איכא חזקת הגוף

אך הא חזינן דבמספקין אם בהמה נטרפה, ואיכא ב' סיבות להסתפק שנטרפה, נמי מקילינן, דלכל אחת יש חזקת הגוף, ואם כן הכי נמי דכוותה.

תו יש לומר מפאת רובא דלכל ספק יש רובא כנגדו.

ברכה על טעם

הנה יש לעיין במי שבירך שהכל על מים, ולאחר שבירך על המים עירבו טעם להמים, [א"י. כגון שהוסיף מיץ להמים], האם על הטעם לחודיה יש חיוב ברכה.

א. שורש הספק

שורש הספק, דלחד גיסא יש לדון דחוזר ומברך על הטעם, דאע"פ דהטעם טפל למים, אך הרי אין טפל פטור מברכה, אלא שברכת העיקר מוציאתו, והלכך אמרינן (משנה ברורה ס"י רי"ב ס"ק ד') בשם תוספות בברכות מ"ד א' ד"ה באוכלי) דבבירך על העיקר ואחר כך נמלך לאכול הטפל, מברך על הטפל. ואם כן הרי בשעה שבירך על המים שהוא העיקר, לא כוון על הטעם שהוא הטפל. ואם כן נימא דיחזור ויברך על הטעם.

אך לאידך גיסא יש לומר דשאני טעם דלאו מידי הוא ואינו חייב בברכה כלל.

ב. אמאי מברכין על שר שהכל

הנה בתוספות בברכות (ל"ח א' ד"ה הא) דנו אמאי על שר הנעשה משעורים מברכין שהכל ולא מזונות, וכתבו כמה טעמים, חדא, דלא הוי בהו ממש שעורים ואין שר אלא טעמא בעלמא, תו, דיש לו עלויה בפ"ת וזה כמו דאמרינן בגמרא (ברכות ל"ו א') דמשום הכי מברכין על קמח דחיתי שהכל ולא בורא פרי האדמה. עוד כתבו משום דהוה שתיה. [ובתוספות בבא בתרא (צ"ו ב' ד"ה ואחד) ובעבודה זרה (ל"א ב' ד"ה תרוייהו) הוסיפו טעם אחר דמים עיקר ולא שער].

והנה לכאורה לטעמא תניינא ותליתאה, חזינן דמברכין על טעם, אבל לטעמא קמא, אין מברכין.

ספק זקן וחכם

הנה חייב לקום לפני זקן וחכם. וזקן שמספקין אם הגיע לשנות זקנה, איתא בספר דרך שיחה (ח"א פ' קדושים) בשם החזון איש דאין חיוב לקום בפניו, דאיכא רובא וחזקה דאינו זקן, דהיינו רוב אנשים פחותים מגיל ששים, [וצריך לומר דאף במסופקים קמן רובם פחותים מששים שהרי ככל שגדול יותר מצוי יותר שנשתלק מן העולם], וגם חזקה שהוא פחות מששים, דאמרינן דכמו דקודם לא היה זקן כך גם עכשיו אינו זקן. וכמו כן אם נסתפק אם הוה חכם או לא.

יש לעיין במספקא לן בחד גברא גם אם הגיע לשנים וגם אם הוא חכם, דהשתא איכא ספק ספיקא לחיובו, דילמא הוא זקן, וגם אם אינו זקן דילמא הוא חכם.

א. ספק ספיקא עדיפא מחזקה

וכי תימא דאיכא חזקה לפוטרו, הא ספק ספיקא עדיפא מחזקה. וכי תימא דכנגד כל ספק איכא כנגדו חזקה, אך תליא אם הא דאמרינן דרובא וחזקה רובא עדיף, היינו גם רוב כנגד ב' חזקות, דדעת החתם סופר בתשובות (אה"ע ס"י ב') דשתי חזקות אלימי וילף לה

בעזה"י
ניתן לקבל
את
הגליון מדי
שבוע במייל:
L5703949
@gmail.com

הגליון לעילוי נשמת
רבי עזרא ב"ר שמחה זצ"ל
נלב"ע ו' שבט
תנצב"ה

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשון של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

גליון מס' 307
שבת תשפ"ב

כ"ג) שראוי לבעל נפש להחמיר, ויש לדון בזה מכמה סיבות א. כיון שאין בתים מצדי הכביש, אין את ההיתר של החזו"א שכתב שהבתים יוצרים עומד מרובה ומבטלים דין רה"ר. ובאמת זה נכון, וזה נוגע בהרבה עירובים שנמצאים בקצה העיר או השכונה, שאם כוללים רחוב שנמצא מחוץ לקו הבתים, אין להם את הצירוף של שיטת החזו"א. אלא שמה שסמכו לטלטל בזמננו בעירובי השכונות, אינו רק על סמך שיטת החזו"א, אלא משום שבמשנ"ב מבואר שיש על מה לסמוך, ואמנם הגברים משתדלים להחמיר על עצמם כמ"ש המשנ"ב, אבל מתירים לילדים ולכל מי שרוצה להקל, על סמך השיטות שללא שישים ריבוא אינו רה"ר.

ב. יש לעיין משום דין סרטיא, שנחשבת רה"ר גם בלי שישים ריבוא, כיון שהדרך הזו היא דרך המובילה מהמושב למקום ישוב וקיבוץ רבים מחוץ למושב, או שמא זה נקרא חלק מאותו מושב. דהנה מצד הלכות תחומין הם רחוקים יותר מקמ"א אמה, ונחשבים כמקום לעצמו, [ומ"מ אינם מוגדרים עיר, כי כל הבתים בחצר אחת גדולה, ולא ששה בתים בשלשה חצרות]. אבל לגבי דין רשות הרבים, נראה שאין לכביש דין סרטיא, שזה נאמר בדרך המסורה לכל העולם כמו שכתב הרמב"ן לגבי סרטיא, משא"כ בזה שאינו דרך לשום מקום מלבד לשיבה, שמיועד רק לבני הישיבה.

האם המדרכות וצידי הכביש מצטרפים לשיעור ט"ז אמה

ג. כיון שרוב הכביש הוא פחות מט"ז אמה, א"כ לכאורה אינו רשות הרבים לכ"ע. אבל בדרך כלל ברחובות שלנו מצרפים גם את המדרכות לחישוב הט"ז אמה, כמ"ש באחרונים וכמו שציין רעק"א בגליון השו"ע (סי' שמה"ט), וא"כ בכביש הזה אפשר להוסיף ג"כ מהצדדים, ויש לו הרבה מרחבים בצדדים שמשלמים אותו לט"ז אמה. או שמא י"ל שאין להוסיף את צידי הכביש כאן, כיון שדרך ההולכים היא ללכת על הכביש, ולא משתמשים כל כך בצדדים שאינם נוחים להילוך כמו מדרכה מרוצפת, ולפי"ז אין ברוחב הדרך ט"ז אמה, ואין בה דין רה"ר כלל. וכן נראה לדינא. לפי"ז יש מעלה לעירוב הזה שהוא ללא רה"ר. אבל בתחילתו בקטע שבסוף המושב, הוא כולל קטע מהרחוב של המושב, שבו יש רוחב ט"ז אמה, ויש בו גם דרך יציאה אל הכביש הראשי, ולכן יתכן שיש לו חשש לדין רה"ר [אמנם רק בדוגה שאין שישים ריבוא. וגם בזה י"ל משום שבכניסות לשוב יש שערים הנעלים בלילה, אלא שכל שאר הצדדים אינם מוקפים במחיצות אלא רק בצוה"פ, ויש להאריך בזה ואכמ"ל]. והעולה מזה שיתכן שאין חשש רה"ר ברחוב הזה.

דין לחי שספג תאונה והתעקם

בשעה שבדקנו את תקינות העירוב, גילינו שני מקומות שהלחיים התעקמו מאוד, מחמת כלי רכב ואוטובוסים שנתקעו בהם, [והגענו עבור זה, בעקבות פניה של הנהלת הישיבה למוקד העירוב שיבואו לבדוק כי אירעה תקלה]. נשאלת השאלה האם יש בעיה הלכתית בלחי כזה, כאשר למרות העיקום כולו נמצא מתחת החוט, ומהו שיעור העקמיות שיהיה בו בעיה.

לחי שהתעקם ונחש פתחי שיטא

והנה דין זה של לחי מעוקם, הבעיה בו מחמת דין פתחי שיטא, שמבואר בגמ' בעירובין (דף יא.) וברש"י שם שפתח שומם והרוס אינו כשר לצורת הפתח, [והאחרונים נחלקו האם הפסול הזה נאמר גם בצוה"פ של עירוב, ולהלכה נקטינן להחמיר ברוב המקרים], וכתב המשנ"ב (סי' שס"ג) שעה"צ ס"ק (י"ט) שלפ"ז לחי מחתיכת עץ שיש בו בליטות, צריך לשייף את הבלטות. מבואר שבכלל הדין הזה נאמר שהלחי יהיה ישר וחלק, כי אם אינו ישר הוא כמו פתח הרוס, שאין דרך לעשות פתחים בצורה כזו. וא"כ לחי שהתעקם הרבה והוא נראה הרוס, יש להחמיר שאינו כשר לצורת הפתח.

אבל הורו הרבנים שלא כל עקמיות קטנה תפסול, ואפילו לא כל מה שניכר לעין, וקשה להגדיר מה השיעור, וזה גם תלוי איזה צורת התעקמות

האם מזג האוויר הסוער פגע בכשרות העירובים

בשבוע שעבר עברנו בארץ ישראל שבוע חורפי במזג אויר סוער, ורבים פנו למוקד העירוב מתוך התענינות ושאלו האם יש בעקבות הסערה קלקולים רבים בעירובים. אנו שמחים שאנשים נותנים ליבם לחשוב על העוסקים בעירובים, יש בזה גם השתתפות ונשיאה בעול, וגם שאלה האם הטלטול אחרי שבוע כזה הוא מפקפק כדי להזדרז בשמירת השבת. והנה ברוך ה' שאפשר לומר שבזמננו הסערה אינה פוגעת הרבה בעירוב, אחרי שידעים היום באיזה חומרים להשתמש, וברוב המקומות עושים על פי המומחים לעירובים שמבצעים התקנה נכונה, ואז העירוב אינו נפגע מרוחות וגשמים בצורה ישירה, אלא רק מעצים וענפים שנופלים מהרוחות כאשר הם נופלים על החוטים, לכן אין כל כך הרבה תקלות בעירוב בסופה כזו, [מלבד בשלג ואכמ"ל].

אבל יש בכל זאת קושי מיוחד בשבוע כזה, לבדוק ולתקן את התיקונים השגרתיים שמצויים כמעט כל שבוע, גם אם זה לא עד כדי שכמעט צריך להודיע שאין עירוב, בכל זאת המאמץ שהיה נדרש מהעוסקים בעירוב כשיש גשום וסוער, הוא בלתי נתפס אצל אנשים מהשורה. אחד מהשואלים אמר שכנראה העוסקים בעירוב קרוצים מחומר אחר. בשעה שכל אחד משתדל להישאר בבית, או לצאת רק לחנות הקרובה שאין מסביבה הצפה של מי גשמים, האחרים יוצאים לדרך להסתובב סביב לכל העיר או לשכונה בלי פשרות, וכשמגלים שאחד מהחוטים נקרע, יוצאים החוצה גם בגשם וללא מטריה, כי אם ימתינו עד שייפסק הגשם לא יסיימו לפני שבת עוברים בבוץ ומתלכלכים, ומאמינים בשליחות הקדושה שעומדת בחלקם, לעשות את השבת לכל העיר והשכונה, הרי אלו דברים גדולים ומיוחדים. ונודה בזאת בשם כולם לכל האחראים שהתמסרו וממשיכים להתמסר בשבילנו, שה' יתן סייעתא דשמיא להצליח בקלות לתקן כהלכה, ושהעירוב יחזיק מעמד ולא יתקלקל, ויראו ברכה בכל מעשי ידיהם, ובראות ונחת עם כל יוצאי חלציהם.

דרגת העירוב מצורות הפתח ללא רוב מחיצות

בשבוע זה ניגשנו לבדוק עירוב שנעשה לאחת מהישיבות שנמצאות בקצה של אחד מהישובים בדרום הארץ, והקיפו את הרחוב המוביל לשיבה עם צורות הפתח משני הצדדים, כדי לחבר בין הישיבה לבין הבית הראשון בשוב ששייך לצוות הישיבה. הנהלת הישיבה השקיעה בעבר בתיקון העירוב הזה, וביקשה ממוקד העירוב להוסיף לחיים לעמודים, בפרט במקום שהעמוד התעקם מעט, על מנת שיהיה בכשרות המקובלת בעירובי השכונות החדיות בארץ הקודש.

כביש המוביל לישיבה ונעדר עירוב משני הצדדים

והנה עירוב זה בנוי ברובו על ידי צורת הפתח, ואין בו רוב מחיצות, אך מעיקר הדין אפשר לעשות את העירוב גם על ידי צורת הפתח. דין זה מבואר בשו"ע (סי' שס"ב ס"ז) שאפילו נעץ ארבעה עמודים ומתח מעליהם חוט ועשה את כל ההיקף על ידי צורת הפתח, הרי זה כשר [מלבד בבקעה שאין בה דיורים קבועים]. אבל דעת הרמב"ם שכאשר צורות הפתח הם יותר מ"א אמות [כחמישה מטרים], צריך שיהיה רוב ההיקף על ידי מחיצות גמורות ולא על ידי צורות הפתח, ובמשנ"ב שם (ס"ק נ"ט) כתב שנכון להחמיר כשיטת הרמב"ם שגם דעת הסמ"ג והסמ"ק הוא כן, לכן יש מעלה לעשות את העירוב עם מחיצות ברוב ההיקף, ומכל מקום גם כאשר כולו על ידי צוה"פ הרי הוא כשר, כיון שהמשנ"ב כתב רק נכון להחמיר. ואמנם רבים מבני ספרד מקפידים שהעירוב יהיה עם רוב מחיצות, למרות שהשו"ע לא הכריע דעת הרמב"ם, וצ"ע ואכמ"ל.

דיני רה"ר בעירוב על כביש מחוץ לבתי המושב

ויש לדון עוד בענין העירוב על כביש זה, האם יש בו חשש רשות הרבים [לשיטות שאין צריך שיעברו שישים ריבוא וכמ"ש המשנ"ב (סי' שמה"ט) ס"ק

והכלל בזה הוא, שאם הלחי נקרא שלם רק מעוקם קצת, הוא כשר, ואם הוא נקרא עקום ברמה שהוא הרום, אינו כשר.

מתחם אירוח עם חוף על שפת הכינרת

בין הפונים לקבלת סיוע ממוקד העירוב ביום שישי האחרון, היה מלמד בת"ת בירושלים שהתקשר כשעתיים לפני שבת, וסיפר שהוא הגיע עם עוד כמה עשרות מלמדים, להיות בשבת במתחם השוכן בקצה העיר טבריה על חוף הכינרת, ושואל האם אפשר לטלטל שם. הזכרנו אותו לעשות סיבוב במתחם על כל הגדרות לראות את שלמותם, והוא חזר ואמר שכל הגדרות שלמות, אבל לכיוון הים יש מקום רחב פתוח. בדקנו את המקום גם באמצעים שבידינו בתמונות לוויניות, והתברר שרוחב המקום הפתוח הוא כארבעים מטרים, ושפת הים בקטע הזה אינה תלויה כמו ברוב הכינרת המשמשת לשטח, אלא זה חוף קטן לרצפה, וא"כ הים אינו מחיצה [כמו שכתב המשנ"ב סי' שס"ג והרבה פוסקים שהזכירו לגבי שפת הים שצריך שתהא בשיפוע המתלקט לעומק י' בתוך ד' אמות, ולא כשול"ת מהר"ט שסבר שהים כמחיצה ברוח רביעית]. והרי פירצה בגודל כזה אל הים, זה פירצה אל כרמלית גמורה, ולא מועיל בה דין עומד מרובה, כיון שהיא הרבה יותר מ"אמות [שהם כחמשה מטרים], וא"כ אסור לטלטל בכל מקום במתחם, ולא להוציא או להכניס שום דבר מהחדר או מחדר האוכל ומבנה כ"ס, אל הרחבה שבמתחם.

אם הישיבה נוסעת לשם כנראה שהעירוב בסדר

השואל הוסיף ואמר שהמשכיר הרגיע אותו, שבשבוע הבא יהיה כאן גם מיישבת מ"ר, הוא יכול להיות רגוע שהכל בסדר אצלם. אמרנו לו אכן אנו יודעים על כך, אבל הישיבה באמת הזמינה משהו שיבוא בשבוע הבא לבדוק ולסדר להם עירוב, וכעת העירוב הזה עדיין אינו קיים. הנה זה אחד מהדברים שאנשים נוטים להאמין בקלות בנושא הכשרות, שאם פלוני היה שם או אפילו יהיה שם מסתמא זה בסדר, ואינם חושבים שאולי הוא עשה באמת משהו מיוחד, ולא סמך על המקום כמו שהוא. עלינו להתחזק ולשים לב, כמו שבעניינים הגשמיים כל קבוצה מבקשת תמונות ומגיעה לבדוק אם החדרים מסודרים מספיק, ובודקת את פרטי החוזה היטב, ולא סומכת רק על הסיפורים שישביה פלונית היתה כאן, כך גם בענייני הלכה, צריך לברר היטב מראש, ולבדוק אצל העוסקים בהלכות אלו, ולסדר שגם שמירת השבת תהיה ברמה גבוהה, לא פחות מרמת הארורה.

שאל השואל א"כ מה עושים, איך הם יסתדרו כל השבת, הרי ודאי יעבירו דברים ממקום למקום. אמרנו לו שהפתרון היחיד הוא לעשות צורת הפתח לאורך כל החוף, וזה דבר אפשרי לפי הנתונים שראינו שם, רק הוא צריך חוט ארוך כחמישים מטרים. השואל אמר שאין לו חוט, ואין לו מהיכן להשיג חוט ארוך שעתיים פני שבת, ונראה לו שעדיף לו לשתוק, הוא לא יטלטל, אבל אחרים לא שאלו אותו. והנה ודאי שבמקום שאסור לטלטל צריך להודיע לאחרים, ובדאי רבים ימנעו מחילול שבת, אלא שצערנו זה מצב נורא ואיום, שאנשים חרדים מלמלמדים תורת ה', אינם יודעים שצריך לברר היכן יש עירוב, ולהישמר מטלטול במקום שאין עירוב טוב, עד כדי שקשה לומר להם את האמת רח"ל.

בנושא זה צריך לעורר הרבה ולהפיץ יותר את ידיעת העירוב והזהירות בטלטול האסור, שלא רק אחד מתוך חמישים איש יברר, אלא כולם לא יאשרו את נסיעתם עד שיש מי שדואג לסדר עירוב, וכל מי שיכול להוסיף בדבר זה להפיץ ולעורר, תבוא עליו ברכה. בס"ד אנו רואים התקדמות רבה מאוד בציבור, שדורש יותר שיעשו עירובים טובים, ומוכן גם לשאת בעול ולתרום מכספו עבור העירוב, ויתן ה' שתברכה הדעת וידיעת התורה והמצוות, ויהיו עירובים מהודרים בכל מקום.

צורת הפתח מכסאות של חוף הים

למעשה לא חננו לו כל כך, והסברנו לו שיתאמץ יותר כי זה יציל רבים ממוכשול, לכן שינסה לפנות למשכיר לבקש חוט, הרי הוא עוסק בספינות א"כ מסתמא יש לו משהו. כעבור כמה דקות הוא התקשר שיש לו חוט, ושאל אם לקשור על עמוד כזה או כזה מהעמודים שנמצאים בתוך המתחם. הסברנו לו שמבחינה פרקטית יהיה לו קשה לקשור בצורה שהחוט יהיה מעל העמוד, כי זה עמודים של סככות ושל במות אירועים, שאין בהם תפיסה מעל העמוד, אלא הפתרון הוא להשתמש בלחיים, קח שני שולחנות מהחוף או משהו דומה, תעמיד אותם בירידה אל החוף או צמוד לגדרות שבצדדים, אחד מימין ואחד משמאל בצורה זקופה כמו לחי, ותקשור את החוט מעליהם.

השעה כבר היתה מאוחרת מאוד, והשואל הביט ומצא שיש כסאות על החוף שהם נפתחות לשכיבה ממש, ויוצא שהם יכולים לעמוד ישר, לקח שני כסאות וקשר אותם, עם חוט מעליהם, ועשה צורת הפתח. אמרנו לו שישמח שמחה גדולה, שמנע מכשול של עשרות אנשים, וזיכה אותם בשמירת

החוף מנסה ים עוטף מאחורי החדר ובמבט

השבת אך הוא הסתייג וביקש שכשיבואו לעשות את העירוב לקבוצה של הישיבה, שיראו אם הוא עשה כדן.

הגענו לשם בשבוע זה, וראינו את הכסאות עדיין קשורות, וגם החוט נשאר במקומו, אבל זה לא היה לגמרי בצורה הנכונה. משום שהוא העמיד את שתי הכסאות מאחורי הגדרות, כלומר אם נתאר לעצמינו מתחם מרובע, שיש באמצע ירידה החוצה עם שתי גדרות משני צידי הירידה, וצריך לעשות צורת הפתח בירידה, הרי המקום של העמודים של הפתח, או הכסאות שמשמשות כעת ללחיים, צריך להיות בתוך הירידה שבה עושים פתח, אך כאן העמידו אותם בקרקע העליונה שנמצאת מעבר לגדרות.

בענין זה עסקנו בימים האחרונים במסגרות השיעורים של עירובין למעשה, שדין זה אינו דומה לדברי המשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק ק"ג) שאם העמיד את העמוד בחצר שבצד של הרחוב והחצר מוקפת מד' רוחות, לא עשה כלום, בגלל שהעמוד שעושה את צוה"פ ברחוב אינו נמצא ברחוב, והגדרות מבדילות בין העמוד לבין הרחוב. אך שם מקום העמוד שבחצר מחולק לגמרי משטח העירוב, כמ"ש שמוקף מד' רוחות משא"כ בחוף הרי גם הקרקע שלמעלה היא בשטח העירוב, לכן אין את הפסול שכתב המשנ"ב. אבל בחזו"א (סי' ע' ס"ק י"ח) מבואר שנקט שגם מחיצה סתם שעומדת לרוחב הצוה"פ מחלקת ופוסלת כי עושה שהפתח מחולק לשנים ובכל צד יש רק חצי צוה"פ. לכן מקפידים בעירובי השכונות שלא תהיה שום מחיצה תחת צוה"פ, ולפ"ז התיקון שנעשה במקרה זה תלוי במחלוקת הפוסקים, שבמשנ"ב משמע שלא פסל את העמודים נמצאים בשטח העירוב, וע"פ החזו"א נוקטים לאסור גם כשיש מחיצה סתם באמצע צוה"פ.

[יש להוסיף שבמצב כזה שהגדרות הנכנסות לחלל הפתח, נצרכות להיות העירוב למותחם, דהיינו שהם ממשכות את גבול העירוב אחרי הצוה"פ, יש טוענים שזה יותר חמור כשהם נכנסות לתוך הפתח, כי בסתם מחיצה אפשר להתעלם ממנה לגמרי ולומר שאינה יוצרת חילוק מקום ואין לה חשיבות, אבל מחיצה זו יש לה חשיבות שאנו משתמשים בה לחלק ולהפריד בין המתחם למקום שבחוץ, אלא שאנו רוצים שעד החוט היא תשמש מחיצה לחלק, ומהחוט של העירוב היא לא תהיה חשובה לחלק, ובזה לא שייך לקבוע ולבטל את חשיבותה סתם מהאמצע וצ"ע].

על מנת לתקן את העירוב לשבת הקרובה, הורדנו את הכסאות למטה לירידה למים, וקשרנו אותם מהצד התחתון של הגדרות, וכעת הצוה"פ כשרה גם ללא מחיצה באמצע, אבל יש להדגיש שהעירוב טוב רק לשבת הקרובה בלבד, שיהיה בה גם פיקוח שבע"ה הדברים יעמדו בשלימותם, אבל לא יהיה ניתן לסמוך עליהם לשבתות אחרות על סמך שפעם היתה שם ישיבה, כאמור.

האם חומה עם שערים מעוגלים כשרה למחיצה

במסגרת בדיקות בעירובים, ביקרנו בעיר שיש בה בקצה העיר קיר עם הרבה שערים מעוגלים, שעשויים לנוי, והעירוב של העיר השתמש בקיר זה כחלק מהעירוב, והעמידו את העמוד בסופו כדי להמשך ממנו עם צורות הפתח. והנה הקיר הזה אינו מחיצה כמו

גדר, אבל הוא כשר מדן צורת הפתח, וכמבואר בגמ' (עירובין דף יא:) ובשו"ע (סי' שס"ב ס"ב) שצורת הפתח שהחור הוא כמו כיפה, דהיינו מעוגל, כשר לצוה"פ. ונחלקו הראשונים האם החלק המעוגל שבפתח הוא המשקוף, או הקו הישר שבחומה מעל העיגול. ונפק"מ בעיגול דק שאין מעליו קו ישר ולמעשה במקרה זה החומה כשרה לכ"ע.

אבל היה מקרה דומה בעירוב הסמוך לעיר קיסריה, יש שם חומת הורדוס ששימשה בימים ההם להזרים מים מעליה, כעין צינורות ותעלת מי מקורות בזמנינו, וכעת השתמשו בה לעירוב של העיר. אבל בשנה האחרונה הגיע אחד מהמומחים לעירובין לבדוק, והוא שם לב שיש בחומה שערים כעין הנ"ל, אלא שיש מקומות שהם נמוכים מאוד מחמת שהתכסו בחול, ואין בתוכם חלל י' טפחים. ובגמ' מבואר שאין דין צוה"פ אלא אם יש חלל י' טפחים [ונחלקו אם מצרפים את החלק המעוגל, אבל כאן אין גם עם החלק המעוגל]. בחלקים האלו שהחלל אינו צוה"פ, גם החומה שמעל הפתח אינו מחיצה, מפני שהיא מחיצה תלויה. הוא חשב אולי להיתר מדן פירצה פחות מי אמות, אך גם זה לא היה אפשרי, כי הפתחים הם יותר

מהחלקים הסגורים, ואין העמוד מרובה על הפרוץ בקטע זה. ואע"פ שבסה"כ בעירוב יש רוב סגור, אך העמודים שבין הפתחים מתבטלים מדן אתי אוריא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה, וממילא נהיה פירצה יותר מי אמות והדבר היה לפלא, שלפעמים חומה גדולה וארוכה אינה מחיצה כשרה.

קיר עם שערים מעוגלים כשר מדן צוה"פ כיפה

קיר תעלת הורדוס ליד קיסריה ששימש את העירוב

קדושת בתי מקדש מעט

בהכוונת הגרמ"מ לובין שליט"א רב שכונת רמת אהרן בני-ברק

דבר המערכת

ערך הקדושה שבתפילין, ורק עי"ז יוכל להגיע לדרגות הגדולות הללו. וזהו שכתב הרמב"ם שכל זמן שהתפילין בראשו של אדם ועל זרועו וכו', שכאשר התפילין נמצאים בראשו וידו של האדם, וגופו מתחבר לתפילין ותוכנם, הוא חש ומרגיש את ערך קדושתם, ואז יוכל לבוא לכל המעלות הרמות הללו.

הוא הדין לענין קדושת בית הכנסת, וכפי שכתב בספר 'הפנים' בשם האר"י ז"ל שפירש את הפסוק 'בבית אלקים נהלך ברגש', ברגש היינו שירגיש בעצמו בבית מי שהוא נכנס וצריך שיכנס ברגש. כלומר, בשעה שנכנסים בביהכ"נ, לא די באמירה בעלמא של הפסוק 'בבית אלקים נהלך ברגש', אלא צריך שיחוש וירגיש את ערך קדושת המקום בו הוא נמצא, ודבר זה נתבע מעמנו לדעת ולהרגיש ולהכיר קדושת ביהכ"נ, ולנהוג שם בהתאם לקדושתם, כי רק ע"י הרגשת ערך קדושתם נוכל להימנע מלשוח שיחות בטלות, ולא נצטרך לשים מחסום לפינו על כרחינו, רק דבר זה יבוא לנו ממילא, ע"י שהאדם מרגיש את הקדושה, ממילא נמנע מלשוח שם שיחות בטלות שאינם מתאימות לקדושת המקום.

איתא בגמרא מנחות (מ"ד): ואמר ריש לקיש כל המניח תפילין מאריך ימים שנא' ה' עליהם יחיו ולכל בהן חיי רוחי ותחלימני והחיני. ומפר' רש"י: אותם שנושאים עליהם שם ה' בתפילין יחיו. מבואר בגמרא שהמניח תפילין זוכה לאריכות ימים, והדבר מתמיה וכי אריכות ימים דבר כה קל הוא, הרי כולנו מניחים תפילין? ואשר על כן נראה לפרש, שהמניח תפילין שהגמ' מדברת עליו, על סוג הנחה של 'אנא תפילין מנחנא', כלומר לא הנחה בעלמא, אלא הנחה כזו שהוא חש ומרגיש את קדושתם, ובהנחה כזו זוכים לאריכות ימים. ויתכן שלזה כיוון רש"י במה שכתב **אותם שנושאים עליהם שם ה' בתפילין יחיו**, כלומר שמרגישים את הערך של התפילין שנושאים עליהם שם ה'.

והרמב"ם בסוף פ"ד מתפילין הביא את דברי הגמ' בתוספת, שכתב **הרגיל בתפילין מאריך ימים**, נראה שהוקשה גם לו על השכר הגדול שיש בהנחתם גרידא, ולכן הוסיף דהיינו במי שרגיל בהם, כלומר שמניחם תדיר במשך כל הזמן, שהוא אשר זוכה לאריכות ימים. ויתכן שיסוד דברינו כלולים בדברי הרמב"ם, שהרי מי שמניח כל היום תפילין, הוא רק מי שאוהב את התפילין ומכיר בערכם ובקדושתם, ולכן הוא מתקשה לעזוב את התפילין, ומשום כך הוא זוכה לשכר הגדול של אריכות ימים.

וראה מה שכתב בקיצור שו"ע (פ"י ס"א): **וכל הזהיר במצות תפילין לנהוג בהם קדושה שלא לדבר בהם דברי הבלים ושיחת חולין מאריך ימים ומובטח שהוא בן עולם הבא שנא' ה' עליכם יחיו לכל בהם חיי רוחי ותחלימני והחיני**. הרי מבואר בדבריו שלא כל המניח תפילין זוכה לאריכות ימים, אלא רק מי שזהיר לנהוג בהם קדושה הוא זה שזוכה לאריכות ימים, אין זה דבר שבא מאלי, ללא עבודה והתמסרות לשמור קדושת התפילין לא זוכים לשכר רב זה.

ודברי הקיצור שו"ע מתאימים למה שמבואר בדבריו (פ"ב הי"ט) בביאור מאמר חז"ל שהמשכים ומעריב לבית הכנסת זוכה לאריכות ימים, דהיינו כשמתנהג שם בקדושה כראוי.

נמצא לדבריו שהזכייה לאריכות ימים, הן במי שמשכים ומעריב לבית הכנסת, והן במי שמניח תפילין, הוא רק למי שמקפיד על קדושתם, שאינו שח שיחת חולין בבית הכנסת, ושאינו שח שיחת חולין בעודו מניח תפילין. אולם אפשר לפרש דברי הגמ' באופן אחר, שהזכייה לאריכות ימים היא מכיון שהרגישו ערך קדושת בית הכנסת, ולכן הקדימו והחשיכו לבית הכנסת, נמצא שהן לענין בית הכנסת והן לענין תפילין, הזכייה לאריכות ימים היא רק לאותם שידועים להוקיר ולהעריך קדושתם. וניתן לקשר לזה דברי הקיצור שו"ע, כי מי הוא אשר נוהג קדושה בבית הכנסת ובתפילין, הוא רק מי שמכיר בערכם וקדושתם.

השבוע פרשת 'בא' ברצוננו להביא דברי חיזוק שמסר הגאון רבי מנחם קליין שליט"א רב ביהכ"נ 'בית אהרן' ב"ב, בענין מעלת קדושת בתי-הכנסת למי שמכיר בקדושתם, ע"פ מצוות תפילין המוזכרת בסוף פרשתנו, וז"ל: ...על פי מה שעמדנו על טעם מעלת התפילה בבית הכנסת, נבין היטב טעמא דמילתא שאין התפילות מתקבלות בשעה ששחים בהם שיחות בטלות ביתר עומק, שהרי הטעם שהתפילות מתקבלות בביהכ"נ, כפי המבואר במדרש ובדברי רש"י ורד"ק, זהו מפני קדושת ביהכ"נ, שהוא מקום שהקב"ה מצוי שם ולכן המתפלל שם מתקבלים תפילותיו. וכיון שנתבאר ששיחה בטלה הרי היא פוגעת בקדושת בית הכנסת, היות והקדושה ושיחה בטלה תרתי דסתרי הם, א"כ בשעה שמשח שיחות בטילות בביהכ"נ הרי הוא מסלק את הקדושה משם, ושוב אין התפילות מתקבלות, כביכול סילק משם את השכינה.

והגר"א באגרתו אודות דיבורים בטלים בשבת ויו"ט כותב וז"ל: ובשבת ויו"ט אל תדברו כלל מדברים שאין נצרכים מאוד, וגם בדברים הנצרכים למאוד תקצרו מאוד, כי קדושת שבת גדולה מאוד ובקושי התירו לומר שלום בשבת. למדנו מזה שהקדושה תלויה במיעוט שיחה בטלה, ושהיא פוגמת ומסלקת את הקדושה, ולכן הזהיר הגר"א ששמירת קדושת השבת היא ע"י מיעוט שיחה בטלה.

מעלות קדושת התפילין ובית-הכנסת למי שמכיר בקדושתם

כתב הרמב"ם פ"ד מהל' תפילין הכ"ה וז"ל: **קדושת תפילין קדושתן גדולה היא, שכל זמן שהתפילין בראשו של אדם ועל זרועו הוא עניו וירא שמים ואינו נמשך בשחוק ובשיחה בטילה ואינו מהרהר מחשבות רעות אלא מפנה לבו בדברי האמת והצדק. לפיכך צריך אדם להשתדל להיותן עליו כל היום שמצותן כך היא**. מבאר לנו הרמב"ם שהקדושה הגדולה של התפילין איננה יכולה לחול כאשר יש עמה שיחה בטלה. ומסגנון לשונו נראה עוד, שמסגולת התפילין היא שע"י קדושתם הגדולה לא יהא האדם נמשך אחר שיחה בטלה, רק נמשך לדברי האמת והצדק. אולם דברי הרמב"ם סותרים את מעשינו ומצבינו, שהרי אנו לא מרגישים מאומה מכל אלו המעלות הגדולות הנמשכות מהנחת התפילין, והרי אנו מניחים תפילין שנים רבות. ולבאר דבר זה נקדים את דברי הגמרא בברכות (ל', ב'): **אביי הוה יתיב קמיה דרבה, חזייה דהוה קא בדח טובא אמר וגילו ברעדה' כתיב, א"ל אנא תפילין מנחנא, ר' ירמיה הוה יתיב קמיה דר' זירא, חזייה דהוה קא בדח טובא אמר ליה 'בכל עצב יהיה מותר' כתיב, א"ל אנא תפילין מנחנא**. כלומר, רבה הוכיח את אביי על מה שהוא בדח טובא, וכן ר' זירא את ר' ירמיה, והם אמרו שאין מה לחוש שחלילה יבואו לידי קלות ראש, היות 'ואנא תפילין מנחנא'. כלומר, כשמניחים תפילין אין חשש לבוא לידי קלות ראש. ובמהרי"ץ חיות כתב: **מכאן נ"ל שהוציא הרמב"ם דבריו שכל זמן שהתפילין בראשו של אדם ועל זרועו הוא עניו ויר"ש ואינו נמשך בשחוק ובשיחה בטלה ואינו מהרהר מחשבות רעות ע"ש, והמפרשים לא התעוררו על המקור, אולם מכאן דא"ל הא כתיב בכל עצב יהיה מותר ולמה בדח טובא. והשיב שהוא מניח תפילין ובודאי אינו נמשך בשחוק רק הוא שמחה של מצוה מוכח כך**.

והנה רש"י כתב תפילין מנחנא, והם עדות שממשלת קוני ומשרתו עלי. נראה שהוקשה לו איך ע"י הנחת תפילין גרידא נמנעים מלבוא לידי קלות ראש. לפיכך כתב שאכן אין הדבר נהיה מאליו ע"י הנחתם גרידא, רק מדובר כאן באמוראים שהניחו את התפילין מתוך מחשבה עמוקה והכרת ערך קדושת התפילין, שהם עדות שממשלת קוני ומשרתו עלי, כלומר שבהנחת תפילין הוא חש קבלת עול מלכות שמים.

נמצא שכדי ליזכות להגיע למצב שבשעה שהתפילין עלינו נהיה בדרגות שכתב הרמב"ם, ענוה, יראת שמים, ולא להמשך בשחוק ושיחה בטלה והרהורים רעים, לא די בהנחת התפילין גרידא, אלא צריך להרגיש את

בירורי הלכה

איסור נתיצה, ונחלקו בכה"ג אם יש בו איסור נתיצה, (ואכמ"ל), וגם מצד שימוש חולין ואסור משום קדושת ביהכ"נ, עוד יש לדון כה"ג גבי אדני החלונות שמניחים בו כובעים וחליפות דלכאורה יש בו קדושה וממילא אסור לו להשתמש בזה.

ואולם יש לצדד בחלק מהנ"ל היתר, דעיין בס' קנ"ד סעי' ח' הארון וכל מה שעושים לס'ת מועיל בו 'תנאי' להשתמש בו שאר תשמיש ואפילו חול, וכתב הרמ"א והוא מתרוה"ד ס' רע"ג, שנהגו להנות בכמה הנאות מדברי קדושה, כגון מטפחות של ספרים ושולחן בית הכנסת, ומעילים של ס"ת, וכתבו הטעם משום דכיון שנהגו כן ואי אפשר להזהר 'לב ב"ד מתנה עליהם מעיקרא' כדי שלא יבואו בני אדם לידי תקלה ואע"ג דלא התנו כמו שהתנו דמי, עיי"ש, ולפ"ז יש לומר דגם באדני החלונות שדרך בני אדם להניח שם חפצים, אמרינן לב ב"ד מתנה עליהם שלא יחול עליהם קדושה. מיהו יל"ע אם שייך לחלק ולומר דחלק מהכותל יש בו קדושת ביהכ"נ וחלק מהכותל אין בו קדושת ביהכ"נ, דעד כאן לא מצאנו שמועיל תנאי, ומינה אף לב ב"ד מתנה, אלא לומר שאינו קדוש, אבל כל שהכותל קדוש והתנאי רק על חלק ממנו לומר שאינו קדוש, מנלן שאפשר לחלק, שו"מ בדובב מישרים הנ"ל שדן אם שייך לומר שחלק מביהמ"ד קדוש וחלקו אינו קדוש ומצדד להקל, ולפ"ז באדני החלונות שבקירות ביהמ"ד מסתבר דשייך בזה לב ב"ד מתנה דהרגילות להשתמש בהם, וממילא מצד תשמישי ביהכ"נ יש להקל, מיהו יש לעיין דיש לדון דכתלי ביהמ"ד הפנימיים, אין קדושתם מחמת היותם כותלי ביהמ"ד לחוד אלא משום שמשמשים את ביהמ"ד שבתוכם, ומתקדשים אגב ביהמ"ד, דקדושת ביהמ"ד מקדשת אותם, ומעתה כיון שביהמ"ד קדוש, יש לומר דאף כתלי ביהמ"ד נתקדשו, ויל"ע.

[נכתב ע"י הגאון רבי אביעד אברהם קורצטג שליט"א, ר"מ בישיבת הרב מן ההר]

בענין שימוש בכותלי ביהמ"ד וביהכ"נ

כתב השו"ע ס' קנ"א סעי' י"ב יש להזהר מלהשתמש בעליה שע"ג בית הכנסת תשמיש קבוע של גנאי, כגון לשכב שם ושאר תשמישים יש להסתפק אם מותר להשתמש שם, ויסוד הספק כתב הב"י דהאם ביהכ"נ וביהמ"ד דנקראו מקדש מעט, יש לדמותם לקדושת היכל שהעליות נתקדשו, או לקדושת העזרה דהעליות לא נתקדשו.

מיהו כל זה ביחס להעליות, אבל ביחס לכותלי ביהמ"ד, יש לדון גבי הכתלים הפנימיים והכתלים החיצוניים, אם יש בהם קדושת בית הכנסת וקדושת בית המדרש, ובשערי תשובה שם ס"ק טז הביא משו"ת שאלת יעב"ץ שכותל ביהכ"נ מבחוץ קדושת ביהכ"נ עליו, שלא להשתמש בו ושלא לנתוץ ממנו, ובדובב מישרים ח"א תשו' קל"ב כתב לדון דאע"פ דפנימיים ודאי נתקדשו מיהו כותלי ביהכ"נ וביהמ"ד החיצוניים תליא בספק הב"י, דאם דומה לקדושת היכל אף כתליו מבחוץ נתקדשו, ואם דומה לקדושת עזרה כתליו מבחוץ לא נתקדשו, ונקט דכיון שהוא ספק, כלפי נידונים דאורייתא כנתיצה יש להחמיר ככל ספק דאורייתא, וכלפי נידונים של קדושת ביהכ"נ דנחלקו הראשונים אם הוא איסור דאורייתא או איסור דרבנן יהיה תליא בזה.

והנה לפ"ז יש להעיר על הדבקות מודעות על כותלי ביהמ"ד מבחוץ, וכן נמי בהכנסת ברגים ומסמרים להיותם מעמיד לשימושים רבים, דלפי הכתוב בשאלת יעב"ץ יש בו איסור, וכן לדובב מישרים אם נימא דקדושת ביהכ"נ הוא דאורייתא, יש בו מספק איסור בכל שימושים בכתלי בית הכנסת ובית המדרש אף מבחוץ.

ויש לדון בשימוש כתלי ביהמ"ד הפנימיים לצורך חולין, וכגון מקומות שעושים בתוככי ביהמ"ד מתלים לכובעים, דלכאורה תליית הכובע עליו יש לאסור, דיש לדון בו האחד מצד הכנסת מסמר לכותל, והוא משום

קוראים כותבים

ומבאר הגמ' במגילה דעטרה שמעטרים להקב"ה היא ע"י התפילה, ואותה עטרה הקב"ה מחזירה להם עטרת לראשם. ונראה שהסמוך זה על פסוקים דהכא 'את ה' האמרת היום להיות לך לאלקים וגו' וה' האמירך היום להיות לו לעם סגולה' וגו'. דהקב"ה מאמירנו במה שאנו מאמרים אותו, ואף המשך הפסוקים 'ולתתך עליון וגו' לשם ולתפארת הוא כנגד מה שאנו כביכול עושים תפארת לקב"ה, ותפארת שהיא לגדלנו (כמש"כ בתרגום) ומפרש שהיא ע"י עטרה וכמו שעושים עטרה למלך, ולפ"ז **עטרה שהקב"ה עושה לנו היא כעין עטרה שאנו עושים לו, ומבאר דהעטרה היא ע"י התפילה וכנ"ל, וממילא מתבאר דאנו זוכים לעטרת מלכים ע"י תפילתנו וכעין עטרה שאנו מעטרים את מלכנו מלך המלכים.**

ואולם אם ח"ו מדבר בביהכ"נ שהוא מקום התפילה לעטר בה את המלך, הרי יש בזה ח"ו היפך מעטרה למלך, וכנגד זה הקב"ה עושה כע"ז שמעטרו - מסבבו ב'סירים' - בקוצין שהוא כנגד מקרא 'סירים' שהוא תפילה והילול למלך.

ודברי בעל הטורים אע"פ שהם רמזו בתיבות הקדושות אבל עיקר דבריו הם שקולים ומדודים כדבריו בארבעה הטורים וככל דברי הראשונים כמלאכים. ית"ר שזוכה כולנו לנתחזק בשמירת קדושת ביהכ"נ. ש.א. כולל חזו"א ב"ב

לכבוד העלון החשוב 'קדושת בתי מקדש מעט'. יישר כחכם על כל החיזוק בענין נשגב זה של שמירת קדושת ביהכ"נ, דבר שהוא מעיקר הדין ולא רק הנהגה טובה. ברצוני לכתוב לכם הבנה בבעה"ט שגרמה לי חיזוק בנושא: עה"פ בפר' כי תבוא 'ולתתך עליון על כל הגוים אשר עשה לתהילה ולשם ולתפארת' (כ"ו י"ט) ביאר הבעל הטורים, כלומר מה שישאל משבחים ומהללים לשם הוא להם לתפארת והיינו דאמרינן (מגילה ט"ו ב') עתיד הקב"ה להיות עטרה בראש כל צדיק וצדיק, שאותה עטרה שמעטרים להקב"ה בתפילתם מחזירה להם, **אבל מי ששח שיחת חולין בבית הכנסת מקיפין לו כל גופו בקוצים, לכך שיר השירים לית וכנגדו כקול הסירים (קהלת ז' ו').** ויש להבין דבריו בענין הסירים והשירים.

והנה הטור כ' פירוש הארוך עה"ת, במסורה הגדולה בתחילת שיר השירים מונה כמה תיבות הדומות אלא שחלוקות באות, והוזג הראשון שכתב הוא, הפסוק בקהלת 'כי כקול הסירים' עם ס' ו'שיר השירים' עם ש"ן, היינו דתיבת הסירים כתובה רק פ"א וכן תיבת השירים (וכל סימני ומניני המסורה הוא לשמור מסורת תיבות ואותיות התנ"ך).

ועפ"ז כותב בעה"ט רמז שייכות בין הנך ב' תיבות יחידות הסירים והשירים.

סיפור השבוע

נפצעה רח"ל, והרופאים אמרו לו שמעכשיו לתקופה ארוכה של כמה חדשים אסור לו לדבר כלום עד שלסתו תתרפא, והנפגע כתב לו על הדף שיתקשר לגבאים של השטיבל ויודיע להם שהוא מקבל על עצמו שלא לדבר יותר כל התפילה וכל קריאת התורה ובין גברא לגברא, והוא מבקש שהגבאים יתפללו לרפואתו השלמה, היות שהוא בטוח בעצמו שכל מה שקרה לו זה בגלל שהוא פגם בפיו כשדבר בתפילה ובקריאת התורה וזלזל בקדושת ביהכ"נ.

לאחר תקופה ארוכה של סבל נוראי ושל שיקום החלמה וכו' חזר האיש לשטיבל, סיפר לאותם מתפללים בודדים שעדיין העזו לדבר בתפילה בקריאת התורה ובין גברא לגברא, שהוא בטוח שכל מה שעבר עליו זהו מדה כנגד מדה על שזלזל בכבוד שמים, ובקש מהם להצטרף לקבלה הטובה שהוא קיבל על עצמו, וב"ה מאז יש שקט מוחלט באותו השטיבל (קונטרס כבוד ה') ונתרבה כבוד שמים.

באחד מהשטיבלאך סבלו המתפללים קשות משני אנשים שנהגו בזלזול נורא בקדושת מקדש מעט, הם היו מדברים בשעת התפילה וקריאת התורה, גם כשהמשגיחים הממונים להזהיר שלא ידברו בקשו מהם להפסיק את דבורם זה עזר רק לכמה רגעים ספורים, ותכף ומיד חזרו לסורם והמשיכו לדבר, כך נמשך הדבר כמה שבתות, הגבאים משתיקים אותם, וכשהגבאים הולכים הם ממשיכים בדיבורם.

והנה לאחר תקופה קצרה, קבלו הגבאים הממונים בזה אחר זה שיחות טלפון בהולות מקרוב משפחתו של אחד מאותם הדברנים, וספר להם בבהלה גדולה, שהוא כרגע בבית החולים, היות ואותו ה"מדבר" נקלע ליד קבוצה של בני ישמעאל ורגמו אותו באבנים, ואבן גדולה אחת פגעה בפניו ונשברה לסתו ונפלו רב שיניו והוא מתייסר ביסורים נוראים וקשים והרופאים אומרים שגם את השיניים שנשארו צריך לעקור כי גם הם נפגעו ממכת האבן, וגם לשונו

לעילוי נשמת מזכי הרבים

הגה"צ רבי יהודה אריה בן רבי יעקב שכטר זצ"ל והגאון הגדול רבי עוזר בן רבי שלמה זלמן דרורי זצ"ל

לתרומות ולהפצת העלון 052-7101970 | לשליחת חומר ולקבלת העלון: פקס 15335792498 y0527176420@gmail.com

אוצה החידות והדיעות לפרשת בא

ע"י

מרדכי זיסקינד הגר
ומאיר שולביץ

חידה. היכן מרומז הדבר שעל ידי שהאדם מלמד לאחרים, אז הדבר מתברר אצלו הרבה יותר?

תשובה. רמז א': הפסוק אומר: "וילמען תספר באזני בנך וכן בנך את אשר התעללתי במצרים ואת אתתי אשר שמתי בם, וידעתם כי אני ה'" (שמות י, ב). רמז בזה: ע"י "למען תספר" - "וידעתם". ע"י הסיפור והלימוד לאחרים, גם ידיעת המספר בעצמו מתחדדת ומשתפרת. רמז ב': גם בסוף הפרשה אומר הפסוק: "והגדת לבנך ביום ההוא לאמר, בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים. והיה לך לאות על ידך ולזכרון בין עיניך, למען תהיה תורת ה' בפיך". גם כאן רמזו, שע"י "והגדת לבנך" - והיה לך... לזכרון בין עיניך, למען תהיה תורת ה' בפיך". ע"י שמלמד לאחרים, גם הוא עצמו זוכר יותר טוב, וגם יודע לבאר הדברים יותר טוב (למען תורת ה' בפיך). וכידוע, כשיודע לבאר הדברים טוב, זה מורה על הבנה טובה. כי מי שאינו יכול לבאר, סימן שגם לא הבין. **חידה: איזה שתי מכות נפרדות הוכו המצריים במכת הארבה.**

תשובה. הארבה היה מנקר את עיניהם ומעור את המצרים (ילקוט סופרים), וא"כ חוץ ממכת הארבה שהזיק האוכל גם היו נעשים עורים. **חידה: מהיכן יש להוכיח מפרשתינו, לעניין הנידון מה יעשה מי שנמצא במקום בעולם, שיש שם חצי שנה לילה או יום, האם חייב לקרוא קר"ש רק פעם אחת כל אותו הזמן וכו' וכן לגבי שאר המצות הנידונים.**

תשובה. כתב תרגום יונתן ב"ע לפרשתנו- (כג) לא חמון גבר ית אחי ולא קמון אנש מאתריה תלתא יומין ולכל בני ישראל הוה נהורא למקבור רשיעא די ביניהון דמיתן וזכאיה למעסוק במצותא במותבניהון: וא"כ מדברי התרגום יהונתן נראה דאם היה חושך במושבות בני ישראל היה לו דין של לילה ולא היו יכולים לקיים שום מצות שתלויות ביום אף שמבחינת הזמן הוא בפועל יום דהכל תלוי הוא אם משמשים המאורות בפועל, ויש לפי"ז לעיין דבמקומות שאין שם אור השמש ימים רבים כגון במקומות הקרובים אל הקוטב הצפוני (וכמו בדנמרק ושבדיה) וכש"כ בקו הקוטב הצפוני שבהם אין השמש מאירה במשך חדשי החורף ואין חילוק מבחינת החשך בין יום ללילה אם יוכלו להניח תפילין ולקיים מצות ציצית כל אותם חדשים. ומדבריו לכאן מוכח שא"א לקיים שם המצוות.

חידה. איזה מכה רמז בפסוק שלא הייתה בשבת קודש.

תשובה. עיין בבעל הטורים שכתב וינח ב' במסרה וינח ביום השביעי לומר שבשבת לא היה מכת ארבה. וצ"ב שרק במכת ארבה נזכר שלא היה בשבת לא בשאר המכות וצ"ע מאי שנא. - וראיתי ביאור נפלא בזה, דהנה כל בעל חי כשהוא מזיק - זה דרך הילוכו או אכילתו, ולכך אין לו שום צער מכך, אלא אדרבה יש לו הנאה גדולה להזיק. ולכך כל המכות שהיו מעורבים מהם בעלי חיים - לו היו שובתים בשבת - היה לבעל חיים צער מכך. משא"כ במכת ארבה, שמובא במדרש הגדול שהארבה היה אוכל כל תכשיטיהם וכל חמודיהם ואף את עיני המצרים היה אוכל. ואצל הארבה אכילה זו היתה צער - שהרי אין זו דרך אכילתו הרגילה. ולכך הארבה נח בשבת בכדי שלא להצטער בשבת! [הובא בקובץ 'מטעמי השולחן' הוצ' ישיבת 'גאון יעקב'] ושו"ר דבר מחודש משם מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, עפ"י מה דאיתא בירושלמי [תענית פ"ג ה"ו] שהארבה אכל הכל וחסיל כשמו "חסיל" גם דברים שאין דרכו לאכול. ואילו בשבת נח מלאכול הדברים שאינו דרכו לאכול, משום שצער הוא לו. אמנם הארבה כן המשיך לאכול דברים שדרכו לאכול, כגון תבואה וכדו'.

חידה. יש כלל שהסומא אינו שבע, היכן מצינו לזה סמך בפרשה?

תשובה. א] כתב הגאון רבי שלמה קלוגר וצ"ל: על הפסוק ולא יוכל לראות את הארץ, נראה הכונה דאמרו חז"ל יומא עד ב סומא אינו שבע וכ' ומוכח מזה דמי שרואה כמה יש לו לאכול הוא נעשה שבע יותר אך מי שאין רואה מה שאוכל זה אין לו שובע, א"כ הכי נמי אם היה הארבה רואה את הארץ והיה רואה מה שיש לו לאכול היה לו שובע ולא היה משחית הכל אבל כיון שנפל כל כך ארבה והיה כמה שורות שורה על שורה לכך כיון ששורה התחתונה תשרה לא תוכל עוד שורה העליונה שלמעלה ממנו לראות את הארץ א"כ לא יראה מה שיש לו לאכול ויהיה כדמות סומא לכך לא יהיה לו שביעה ואז ישחית הכל וז"ש וכסה את עין הארץ ולא יוכל הארבה לראות את הארץ כי הוא עצמו לא יוכל לראות את הארץ כי יהיה זה על גב זה ולכך יהיה כעין סומא ולכך ואכל את יתר הפלטה וכו' (כת"י חכמת התורה שנת תקפג)

ב] "ואכלו את הבשר בלילה הזה, צלי אש ומצות על מררים יאכלהו" (יב, ח) - כשאוכלים בלילה, בחושך, בלי לראות את האוכל - האכילה היא "על מרורים", שלא נהנים ממנה.

חידה: איזה בכורות לא מתו במצרים, מלבד פרעה שהיה בכור וכתוב שלא מת.

תשובה: עבדי פרעה הבכורים נשארו לחיות: והמקור לזה ראה מה שכתב האור החיים שמות פרק יא פסוק ח על הפסוק (ח) וירדו כל עבדיך וגו'. כאן הבטיח כי עבדיו אלו יחיו ולא ימות מהם אחד במכת בכורות. ואולי שהיו כולם פשוטים ואין בכור ביניהם וידע בידיעת נביא. או הגם שהיו ביניהם בכורות אף על פי כן הוציאם מכלל המכה, והטעם לא לצד צדקותם אלא לצד שביזהו פרעה

הרשע בפניהם ודבר אליו כדבר הנבל אל תוסף ראות וגו' כי ביום וגו' לזה צריך גם הוא להתבזות בפניהם כדין המבייש חבריו בפני רבים שצריך לפייסו בפניהם, ותמצא שהקפיד משה על הדבר דכתיב ויצא מעם פרעה בחרי אף. והנה הגם שלא אמר משה אלא וירדו כל עבדיך נתכוון לומר גם עליו כי הוא בעצמו יקום לילה אלא שדבר דרך כבוד:

חידה: האם אפשר לתת לגוי חתיכת לחם ממה שהישראל בצע ובירך עליה המוציא, ומהיכן לומדים דין זה מפרשתינו.

תשובה: כתב הב"י (או"ח סי' קסז): "כתב הכל בו (ריש סי' כ"ד) בשם ה"ר אשר, נהגו כל ישראל שלא להאכיל בהמה חיה ועוף ולא גוי מחתיכה שנוגעת בה חתיכת המוציא, וכן כתב ה"ר דוד אבודרהם בשם ספר המנהגות. ולא ראינו ולא שמענו מי שנזהר בכך, ואין לדבר סמך כלל". [ומ"מ הביאו מנהג זה הט"ז והמג"א (או"ח סוף סי' קס"ז) והמשנ"ב (שם סי' ק"צ)].

ובספר "דברי דוד" לבעל הט"ז הביא סמך לזה מהנאמר בפרשתנו: "וַיִּשָּׂא הָעָם אֶת בָּצֶקוֹ טָרֶם יִחְמָץ, מִשְׁאַרְתָּם צָרְרָת בְּשׂוֹמְלָתָם עַל שְׂכָמָם" (שמות יב, לד). וכתב על זה רש"י: "משאריתם - שירי מצה ומרור. על שכמם - אף על פי שבהמות הרבה הוליכו עמם, מחבבים היו את המצוה". והקשה הט"ז, מה מצוה יש בשיירי מצה ומרור, הא כבר נעשה המצוה בזמנה. ות"י וז"ל: "ונראה, כיון דהוקצה למצוה, יש לזהר אף בנותר ממנה ולחבבו. וזה סיוע למה שכתבתי באו"ח סי' קס"ז שיש לזהר שלא ליתן לעכו"ם מן חתיכת המוציא שבוצע". עכ"ל.

חידה: מהיכן יש להוכיח מרש"י על הפרשה, שם"ל שיש שליחות מגוי לגוי.

תשובה: כתב הרה"ג רמ"י פריד שליט"א.

על הפסוק (י"ב ט"ז), וביום הראשון מקרא קדש וביום השביעי מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכה לא יעשה בהם. וברש"י שם כתב לא יעשה בהם - אפילו על ידי אחרים. ומקור דבריו הוא מהמכילתא. והרמב"ן (שם) הקשה ע"ד רש"י, "ולא הבינותי זה, שאם האחרים האלו ישראל, הם עצמן מוזהרין עליה, ואין אני מוזהר במלאכתי שלא תעשה על ידו, אלא שאם מטעה אותו באסור, מוזהר עליה משום ולפני עור לא תתן מכשול (ויקרא יט ד), בין במלאכתו בין במלאכת העושה עצמו. ואם אחרים הללו גוים, אין אנו מוזהרים בתורה על מלאכה של גוי כלל לא ביום טוב ולא בשבת, אלא שיש בה שבות מדבריהם עם האמירה שלנו, כמו שאמרו אמירה לגוי שבות (שבת קנא), וזה דבר מבואר בגמרא: ובפנים יפות עה"ת (מבעל ההפלאה, באופן השני) תי' קושיית הרמב"ן מהגמרא דמשמע שאמירה לעכו"ם היא רק שבות, דקודם מתן תורה היה אמירה לעכו"ם מה"ת, כי אז היה לישראל דין בן נח, ומנכרי לנכרי איכא שליחות, ולכן היו אסורין מה"ת באמירה לעכו"ם, אבל דברי הגמרא נכונים לאחר מתן תורה עי"ש. (וכ"כ מדעתו בהר צבי עה"ת). ובאמת יסוד שיטה זו מיוסדת על שיטת תשובות משאת בנימין (סי' צ"ז) דמבין נח לבן נח יש שליחות (והו"ד בש"ך חו"מ סי' רמ"ג סק"ה), אך הנה דעת הירושלמי (דמאי פ"ו ה"א, תרומות פ"ו ה"א) מפורש לא כן, כדהקשה עליו המג"א סי' תמ"ח סק"ד (ועי"ש בהגהות רעק"א כמה מ"מ בזה), וכן הקשה ג"כ המל"מ (הל' שלוחין ושותפין פ"ב ה"א). ועי' שו"ת פני יהושע (או"ח סו"ס ה') שכתב: אי אפשר להתקבל על הדעת דגוי יהיה שליח לחבירו, עי"ש ראיותיו. ויצוין דכן הכריע בביתאור הגר"א אה"ע סי' ה' ג"כ דאין שליחות מנכרי לנכרי. (ועי' קונטרסי שעורים ב"מ שעור י"ב סוף אות ד').

חידה: כיצד יתכן שיש לאדם מכונית שבדק בה את החמץ ובכל אופן יהיה אסור לו ליסוע בה בפסח.

תשובה. כ' בספר חשוקי חמד פסחים דף כז עמוד א: כשהרכב נוסע עם דלק שמעורב בו אלקוהול, כמבואר בספרו של הגאון ר' שאול בראך וישאל שאול (ח"א סימן סו) וז"ל: "בדבר חוק חדש במדינתנו שצריכין לערב בבנזין חלק חמישית ספירט [אלכוהול חמץ], ואם כן יש להסתפק אם מותר לנסוע עם אוטובוס או קטנוע, הנוסעים ע"י בנזין וספירט, אני איני רואה היתר אלא מצד זה וזה גורם, ובמג"א (סימן תמה סק"ה) אסור, וגם הכסף משנה (פ"ה דנדרים) כתב שבע"ז שהוא במשהו זה וזה גורם אסור. ויעוין עוד בשו"ת שואל ומשיב (מהדורא קמא ח"א סימן קמא) שדן לגבי הא דעושים נר למאור על ידי שנותנים מחצה ספירט העשוי מחמשת מיני דגן, ומחצה דבר אחר, אם מותר להדליק בו בפסח, והעלה דבתערובת כזו אסור להדליק בו בפסח, דאף דהוי פגום דאי אפשר לשתותו מ"מ הא דמותר כשהטעם פגום הוא רק כשרוצה לאוכלו או לשתותו, אבל כשרוצה להדליק בו מה בכך שהטעם פגום, וגם בהא דאמרינן בזה זה וזה גורם מותר, כיון דעכ"פ נהנה מהחמץ...., עכת"ד.

אמנם יעוין בשו"ת פני יהושע (סימן יא) שדן במי שאפה ערב פסח אחר חצות מצות בעצים, וגם שם בתנור מצה שהחמיצה, והתיר את המצות שהיה בתנור מטעם זה וזה גורם.

חידה. איזה דין בהלכות קנינים היה צ"ל שיהיה בעיה מהמתו, ובכל אופן מחמת דבר שקרה ביציאת מצרים לא הייתה בעיה, (איזה דין, איזה בעיה, ומדוע לא).

תשובה. הגאון רבי העשיל מקראקא כתב שפרעה הקנה את ישראל לד' בקנין גמור, והרי קי"ל אין קנין בלילה, לפיכך האיר השי"ת את הלילה שכיום יאיר שיחול הקנין.

חידה. מה השייכות בין אסתר המלכה למצוות מרור בליל הפסח.

תשובה. י"ל דהנה כתיב (אסתר ד, טו-יז) "ותאמר אסתר להשיב אל מרדכי: לך כנוס את כל היהודים הנמצאים בשושן וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים לילה ויום גם אני ונערתי אצום כן ובכן אבוא אל המלך אשר לא כדת וכאשר אבדתי אבדתי: ויעבר מרדכי

ויעש ככל אשר צותה עליו אסתר". ואיתא במסכת מגילה (טו א) "ויעבר מרדכי אמר רב, שהעביר יום ראשון של פסח בתענית", ע"כ. נמצא שע"י **אסתר המלכה** צמו היהודים גם בליל פסח, **ולא אכלו מרור** עפ"י ציוויה של **אסתר המלכה**. הרי דיש שייכות בין אסתר המלכה למצוות אכילת מרור בליל פסח.

[**ראיתי** דמן העניין להוסיף מה שהביא בספר דף על הדף (מגילה טו א) דמקשים המפרשים הרי הגזירה היתה על י"ג אדר, ויש כמעט שנה (י"א חדשים), ומדוע קבעו תענית דוקא ביום טוב ראשון של פסח.

ומתריצים במשל למלך של חסד, שכל אנשי מלכותו אהבוהו מאד, בידעם שכל דרכיו בחסד ואמת. לעומת זה, משרתיו היו אוהבי שלמונים, ופעם העלילו על אדם אחד עלילת שקר, והביאו עדי שקר. ע"י שוחד קבלו השופטים את עדות השקר, והלה נשפט למות. הוא הגיש ערעור לבית המשפט העליון, ושוב שיחדו את השופטים. כתב הנאשם מכתב למלך, בידעו שהמלך אוהב צדק, ברם, השונאים שיחדו את עבדי המלך, ולא הכניסו את מכתביו. הנדון שהיה חכם, וראה כי כלתה אליו הרעה, עשה דבר חכמה ושחררהו בערבות... עמד מול ארמון המלך וזרק אבן לחדר בו ישב המלך, ומיד תפשוהו. אמר המלך: אם במלכותי נמצא בן אדם שעלול לעשות כזאת, ודאי יש לו איזה טענה עלי. א"כ אני רוצה בעצמי לדון אותו, ולשמוע מה בפיו. כשהביאוהו לפני המלך, התחיל לבכות ולבקש סליחה על שפגע במלך, אך טען: לא היתה לי שום אפשרות להגיע למלך, אלא בדרך זו... כל נסיונותי להכנס ולבא לפני המלך - או לשגר מכתב עלו בתוהו, וספר את עלילת השוא שהעלילו עליו...! המלך הבטיח לברר את הענין, האמת יצאה לאור והמעלילים הוצאו להורג.

הנמשל, חז"ל דורשים (חולין קלט, ב) אסתר מן התורה מנין, דכ' (דברים לא, יח) "ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא" וכ' (איכה ג, ה) "גם כי אזעק ואשוע שתם תפלותי". לכן חשב מרדכי הצדיק, מה יועילו התפילות והבקשות כשיש רח"ל הסתר פנים. ולא מכניסים התפילות פנימה סתם. א"כ אני אזרוק אבן, לא נאכל מצה ו**מרור** וד' כוסות, ועי"ז נעשה רעש גדול בשמים, היתכן שכל בני שבשושן לא אכלו מצה ו**מרור** וד' כוסות, עד שנודעה עלילת הדם על בני, 'ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם' (כע"ז נמצא בתפארת שלמה ומהרה"ק ר"י מדרוביטש).

ומן הענין להוסיף עוד את דברי הגאון אלשיך ז"ל (אסתר ד יז) דלדעת אסתר רבה (ח ז) שלדעת המתרגם יום ראשון של פסח היה ראשון לשלשת הצומות, ולדעת המדרש (אסתר רבה ח ז) היה אחרון ונתלה המן ממחרת הפסח. ויעוי"ש מש"כ בזה].

חידה. מדוע לא נהוג לעשות פדיון הבן ע"י שליח ומה המקור לזה מפרשתנו.

תשובה. כתב הרמ"א (יו"ד סי' ש"ה ס"י): ואין האב יכול לפדות על ידי שליח.

ויש שכתבו הטעם לזה, כי מצות פדיון הבן היא זכר להצלת בכורות בני"ב במכת בכורות. ומכת בכורות הרי נעשתה ע"י הקב"ה בכבודו ועצמו, כמו שדרשו בהגדה: ועברתי בארץ מצרים - אני ולא מלאך, והכיתי כל בכור - אני ולא שרף, ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים - אני ולא השליח. ולכן זכר לזה, גם אנו עושים המצוה בעצמנו, שהאב פודה בעצמו, ולא ע"י שליח. וגם בזוהר (מדרש הנעלם) בראשית פרשת וירא דף קיז עמוד א) איתא "דא"ר יוחנן (יהודה) מאי דכתיב (שמות יב) ועברתי בארץ מצרים **אני ולא מלאך** וגו', ע"כ. וכן הוא בעוד מקומות. הרי דמבואר דמכת בכורות היתה כביכול ע"ל הקב"ה בעצמו, ולא ע"י שליח. והרי מצוות פדיון הבן היא על הצלת בכורי ישראל ממכה זו כמבואר בכתוב במדבר (ג, יג) "כי לי כל בכור ביום הכתי כל בכור בארץ מצרים הקדשתי לי כל בכור בישראל מאדם עד בהמה לי יהיו אני ה'". וכתב שם ר' יוסף בכור שור ז"ל וז"ל "כי לי כל בכור... בישראל. שהוספתי עליהם גם משאר ישראל, שהצלתים בשעת מכת בכורות. אי - נמי: שהכתי בכורי מצרים בשביל ישראל, דין הוא שיתנו לי בכוריהם לשרתני", עכ"ל.

ויש שהביאו רמז לזה {ראה בשו"ת דברי יציב (חלק יו"ד סי' קצט, ד"ה אך)} מהפסוק בפרשתנו: "וכל בכור אדם בבניג תפדה. והיה כי ישאֵלֶךְ בְּנֶךְ מִיָּחָר לֵאמֹר מָה זֹאת, וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּחֶזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ ה' מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֶבְדִּים. ופירשו כך (בדרך רמז): והיה כי ישאֵלֶךְ בְּנֶךְ מִיָּחָר לֵאמֹר מָה זֹאת? - למה א"ל לקיים מצוה פדיון הבן ע"י שליח, כמו במצוות אחרות דשלוחו של אדם כמותו? ועל זה עונה האב ואומר: בְּחֶזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ ה' מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֶבְדִּים. כלומר: הרי הקב"ה **בעצמו** עשה את מכת בכורות, ולא ע"י שליח, ולכן כנגד זה גם מצות פדיון הבן עושה האב בעצמו, ואל ע"י שליח (ראה שו"ת חתם סופר (ח"ב יו"ד סי' רצד) ד"ה וכיון, יעוי"ש).

- **עוד** י"ל כמש"כ בספר ברכת יצחק עפ"י דברי הרבינו בחיי ז"ל, דהטעם של פדיון הבן הוא על מכירת יוסף שנמכר בעשרים שקלים שהם ה' סלעים, וכיון ששם עשו בעצמם המכירה ועשו חרם שלא לשתף אחרים, לכן גם הפדיון מוכרח האב בעצמו בלי לשתף אחרים. - **עוד** י"ל כמש"כ בספר ציוני תורה עפ"י דברי המדרש תהלים (שומר טוב) (מזמור קלו י) "למכה מצרים בבכוריהם. בשעה ששלח הקדוש

ברוך הוא מכת בכורות, א"ל כחצות הלילה ומת כל בכור, נכנסו כל הבכורות אצל אבותיהם ואמרו להם כל מה שאמר משה הביא עלינו, אין אתם מבקשים שנחיה, בואו והוציאו את העברים האלו מבינינו, ואם לאו אנו מתים, השיבו להם ואמרו אפילו כל המצרים מתים אינן יוצאין מכאן, מה עשו נכנסו כל הבכורות אצל פרעה, והיו מצווחין לפרעה, ואומרים בבקשה ממך הוצא את העם הזה שבשבילם רעה תבא עלינו ועליך, אמר לעבדיו צאו וקפחו שוקיהם של אלו, **מה עשו הבכורות מיד יצאו ונטלו כל אחד חרב וחרבו את אביו, שנאמר למכה מצרים בבכוריהם, למכה בכורי מצרים אין כתיב כאן, אלא למכה מצרים בבכוריהם, ששים רבוא הרגו הבכורות באבותיהם, וכו', ע"כ.** הרי שמתו גם האבות. והנה בספר בזהרי חמה למהר"א גאלאנטי ז"ל (על הזה"ק דף יד) [מובא בשו"ת דברי יציב הנ"ל ד"ה ולענ"ד] כתב: אפשר הטעם משום שהב"ה הרג בכורי מצרים נשאר לו לס"מ' משטמה עם יש' ולכך צריך שהפדיון יהיה ה' סלעים וכו' כי בחמש סלעים שהאדם פודהו בהם ממש פודהו מהמות וכו', עיין שם. וא"כ היתה תביעה לשטן אף על האבות, וכדי לתקן חלק זה, קבעו שדייקא האב יפדהו ולא אחר.

חידה. הנה כל מקום שיש גילוי שכינה אסור בנעילת הסנדל (דוגמת בית המקדש), היכן מצינו שהיה גילוי שכינה והותר בנעילת הסנדל.

תשובה. המהרי"ל דיסקין כתב דבני ישראל אכלו את הפסח מתניכם חגורים נעליכם ברגלכם והיינו אע"פ שהיה שם גילוי שכינה כדאיתא בהגדה של פסח, וקאמר רחמנא דכאן שהיה להם להראות האמונה והבטחון שהם מזומנים לדרך כדפרש"י על כן מחל והתיר להם.

חידה. איזה מופת יותר גדול, אם האיש הפשוט יעשהו או האיש הגדול והנכבד.

תשובה. כתב המשך חכמה כאן, עה"פ פרק יא פסוק ג, וַיִּתֵּן יְקֹנָק אֶת חֹן הָעַם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם גַּם הָאִישׁ מֹשֶׁה גָדוֹל מְאֹד בְּאַרְץ מִצְרַיִם בְּעֵינֵי עַבְדֵי פַרְעֹה וּבְעֵינֵי הָעָם: גדול מאד וכו'. פירוש, כי המופת, אם יעשהו אדם פחות המעלה, לא יתפעלו ממנו נבונים, ומבקשים להן סיבות וטענות לדחות. אבל איש גדול, כי יעשה מופת, הלא יותר פלא אם לא ישמעו לו? וזה מספר לנו הכתוב, והבן.

חידה. איזה רשעים גדולים לא נתיאשו מהגאולה על אף רשעותם.

תשובה. בפירוש הרא"ש על התורה כתב יש לשאול מאי שנא שמתו כל הרשעים בתוך שלשת ימי אפלה, ודתן ואבירם לא מתו שהיו רשעים גמורים, יש לומר אע"פ שהיו רשעים לא נתיאשו מן הגאולה. והגרי"ח סופר כתב שזהו לימוד השכל גדול ונורא, עד כמה גדול ועצום ורב כח מי שאינו מתיאש מן הגאולה, יהיה מי שיהיה, שהרי אפילו רשעים גמורים כדתן ואבירם זכו להינצל ולצאת מכור הברזל ארץ מצרים בזכות זה שלא נתיאשו מן הגאולה.

חידה. למה המן חשב שיצליח על היהודים בגלל מה שקרה במכת חושך לישראל.

תשובה. באלה רבה (או"ח סי' תרצא אות א) כתב בשם ספר אמרכל, דהיה סבור המן באדר דהיה ג' ימי אפלה שמתו פושעי ישראל במצרים, אם כן אוכל להם. ולא חשב, דכתיב ולכל בני ישראל היה אור במושבתם, ולכן גרם ליהודים היתה אורה.

חידה. האם צריך לצלות הפסח לשמה?

תשובה. בספרי פרשת ראה (פיסקא קכח) מוכח דצליית הפסח צריך שיהא לשמה, דאיתא התם ועשית פסח, שתהא עשייתו לשם פסח, שאם עשאו שלא לשמו פסול, יכול אף צלייתו והדחת קרביו, ת"ל וזבחת פסח, זביחה בכלל היתה ולמה יצאת להקיש אליה ולומר לך מה זביחה מיוחדת שהיא משום עבודה אף כל שהיא משום עבודה, יצאו אלו שאינן משום עבודה. וכן מבואר בדברי התוס' בבב"ב (כו ע"ב) ד"ה ועל, דכתבו דצליית הפסח אית ביה צורך גבוה, וא"כ הוא מדיני הקרבן דבעי לשמה. אולם מדברי רש"י בפסחים (נח ע"א) שכתב צליית פסח צורך הדיוט הוא, והתוס' בזבחים (נו ע"ב) מבואר דמדמי צלית הפסח לאכילת מצות ומרורים דאינו מדין הקרבן ואינו בעי לשמה. וראה בבד קודש על פסח ובח"ג (סי' יב) ומשנת יעב"ץ (או"ח סי' כד) ובתורה שלימה (שמות יב אות רמ*).

חידה. היכן יש ראיה בפרשה ליסוד המבואר בריש שבת לגבי מלאכת הוצאה, שהכנסה נקראית הוצאה.

תשובה. הרוקח (ריש סי' צג) כתב כחצות הלילה אני יוצא בתוך מצרים, אני נכנס בתוך מצרים לא נאמר אלא אני יוצא, מלמד שהכנסה קרויה הוצאה.

חידה. היכי תמצי חמץ שמותר באכילה מדאורייתא ואעפ"כ חייב מדאורייתא לבערו?

תשובה. בתוספות בפסחים (כח ע"ב ד"ה רבי שמעון) נקטו דגם חמץ שמותר באכילה חייב לבער מחשש שיבוא לאכלו. וגם איתא במ"ב (סי' תמב סקל"ג) דדעת הרבה פוסקים דאפילו פחות מכזית צריך ביעור, והיינו אפילו למ"ד דחצי שיעור מותר מה"ת ומ"מ צריך לבער וכמ"ש בשו"ע הרב (סכ"ח) שהוא מדרבנן גזירה שמא יבוא לאכלו עיי"ש.

י ה. וכסה את עין הארץ ולא יוכל לראות את הארץ ואכל את יתר הפליטה וגו'. קשה למה הוצרך דלא יוכל לראות את הארץ, הרי במכת חושך שבאה אח"כ היה מספיק חושך. וכן קשה מה זה הלשון ולא יוכל לראות, מי לא יוכל לראות? וי"ל כיוון שהארץ נתחדש וממילא הארבה לא יוכל לראותה והוא ייחשב כסומא ואיתא בגמ' דסומא אינו שבע, ולכן הוא יאכל את יתר הפליטה. וזה כוונת הפסוק וכסה הארבה את עין הארץ ולא יוכל הארבה לראות את הארץ, ולכן הוא יאכל את יתר הפליטה. כלי יקר.

י ו. ויפן ויצא מעם פרעה. בכל המקומות לא נאמר לשון זה ויפן ויצא, ורק כאן במכת ארבה זה נאמר, ולמה? וי"ל שלפני מכת ארבה אמר הקב"ה למשה ואני הכבדתי את לבו למען שיתי אותתי אלה בקרב, וז"א שכאן משה ידע מראש שפרעה יכביד את ליבו, ולכן הוא לא חיכה מה פרעה יגיד כי הוא כבר ידע דעתו מראש. משא"כ בשיאר המכות הוא נשאר לראות אולי פרעה יחליט לשלח את בניו לפני המכה המגיד מדובנא

י ח. מי ומי ההולכים. לכאורה היה לו לומר מי ומי ילכו, ולא ההולכים שהוא לשון הווה? וי"ל ע"פ מה שמובא בחגיגה ב. הכל חייבים במצוות ראייה חוץ מחש"ו איזהו קטן? כל שאינו יכול לאחוז בידו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית. וא"כ מובן נפלא פרעה חשב שהם רוצים ללכת כדין מצוות ראייה וא"כ אין צריך לשלוח את הקטנים והזקנים שאינם יכולים ללכת ולכן אמר מי ומי ההולכים, ומשה הבין את פרעה וענה לו לא בנערנו ובזקנינו נלך כי חג ה' לנו. רבי מרדכי בנט.

י ט. ויהפוך ה' רוח ים חזק מאוד. מה הטעם שבלקחת הארבה הוצרך ברוח ים חזק מאוד, בשונה מהגעת הארבה שהגיע ברוח קדים (פסוק ג)? וי"ל שכשהארבה הגיע הוא היה חי וחי נושא את עצמו. משא"כ אח"כ כשהוא נלקח, המצרים שמו אותם לשימורים בתוך חביות ואז הם היו מתים ומת לא נושא עצמו, לכן הוצרכו לרוח ים חזקה להוציאם מהשימורים.

יא א. עוד נגע אחד אביא על מצרים אחרי כן ישלח אתכם מזה כשילחו כלה גרש יגרש אתכם מזה. מי שישים לב למהלך הפסוקים בפרק זה יראה שבתחילה הקב"ה מודיע לו מכת בכורות, אח"כ בפסוק ב מדבר על שאלת רכושם של מצרים – דבר נא באזני העם וישאלו.. ואח"כ שוב חוזר למכת בכורות, ויש לעיין למה סדר הפסוקים הוא כך. ונראה לבאר ע"פ הגמ' שהמצרים דנו לפני אלכסנדר מוקדון שישביח להם ישראל את הרכוש שנטלו ממצרים, ואמר להם גבירה בן פסיסא שמגיע להם שכן עבודתם במשך 210 שנים, ע"כ הגמ'. והנה פועל שחוזר בו באמצע היום ידו על התחתונה, משא"כ כשבעה"ב חוזר בו אזי יד הפועל על העליונה, ולכאורה כשיצאו בניו ממצרים אחרי 210 שנים ולא אחרי 400 שנה אז זה נחשב שעזבו אותם באמצע העבודה, וא"כ דינם היה צריך להיות על התחתונה ולא יקבלו שכן מהמצרים. לכן אמר הקב"ה למשה בפסוק א עוד נגע אחד אביא על מצרים ואח"כ הוא עצמו יגרש אותם וממילא וישאלו איש מעם רעהו, והיינו כיוון שהבעה"ב מגרש באמצע א"כ הוא חייב לשלם להם על הכל וממילא יוכל לקחת מהם כל כסף וזהב. ואח"כ התורה מביאה את מכת בכורות. חנוכת התורה.

יא ב. דבר נא באזני העם. יש לדקדק מה טעם כתב באזני העם ולא באזני בני ישראל כמו שכתוב תמיד? וי"ל דאיתא בכמה מקומות שמה שהם לקחו זה היה עבור העבודה שלהם במצרים, וכמבואר ג"כ בסנהדרין צב. בסיפור עם אלכסנדר מוקדון. והנה שבת לוי לא השתעבדו ולא עבדו את המצרים וא"כ לא מגיע להם את המתנות מהמצרים, ולכן כתוב רק דבר נא באזני העם ומבואר בגמ' בחולין קלא. ששבת לוי לא ימקיר עם (לפי אחת השיטות שם בגמ') וכן מבואר בבבב"ר כג. ולכן דברי רק באזני העם. זכרון יעקב. וע"ע בפרשת דרכים ע"ז.

יא ב. דבר נא באזני העם וישאלו איש מעם רעהו. אומר רש"י הזהירים ע"כ כדי שלא יאמר אותו צדיק אברהם ועבדו ועינו אותו קיים בהם, ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם. יש להקשות מה ההו"א שאברהם שעבר עשרה נסיונות יאמר כזה דבר? ועו"ק מאי שלא יאמר הו"ל"ל שלא ישאל? ועו"ק מדוע נקרא כאן אברהם בתואר צדיק יותר מכל מקום אחר? וי"ל

שדברי חז"ל הם בניחותא. דהנה אברהם בכל מאורע ונסיון שעבר עליו בחייו הוא הצדיק עליו את הדין, וכאן לא רצה הקב"ה שאברהם יצדיק עליו את הדין ויאמר א"פ שיעבדו וענו אותם קיים בהם ואח"כ יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם. איני מהרהר אחר דינו של הקב"ה, ע"כ אמר הקב"ה למשה תאמר לבני ישראל שישאלו איש מאת רעהו כדי שיצאו ברכוש גדול ולא יצטרך אברהם שוב להצדיק עליו את הדין. בכורי אברהם לרבי אברהם כהן שליט"א.

יא ד-ז. ויאמר משה כה אמר ה' כחצות הלילה אני יוצא בארץ מצרים ולכל בניי לא יחרץ כלב לשונו. יש לבאר את סמיכות הפסוקים כך: הנה הטעם שכתוב כחצות ולא בחצות כתוב בגמ' ברכות ג: שזה בגלל שמשה לא ידע בדיוק לכוון את שעת חצות, ואומרת שם הגמ' שדוד כן ידע מתי חצות, כי היה לו סימן מהכינור שהיה מנגן בחצות. ונשאלת השאלה הרי גם למשה היה סימן לידע זמן חצות במדויק שהרי איתא בגמ' שם דג' משמרות יש בלילה ובחצות הלילה כלבים נובחים וא"כ לכאורה הרי גם משה יכול היה לדעת שעת חצות לפי זמן נביחת הכלבים - לכן התורה כותבת כאן שהכלבים לא נבחו וממילא מובן למה משה אמר כחצות ולא בחצות. מהר"י אסאד.

יא ז. ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו וכו' למען תדעו אשר יפלה ה' בין מצרים ובין ישראל. החת"ס מבאר את הפסוק כך: אמרו חז"ל בב"ק ס: אליהו בעיר כלבים משחקים, מלאך המוות בעיר כלבים בוכים, והנה במכת בכורות אמר הקב"ה בפסוק ד כחצות הלילה אני יוצא בארץ מצרים, והיינו ד בעצמם ולא ע"י מלאך ושליח כמ"ש בהגדה של פסח, וא"כ הכלבים לא ינבחו כי אין מלאך המוות בעיר, ואז בגלל שלא יחרץ כלב לשונו תדעו שהקב"ה בעצמו יפלה בין מצרים לישראל.

פרק יב. בעניני קרבן פסח. הגמ' בפסחים ג: מספרת על גוי שרצה לעלות לירושלים כדי להקריב קרבן פסח ורבי יוחנן בן בתירא שלחו לירושלים ואמר לו שיבקש מהאליה, כי האליה הולך לגבוה, ואם יבקש יתפסוהו שהוא גוי, וכך הוא נתפס על חס, והרגוהו. ושלחו לרבי"ב, אתה יושב בנציבין ומצודתך פרוסה על ירושלים, היינו שהוא לא עלה לירושלים אלא הוא שעת שהגיע רוצה לעלות הוא עשה לו תרגיל כדי שיתפס אותו בירושלים, וכך הוה. והקשו שם בתוס' מדוע באמת רבי"ב לא עלה בעצמו לירושלים הרי יש חובה לעלות לרגל. וביארו משום שלא היה לו קרקע, ודין עליה לרגל הוא רק למי שיש לו קרקע בארץ ישראל. והקשה ע"כ הגר"א הא איתא בתוס' ב"ב מד: שאין לך אדם שישראל שאין לו קרקע בארץ ישראל, כי השבטים קיבלו נחלה והורישו לבניהם ולכ"א ע"כ קרקע כ"ש, וא"כ יתכן שלבי"ב לא היה קרקע באר"י. ותי"ר הגר"א דהנה הגמ' אומרת בסנהדרין צב: בעניני העצמות אשר החיה יחזקאל שראה בדרך עלילתו לארץ שאלו היו עצמות בני אפרים שמיהרו את הקץ ויצאו ממצרים בגלל שהשיבו לא נכון את הקץ ועלו קודם הזמן ונהרגו במדבר ע"י אנשי גת, עד שהגיע יחזקאל והחיה אותם. ושואלת שם הגמ' האם נשאו נשים והולידו בנים ובנות וכו'. מיד עמד ר' יהודה בן בתירא ואמר אני מבני בניהם וכו'. ולפי"ז הכל מובן, כי הרי לבני אפרים שיצאו קודם הזמן לא היה להם חלק ונחלה באר"י שהרי לא נחשבו כיוצאי מצרים לגבי ירושת הארץ וממילא לא קיבלו כשנחלקה הארץ לשבטים, ורבי"ב הוא מבני בניהם א"כ לרבי"ב לא היתה קרקע באר"י ולכן הוא לא חייב בעלייה לרגל.

יב ב. החודש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה. הגאון אומר שמרומזים כאן דיני צום. דבכל השנה לבד מחודש ניסן מותר לצום כל החודש ורק בר"ח אסור, ואילו בחודש ניסן זה הפוך, כל החודש אסור לצום ורק בר"ח מותר (הוא נקרא 'תענית הצדיקים'). וכך מבואר לשון הפסוק: 'והחודש הזה', וז"ל כל ימי חודש ניסן הם 'ראש חדשים' דדינם כראשי חדשים של כל השנה שאסור לצום בהם. אבל 'ראשון הוא לכם' ז"א היום הראשון של החודש, כלומר ראש חודש ניסן, דינו שווה ל'חודשי השנה' דהיינו, לשאר ימי חודשי השנה, שמותר לצום בהם.

יב ו. והיה לכם למשמרת עד יד'. וברש"י: ראה הקב"ה שאין בידם מצוות להתעסק בהן כדי שיגאלו, נתן להם שתי מצוות פסח ופסח. למה דווקא את המצוות האלו? וי"ל כיוון דשכר מצווה בהאי עלמא ליכא, והטעם כי במצוות עשה אם לא מקיימים אותן בעוה"ז אין עליהן עונש בעוה"ז ולכן אם מקיימים אותן כיום שכר בעוה"ז. לכן הקב"ה נתן להם

דווקא פסח ומילה שהן מצוות עשה שאם לא מקיימים אותן מקבלים עליהן עונש כרת בעולם הזה ולכן הם גם יכולים לקבל עליהן שכר בעוה"ז.

יב כא. ויקרא משה וגו' ויאמר אליהם משכו וקחו לכם צאן למשפחותיכם וישחטו הפסח. מה הטעם נכפל צאן משכו וגם קחו? וי"ל, אומר העמק החכמה, דהנה אמרו בפסחים דהנמנה על פסח אחד יכול למשוך ידיו ממנו ולהימנות על פסח אחר עד שישחט הפסח הראשון, אבל אחר השחיטה אינו יכול למשוך ידיו ממנו, וזהו ביאור הכתוב משכו, דהיינו תוכלו למשוך ידיכם מפסח, וקחו לכם צאן והיינו שתוכלו להימנות על צאן אחר, אבל לא רק עד ושחטו הפסח, והיינו עד שעת שחיטה ולא מעבר לכך. עוד תירץ החי"ד דמשכיך הוא קניין מדרבנן, ומדאורייתא קונה בכסף לכך הוצרכו שני הקניינים גם מדאורייתא וגם מדרבנן, כי מדרבנן לבד לא קונה כיוון שהוא מצווה דאורייתא, ומדאורייתא לא קונה כי רבנן תקנו משיכה והפקר ב"ד הפקר.

יב כט. וה' הכה כל בכור בארץ מצרים. הנה במעריב אנחנו אומרים כל יום כך: המכה בעברתו כל בכורי מצרים, ואח"כ יוצא את עמו ישראל מתוכם לחירות עולם. ואכן כך היה סדר הדברים, קודם הקב"ה הכה את הבכורות אח"כ הוציא את בניו ממצרים. והנה בבוקר אנחנו אומרים הפוך, קודם ממצרים גאלתנו, ורק אח"כ כל בכוריהם הרגת, והרי לא כך היה הסדר, אלא קודם הרגית הבכורות ורק אח"כ הגאלתה. וי"ל דהנה יש להקשות למה בלילה אומרים לשון ה'מכה' ואילו בבוקר 'הרגת'. וי"ל דבמסכת שמחות איתא שם בהקדמה אמר רבי יוחנן הקב"ה בלילה כלל לא הרג את הבכורות אלא רק הכה בהם עד שיהיו גוססים כדי שיראו במפלתם שבני ישראל יוצאים ממצרים, ורק אחרי שבני ישראל יצאו המשחית הרג אותם. וכעת מובן כל הפסוק הנה בלילה הקב"ה הכה ואח"כ הוציא ובבוקר אחרי שהקב"ה שילח את בניו נהרגו הבכורות כי הסדר היה הכאה, גאלה, הרגה. ויובן גם איך הקב"ה הרג בעצמו את הבכורות הרי איתא בסנהדרין ט: שהקב"ה כהן הוא? ולפי ה"ל וי"ל שהקב"ה לא הרגם אלא רק הכה אותם עד שהיו גוססים, וגוסס לא מטמא.

יב ל. לא. ויקם פרעה לילה אחד הוא וכל עבדיו. ויקרא למשה ואהרן לילה קומו צאו מתוך עמי. יש לעיין מדוע מודגשת המילה לילה כמה פעמים? וי"ל דהנה פרעה אמר למשה ואהרן כי ביום ראותך פני תמות, וכעת פרעה קם בלילה שהיה נראה כאור יום כמו שמובא בחז"ל (זוהר ח"ב ל"ח) ופרעה חשב שמשה לא רוצה להיראות אליו בגלל האיום שלו כי ביום ראותך פני תמות, לכן הוא קרא למשה ואהרן לילה הוא צעק להם שכעת לילה למרות שהיה נראה שיום ולמרות שאמרת שאני אהרוג אותם כשאראה אתכם אך כעת זה לילה ולא יום. אז תצאו אלי. אור החיים.

יב לד. וישא העם את בצקו טרם יחמץ ומשאותם צרות בשמלותם על שכמם ובני ישראל עשו כדבר משה וישאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב. יש להבין את סדר הפסוק שבתחילה כתב שנשאו את המשאות על שכמם ורק אח"כ כתב שקיימו בניו את דבר משה ושאלו כלי כסף וכלי זהב מהמצרים, והרי הסדר היה הפוך קודם שאלו מהמצרים ואח"כ לקחו על שכמם? וי"ל דהנה פסח מצרים חימוצו נוהג יום אחד וא"כ כל הבצק שנשאו היה לצורך אותו היום, והנה אותו היום היה טו בניסן שאסור במלאכה, ואף שהוצאה שרי אבל רק אם זה לצורך יו"ט וא"כ לא הניסאה של הכלי כסף שהוא לא לצורך יו"ט יהיה אסור להם, אבל על החמורים הם יכלו להניח כי קו"ל (מ"א רמז ג) שאין שבייתה בבהמה נוהגת ביו"ט, אבל את הבצק והמשאות יכלו לשאת על כתפיהם ביו"ט כי הוא צורך יו"ט. ולפי"ז הפסוק מתפרש כך, דבר ראשון הפסוק בלא לומר מדוע נשאו רק הבצק והמשאות על כתפם ולא הניחוהו על החמורים, מפני שכל החמורים הניחו את הכלי כסף והכלי זהב שלא יכלו לשאת בידים מפני שהוא לא לצורך יו"ט, ואחר שכתב מה נשאו על כתפם הוסיף שזה בגלל שעשו כדבר משה ששאלו כסף וזהב ואותם הניחו על החמורים. בניין שלמה.

יב מו. לא תוציא מן הבשר חוצה ועצם לא תשברו בו. הטעם שהוצאה נאמרה בלשון יחיד ואילו שבירה בלשון רבים. וי"ל שהוא רמז לגמ' שאין מוציא אחר מוציא - היינו שחייב הוצאה הוא רק ביחיד. אבל יש שובר אחר שובר - וממילא החיוב על שבירה יכול להיות גם ברבים. כ"ה במהר"ם חגיז

לא מפסידים כלום בקיום רצון ה' ולא מרויחים כלום כשלא מקיימים רצונו.

הנה בפרשתינו מצינו שהקב"ה אומר שהוא עצמו יעבור בבתי מצרים במכת בכורות, ומאידך גיסא כתוב שמטרת הדם במזוזות היא בשביל שהמשחית לא יוכל לעבור בבתי ישראל, שמעם שהמשחית הוא זה שיהרג את הבכורות, מיישב ע"כ הבן איש חי ע"פ מה שמובא בחז"ל שהיו כאלו שהחביאו את בכוריהם בבתי היהודים, והנה אמנם המשחית הוא עבר בכל בתי מצרים לקחת מכל בית את הגדול שבבית אבל שלא נחשוב לרגע שמה שהחביא את בכורו בבית היהודי הרוויח משמו אלא להפך הוא רק הפסיד והקב"ה בכבודו ובעצמו נכנס לבתי היהודים לקחת את בכורות העכו"ם משום ששם לא ניתן למשחית להיכנס, וא"כ הכל מיושב בבתי המצרים עבר המשחית, ובבתי היהודים ששם החביאו המצרים את בכוריהם למשחית לא ניתן רשות להיכנס שם עבר הקב"ה. וכע"ז כתוב הבן איש חי מצינו במלוה בריבית שאדם שהלווה בריבית לא די שהוא מפסיד את הרווח שהרוויח מהריבית אלא הוא נענש שגם את הקרן הוא מפסיד. (במאמר המוסגר: רבי חיים קניבסקי בצעירותו (לפני כארבעים שנה כשהיה בשנות החמישים לחייו) היה נוסע כל בוקר לבריתות להיות סנדק עם מונית, והיתה מריבה בין נהגי המוניות מי יזכה לקחת אותו לברית, וכל יום היה מגיע נהג שהיה תופס את הזכות הזאת, כל יום מי שתפס ראשון זכה. והנה באחד הימים אחד הנהגים קנה מונית חדשה והוא רצה לקדם את המונית ע"י שיוכה לקחת את הרב לברית. הוא קם בבין ותפס ראשון להיות נהג של הרב באותו היום בדרכו לברית, הוא חיכה מספר שעות והנה הרב יורד בהדרגה לכיוון המונית הוא מאוד שמח אך שוד ושבר כשרבי חיים נכנס למונית הנהג מנסה להתעניין ואינו מצליח, מנסה שוב ושוב ולא מצליח רבי חיים יצא מהרכב, הנהג מתעניין ומצליח.. רבי חיים נכנס ושהה הנהג לא מצליח. רבי חיים ראה שדברים בגו הוא שאל לבעל המונית: אמור נא לי מהיכן יש לך את הרכב? ענה לו הנהג מבני שיחי' שאל רבי חיים במה בנך עוסק? ענה הנהג להלוואות. שאל רבי חיים בריבית? הנהג ענה כן. אמר לו רבי חיים א"כ הרכב הזה לא יכול לעשות שום עניין של מצווה...) למעשה הכלל הוא שמי שחושב שע"י שהוא ינסה לעשות קומבינות, כגון יצא באמצע התפילה בכדי להרוויח כמה שקלים, או ישקר בשביל להרוויח כסף, או ידבר לש"ה כדי להרוויח משמו או לשאת חן ושכל טוב ע"י"ז הוא יכול לשכוח מזה, כי ממעשה אסור לא רק שלא מרוויחים אלא גם מפסידים את ההשקעה ואת הקרן, וגם אם במבט ראשון זה נראה שמרוויח לאחמ"כ הוא מפסיד הכל על תרופות וכדו', כי כסף לא כשר הולך לדברים לא טובים, וכן מי שחושב שע"י שיאמר לשון הרע הוא ירוויח משמו בחברה וכדו' שיידיע לו שאין סיכוי הוא עלול רק להפסיד מכך, ומי שלחפץ עושה מה שה' רוצה ממנו כעת למרות שנראה שהוא מפסיד שיידיע שהוא רק ירוויח לעולם ועד מכך. הכלל הוא בכל עניין לעשות מה שה' רוצה, ולפעמים שלא ממש יודעים מה שה' רוצה יחשוב לעצמו מה הוא יותר רוצה סימן שזה רצתו היצר ותמיד יעשה הפוך ממה שליווה רודף אותו לעשות.

סיפר רבי משה שטרנבוך שבשעה שהגיע רבי אלחנן וסרמן לעיר לונדון, הומינוהו לדבר בבית הכנסת לפני תפילת מוסף, אך בדרכו לבית הכנסת נודע לו שבבית הכנסת זה ישנם אנשים המחזיקים בדעות כוזבות, והחליט להשמיע שם דעת תורה לתקן הפירצה, עד שבאמצע הדרשה נעשה במקום מהומה גדולה, והגבאי יחד עם רוב מתפללי בית הכנסת יצאו מבית הכנסת באמצע דרשתו לאות מחאה והלכו להתפלל בחוץ בפרוודור, והוא נשאר רק עם ציבור קטן בקושי מניין, ומ"מ לא נתע מחמתו והמשיך בדבריו כי הרגיש שז"ה ורצון ה'. ואח"כ אמר לו שאף שבה ללונדון כדי להתרים אנשים שיתמכו בישיבתו ישיבת ברנוביץ, ועל ידי דבריו הפסיד הרבה תומכים לישיבתו, מ"מ אינו מתחשב בזה, ומשום שמלבד שהוא ראש ישיבה הרי הוא בראש ובראשונה עבד ה' וכיון שידע שיש צורך להעמיד על האמת, דבר מה שהיה צריך לדבר וכמתבקש מעבד ה', ומה עוד שבאמת לא הפסיד מזה שום דבר, שהלא הכסף מסור ביד הקב"ה, ויצא ללונדון לקיים את רצון השי"ת ולקיים את חובתו חובת השתדלות, וכיון שהיה מוטל עליו חובה לדבר על דבר שצריך תיקון, בוודאי לא יפסיד מכך, ולא עליו להיכנס מהיכן יזמין הקב"ה

מאמרי מוסר וסיפורים בענייני הפרשה

ממון לקיום הישיבה, ומובטחים אנו שהוא יעשה לתורה שלא תשתכן מישראל.

וזהו לימוד לנו לא להתבונן לא ימין ולא שמאל מה יאמרו עליו, ולא לחשב חשבונות אם כדאי להימנע בכדי שלא לבוא לידי הפסד וכדו', אלא לדבוק ברצון השי"ת בלבד. **סיפר רבי דוד פרנקל** שבבשנת תרפ"ט כשבאו הערבים לחברון כדי להרוג את כל היהודים ששם, לא רבים יודעים שהאדם שהם הכי שנאו זה היה רבי חיים יוסף דינקלס, שהיה אז אברך צעיר וחכמתו הרבה היתה לצנינים בעיני הערבים ובאותה שבת ידועה יצאו הערבים עם גרזנים בידיהם וצעקו איטבח אל יהוד, ג'האד, והם נכחו בלמעלה ממאה בני היישוב ובהם עשרות תלמידים מיישיבת חברון. במשך כל אותו הזמן הם צעקו כל הזמן איפה יוסף!! איפה יוסף!! וכוונתם היתה היכן רבי יוסף דינקלס. והם לא מצאוהו. ומעשה שהיה כך היה. רבי חיים יוסף נסע יחד עם בני ביתו לחתונת רבי זיסל שפירא שנערכה בבלי שישו בירושלים, והוא נשאר ללון בירושלים עד יום שישו. והנה ביום שישו הם באו לשוב לביתם שבחברון והם חיכו זמן רב לאוטובוס שבנושם מלהגיע. חיכו וחילו, ואז אמר רבי יוסף אם האוטובוס יגיע עד חצות אנחנו נחזור. אם לא! כיון שזה לפני שבת אני לא אשוב לבית שבחברון בגלל כבוד השבת... והנה הגיעה שעת חצות ובאותו זמן הגיע האוטובוס לחברון. רבי חיים יוסף ובי"ב אינם מתלבטים כלל וכלל, ולמרות הכל הם נשארו בירושלים. וההמשך ידוע. כי כשעושים רצון ה' לא מפסידים.

השר רבי משה מונטיפיורי הקפיד מאוד להרבות שמירת שבת בישראל והוא עצמו היה ידוע כאחד שלא הזיז אותו כלום בענייני השבת כולל מקרים שהיה חשש לשלמו ולא יבדל כל ממונו. פעם בא אליו בשעת סעודת שבת שליח של אחד מהמשלמים הגדולים שבאותו הזמן וביקש ממנו שיבוא אליו בחצות עובר ביצוע עסקה דחופה מאוד. ורבי משה אמר שתמורת כל הון שבעולם הוא לא מגיע בשבת ולא מדבר כלל על מו"מ ביום זה. השליח הלך וחזר כעבור זמן קצר עם מכתב מהמשלם שיידיע לו שאם הוא לא מגיע כל כסף יוחרם, והוא ידאג שינותקו עמו כל קשרי המסחר במדינה. אך השר מונטיפיורי בשלו. וכך הוא ביקש למסור: אני מאוד מודה על מה שנתתם לי עד עתה אבל כל הון שבעולם לא יגרם לי להתכחש לאמונתי. ביום ראשון בבוקר בא שוב שליח מאותו מושל וביקש שיבוא אליו לביתו. השר ללא מורא יצא לבית המושל. וכשהגיע לביתו חיכתה לו הפתעה נאה. המושל הגיש לפניו מתנה ואמר לו ישיבתי כאן בשבת יחד עם עמיתי ממדינה אחרת וסיפורתי לו עליך איך אתה מקפיד על המצוות בעד כל הון בעולם, הוא לא האמין וביקש להתערב איתי על סכום גדול, ולבסוף בזכות התעקשותי ניצחתי, רציתי רק להודות לך.

הרב מפוניבז' סיפר שהיה בפרנקפורט ואסף כספים מבית לבית, עד שהגיע אליו רבי יעקב רוזנהיים, ואמר לו, אסור לעשות ככה, זה לא כבוד התורה להסתובב כמו שנוהג מבית לבית. בוא תכנס לחדר, ונזמין תורים אצל העשירים, הוא הזמין לו תורים אצל עשירים. בין היתר הוא קבע לו תור אצל עשיר גדול בפרנקפורט, אמר לו העשיר שלמחרת בשעה שמונה הוא צריך לנסוע ברכבת. הוא קבע שאחכה לו ברבע לשמונה בתחנת הרכבת ושם הוא ידבר איתי. למחרת בבוקר קם הרב מפוניבז', והנה השעה שבע. זאת הפעם הראשונה שהוא קם בשעה שבע. ברציף הרכבת הוא היה צריך להיות ברבע לשמונה, הוא עשה חשבון שאם הוא הולך להתפלל בציבור הוא לא יספיק להגיע לרציף הרכבת בשעה היעודה. ברגע הראשון חשבתי לוותר פעם אחת על תפילה בציבור. הרי מדובר בצרכי רבים. אבל אחרי זה החלטתי, לא. לא. המדרש אומר בפרשת ראה, שהקב"ה אומר לאן אדם שומע לי ומפסיד, לא נולד אדם ששומע להלכה ומפסיד אין כזה דבר. מתאר הרב מפוניבז': החלטתי שאני מתפלל בציבור ויהי מה. סיימתי את התפילה בשמונה וחצי. כלאורה אין לי סיבה ללכת לרכבת. אבל סוף סוף צריך לעשות השתדלות, אז יצאתי לכיוון הרכבת. הגעתי בעשרים לתשע. שלוש דקות אחרי בא העשיר במרוצה, והתנצל שהוא איחר את הרכבת של שמונה והוא יוצא בתשע. בו במקום הוא רשם צ'ק גדול מאוד סיים הרב מפוניבז' את סיפורו. בחורים יקרים, הרעף עליהם הרב יסודות לחיים יהודיים, "לא באתי להראות לכם שלא הפסדת מתפילה בציבור. זה פשוט. באתי להראות

לכם משהו אחר. באתי להראות לכם שאם הייתי 'חכם' והייתי מתפלל ביחידות ורץ ברבע לשמונה לרכבת, הייתי מחכה עד שמונה ורבע ורואה שהעשיר לא נמצא. הייתי הולך הביתה בלי השיק הזה.

עוד סיפור שסיפר הרב זילברשטין: היה פעם יהודי שאינו שומר תו"מ שהיה לו מפעל לשקיות, הוא היה מוכר חבילות שיש בהן מאה שקיות בכל חבילה. לימים הוא קיבל החלטה חסכונית שבמקום לשים 100 שקיות בחבילה הוא ישים 90 שקיות ובכך הוא ירוויח המון, כי אם למשל כל יום הוא היה מייצא 10.000 שקיות, ז"א שהוא ירוויח כל יום 100 חבילות בלי שאף אחד שיש לב. לימים הוא חזר בתשובה ושלח להרב זילברשטין בקשת כפרה על עוון גזל שגזל את לקוחותיו במשך שנים רבות. הרב זילברשטין פסק לו שמכיוון שהוא ממשיך למכור לאותם לקוחות בדרך כלל, א"כ שמכאן ולהבא יעשה חבילות שיש בהן 110 שקיות במקום 100 אשתו שעדיין לא חזרה בתשובה מאוד כעסה ורגזה ע"ז, אך הוא היה החלטי בעניין להשיב את מה שגזל. לימים היה מכרז גדול לאספקת שקיות לצבא ארה"ב, ונציגי הרוכשים באו לבדוק את איכות המוצרים של כל היצרנים שהתמודדו במכרז, ובין הדברים שנבדקו היתה אמינות המפעל. וכשנבדק המפעל שלו התברר ע"י שספרו חבילות שונות, שהוא שם מעבר לכמות שכתוב, וכל שאר החברות שמו בערך כמו שכתוב. ובגלל אמינות זאת עשו אותו עסקה עקתית ששווה מליונים רבים. וכך יצא שגם החזיר חובותיו וגם הרוויח פי כמה וכמה.

אבי מורי סיפר לי שהוא לא מזמן הלך לנחם את בני הרב וסרמן מחיפה יהודי צדיק שעלה מהונגריה ביושבם שבעה על אביהם, שהיה אדם ירא שמים מרבים. בצעירותו הוא עבד לפרנסתו באיזה קצביה גדולה שהיתה תחת בעלות של אדם שאינו שותו"מ אך הוא מכר כשר, והרב וסרמן היה עובד באותו מפעל, והנה ביום מן הימים הוא מגלה שבע"ה הביא ארגונים של בשר לחנות, הארגונים היו בלי הכשר כלל, הרב וסרמן נבהל אך נצר את הדברים בליבו, לאחר שעה קלה הוא רואה אישה שותו"מ שהגיעה לקצביה לקנות בשר, הוא ניגש אליה בשקט ואמר לה תדעי לך שהבשר היום לא כשר לא תקני כאן, האישה שמעה זאת הודתה לו מקרב לב ועברה את החנות. בצד עמד אחד העובדים שאינו שותו"מ שמע את זה ורץ להלשין את הרב וסרמן לבעה"ב ואמר לו מה עושה הרב וסרמן בחנות, הבעה"ב הגיע בכעס לרב וסרמן ופטרו לאלתר מהחנות, וכך הרב וסרמן נשאר בלא עבודה ובלא פרנסה כלל, ובבית מחכים ילדים הרעבים לפת לחם, היה זה שעת צהרים, הרב וסרמן הלך לאיזה בית כנסת סמוך להתפלל מנחה ושם הוא השתפך לפני הקב"ה בתפילתו שיהיה לו פרנסה בשפע ויוכל לגדל את ילדיו בדרך התורה והיראה, בסיום התפילה ניגש אליו ואמר לו ראיתי אותך בוכה כל התפילה האם יש משהו שאני יכול לעזור לך? ענה לו הרב וסרמן כן. כעת פטרו אותי מהעבודה וילדי גדלים ואני מעוניין להעבירם לתלמוד תורה הנמצא בקרית מוצקין כדי שיקבלו מושגים של תורה ויר"ש אך איז לי כסף לגור שם ואין לי עבודה, אותו יהודי אמר לו תקשיב אני קבלן ויש לי דירות שאני מוכר בקרית מוצקין ממש סמוך לת"ת שאתה רוצה לשלוח לשם אני מוכר לך את הדירה, הרב וסרמן אמר אבל אין לי כסף, אמר לו אותו קבלן קח וכשיהיה לך תשלם לי, אמר לו הרב וסרמן למה החלטת לתת לי את הדירה הזאת, אמר לו אותו קבלן היום אשתי חזרה הביתה וסיפרה לי שהיתה בחנות ויהודי אחד יר"ש ניגש אליה ואמר לה שהבשר טרף לפי מה שהבנתי זה אתה לכוזה אדם קדוש אני רוצה לתת. וכך הרב וסרמן קיבל דירה בקרית מוצקין וזמן קצר אח"כ הוא מצא עבודה מסודרת ומכובדת, וזכה לגדל משפחה לתפארת, אז במבט ראשון זה היה נראה אז שהוא מפסיד עבודה אבל לבסוף התברר שהוא הרוויח גם עבודה גם דירה וגם זרע ברך ה'.

בשביל לקבל שפע צריך למסור נפש

בפרשת השבוע מובא שכשהגיעה הגאולה הקב"ה נתן לכלל ישראל שתי מצוות בכדי שיוכל לגאולם. המצוות שנתן להם הם דם פסח ודם מילה. יש להקשות אם היו זקוקים למצוות כדי שיגאול אותם למה נתן להם שתי מצוות האלו בדווקא הרי היה יכול לצוותם על שאר מצוות. התשובה ע"כ נמצאת בסיפור הבא שהתרחש עם החת"ס ומובא בספרים מוסמכים על תולדותיו. לפני מאתיים שנה הגיע גוי לרב באחת הקהילות היהודיות בהונגריה ואמר לו רבי מצאתי

את האמת רצוני לדבוק באלוקי ישראל ולהסתפח לעם ה', אנא עשה עמי את הטובה וגיריני כדת וכדין. הרב כמובן לא מיהר לגייר את הציב לו כל מיני מבחנים לבדוק את מידת צרינותו ולוודא שאין לו מניעים זרים, ורק לאחר שהגוי עבר את כל המבחנים למדו הרב את כל הדרוש ולאחר מכן הוא נימול וטבל כדת וכדין. אלא שכאן התחילו הדברים להסתבך הרב הביא לגוי מוהל שמל תינוקות במקום להביא מוהל מומחה ואכן מעשה המילה לא עלה יפה הגוי קיבל זיהום בגופו וסכנה נשקפה לחייו. עד מהרה הדבר התפרסם בקרב יהודי העיירה והשמועה חצתה גלים ועשתה לה כנפיים אף אצל הגויים, הגויים שגם ככה לא ראו בעין יפה את התגירותו של הגוי האשימו את היהודים שחיבלו בו במזיד ואיימו שאם ימות אותו גר הם יחוללו פרעות ביהודים, הרב נחרד מהצפוי ליהודי עירו ומהר לנסוע אל רב כל החתם סופר כדי ליטול ממנו עצה ותושיה. **החת"ס** שבמצמו היה מוהל מומחה גער ברב על מה שעשה ואמר לו בגלל מה שעשית ואתה כמו ידיד גרמת לנוק הגדול ובדרך הטבע לא ימצא מזור ותרופה למצב של הגר צדק עליך למסור את הנפש ביחד עם הגר ובכך ינצלו חייהם של

בני קהילתך מידי הגויים, ולכן זאת עשו עלו שניים על סירה והפליגו ללב ים, אמרו לכולם שאתם נוסעים למדינת בלגיה כדי לדרוש ברופאים, אולם בהיותכם בלב ים הטביעה את הסירה. הסירה תשקע ואתם תרדו עמה למצולות ים. הגויים יהיו בטוחים שטבעתם מחמת הסערה שהתחוללה בלב הים ובכך תנוח דעתם ויניחו ידם מלפרוע פרעות ביהודים. הרב לא ערער על דברי החת"ס וקיבל ע"ע למסור את הנפש ולכפר על מעשהו, הוא הלך אל הגר ושייתף אותו בסוד העניין. הגר שהיה בעל נשמה גבוהה קיבל ע"ע באהבה וברצון למסור את נפשו להצלת היהודים מידי שכניהם הגויים, הרב והגר עלו על סירה והפליגו ללב ים, והנה באה מולם סירה ובא אדם אלמוני ושאל להיכן הם מפליגים סיפר לו הרב שהאיש שלצידו הוא גר המוטל בין החיים למוות והוא נוסע למצוא מזור לזיהום שניהא אצלו, אותו אלמוני אמר אני חובש מומחה יש באמתחתי משחת פלאים נתן לו משחה ובחסידי שמים הגוי נתרפא תוך מספר שעות. שב לחת"ס כדי לספר על הנס שקרה להם בלב ים. חייד החת"ס ואמר התדע מי היה האיש האלמוני שהציל את חייו של הגר? ובכן דע לך שהיה זה אליהו

לקט דברים מגדולי ישראל, וכן עניינים חשובים נוספים ערוך בדרך שו"ת

חמישה ימים תחת איומי הוצאה להורג, ובשלב מסויים הם נקשרו לכספות, למרבה ההפתעה הדרמה הגדולה התחוללה לאחר שהשתחררו... בני הערובה

התנגדו בכל תוקף לחילוץם וראו בכוחות המטשרה אוזבים ובשודדים אנשים חיוניים, החוטפים אף סירבו בתוקף להעיד נגד השודדים, והיו אף שביקשו את החוטפים בכלא, והיו צריכים הרבה טיפולים פסיכיאטריים בשביל לגאול אותם ממצבם, התופעה הנפשית המוזרה הזאת נקראת תסמונת שטוקהולם עד היום הזה, תסמונת שלוקים בה אנשים שנמצאים בשבי ומגלים רגשות חיוביים כלפי חוטפיהם. רבי יחזקאל לוינשטיין הביא בספרו ממזרח שמש על פרשתנו וז"ל: שלושת ימי אפילה במצרים שמתו רבים מבני ישראל שהם התרגלו למצרים ולא רצו לעלות לארץ ישראל. לעומת זאת היו מצרים שרצו לעלות עם עמ"י והתערבו בהם והם נקראים ערב רב ולבסוף עלו וזכו להסתפח עם כלל ישראל. הרי לנו שהחיסרון של ההרגל הוא גרוע מאוד. ולענייננו, אדם שמתרגל למצב לא טוב ומתיאש מלשנות סופו שנופל לתהומות שלא ייצא משם לעולם. ואנו ג"כ צריכים להרגיש שנשכחו בדיו של הייגר הרע והוא עושה בנו כרוננו, עלינו להתנתק ממנו מהר ולקיים רצון ה' יתברך. ר"י למברגר.

שאלה: האם ראוי לחיות כל הימים בקמצנות בשביל לחסוך לנישואי הילדים, מדינת דאיהו חכם הוראה את הנוול: **תשובה:** רבי חיים קניבסקי עונה שדייה לצרה בשעתה, וזה לא השתדלות, (ובודאי שאין כוונתו לבזוז, אלא לחיות נורמלי, ולחיות באמונה שבבוא העת הקב"ה יעזור) ואני שמעתי פעם מרבי יעקב אדלשטיין שכשיש קמצנות, האהבה ואחוה שצריכים להיות בבית יהודי בורחים מהחלון, ודו"ק.

שאלה: האם כשמתפללים צריך לפרט את התפילה, או שסומכים ע"י שהקב"ה יודע? **תשובה:** בפרשה קודמת מופיע ויעקב משה אל' חי דבר הצפרדעים אשר שם לפרעה. ואמר שם האור החיים למח משה הוצרך לומר אשר שם לפרעה הרי פשוט שהצפרדעים באו לפרעה: ומפרש האוה"ח מכאן שצריך לפרש תפילתו, דהיינו כשאדם מבקש משהו מהקב"ה הוא יבקש בדיוק מה שרוצה, ולא ברמזים ואין בושה מה' רק בעבירות צריך להתבייש. וכך גזר הקב"ה שתפילה עובדת כשמבקש מפורש, והטעם משום שע"כ הוא יותר מרגיש קירבת ה' והתפילה שלו יותר מעומק הלב מאשר כשמתפלל ברמזים. והחזו"א אף כמה פעמים גער באנשים שהתביישו לבקש דברים פשוטים מה' ואמר שזה חסרון באמונה שהקב"ה הוא אבינו, והדין' תקצר: מבני הצדיק רבי שמואל נ"י.

שאלה: האם ראוי למעט בשינה לצורך עמל התורה ויגיעתה? **תשובה:** הטי"ז אבן העזר סימן כה כותב בזה"ל: ודכוותיה מצינו שכתב הרמב"ם על פסוק בכל דרכיך דעהו, דהיינו מי שאוכל ושותה ומעדן נפשו כדי שיהיה בריא וחזק לעבודת השי"ת יש לו שכר כמו שמתענה. ודברים אלו אסמכו אקרא 'שוא לכם משכימי קום וגו' דהיינו שיש ת"ח מנדיין שינה מעיניהם ועוסקים בתורה הרבה ויש ת"ח שישנים הרבה כדי שיהיה להם כח החזק וזריזות לב לעסוק בתורה, ובאמת יכול ללמוד בשעה אחת מה שזה מצטרף ועוסק בשתי שעות. ובודאי שניהם יש להם שכר בשוה. על כן אמר 'שוא לכם' דהיינו בחנם לכם

שכשיש שמירת עיניים זוכים לרוח הקודש, עלינו להתחזק וללמוד מדרכיו ולהקפיד מאוד על שמירת העיניים ומי שמקפיד בזה זוכה לראות ישועות.

שאלה: מה הטעם שישנם קהילות בעיקר אצל החסידים הנוהגים ביום שמחת הרב כביום טוב ויום זה הוא גדול אצלם בהשפעת רוחניות עד מאוד: **תשובה:** כותב בספרים שהאבות הקדושים של החתן כלה מגיעים להשתתף בשמחה ויש עניין גדול להראות אצלם ולקבל את השפע שמביאים לעולם. החוזה מלובלין כותב שבעל השמחה הוא הבעל הבית של השמחה וכוחו רב להשפיע שמחות וא"כ כשהוא אדם גדול הוא יכול להשפיע שמחות על כלל הציבור. ועוד טעם כי זה עיקר תורת החסידות שנפש החסיד קשורה בצדיק וחלק מהביטוי לזה הוא ההשתתפות בשמחתו.

שאלה: מה הסיבה שהחזו"א אמר שאין טילים בבני ברק? **תשובה:** רבי חיים קניבסקי אומר שממירת השבת זה השמירה הגדולה ביותר שיש ושבת היא מקור הברכה, ובבני ברק הקפידו ביותר על העניין של שימוש בחשמל כשר בשבת ולכן יש כאן שמירה מיוחדת וברגע שהחזו"א אמר את דברו, זה הבטחה שכך יהיה.

שאלה: מה הסיבה ששייבת ולאזין נסגרה? **תשובה:** ב' שבט תרנ"ב לפני 130 שנים גזרה ממשלת רוסיה שחייבים ללמוד בישיבה את השפה הרוסית, הכרעת ראשי הישיבה ובראשם הבית הלוי והנצי"ב היתה עדיף שתיסגר הישיבה ולא ילמדו בה את השפה הרוסית... והחפץ חיים היה מוסקף ואומר: בוא וראה עד היכן הגיעה דעת תורה של גאון הדור שעבר. לו הסכימו אז להנהיג למודי חול בישיבת וולוז'ין, היתה התורה משתכחת מדורינו. כי הלא כך דרכו של יצ"ה"ר. פותח בשתי שעות ביום לימודי חול, עד אשר משאיר לבסוף רק שתי שעות ללמודי קודש.. ולאחר סגירת ישיבת וולוז'ין נפתחו ישיבות אחרות שהם המשיכו את המסורת הקדושה ללא לימודי חול כלל. החזון איש כותב כע"ז במכתבו הידוע: מנויה וגמורה בסודם של רבותינו וגדולי הדורות, שלא להרשות לימודי חיצוניות לבני הישיבה בזמן שקידתם בתורה וכו' ורובם נתקלקלו מכך וכו' שם.

שאלה: אדם שסיים מסכת האם עליו לעשות סיום בצנעה משום שלא יתאהו ולא יבטל הזמן או בציבור? **תשובה:** יעשה בציבור וכמבואר בגמ' שאביה היה עושה יו"ט לכל תלמיד חכם כשהיה מסיים מסכת. ורבי חיים קניבסקי תמיד אומר לאנשים שע"י הפרהסיה זה נוטע אהבת תורה אצל עוד ועוד אנשים, ומכיוון שע"י עוד אנשים יעשו סיום הדבר הוא רצוי מאוד לפני ה'. ורבי חיים כשהיה לו חן הוא היה משתתף הרבה בסיומים של בני המשפחה ומאוד היה מעודד ע"ז, וגם היום לארועים של סיומים הוא יוצא יותר מהר מכל אירוע אחר. וגם הוא עצמו שמסיים הרבה מקפיד תמיד לשנות יין ולכבד את בני הבית הנמצאים שם באותו הזמן, למרות שאלו מעשים שבכל יום.

שאלה: מה זה תסמונת שטוקהולם, ומה זה קשור אלינו? **תשובה:** פעם בבנק השבדי בשטוקהולם נכנסו שני חמושים והשתלטו באיומי נשק על הבנק, ולקחו עימם ארבעה בני ערובה שהוחזקו יחד עם החוטפים בכספת הבנק שהיתה בגודל מטרים ספורים במשך

שאלה: כידוע, ביום שלישי הבא פרשת בשלח יש מנהג לומר פרשת המן שניים מקרא ואחד תרגום, מנלן הטענה הזאת? **תשובה:** סגולת אמירת פרשת המן היא מהירושלמי שכותב שהאמור מובטח לו שלא יחסרו מזונותיו. ומבוא במשנ"ב סימן א והוא סגולה לפרנסה. בשנים האחרונות התפרסם בשם רבי מנחם מנדל מרימינוב שביום שלישי בשלח הוא היום שסגולה גדולה לאומרו בו. אומרים שאין מקור שכתוב זאת.

שאלה: בפרשתנו מובא מצוות הנחת תפילין, מה כותב בחז"ל על מצווה זו? **תשובה:** איתא בשו"ע בשם הטור: גדול מצוות הנחת תפילין שכל המניח מאריך ימים בעולם הזה, ומובטח לו שהוא בן עולם הבא, ואין אש של גהנום שולט בו, וכל עוונותיו מחולים לו. ובאור החיים כתב כל המעטר בתפילין כיוון ששמו של הקב"ה עליו כל מלאכי כהלה בורחים ממנו ואין להם כח להתקרב אליו. ומבוא בחז"ל (מהרש"א ברכות ו.) שתפילין מביאות דבקות בה' והשראת השכינה בנו. וידוע מגדולי ישראל שמאוד הקפידו בקדושת התפילין וכל הלכותיהם, ובפרט נזהרו שלא להסיח דעת ונהגו עמם בקדושה ובפרט כשלבשוה, ואילו שמדקדקים בהלכותיה זוכים לכל האמור לעיל. ויש קדושי עליון שזכו לראות איך שערלים נבהלו מהם כשראו את התפילין שעל ראשם, וכמו שכתוב וראו כל עמי הארץ כי שם השם נקרא עליך ויראו ממך, דאיתא בחז"ל בברכות שזה הולך על תפילין של ראש. **וכשמניחים תפילין צריכים להתבונן ביהוד ה', ביציאת מצרים שכתוב בו, וע"ז:** זוכים שהתפילין ישפיעו את כל השפעות הקדושה שבהם. וצריך מאוד מאוד להיזהר מלהסיח דעת מהתפילין בשעת הנחתם, ומה טובה ההנהגה שהנהיגו לעצמם רבים מאנשי השם שלא שחים בדברים בטלים כשהם חבושים בתפילין ואשרי מי שזוכה לשמור על קדושתו, יזכה לאריכות ימים באיכות בעולם הזה ואוצרות השמים יפתחו בפניו. הרב ואזנר היה מרבה להביא מה שמקובל אצלו איש מפי איש עד רבי יהודה אסאד שאפשר לראות על האדם אם הניח תפילין היום או לא הניח, כי תפילין אמורות לגרום שמחה לאדם שהניחם, ואם יש שמחה על פני האיש סימן שהניח תפילין ואם לא אז ניכר שלא הניח, והתפרסם שרבי בן ציון אבא שאול היה יודע לומר על בחורים בישיבתו שעדיין לא הניחו באותו היום תפילין. ובודאי הנחת תפילין **כראוי** היא היא המזכה את האדם לקדושה יתירה, לכן ראוי ללמוד את כל הלכותיה ודקדוקיה וכוונותיה.

שאלה: מה יעשה אדם שחי בדאגה בלחץ וחרדה מכל מיני עניינים? **תשובה:** שלמה המלך אומר לנו דאגה בלב איש ישיחנה ופירשו חז"ל ישיחנה לאחרים וזה מוריד אחוז גדול מהדאגות, דבר שני יעסוק בדברים המשמחים כגון לימוד התורה או שאר דברים שמשמחים אותו, וע"י שיסח דעתו לדברים המשמחים תוסר הדאגה מליבו.

שאלה: השבוע (ד שבט) חל יומא דהילולא של רבי ישראל אבוחצירא, - הבבא סאלי, ידוע שראו אצלו רוח"ק דבר יום ביומו, איך זכה לכל זה? **תשובה:** מלבד מה שהיה קדוש והקפיד על קיום התורה במסירתו ועד כלות הכוחות, הוא היה מפורסם מאוד בשמירת העיניים שלו באופן שאלו לתאר והא אמר

שאתם מצטערים ומשכימים בבוקר ומאחרי שבת בלילה וממעטים שנתכם זה בחנם כי 'כן יתן ה' לידידו שניה'דהיינו מי שישן הרבה כדי שיחזק מוחו בתורה, נותן לו הקדוש ברוך הוא חלקו בתורה כמו אותו שממעט בשניה ומצער עצמו כי הכל הולך אחר המחשבה.

שאלה: האם היום הכינרת זה מקור המים הגדול של ישראל! **תשובה:** הכנרת היא אגם המים המתוקים הגדול בארץ ישראל. בעבר סיפקה הכנרת כרבע מצריכת המים בישראל, אך בעקבות ירידת מפלס המים פרי שנות בצורת פחתה שאיבת המים מהאגם, מתקני התפלה היו לספק המים העיקרי וכיום הכנרת מספקת רק 2 אחוזים מסך הצריכה, מפלס מי הכנרת משתנה ונמצא סביב 209.96 מטרים מתחת לפני הים. הכנרת היא גם הימה המתוקה הנמוכה ביותר בעולם.

שאלה: בימים אלו מתפרץ שוב הקורונה ביתר שאת ועוז, ועוד ועוד מתגלה הצביעות של הממשלה הרשעה הזאת, וזה עוד סיבה למה לא לשמוע כלל לממשלה אלא לגדולי, היכן מצינו את הצביעות שלהם! **תשובה:** כשהערים החרדיות היו בצבע אדום בעבר כל הכותרות, כולל מי שהיום היא שרת החינוך, אמרו תסגרו את הערים האדומות, שבמקרה הן היו חרדיות. והיום, שרת החינוך אומרת בצדק אני לא אסגור בתי ספר רק באדומות ואני אבחן כל דבר לגופו, כמו"כ בימים אלו מתקיימים חגי הנוצרים בהשתתפות רבות ואין פוצה פה ומצפצף לסגור 'חלילה' את מסיבותיהם. לעומת הילולת הבבא סאלי שרצו לבטלה.

שאלה: בימות החורף שיותר קר, בצרף לזה שאנשים נמצאים הרבה בבית, על מה צריך להקפיד כדי להישאר בבריאות פתוחה! **תשובה:** כידוע כשקר הגוף משתוקק ליותר פחמימות, וכשאוכל הרבה גם כשהמאכלים הם בריאים זה יכול להזיק לגוף, ודין זה מופיע ברמב"ם בכמה מקומות (ובעיקר בדעות טו) וכן בקיצור שו"ע, והם מבארים מדוע זה בעיה, כי כשאוכל הרבה אז מערכת העיכול לא עובדת כראוי, ונוצרים הרבה רעלים בדם, ומחלות שונות ומשונות. והוסיף הרמב"ם שזה גורם אף למוות חלילה, כי הגוף הוא כמו מכשיר חשמלי, למשל מייבש בכיסה, אם תדחוס לתוכו הרבה הוא לא יפעל את פעולתו כלום. בסופו של דבר, החורף אמנם מספק לנו שלל תירוצים, אך הקפדה על שתייה מרובה, בחירת מאכלים עם ירקות ודגנים מלאים, פירות הדר, וכן אוכל כל הוא טוב ומצויין, אך הכל הוא בלי לחלוף יותר מידי לגוף, ודברים אלו יעזרו לנו לשמור על משקל ובריאות.

שאלה: כשיש לאדם כמה מקרים שנופלים לפתחו כגון: אח נכה, גיס אלמן, חורים מבוגרים, ועוד כהנה וכהנה בעיות שנופלות לפתחו, ובמקביל יש לו אישה וילדים שכל דאגה להם היא על חשבונם, במה עליו להתמקד? **תשובה:** ראשית כל על האדם להתמקד בבן הזוג שלו, כי רק כשטוב לכם בבית וחיים באושר רק אז פנויים לעזור להורים לגיס לאח לחבר וכו', והדבר הראשון הוא בית יציב, אך כשעוסקים בבעיות כקשיים ובתסכול בבית אין אפשרות כלל לעזור ולהשקיע במקום אחר. ובודאי יותר קשה להשקיע אז בילדים. אדברה ושלוש בך.

הלכות, וחידות.

להלכה נראה שאין בזה חילוק ולעולם נחשבת תערובת שני מינים אף כאשר הרגילות לאכול את שני המינים יחדיו. **הפרדת מין שמקלקל את המין השני:** שני מיני אוכל שאינו רוצה להשתמש באחד מהם אלא בורר אותם לא מזה משום שמין אחד מקלקל את חברו בשהותו עמו יחדיו, הרי זו ברירה גמורה ואפילו אם אין המין השני נחשב כפסולת בפני עצמו. **ברירה לצורך ספירה:** וכן אם מפריד בין שני המינים לצורך ידיעת מספר הפירות מאחד הסוגים שיש בתערובת הרי זו ברירה מאסורה, ואפילו אם רצונו שישארו אותם שני המינים יחדיו לצורך הגשתם כאחד לאכילה והוא מתכוין לחזור ולערבם מיד לאחר גמר הספירה. ויש להסתפק אם מותר להוציא בידו את המין שרוצה לספור כאשר רוצה לספור עכשיו, וכן שיהא מותר להפריד את שני המינים זה מזה בידו אם רוצה לספור עכשיו את שניהם. המשך איייה בשבוע הבא. מתוך הספר מנחת איש זרבי אייזש שפירא שליט"א.

חידות

חידון שינון פרשת שבוע תשובות לפני סדר הא – בומתאים גם לילדים. התשובות נמצאות בספר שאלות: א. מי אכל את כל עשב הארץ? ארבה. ב. ה' אמר למשה: בא אל פרעה. ג. מה היה משה בענין מצרים? גדול מאוד. ד. מה שמו של המצווה? דם. ה. מה עשה ה' לכוהנים? הרג אותם. ו. מה מצווה בפרשה? שקשורה לליל הסדר: והגדת לבנך. ז. מה העבודה הזאת לכם ואמרתם: זבח פסח. ח. איזה מכה נוספת היתה בארבה? חושך. ט. מה עשו עם אגודות אזור? טבלו בדם. י. היכן נקטע כל הארבה בי ים סוף. יא. איזה בעל חי שנקט? כלב. יב. מה היה של קרבן פסח ללוחם? לבית אבות לבית. יג. איך נקראים צידי המשקוף? מזוזות. יד. איך נקרא דבר שאינו מבושל כל צרכו? נא. יו. להיכן נסעו מרעמסס? סוכות. יא. מה אסור לשבור בקרבן פסח? עצם. יג. מה עשה ה' כשראה את הדם? פסח על הבתים. יד. מה היה בכל מצרים בזמן מכת בכורות? צעקה גדולה. ק. מה ה' אמר לעשות לכל פטר רחם? קדש לו. ר. איך קוראים לחודש ניסן? ראשון. ש. מהו גיל שהיה שנוקח לקרבן פסח? שנה. ת. פרעה אמר למשה כי ביום ראותך פניי תמות.

שמות ספרים בפרשה? למען תספר. באזני בנך. אגודת אזור. זבח פסח. ליל שימורים. חוקת הפסח. והגדת.

חידון מקורות (יידע תורני): א. מקור לאימרה: "או חברותא או מיתותא". ב. מקור למשג "חלום באספמיא". ג. מקור ל"אסתירא בלגינא קיש קיש קריא". ד. מקור ל"תעלא בעידיה סגיד ליה". ה. מקור ל"גיורא עד עשרה דרי לא תביי ארמאה קמיה". ו. מקור ל"חמרא למריה טיבולא שפיקיה". ז. מה מקור לאומרים העולם: גם אכל את הדגים המקולקלים וגם גורש מהעיר? ח. מקור ל"גדיים נעשו תיישים". ט. מקור ל"חומץ בן יין". י. מקור ל"נמצא קרח מכאן ומכאן".

קטשומת: א. תענית כג. ב. נדה לו. ג. ב"מ פה: ד. מגילה טז: ה. סנהדרין צד. ו. בק צב. ז. מכילתא, ויהי בשלח פרשה א (פ"ד פסוק ה). ח. ברכות סג. ט. ב"מ פה: י. ב"ק ס:

חידות בפרשת השבוע: א. מה בפרשה פעם בלשון בקשה ופעם קשור בלישול? ב. איזה מצווה בפרשה אומרים

שאלה: בפרשתנו והגדת לבנך, מתי זה הזמן להחדיר בילדים ערכי יסודי? **תשובה:** הזמן הכי מוצלח להחדיר ערכי יסוד במשפחה הוא בסעודות שבת שכולם מסבים ביחד, אוכלים שרים ושמיים זה הזמן להעריך על המסובים חום ותשומת לב לתת לכל ילד את הבמה שלו, לעשות מעשים שמלכדים את הילדים, ואז הלב נפתח ביותר להחדיר בילדים מוסר ויר"ש סיפורי צדיקים שנחרטים עמוק בתודעה של הילדים, וזה הגורם המיוחד שמרומם אותם ומסייע להם אם בעתיד יהיו להם נסיונות וקשיים.

שאלה: מה הדרך לגרום לילד שלא יזלזל במצוות? **תשובה:** אדם שמתאמץ במצווה אפי' קשה לו, זה משפיע על הילדים שלו שלעולם לא יוכלו לזלזל באותה המצווה. היינו אדם הלך לישון בחמש לפנות בוקר והבן שלו רואה איך הוא קם ומתאמץ לקום בשבע בבוקר, ולא לפספס תפילה במניין הקבוע, דבר זה יחקק אצלו לנצח. או ילד רואה כמה אבא שלו מתאמצת למען לימוד התורה של האבא והכל בשמחה, יחקק אצלו לנצח חשיבות לימוד התורה וכן הלאה.

שאלה בחושן משפט: אדם שהלך בדרך וראה רכב פוגע ברכב חונה האם יכול או חייב להודיע לחברו מי הפוגע? אם עיי' שידורי לחברו יתכן ויכול לחבר לקבל את הכסף מהפוגע זה נחשב שיש תועלת בסיפור ויכול לומר ויש בזה מצוות השבת אבידה, ואפ"ש שאף חייב להודיע לחברו כיוון שיכול לתבוע את חברת הביטוח ואף אם צריך להעיד בערכאות מותר לו. וע"ע בשו"ע כח א. ואין לסמוך על מה שכתוב כאן למעשה.

אותה: ג. איזה דבר בפרשה הוא ראש? ד. היכן בפרשה סבא של פרעה? ה. מה בפרשה קרה באמצע בדיק? **חידות יידע תורני:** ו. איזה מאורע ארע בראש חודש שבט ומפורש בתורה? ז. איזה מקומות מוכרים מצינו שנתנו בהם סימנים? ח. היכן מצינו בהמת חולין כשרה ואסורה לכל ישראל. ט. איזה דבר הקב"ה מעיד עליו שהוא שקר ובכו"א? או מתפללים שהקב"ה יתן לנו אותו? י. מתי מחוייב לאכול קודם מרור ואח"כ מצה? יא. מתי אסור לאכול בערב פסח ולא פוסר אותו סיום? יב. היכן מוכרים בתפילה ריבה? **חידות לשאלו את הילדים:** יג. למי היה הראשון בעולם זקן? יד. איך יכול להיות שלאדם יהיו שני שטרות בלבד וביחד יהיו לו 220 שקלים ושטר אחד לא יהיה של 20? טו. על איזה תפוח יברך אדמו? טז. איזה שני מלכשים לובשים אותם בראש בעיקר כשחם מאוד? יז. מה חוצים והוא נשאר שלם? יח. איזה משחק של ילדים הוא גם שם של תרופה?

תשובות: א. המילה נא. דבר נא באזני העם זה לשון בקשה. ואל תאכלו ממנו נא, זה אינו מבושל. ב. והגדת לבנך. ג. החודש הזה לכם ראש חודשים. ד. פרק י פסוק י אשר לא ראו אבותיך ואבות אבותיך. ה. כחצות הלילה. ו. דברים א ג. בעשתי עשר באחד לחודש הואיל משה באר את התורה הזאת. ז. דצן עדש באחד. יקנהו. פז קשב. רקבע נגבד. ועוד הרבה. ח. 1. כשהשתחו לה לע"ז. 2. חולין שנשחטו בעזרה. 3. בתשעת הימים. 4. כשאכלה סם המוות. 5. שור הנסקל לאחר שחיסה לחלק מהדעות. ט. חן. שקר החן. שים שלום וגו' חן וחסד. י. כלבשי לו רק כזית של מצה שמורה שו"ע תפא א. יא. אדם איסטניס שאם יאכל בער"פ לא יוכל לאכול מצה לתאבון. יב. ראה בניינו וריבה ריבנו. יג. לתיש. יד. השטר של המאתים הוא לא של עשרים. טו. תפוח אדמה. טז. כובע שמש ומשקפי שמש. יז. מעבר חציה. יח. כדור.

חידון משמעויות מילים בפרשת בא

ז' משמעויות למילה לענות

לענות - להיות עני ושפל. "ע"ד מתי מאנת לענות מפניי" רש"י: הוא מגזרת עני, מאנת להיות עני ושפל (שמות י ג).

לענות - לשון עינוי ושעבוד. "והתעני תחת ידיה" תרגום: ואשתעבדי (בראשית טז ט).

לענות - להשיג תשובה. "ויענו כל העם יחדיו" תרגום: ואתיבו (שמות יט ח).

לענות - לדבר בקול רם. "וענית ואמרת" רש"י: וענית לשון הרמת קול (דברים כו ה).

לענות - לספק. לענות על הצורך.

לענות - לפתור. לתת מענה לבעיה.

לענות - לענה (עשב מר), עשבי לענה רבים: לענות.

בכל ענייני העלון, וכן להשיג את העלון 'המלא' במיל או בכתב יותר גדול אפשר לפנות למיל:
456alon@gmail.com **לדייק במייל ולכתוב קודם**
456 ואח"כ alon@gmail.com **או לטל:** 0527633431
לקבלת העלון בפקס יש להתקשר לטלפון 0361803383

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת בא

משכו וקחו לכם

מצרים סוערת

שמא תאמר, מדוע יש צורך לעשות כזה עסק מהמצוה הזו? הרי הם יכלו לקחת את הטלה סמוך ונראה לזמן השחיטה, וככה למצרים לא תהיה הזדמנות לראות את מעשיהם. כל הענין יגיע אליהם בהפתעה גמורה, ולפני שיבינו מה ארע, כל הקרבנות כבר יישחטו.

אולם הקב"ה לא כך צווה. הפסוק מציין במפורש שלקחת הקרבן צריכה להיעשות בעשירי לחודש, ארבעה ימים קודם שחיטת הקרבן. ומדוע אכן היה צורך בארבעה ימים? התשובה היא, שזה נעשה כדי לתת למצרים ארבעה ימים שבמהלכם הם יהיו מודעים היטב למה שעומד לקרות, ושלא יהיה כל דרך להסתיר זאת מהם.

כעת, עמדו המצרים וצעקו על היהודים: "עברים מלוכלכים! מה אתה עושים לכבש המסכן הזה? איש מלבד העברים אינו אכזרי עד כדי כך, להלביש קולר על צווארו של הכבש ולגרור אותו ברחובה של עיר!"

ואז, החלה לעלות בראשם של המצרים מחשבה נוראה ואיומה: "מי יודע מה האנשים המושחתים הללו מתכוונים לעשות לכבשים האלה? הם בהחלט אינם מתכננים להשתחוות להם. אוי לא! האם יתכן שנכונה השמועה אשר שמענו, שבסתר, העברים אוכלים את בשר הכבש? העברים מתכוונים לקיים טבח המוני בכבשים!"

במשך ארבעת הימים הללו, ארץ מצרים היתה כמרקחה. התקיימו פגישות בהולות כדי להחליט כיצד להתמודד עם ההתפתחות האחרונה. העובדה שהמצרים לא עשו טבח בבני ישראל היתה מופת בפני עצמה. אמנם המצרים היו אנשים מתורבתים ולא כאלו שנוהגים לקיים פוגרומים, אולם כאן היהודים כבר הלכו צעד אחד רחוק מדי! "לשחוט את אלהינו מול עינינו? ועוד לעשות זאת בכזו חוצפה?!"

שבת הגדול

זהו אחד הטעמים לשמה של השבת שלפני פסח הנקראת "שבת הגדול", משום שבאותה שנה, שבת זו חלה בעשירי לחודש ניסן, ובאותו יום, המצרים היו עדים למחזה הנורא

מצוה מאתגרת

בהתקרב יום יציאת מצרים, נצטוו בני ישראל במצוה מיוחדת במינה: "בַּעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׂה לְבֵית אָבִת שֶׂה לְבֵית" (שמות יב, ג). ומנין לקחו בני ישראל את השה? כנראה שבבעלותם של עבדים מדוכאים אלו לא היה צאן כלל וכלל, ולצורך קיום מצוה זו, היה עליהם ללכת ולקנות כבש.

וכך, בעשרה בניסן, בני ישראל יצאו כולם אל השווקים ואל החוות, לאן שהיה עליהם ללכת, כדי לקנות כבש. נתאר לעצמינו את התמונה: מכל עבר, יהודים מובילים כבשים ברחובות מצרים. לפתע, הרחובות מתמלאים בקולות מחרישי-אוזניים של פעיית כבשים.

והנה, אין ספק שהמצרים לא היו שבעי רצון ממה שראו עיניהם. כפי שמספרת לנו התורה הקדושה, המצרים סגדו לכבש וראו בו אליל, ולשחוט את האליל הזה היה דבר שלא בא בחשבון מבחינתם. הם לעולם לא יאפשרו דבר כזה, ומי שיהיה לעשות כן - יבא על עונשו לאלתר. כך אמר משה רבינו לפרעה, כאשר פרעה הציע לו לזבוח זבחים לה' בתוך ארץ מצרים במקום לצאת אל המדבר: "הֵן נִזְבַּח אֶת תֹּעֲבֹת מִצְרַיִם לְעֵינֵיהֶם וְלֹא יִסְקָלְנוּ" (שם ח, כב).

משה רבינו לא אמר בדיוק את המילים הללו לפרעה; הוא אמר, "הֵן נִזְבַּח אֶת אֱלֹהֵי מִצְרַיִם לְעֵינֵיהֶם וְלֹא יִסְקָלְנוּ", אלא שמאוחר יותר, כאשר הקב"ה הכתיב את התורה למשה רבינו, הוא אמר "תֹּעֲבֹת מִצְרַיִם". כך היא דרכה של התורה כשהיא מדברת על אלילים - היא מבזה אותם. גם המילה "אליל" הוא מלשון "אל", כלומר אלהים של כלום. כך גם המילה "גילולים" שנוקטת בה התורה, מלשון גללים. כך מכנים היהודים את אלהי העמים - לפחות בינם לבין עצמם.

אולם כאשר עמד משה רבינו בפני פרעה, הוא אמר לו, "כיצד נוכל לעשות דבר כזה, לשחוט את ה"אלהים" של המצרים ממש מול עיניהם? הם יטבחו בנו! המצרים לא יסבלו דבר כזה - לעמוד מנגד בזמן שאנחנו שוחטים את האלילים שלהם בתוך ארצם!"

שכולם יתעסקו במשיכת הכבשים בפרהסיא דוקא, ולא יקחו אותם בסתר ובהיחבא. ולכן, מצוה זו לא היתה מן הרצויות ביותר אצל עם ישראל. היתה זו מצוה שדרשה מהם להיות מוכנים למסור נפש על קידוש השם.

הוי עז כנמר

יתכן והיו יהודים שלא הצליחו להתמודד עם הנסיון הזה של משיכת הכבשים ברחובות מצרים. ומה קרה להם? הם אבדו מעמנו; הם לא יצאו ממצרים, כמו שאנו אומרים בהגדה של פסח, "אילו היה שם לא היה נגאל" - מי שהיה מדי חלש ורכרוכי, לא זכה להיגאל יחד עם עם ישראל.

היו אנשים שפשוט לא יכלו לעשות את זה; מי אהב לעשות דברים בלתי נעימים שכאלה?! "אולי נמצא דרך אחרת; אנחנו רוצים לשחוט את הכבש, אבל אולי אפשר לעשות זאת בסתר". אולם משה רבינו לא איפשר להם לעשות כך, ונתן להם רק דרך אחת: "משכו!" כל ראש בית, נאלץ לסכן את חייו ולעבור את הנסיון הזה. כולם, ללא יוצא מן הכלל, מהיהודי הפשוט ועד זקני העם, מנהיגי האומה וחכמיה, כולם גררו את הכבש ברחובות ולקחו אותו הביתה יחד עמם, ואז, ביום י"ד בניסן, שחטו את הכבש לשם ה'.

היה זה גילוי אדיר של עזות וחוצפה אל מול המצרים. אי אפשר לתפוס כמה אומץ נדרש מהם כדי לקיים מצוה זו. אז נכון, אנחנו אומרים שהיה להם בטחון בה; הכל טוב ויפה, קל לומר את זה, אבל כאשר אתה מתמודד עם העובדה שמיליוני גויים יירקו עליך ויבזו אותך, זה כבר לא כל כך קל.

זקן של מסירות נפש

הדבר דומה ליהודי חרדי המגדל זקן ארוך כאן בארה"ב. זקן הוא כמו דגל. כשם שפטריוט אמריקאי מסתובב עם דגל ארה"ב - אם הוא אינו מוכן להסתובב עמו בגלוי, חרף ההצקות שהוא עלול לסבול מכל מיני ליברליים למיניהם, אז אולי הוא פטריוט גדול, אולם הוא אינו מוכן לסבול עבור זה.

פטריוט יהודי מוכן לסבול עבור יהדותו - זה קרה לי יותר מפעם אחת. שלוש פעמים אנשים ירקו לי בפנים. עליתי פעם במדרגות בתחנת הרכבת תחתית, ואשה הביטה בי וירקה ישירות לתוך פני. באותם ימים, מלבד יהודים, אף אחד לא גידל זקן. היום אצל הגויים יש כבר כל מיני תימהוניים בעלי זקן, אולם באותם הימים הדבר לא היה מקובל. בפעם אחרת, עמדתי במדרכה, ונהג שעבר בסמוך אלי ירק לי בפנים. גם אבנים זרקו עלי, ופעם אפילו נחבלתי מכך! הכל בגלל הזקן.

אשאל אתכם - האם אתם סבורים שהייתי מוכן למכור את התקריות הללו שקרו לי? לא הייתי מוכר אף אחת מהן!

של העברים הגוררים את הכבשים ברחובות העיר; כל מה שהיה צריך הוא רק ניצוץ אחד כדי לגרום להתלקחות גדולה. בקלות יכול היה להתרחש פיצוץ אדיר, התפרצות של כעס רצחני. עד היום אנו נדהמים מהנס הזה; שום דבר לא קרה!

אבל עם ישראל לא ידע ששום דבר לא יקרה. במשך כל אותם ימים, מי' בניסן ועד י"ד בניסן, לבם הלם בפראות, וניתן היה למשש את החרדה מפני הבאות: "מה הולך לקרות לנו?! המצרים בוודאי יאבדו את סבלנותם, ונקמתם בא תבא". בני ישראל חיו בפחד מפני פוגרום נורא; הם חששו להיסקל באבנים ברחובות מצרים.

מפגינים מצוות

ואמנם, חשוב שנבין, שכל זה לא קרה במקרה; היתה זו תכניתו של השי"ת מלכתחילה. זו הסיבה שכאשר משה רבינו אסף יחד את זקני ישראל כדי להודיע להם את מצוות ה', אמר, "משכו וקחו לכם צאן למשפחותיכם וְשַחֲטוּ הַפֶּסַח" (יב, כא). והנה, המילה "משכו" נראית לכאורה כמיותרת. אנחנו מבינים לבד שכאשר קונים כבש, יתכן ויהיה צורך למשוך אותו. לפעמים הכבש מגלה התנגדות - אולי הוא חש מה עומד לקרות לו, ומנסה לברוח - כך שיתכן בהחלט שבני ישראל יצטרכו למשוך את הכבשים, אולם מדוע צריכה התורה להזכיר זאת?

ונראה להסביר זאת כך: המילה "משכו" פירושה, "אני מבקש שתפגינו בגלוי את משיכת הצאן ברחובות מצרים". לא מספיק "לקחת" את הכבש בשקט ובהיחבא. אולי לשלוח שליחים שיביאו לכל אחד את הכבש שלו כאשר הוא עטוף בשק, כך שבני ישראל יצליחו לשחוט את הכבשים מבלי שהדבר יתוודע למצרים. זה כמו יהודי שנסע לשכונת קראון הייטס כדי לרכוש לולב, וכעת הוא נוסע באוטובוס חזרה לביתו שבפלאטבוש. הוא יושב באוטובוס מלא בגויים, אז מה הוא עושה? הוא עוטף את הלולב בנייר, כדי שאנשים יחשבו שהוא אוזח בידו מוט של וילון. אין ליהודי הזה עמוד שדרה, אז הוא מסתיר את לולבו. הוא מנסה להשתלב טוב יותר עם הגויים שמסביבו.

בעבר, הייתי נוסע לבית הכנסת באוטובוס, ופעם עליתי על אוטובוס בחול המועד סוכות, כאשר אני נושא ביד לולב ואתרוג. ברגע שעליתי, כל היהודים ששהו באוטובוס חיפשו סדק ברצפה בו יוכלו להסתתר, מרוב מבוכה. המבינים אתם? אני לא הסתתרתי את ארבעת המינים שלי כדי שייראו כמו מוט וילון. אותם יהודים לא היו מסוגלים לסבול זאת! אולם אני נהניתי - ממש נהניתי מכל רגע.

זה הוא אחד הלקחים החשובים ביותר של "משכו" - כלומר, צריך שיהיה לכם קצת עמוד שדרה. הקב"ה ציווה

בחופשיות - הוא היה משתחוה אליו. חלקם היו גם מנשקים את הכבש. נוהג זה ידוע לנו מדברי הנביא (הושע יג, ב), "זִכְחִי אֶדָם עֲגָלִים יִשְׁקֹן" - למרות שהיו שוחטים בני אדם ללא כל היסוס, הם היו מנשקים עגלים ביראת כבוד. כך היו המצרים מכבדים את אליליהם.

הערצה סמויה

והנה, על-אף שבני ישראל במצרים היו נאמנים לקב"ה, היה להם קשה עד מאוד להימנע מלרכוש חיבה מסוימת כלפי הכבש. ניתן לראות את זה גם היום, כאן בארה"ב. האם אף פעם לא ראיתם אשה יהודיה, הפוגשת אשה נכרית בפנית הרחוב, בעוד זו דוחפת תינוק קטן בעגלה, והיהודיה עוצרת, מביטה אל התינוק ואומרת, "אוי! איזה מותק! מעולם לא ראיתי תינוק כל כך חמוד!" אינני צריך להגיד לכם כיצד נראה התינוק היושב שם, אולם כך היא דרכם של אנשים מסוימים, הם מחפשים דרך כיצד להחניף לגויים.

אף פעם לא ראיתם יהודי ליברלי טופח על ראשו של ילד נכרי קטן ואומר, "איזה מותק?" הוא טופח על ראשו בחיבה, כי הליברלים הם חלשים; אין להם עמוד שדרה, ולכן הם אומרים לגויים, "ואנחנו כורעים ומשתחוים ומוודים". יש לכם כח, ולכן אנחנו סוגדים לכם ומעריצים אתכם.

נצייר לעצמינו יהודי המתהלך ברחובות מצרים, כשהוא רואה מצרי הזורק מעט כרוב לעבר כבש המשוטט ברחוב. זו הרי "מצוה" עבור המצרי לכבד את האליל שלו, אז הוא נותן לו מעט מהכרוב שהוא מביא הביתה לארוחת ערב. היהודי, שבמקרה עבר שם, עלול לומר למצרי: "איזה כבש יפה". הוא רק אומר זאת כדי להחמיא קצת לגויים המקומיים. הוא עשוי אפילו להתכופף וללטף את הכבש; מה רע?

וכך, גם מי שלא עבד עבודה זרה ח"ו, מכל מקום, עדיין יתכן ורכש כבוד לאידיאלים של הגויים. וזה בדיוק מה שביקש הקב"ה לעקור מבני ישראל טרם יציאתם ממצרים והפיכתם לעם.

"משכו ידיכם" מחגאות הגויים

ובכל זאת, גם כיום, כל כך קשה לנו להימנע מדברים קטנים כאלה. לדוגמא - יהודי שומר תורה ומצוות שיוצא מביתו ביום ראשון בבוקר [יום השבתון הנוצרי], והוא מרגיש ממש טוב; הכל כל כך שליו ושקט. המפעלים סגורים, הרחובות שקטים, והוא נהנה עד מאד מהשלווה. יום ראשון הוא חלק מחייו; אולי הוא מרשה לעצמו לישון עוד קצת, ומתפלל במנין מאוחר יותר, וכן עוד דברים. אגב, זוהי אחת המעלות של ביקור בארץ ישראל; הדבר הראשון ששמים לב אליו שם הוא שאין מושג של "יום ראשון". אבל מי שהולך ברחובות פלאטבוש או אפילו וויליאמסבורג ביום ראשון, מעריך את השלווה הזו; זו חופשה שקטה ונחמדה. אולם

גם תמורת חמש מאות דולר לא הייתי מוכר אותם, משום שלהיות עבד ה' גאה פירושו להיות מוכן אף לסבול עבור זה. זהו הלקח של "משכו"; אם אתה מעוניין להיגאל ממצרים, אם אינך מעוניין שהמשחית ישחית גם אותך בעוד הרשות נתונה לו, עליך להיות מוכן לפשוט את צווארך עבור השי"ת. כל אותם האנשים המחביאים את צווארם היטב בתוך המעיל ומנסים להסתתר, אלו שמעוניינים רק להגן על עצמם, סופם שיאבדו מתוך עם ישראל.

"משכו ידיכם מעבודת כוכבים"

מלבד הפשט הפשוט של "משכו", גילו לנו חז"ל שפסוק זה מרמז לענין נוסף, יסוד שיתן לנו תובנה נוספת לגבי הלקח שמצופה היה מעם ישראל ללמוד ממצוה זו. כמובן שאיננו מתיימרים להסביר באופן מלא אף אחת ממצוות התורה; התורה הינה עמוקה כל כך, שכל הבנה שיכול האדם להשיג, עדיין רחוקה מתכלית האמת. זהו דבר שעלינו לזכור אותו. אולם אף על פי כן, מותר לנו לפרש את המצוה וללמוד ממנה, וזה מה שאנו עושים כעת.

כפי שראינו, הכבש היה אליל עבור המצרים. ראינו גם שבני ישראל נצטוו לעשות מעשה מסוכן ולשחוט את קרבן הפסח באמצעות משיכה, כלומר מפגן של נאמנות לה', על אפם וחמתם של המצרים, כשהם מודעים היטב למשמעות מעשיהם ולתגובות הצפויות מצד המצרים.

אולם ישנו רובד נוסף שראו חז"ל במילה "משכו". כאשר משה רבנו אמר לבני ישראל, "מִשְׁכוּ וְקַחוּ לָכֶם", מפרשים חז"ל שבכלל ציוויו היה, "מִשְׁכוּ יְדֵיכֶם מֵעֲבֹדֶת כּוֹכָבִים" (מדרש רבה טז, ב).

יהודים אמריקאיים ויהודים מצריים

עם ישראל חי שנים רבות במצרים. במשך מאתיים ועשר שנים הם חיו בין הגויים במצרים, וכאשר מתחככים עם גויים במשך זמן רב, לא קל להישאר קשי-עורף אל מול דעותיהם והשקפותיהם. תארו לעצמכם יהודי שעבר לארה"ב מאחת מארצות אירופה לפני 210 שנה. במשך הזמן הרב שעבר מאז, יהיה קשה ביותר למשפחה זו לא לאמץ חלק מהנהגות הגויים.

וזה בדיוק מה שקרה במצרים. כמובן שרבים מהיהודים עדיין נשארו נאמנים לה', ואין ספק שהם לא היו משתחוים לכבש ח"ו. כשחז"ל אומרים שמה צווה את עם ישראל למשוך את ידיהם מעבודת כוכבים, אין הכוונה שעם ישראל עבדו ע"ז. אולם אנו למדים כעת שלא די בכך - אין זה מספיק לא להשתחוות לפסל.

הבה ונדמיין כיצד נראו הדברים במצרים. כאשר גוי מצרי ראה כבש מסתובב ברחוב - הכבשים הרי הורשו להתהלך

מקשים את עורפינו, ככל יכולתנו, ומסלקים מעל עצמנו את כל האידיאלים של הגויים.

כמובן שאנחנו אזרחים נאמנים. אנחנו שומרים על החוק, ומקפידים עליו יותר מהגויים. אנחנו מנומסים, ומתייחסים אל כולם באדיבות ובכבוד. אבל אנחנו שונים; שונים באופן מהותי מאומות העולם; קרבן פסח פירוש להתעלם, להתנגד ולזלזל בכל דרכי הגויים.

ליצנותא דעבודה זרה

הגמרא במסכת מגילה מלמדת ש"כל ליצנותא אסירא [כל ליצנות אסורה]" - יהודים אינם אנשים שמלגלגים וצוחקים על מילים ורעיונות. אולם ישנו נושא אחד יוצא דופן, עליו מותר ללגלג: "בר מליצנותא דעבודת כוכבים". ככל שמדובר בהשקפות ורעיונות של רוע ושקר - מותר ומצוה ללעוג להם.

הגמרא מביאה לכך ראייה מדברי הנביא (ישעיה מו, ב), שלועג ועושה צחוק מהעבודה זרה: "כָּרַע בָּל קֶסֶס נְבוֹ... קָרְסוּ כָּרְעוּ יִחְדּוּ לֹא יָכְלוּ מִלֵּט מִשָּׂא". הנביא ישעיה מתאר כיצד האלילים הללו אינם מצליחים להקל מעל עצמם את צואתם [עי' רש"י].

ידוע שבדרך כלל, הנביאים אינם מדברים כך. לעולם לא תמצא בתורה או בנביאים תיאור של אדם העושה צרכיו; התורה מדברת תמיד בלשון נקיה. הלא מדובר בקדש הקדשים. ובכל זאת, כאן אנחנו מוצאים שפה אחרת; הנביא מלמד אותנו שכשמדובר בהשפלה של דברי רשע - איננו חוסכים במילים. זוהי הצורה האחת והיחידה של ליצנות מותרת; לא רק שמותר לעשות ליצנות כזו, אלא זו מצוה, כי כך אנו בונים את השרירים הרוחניים שלנו. כנגד הרוע, אי אפשר להיות רכרוכיים וחלשים, אלא עלינו לעמוד מולו בעוצמה ובתקיפות, וכמו שאמר דוד המלך ע"ה, "אֶהְיֶה שָׁנְאוּ כָּע" (תהילים צז, י).

מכשירים את הקרקע

איננו מחפשים לריב עם הרשעים. לא על זה מדובר, אולם כן צריך לדבר נגדם - עם האשה, עם הילדים, עם החברים - ואם אף אחד אינו רוצה להקשיב לך, תעשה מהם ליצנות עם עצמך! בינינו לבין עצמינו, עלינו לומר את האמת, ועלינו לומר אותה שוב ושוב, ובקול רם! ככל שאתה מזלזל ברשעים וברשעות אותה הם מעודדים, כך הופך שכלך לשכל של השי"ת.

ישנם יהודים אורתודוקסים רבים שקשה להם לשמוע את המילים הללו. האם אתה מתכוון לומר שאסור לנו להתחבר עם תרבותה של המדינה בה אנו חיים? התשובה היא כן! אסור לכם. מה כן עלינו לעשות? אנחנו עם התורה,

הנאה זו היא כבר סוג של חיבור לדרך החיים של הגויים, ממנה מצויים אנחנו למשוך את ידינו - "משכו ידיכם מעבודת כוכבים".

דוגמא נוספת: יהודי עובר ליד חנות, ממנה בוקעים שירי החגא הנוצרית המתקרבת ובאה. הם משמיעים שירים כדי לפתות את הלקוחות לבא ולקנות מתנות לכבוד החגא; קשה ליהודי שלא להתרגש מהשירים, ולא להרגיש שום סנטימנטים כלפי עונת החגאות. אז למרות שהוא יהודי דתי, שבוודאי אינו שייך לחגאות הללו - הוא ח"ו לא יכניס עץ של "חג המולד" אל ביתו, אבל הוא כן רוחש חיבה מסוימת לשירים ולאווירה.

אבל זוהי גם כן עבודת אלילים; מי שרוחש כבוד כלשהוא לגילוליהם של עובדי העבודה זרה, לתועבות אליהן הם סוגדים, לאידיאלים ולהשקפות אתם הם חיים, זו כבר בעיה "איני שייך לזה, איני מסכים עמם, אבל יש בזה איזה יופי מסוים" - מי שחושב כך, כבר קשור לעבודה זרה, ומצבו רע.

לכן צווה אותנו השי"ת, "משכו ידיכם מעבודת כוכבים" - על ידי משיכת הכבשים ברחובות מצרים, משום שבכך אנו מבטאים שלכבש אין עבורנו משמעות כלל וכלל. וביטוי זה אינו רק באמצעות שחיטת הכבש; זהו רק אופן אחד של ביטוי. באופן כללי, כלל גדול הוא, שעם ישראל מתעלם מאומות העולם. הקב"ה מצפה מכל יהודי הנאמן לו, לשחוט את כל האידיאלים של עולמם של הגויים.

יהודי שהולך ברחוב יומיים אחרי החגא של הנוצרים, ורואה שם עץ שהשתמשו בו לכבוד החגא שהונח ברחוב כדי שיפונה על ידי אנשי התברואה - שיבדוק סביבו שאף אחד לא רואה אותו, ואז יתן לעץ בעיטה הגונה. בינינו לבין עצמנו, כך אנחנו אמורים לנהוג.

לשחוט את האידיאלים שלהם

עלינו לשחוט את האידיאלים שלהם, לדוגמא - הספרות. אני יודע שאנשים כבר התרגלו למושג של "סיפורת" - סיפורי דמיון שמעולם לא התרחשו, אבל הגיע הזמן להתרגל אחרת. לשחוט את הסרטים שלהם; כשאתה עובר ליד הפרסומות של סרטים, הבט סביב כדי לוודא שאף גוי לא צופה בך, ואז תירק על הקרקע מול התמונות.

אנחנו מזלזלים במוזיקה שלהם ובספורט שלהם. אנחנו מזלזלים ב"רגשי הקודש" שלהם, בפולחן שלהם, ובכבוד שהם רוחשים לדתם. אנחנו מזלזלים בגיבורים שלהם ובתרבות שלהם. מבחינתנו זה כלום. זה הבל וריק. האם אתם חושבים שזה לא חטא? ודאי שלהיות מושפע מהגויים זהו חטא! זה אפילו יותר מחטא; להיות קשוחים וקשי-עורף הוא הבסיס של יהודי הנאמן לה' ולתורתו, ועל כן אנחנו

אצילים. הם אבדו לנצח! הם נמחקו מעל דפי ההיסטוריה! נעלמו כמו קורי עכביש, שבמחווה אחת של מטאטא, לא נשאר מהם זכר.

גם ארצות הברית, ממנה אנשים כל כך מתפעלים - נמצאת בבלבול גדול, והורסת את עצמה מבפנים. מדוע היו צריכים לאפשר לנשים להצביע בבחירות? אמנם דברי נשמעים כ"אפיקורסות", אולם זו טעות גדולה שאיפשרו להן להצביע, משום שהדבר פתח את הסכר, והיום הנשים אף יכולות להגיע לעמדה של שופטת. יש בארצות הברית שופטות ליברליות המזכות פושעים נאלחים, ובעקבותן הולכים גם השופטים הליברליים המנסים להתחרות בחוסר המוסריות של עמיתותיהן. אומה שלמה מתקלקלת והולכת.

אולי בחוץ ישנן נשים שהדברים הללו אינם נעימים לאוזניהן, אולם כעת אנחנו מדברים באוזני נשות עולם התורה. נשים אינן צריכות להיות שופטות! זה לא בא בחשבון. לאשה יש דברים הרבה יותר חשובים לעשות מאשר להיות שופטת, כמו להיות אמא! ואפילו להצביע בבחירות היא טעות.

ואז הורידו את גיל ההצבעה, והיום גם בטלנים צעירים יכולים להצביע, והם אמנם הצביעו עבור נשיא שאינו אלא בטלן בעצמו... האמת היא שההיסטוריה האמריקאית אינה אלא ירידה תלולה של טעויות. זו מדינה שמאבדת את גדולתה בגלל הליברליים.

סופה של האימפריה הבריטית

אז מדוע שנסתכל עליהם בכלל?! לשם מה עלינו להרגיש קשורים אליהם ולרחוש להם אהדה? כמוכן שעלינו להיות נאמנים למדינת ארה"ב. צריכים אנו לתמוך בכל הדברים הטובים שנעשים כאן, אולם עלינו לדעת שכל זה לא יישאר לנצח; סופה של ארה"ב לא יהיה שונה מזו של אנגליה. בריטניה הגדולה היום היא כמעט כלום.

מי היה מאמין? כשהייתי ילד, בריטניה שלטה ביבשות שלמות. מלך אנגליה היה מכריז, "אני, מלך פלוני של אנגליה, שליט המדינה הזו והמדינה ההיא". הוא שלט בהודו, באוסטרליה, בקנדה. בזמנו, מפת העולם היתה מחולקת על ידי צבעים שונים, והצבע האדום, אשר סימל את הטריטוריות שנשלטו בידי האנגלים, שלט ברוב המפה. היום, זה כל כך מעט; זה כמעט כלום. זאת אומרת שבריטניה לא היתה אמיתית, וכך גם אמריקה אינה אמיתית - הכל הוא רק חלום.

והתורה מלמדת אותנו שזהו הלימוד של קרבן פסח - "משכו!" התרחקו ככל הניתן מהם ומסביבתם, על ידי כח רצון חזק, וחיו עם "עמוד שדרה" איתן של נאמנות להשי"ת.

האמת היסודית הזו כל כך חשובה, עד שהקב"ה ראה צורך לקבוע אותה בראשית היווצרותו של עם ישראל. לפני שיצאנו ממצרים והפכנו לעם, היה עלינו ללמוד את הלך היסודי הזה, אשר הוחדר אלינו על ידי קרבן פסח. מצוה זו, בין השאר, היא שהכינה והכשירה את עם ישראל לתפקידו וייעודו ההיסטורי.

עם קשה עורף

על פי הדברים הללו יכולים אנו להבין מדוע חג פסח, י"ד בניסן, הוא חג נפרד לגמרי, וכפי שנראה מפשטות הכתובים, שחג המצות הוא דבר אחד - חג בן שבעת ימים, המתחיל בט"ו בניסן, שבו אנו חוגגים את יציאת מצרים. אבל קודם לכן, יום י"ד בניסן, הוא חג הפסח, והוא יו"ט בפני עצמו. יום זה הוא זכרון ליום שבו טבחנו את אלילי הגויים, אשר היה שיאה של העבודה הגדולה של "משכו" - משיכת עצמנו הרחק מהשקפות הגויים ומדעותיהם. עם ישראל הראה בצורה הברורה ביותר, שמה שחשוב לגויים, מה שמבחינתם הוא חסין לגמרי, דבר שבלתי אפשרי עבורם אפילו לחשוב על לשחוט אותו - אנחנו מזלזלים בו לגמרי.

עם ישראל מורד בעולם כולו, על פי ציווי ה'. זוהי מצוות קרבן פסח, לשחוט את מה שנחשב יקר כל כך אצל אומות העולם, ולעשות זאת עם חוצפה ועזות! אנחנו עומדים בגאון ומכריזים בגלוי, שאנחנו פועלים רק לפי רצון ה'. זה מה שהופך אותנו לעם ה'! עם המסוגל לגרור את האל המצרי ברחובות עיר במסירות נפש, מבלי להיות מושפעים כלל וכלל מ"דעת הקהל", זהו סימן לכך שעם ישראל הוא "עם קשה עורף" - ושבזכות קשיות עורפו, מסוגל הוא לשמור על נאמנותו לבורא עולם, לנצח נצחים.

מתחברים לנצחיות

עם ישראל קיים לנצח, ואין ספק שאנחנו שואפים להיות חלק מנצחיות זו. אם יש למישהו קצת אהדה, מעט השתוקקות לעולם שבחוץ, עליו לדעת כי מבזבז הוא את חייו. כל ההיסטוריה ה"עשירה" של אומות העולם, למעשה לא נשאר ממנה ולא כלום! אם תחשבו על הפילוסופים של יוון, כמה גדולים הם היו, כמה אצילים הם היו - למעשה הם לא היו אצילים. הם היו רחוקים מאוד מלהיות אנשים

ניתן להשיג ספרי רבינו בחנויות ספרי קודש ואצל המפיצים:

ספר שער אורה-ועדי מוסר, ספר לב אביגדור-עבודת האדם בקניני השלמות מכתב יד: קולמוס 072-244-1670
תפילת אביגדור-פירוש וביאור על התפילה מכתב יד: אזל מן השוק

מגרמניה. מדינות גדולות יותר מרומא ירדו לטמיון. אמריקה גם היא לא תימלט מגורל זה. יום יבוא, ומנהטן תהפוך לעיי חרבות. העמים כולם יתפוררו יחד עם האידיאולוגיות שלהם. "וְהָאֲלֵלִים כָּלִיל יִחַלף" (ישעיה ב, יח). רואים אותם היום, וקשה להאמין לדברים הללו. יש אפיפיור ויש כל מיני כנסיות, יש את האסלאם עם המסגדים שלהם, וכמובן, יש את האוניברסיטאות עם העבודה זרה שלהם. כל הסוגים והמינים של האידיאולוגיות הכוזבת, הכל הוא דבר זמני, עורבא פרח. אך על עם ישראל יש 'פסח' נצחי. אנחנו עדיין כאן! זה מה שקרבן פסח בא ללמד אותנו.

בדמיון חיי

ומדוע פסח עלינו השי"ת? משום שבמשיכת הפסח ובהקרבנו הראנו שאנו מסוגלים ומוכנים להשיב מלחמה שעה כנגד השפעת העולם, ולהתנגד לכל ההשקפות שלהם. אנחנו נשארים נאמנים אך ורק לקב"ה, ומוכנים לשחוט את תועבת מצרים לעיניהם, גם אם יסקלנו. זו הסיבה שה' דילג עלינו, ובזכות זה אנחנו נחיה לנצח. כך אומר הנביא: "בְּדִמְיֹן חַיִּי" (יחזקאל טז, ו) חיי לנצח בזכות הדם ששפכת. הייתם מוכנים לשפוך את דמכם! כמובן שהכוונה גם לדם מילה, אולם זה ענין אחר. אבל דם הפסח היה הדבר המסוכן ביותר שעשו בני ישראל, וזה מה שהפך אותנו למי שאנחנו היום.

כאשר אנו צריכים להשיב מלחמה כנגד המון העם, הדבר מקנה לנו קשיחות מסוימת, הנצרכת עבורנו כדי לשרוד. העולם כולו מלא בתעמולה רבה, והיהודי המסכן נבעט מצד לצד ומתבזה ללא הרף. יהודי ירא שמים המצליח לשמור על עקרונותיו מול כל זה, הרי שהשיג את אחד ההישגים הגדולים ביותר בחייו. זה מה שנותן לנו את קיומנו, וכך אנו נמשיך להיות עם הנצח. כל שאר האומות יאבדו במוקדם או במאוחר, אבל עם ישראל, עם קשה עורף הניצב איתן על מקומו - יישאר לנצח ויצמח על חורבותיהם של השאר.

מהי אם כן המשמעות של "משכו"? מה מבטאת משיכת הכבש ברחובות מצרים? המשמעות היא - שהצלחת! אם אתה מסוגל לגרור את הכבש, האליל, ולשמור עליו במשך ארבעה ימים קשור למיטתך, ואז לשחוט אותו, זהו סימן שאתה מתאים להיות חלק מעם קשה עורף. ועם עיקרון זה אנו חיים את חיינו עד עצם היום הזה. "אם אתה קשה עורף בנאמנותך כלפי", אומר הקב"ה, "אז אתה שלי, ותישאר שלי לעד!"

שבת שלום ומבורך!

מתחברים אל מנהיגי האמת

אם אתם מחפשים דבר מוחשי, אמיתי וקבוע - תמצאו אותו אצל עם ישראל! היהודים שבכל הדורות! מהם אנחנו מתרגשים! זהו דבר שיימשך לנצח. ככל שאתה מזדהה יותר עם רש"י על ידי לימוד דבריו הקדושים, ככל שאתה מזדהה עם החומש, ולומד את פסוקי התורה בכל עת מצוא, ככל שאתה מזדהה עם התפילה ועם כל ההלכות והמנהגים - כך אתה הופך לנצחי יותר ויותר.

שאלתי פעם בחור ישיבה צעיר בן שמונה עשרה, "מי קדם למי - הלל הזקן או רב אשי?" והוא לא ידע לענות לי. האם אתם יודעים מדוע הוא לא ידע את התשובה? ראיתי אותו עומד בפינת הרחוב ומסתכל עם חבר בספר קומיקס. מה זה ספר קומיקס? שום דבר מלבד שקר וכזב. בזבוז זמן מוחלט.

החומש, הגמרא, ספרי הראשונים והאחרונים, אלו הם הספרים היחידים שמעניינים אותנו. כל שאיפותינו צריכות להיות, להזדהות ולהתחבר לקדמונים! חזור אחורה! חזור הכי רחוק שתוכל! חזור אל סביך זקניך הגדולים! חזור לבעל שם טוב ולגר"א! חזור לפני יהושע! חזור אחורה אל רש"י! חזור לרשב"א! לרמב"ם! לרבי יהודה החסיד! חזור אל החובות הלבבות! חזור לרב אשי! לרבא ואב"י! חזור לרב יהודה ורב הונא! חזור לרבי ישמעאל! חזור לרבינו הקדוש! חזור לרבי מאיר ורבי יהושע ורבי שמעון! חזור לרבי עקיבא! חזור לרבי יוחנן בן זכאי! למשה ואהרן! לאברהם אבינו! אה! יעקב אבינו ויצחק אבינו! כל ההתעניינות שלנו צריכה להיות בעם ישראל, עם הנצח העומד בגאון ואינו כורע בפני אומות העולם אלא בפני הקב"ה לבדו!

פסח לנצח

זהו הפירוש הפשוט של המילה "פסח" - לדלג. "אֲשֶׁר פָּסַח עַל בְּתִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם". עלינו לדעת, שפסיחה זו לא היתה אירוע חד פעמי, אלא היא נשארת לנצח. זהו לימוד חשוב ביותר עבורנו! אומות העולם נעלמות אחת אחרי השניה כאבק פורח, אולם הקב"ה פוסח על בני ישראל; הוא אינו מניח למשחית לגעת בהם, והם ממשיכים להתקיים הלאה והלאה, לנצח נצחים. המלאך המשחית מוחק את כל העמים, אולם הוא תמיד יפסח על בתינו, כפי שפסח על בתינו במצרים.

הוא לא יפסח על הגרמנים; גרמניה תימחק בסופו של דבר, כפי שנמחקה רומא, אשר היתה אף חזקה יותר

וחסידים וזקני ישראל וסופריהם גם את בקשתנו שלא נבוש בעד בטחוננו בה' בצייתנו להם, ובמה שאנו שמים חלקנו עמם בעולם הזה לקיים דבריהם ולעזור להם ולכבדם.

ברוך אתה ה' משען ומבטח לצדיקים - ההבדל בין משען ומבטח הוא שהבטח אין לו עכשיו אותו הענין שמקוה, רק שבטח שיבוא לו [ואף שמצאנו בטחון גם במה שיש לו עכשיו, אבל בהשוואה אל משען כך משמעותו של מבטח], אבל הנשען על איזה ענין פירושו שיש לו עכשיו על מה להשען. ובא להגיד שהקדוש ברוך הוא הוא משענם של הצדיקים תיכף ובכל זמן ואינו עוזבם אף רגע, וכל מה שעושה אינו אלא בשבילם.

ומוסיף גם כן שהוא יתברך אינו עומד להם רק בתורת מסייע ועוזר בלבד, כבעל הבית העוזר את פועליו הנאמנים לעשות מלאכתם בשלימות ולסייעם נגד אויביהם החפצים להשבית מלאכתו של בעל הבית, אלא גם בתורת מבטח כי הוא כבעל הבית שאחר שעזר את פועליו במלאכתם והושיעם מאויביהם, גם משלם להם שכרם משלם כמו שקוו ובטחו בו שיתן, ומוסיף להם על שכרם בעד עמלם נגד השונאים והעיכובים, אף על פי שהוא יתברך עמד תמיד לימינם למשען.

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

שאלה:

מהי התועלת שבמזג האוויר הקר הפוקד אותנו?

תשובה:

היתרונות של מזג אוויר קר הינם עצומים. הקור גורם לאדמה להפסיק לייצר. אם האדמה תמשיך לייצר במשך כל השנה, היא תנצל את כל המשאבים הקיימים בה - את כל חומרי המזון והאנרגיה שלה. וזו הסיבה שמדבריות נמצאים במקומות בהם יש אקלים חם. לא תמצא כל מדבר במקום בעל אקלים קר. כי באקלים מתון, יש לאדמה הזדמנות לנוח ולשחרר את כוחותיה. באקלים החם לעומת זאת, לעתים השמש זורחת ברציפות עם חום כל כך גבוה, וכך האדמה ממשיכה לייצר עוד ועוד עד שהיא נעשית צחיחה, ולבסוף מפסידה את כל האנרגיה שלה.

נמצא אם כן שהקור הוא ישועה ממש, הוא מציל חיים. בזכותו, בשנה הבאה יהיו שוב יבולים. הגידולים הם תוצאה של מזג האוויר הקר שמאפשר לאדמה להתאושש. אז בקיץ הבא, כאשר אתם נהנים מאפרסק טעים ועסיסי, זכרו להודות לקב"ה על החורף הקר שבו הוא הכין את האדמה להצמיח את האפרסק הזה. וכאשר אתם הולכים בחוץ בקור, זכרו להודות לה' על כל הפירות הטעימים שהקור מכין עבורנו.

בואו נהיה מעשיים

גאים ביהדותנו!

בלי נדר, השבוע, בעודי פוסע ברחוב, אחשוב לפחות פעם אחת ביום, למשך שתי דקות, על כך שאני גאה להיות יהודי שומר תורה ומצוות. אין זה משנה מה חושב עלי העולם - אני עבד ה' קשה עורף, ואני חלק מעם הנצח לעולם ועד!

פרושים וביאורים על סדר התפילה

מתוך ספר תפלת אביגדור - פירוש התפילה מאת רבינו זצ"ל

ושים חלקנו עמם לעולם - על דרך שאמרו חז"ל (שבת קיח, ב) יהי חלקי עם גומרי הלל בכל יום (ועוד פתגמים כאלה, ע"ש) אשר כוונתם לשבח את העושים המעשים ההם, וכן הכוונה כאן ושים חלקנו עמם שפירושו לשבח מעלת הצדיקים ההם, כלומר והלואי שנזכה להשתתף עמם ובשכרם. והוצרך לזה כאן: (א) כדי ללמד זכות עליהם בשעת ברכתם. (ב) כדי להראות אהבתנו להם והיותנו שואפים להיות ממקיימי דבריהם ועוזרים להם כדי שנזכה להשתתף בהצלחתם. ואמר לעולם להראות גדולת בטחוננו שהקדוש ברוך הוא יעמוד לעולם לימין הצדיקים ולא יעזבם בשום זמן מהזמנים לעולם.

ולא נבוש כי כך בטחנו - כולל שתי כוונות: (א) שהבטח ראוי לשכר בטחוננו. (ב) כי יש בזה כבוד שמים כאשר הבוטחים ישיגו תוחלתם. כל ביוש קל שמתביישים ממניעת תוחלתם הרי הוא פגימה בכבוד שמים. וגם בעולם הבא יש צורך להצדיק דרכי ה' בעיני הצדיקים שבטחו בו, ולכן גם שם הדין נותן שישולם שכר בטחונם ולא יבושו [וזו טעם הנוסח ולעולם לא נבוש כי כך בטחנו]. "כל התולה בטחוננו בהקדוש ברוך הוא הרי לו מחסה בעולם הזה ולעולם הבא" (מנחות כט, ב).

והנה אף על פי שהבטח בה' ראוי לשכר מחמת עצמו, בלי להיתלות בזכות הצדיקים והחסידים, מכל מקום הושמה הבקשה הזאת, ולא נבוש, בברכת הצדיקים משתי סיבות: ראשית מפני שבבטחון הזה הרי גם אנו בתוך הצדיקים, ושנית מפני שמחמת בטחוננו בה' הרי אנו מוסרים את עצמנו תחת הנהלת הצדיקים מורינו ורבותינו, אף על פי שלפעמים אין אנו מבינים טעמי צווייהם, ולפעמים נדמה לנו שהרב מצווה בהפך טובתנו ח"ו בין בעולם הזה ובין בעולם הבא, ומכל מקום אנו בוטחים בה' שצוה (דברים יז, יא) לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל, ופירושו ז"ל (ספרי שם) אפילו אומרים על ימין שהוא שמאל. לכן מזכירים כאן אצל התפלה על הצדיקים

לקראת שבוע מלכתא

dirshu@dirshu.co.il | לקבלת הגליון למייל:

תקציר שבועי של 'הדף היומי בהלכה'

גליון מס' 309

פנינים לפרשת בא

"מרן הורה לי להכין לו רשימה של כמה אברכים שיש להם צפיפות דיורין, והוא יבחר מתוכם את המשפחה שהוא מעדיף שתתראיין לאותה כתבה. הכנתי את הרשימה והגשתי לפניו, והוא בחר בכ", כך אומר הרב צ'ולק לראש הכולל

מגיד המישרים המפורסם רבי יעקב שיש, עם סיפור מדהים של השגחה עליונה והשקעה בזולת, שאינה חוזרת ריקם

"וידעתם כי אני ה'" (שמות י', ב')

ידוע מה שמביא מרנא ה' חפץ חיים זיע"א, בקטע הראשון של חיבורו הנפלא 'ביאור הלכה', החונה על ה'משנה ברורה', שם הוא מצטט את דברי ה'חינוך' שכותב בהקדמה, כי כל יהודי יכול וגם צריך לקיים שש מצוות באופן תמידי, והן מצוות שמקיימים על ידי אמונה ומחשבה בלבד, ולא על ידי מעשה.

אחת המצוות הללו היא האמונה באחדותו של הבורא יתברך, שנאמר: "שמע ישראל ה' אלוהינו" וכו'... וכך הוא מבאר את הפסוק: "שמע ישראל ודע כי ה' שהוה את הכל ברצונו, והוא אלוהינו המשגיח בכל העולמות, הוא ה' אחד בלי שום שיתוף".

כי אכן מצווה כל יהודי לדעת ולזכור בכל רגע נתון, שהקב"ה מהווה את כל העולמות, מקיים אותם ומחיה אותם, ועושה את כל המעשים אשר נעשים על פני האדמה, כמו שאנו אומרים ב"ג עיקרי אמונה: "אני מאמין באמונה שלמה, שהבורא יתברך שמו בורא ומנהיג לכל הברואים, והוא לבדו עשה עושה ויעשה לכל המעשים".

אלא שמצוות ידיעת ה' וההכרה באחדותו ובהשגחתו הצמודה, מושגת בין היתר, גם על ידי עיון במעשים הנעשים עמנו ועם הסובבים אותנו, דבר יום ביומו, לראות ולהבין את ההשגחה הפרטית הטמונה בכל דבר ועניין.

בהקשר זה שמענו סיפור מופלא, מעשה מרטיט ומעורר, מפיו של

מגיד המישרים המפורסם רבי יעקב שיש שליט"א, באופן הספוג כולו באש יוקדת של אמונה תמימה וטהורה, ושממנו יכול כל יהודי לשאוב חיזוק רב, וכך הוא מספר:

"היה זה לפני כחודש וחצי, נסעתי בבני ברק, ועצרתי ליהודי נכבד ונשוא פנים המכהן כראש כולל חשוב בעיר. הצעתי לו טרמפ והוא נענה בשמחה.

"לקחתי אותו למחוז חפצו, ואותו יהודי אמר לי שמאחר ויש לו הכרת הטוב כלפי, על הנסיעה הקצרה הזאת, הוא רוצה לתת לי מתנה: סיפור נפלא שאירע עמו עצמו, ושאוּלִי יוכל לשמש אותי בדרשותיי.

מעשה באיש חינוך, שערך מבחן לילדי התלמוד תורה על פרק שלם בגמרא. במהלך המבחן הבטיח הבוחן לשלם עשרים דולר לילד שימצא פרק נוסף, שאין בו מחלוקות כלל. לאחר זמן מה מצא אחד מהילדים פרק נוסף, שאין בו כל מחלוקת, מיד פנה לבוחן ותבע את הסכום המובטח...

בדרכי החינוך והאמת של מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל

"וְהַגִּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא" (שמות י"ג ח')

בבית מדרשו של מרן התפלל אברך, חתן צעיר, שנהג לעקוב אחר הנהגותיו ולאמצן לעצמו. רבינו שם ליבו לדבר, ובאחד הימים, בעת שאביו של האברך הצעיר הזדמן למחיצתו, פנה אליו מרן בהאי לישנא: "אנא אמור לבנך, שכל הנהגותי הן הנהגות אישיות שלי ואין ללמוד ממני. אין לנו צורך לחקות אחרים, יש לנו את ספר ה'משנה ברורה' שעל פיו עלינו לנהוג!".

כל המוסיף גורע

כחיוזק לדברים יש בנותן טעם להביא את דברי רבינו, שביאר בפירושו למסכת אבות את דברי המשנה בפ"ג מ"ג: "נדרים סייג לפרשות".

וביאור הדברים הוא, שאכן גדולי ישראל ראוי להם לקבל על עצמם קבלות שונות, ועליהם נאמרה משנה זו, אך אדם מן השורה אין לו לקבל על עצמו קבלות מעבר למצוות הרגילות, ולוואי ולא יעבור על הכתוב מפורש בתורה.

כדי להבהיר את העניין, יש להביא משל נודע על המגיד מדובנא ע"ה: מעשה בשני רעים סכלים ועניים, האחד מנקה אשפתות והשני גנב השולח ידו בכל אשר אינו שלו. שני הרעים בגרו ונישאו והקימו בתים וגידלו בנים ובנות. ברבות הימים השיא מנקה האשפתות את בנותיו כל אחת בזמנה, ועמד בכל ההוצאות הדרושות, בעוד בנות הגנב יושבות בבית אביהן עד שהלבין ראשן, בלא שהיה בידו די ממון להשיאן.

הגנב המדוכדך פנה אל רעהו ושאל, כיצד עלה בידו להשיא את

מנהג השתרש בקרב החידדים הישנים בירושלים עיר הקודש, שבימי ראשי חודשים אין מקיימים לימודים במשך שעות אחר הצהריים. אחד ממנהלי תלמודי התורה שבירושלים, שכאב את ביטול התורה החוזר על עצמו מידי ראש חודש, פנה אל מעונו של רבינו, כשהוא מעלה את היוזמה לבטל את המנהג הנהוג מימים ימימה בתלמודי התורה, ולקיים לימודים בראשי חודשים אף בשעות אחר הצהריים.

רבינו כרה אוזנו לדבריו ולאחר מכן השיב במתניתו: "אמנם יש צדק בדברים, אולם הבה ואשאל אותך שאלה פשוטה, וכי בדור שלפנינו לא ידעו שיש בכך ביטול תורה? האם הנך סבור שביטול התורה מכאיב לך יותר משהכאיב לכל גדולי הדורות הקודמים?! אם גדולי הדורות הקודמים ראו לנכון לקיים מנהג זה, הרי שאל לנו לשנות ממנהגם!".

אגב גררא הוסיף רבינו ופסק: "דע לך, כי כל המשנה מן המסורת אפילו לחומרה, אינו נוחל הצלחה במעשיו, וזאת משום שאין לנו אלא מה שהורו לנו רבותינו!".

עשו כמותו ולא עלתה בידם

מידת האמת ניכרה בכל אורחותיו של רבינו, שעל פי טבעו הזך, תבע מעצמו שכל מעשה יעשה בשלמות מתוך הבנה וכוונה ובירור ההלכה.

בראש השנה החמיר רבינו על עצמו, ומלבד התקיעות הנוספות שנתקעו בבית הכנסת, נהג להוסיף ולשמוע בביתו תקיעות נוספות על פי מנהגי עדות ישראל השונות. עם זאת הקפיד מרן, שלא לשמוע את התקיעות הללו בציבור בבית הכנסת אלא אך ורק ביחידות בביתו לאחר התפילה. זאת על מנת להודיע לכל שתקיעות אלו אינן מעיקר הדין אלא חומרא בעלמא.

ככלל נקט רבינו, שאדם בעל דרגה ראוי לו לתור אחר חומרות, אך המון העם אין להם לרוץ אחר חומרות שונות והידורים מיותרים, אלא להקפיד כראוי על קיום עיקר ההלכה כלשונה. כאשר היו באים לפניו בשאלה אלו קבלות ראוי לנער או לנערה לקבל עליהם לרגל הגעתם לעול מצוות, היה פוסק בפשטות: 'מה שמובא בשולחן ערוך זה מספיק, אין צורך לחפש דברים נוספים!...'.

בנותיו ומנין השיג את סכומי הכסף העצומים הנדרשים לכך. "בכל עת שנולדה לי בת", גילה מנקה האשפתות, "עשיתי לעצמי תיבה קטנה וסגורה, ומידי שבוע השלכתי פרוטה לתוכה. וכך במשך שנים הצטרפה פרוטה לפרוטה עד שהצטבר בידי סכום נאה, ששימש בבוא היום להוצאות נישואי הבת". "ואתה שמע לעצתי ועשה כמותי!", סיים מנקה האשפתות את דבריו.

ברם הגנב, ששמע את דברי חברו, צחק צחוק גדול ואמר: "לך יאה עצה זו, כיוון שכספך שמור ומסוגר בתיבה ואינך מסוגל לפתחה בטרם זמנה ולרוקן את תוכנה. אבל אני, המורגל בפתיחת תיבות וקופות, מה תועיל לי שמירה זו? הלא ביום בו אודקק לממון, אפרוץ את התיבה ואטול את כל אשר בה, וכשאבוא להשיא את בתי לא תהיה בה ולו פרוטה אחת!"...

וכן הדבר לענייננו: לצדיק נאמר: "קדש עצמך במותר לך", ויכול הוא לאצור בתיבתו אוצרות וקבלות לאין ספור, אולם אדם הפשוט, שגם במצוות המפורשות מתקשה לעמוד, אין לו להזדקק לקבלות נוספות מעבר למצוות התורה.

מעשה באיש חינוך, שערך מבחן לילדי התלמוד תורה על פרק שלם בגמרא. במהלך המבחן סיפר הבוחן לילדים הנבחנים, כי פרק 'איזהו מקומן' הינו הפרק היחיד בתלמוד, שאין בו מחלוקת כלל. לאחר שציין את הדבר, הבטיח הבוחן לשלם עשרים דולר לילד שימצא פרק נוסף, שאין בו מחלוקת כלל. האיש נתן את הבטחתו כשהוא מסתמך על דברי אחד האחרונים, שכותב כי אין עוד פרק בש"ס שלא מופיעה בו מחלוקת מלבד הפרק האמור. אולם לאחר זמן מה מצא אחד מהילדים פרק נוסף, שאין בו כל מחלוקת, ומיד פנה לבוחן ותבע את הסכום המובטח.

איש החינוך העלה את הדברים לפני מרן, ושאל האם מאחר שנשען על דבריו של אחד האחרונים, הרי שהבטחה היא כאסמכתא בעלמא, או שאף על פי כן מאחר שהבטיח לשלם הרי שהבטחה בעינה עומדת?

מרן לא נכנס לנידון האמור, והשיב בקצרה: "זה יהיה מאוד לא חינוכי אם לא תיתן את הסכום שהבטחת לשלם!"...

חיזוק התורה

סיפר רבי אברהם גולדשמידט: באחד הימים שוחחתי בטלפון עם אבי מורי זצ"ל, שסיפר לי כי לפני זמן מה פנה אליו יהודי תלמיד

חכם חשוב, המחזיק בקרן מכובדת, שמטרתה היא לתמוך בתלמידי חכמים המסיימים ללמוד את כל הש"ס או את כל השולחן ערוך בעיון. אותו מחזיק תורה שאף בכל מאודו, שמרן יהיה נוכח בטקס חלוקת הפרס לחתני התורה, ועל כן ביקש מאבי מורי שיפנה אליו ויבקשו להשתתף בכינוס.

אבי מורי נענה לבקשתו של האיש, פנה לבית מרן וביקשו להשתתף בטקס, תוך כדי שהוא מציין בדבריו כי אין ספק שיש בכך חיזוק התורה, וכדאי הוא הדבר מכיוון שהשתתפותו של רבינו תחלוק כבוד ללומדים, ותרומם את המעמד.

רבינו שמע את דבריו והשיב כהאי לישנא: "אמנם אין ספק כי יש בכך חיזוק התורה, אבל אומר לך מה נקרא אצלי חיזוק התורה: בעולם הישיבות ישנם בחורים רבים העמלים וגדלים בתורה, אך אם יצמידו להם חברותא למדן גדול, הם יוכלו להתעלות על אחת כמה וכמה. כמו כן, בחור בינוני יוכל בעזרת חברותא מעולה להתעלות ללמדן גדול!".

בעניין זה הוסיף וסיפר תלמיד רבינו, רבי יצחק דרזי: באחת ההזדמנויות כשישבתי במחיצת מרן, הגיע לבית איש ציבור, שציין כי עלה בידו לגייס סכום כסף גדול, אותו הוא מבקש לחלק בתחילה לאברכים כדי לחזק את הלימוד בכוללים, לאחר מכן אם תהיה אפשרות בידו, הוא ישתמש בכסף בכדי לחזק את בחורי הישיבות הגדולות ולאחריהם את בחורי הישיבות הקטנות.

מרן שמע את דבריו והשיב: "אני חולק בתנתי! ראשית כל, אתה סבור שצריך להתחיל לחזק את הכוללים, להמשיך בישיבות הגדולות ולסיים בישיבות הקטנות, אולם אני סבור שצריך להתחיל בחיזוק הלימוד בישיבות קטנות, לאחר מכן בישיבות גדולות ורק לבסוף לחזק את הלימוד בכוללים.

"בנוסף לכך, אתה סבור שמה שחסר בעולם התורה זהו חיזוק בלימוד, כלומר שילמדו יותר, אך אני סבור שמה שחסר זה עידוד!" "אני רואה בחורים שונים ביניהם גם עילויים, המתחילים ללמוד בישיבה קטנה, ותוך חצי שנה או שלושת רבעי שנה כבר רואים עליהם את הירידה. נראה לי, שאם תכנס לישיבה פלונית, ותשאל את המגיד שיעור האם הוא מכיר את שמות כל הבחורים, הוא ישיב בשלילה!"

"כיצד בחור יגדל לגדול כך?!", שאל מרן בכאב והוסיף: "עליך להעניק את הכסף לאברכים, שיעודדו את הבחורים הצעירים, כדי שכל בחור יווכח לדעת שיש מי שמכיר אותו, מישהו שחושב עליו בשלילה!"

המשך בעמוד 30

גליון 'לקראת שבת' יו"ל בחסות
'אמונה וחסד' דפוס וכריכיה בע"מ 02-6715501

זיכוי הרבים בהפצת גליון זה
לע"נ הרה"ח בנימין ב"ר דוד צבי רוזנטל זצ"ל
נלב"ע ר"ח אב תשע"ו

בהזדמנות אחרת אמר לי מרן שליט"א, שהציעו לאביו הסטייפלער כמה וכמה שידוכים שהמחותנים היו עשירים מופלגים. מבין השורות הבנתי שההצעות האלו היו עבורו, כלומר כמה גבירים שרצו לזכות בו כחתן לבנותיהם, ושלחו שליחים להציע למרן הסטייפלער זצ"ל. "אצל אבא שלי, החיסרון הכי גדול שיכול היה להיות בעניין זה של שידוכים, הוא להיות עשיר", אמר לי רבינו...

הרה"ג ר' אורי טיגר, ממשיך ומספר על השיחות והקשר עם מרן שר התורה, הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א

אליעזר (לייזר) רוט

עשר מהדורות, אני רוצה לשבץ את התיקונים בתוך הספר עצמו, ולהוציא אותו מחדש במהדורה מדויקת ומוגהת! "אבל שונה הלכות אינו כשאר הספרים", הוסיף מרן ואמר לי, 'זהו חיבור שעוסק יותר בהלכה למעשה, ולכן הוא הספר הכי שימושי עבור הלומדים, יותר מכל שאר הספרים שחיברתי. היות שמדובר בהלכה למעשה, והיות שזה ספר מאוד שימושי, אני רוצה שההגהה תהיה הפעם בדיוק נמרץ, ולכן אני רוצה שתעבור על הספר לפחות ארבע פעמים, בדקדוק אחר דקדוק, כדי שאוכל לדעת שעשיתי את ההשתדלות הרבה ביותר, כדי שהספר יהיה מדויק. "אבל חז"ל הקדושים אומרים 'אסיא במגן מגן שווא', כלומר מה שמגיע בחינם, שווה בחינם... אני רוצה הפעם שתסכים לקחת ממני תשלום עבור ההגהה, כדי שאהיה רגוע שעשיתי כל מה שאפשר, כדי שהספר אכן יהיה מוגה בדיוק רב. אם לא תיקח את הכסף, הזהיר אותי מרן, 'אני לא אתן לך להגיה את הספר...'. "אני ראיתי שמרן מאוד עומד על כך", משלים הרב טיגר את סיפור המעשה, "ולכן הפעם לא סירבתי בצורה מפורשת, אלא השבתי תשובה מתחמקת כלשהי, ולבסוף עשיתי את ההגהה וגם בפעם הזאת עלה בידי להשתמט מלקחת את הכסף...".

בשבועות הקודמים הבאנו ב'לקראת שבת', את חלקה הראשון של השיחה המרתקת שערכנו עם הרה"ג רבי אורי טיגר שליט"א, מהמקורבים למרן שר התורה, הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א. סיפרנו על הדרך בה זכה הרב טיגר להתקרב כך אל מרן שליט"א, והבאנו כמה עובדות נפלאות שסיפר לנו מאשר ראו עיניו. השבוע אנו מביאים, בסייעתא דשמיא, את חלקה השלישי והאחרון של השיחה.

"מלאכת ההגהה והתיקון של ספרי מרן שליט"א, היתה מלאכה לא פשוטה, משום שרבינו חיבר בלי עין הרע ספרים רבים מאוד, והספרים מקיפים את רוב חלקי התורה, כך שזה לא פשוט ללמוד כל קטע לאשורו ולמצוא את הטעון תיקון", מספר הרב טיגר.

"מרן שליט"א ראה שאני משקיע הרבה בעניין, ולכן הוא רצה לשלם לי כסף בתמורה למאמץ הכרוך בשעות רבות מאוד. אבל אני כמוזן ידעתי, שהזכות להתקבל בכזאת קרבה אצל הגר"ח קנייבסקי שליט"א, שווה יותר מכל הון שבעולם. הדיבורים ששמעתי מפיו, הן בלימוד עצמו והן ביני וביני, כל אחד מהם שווה הון עתק בפני עצמו...

"אני תולה את כל מה שיש לי בעולם הזה, ההצלחה של הילדים בתורה ובירא"ש וכו', הכל אני תולה בזכותו האדירה של מרן שליט"א, והזכות הגדולה שנפלה בחלקי להיות נטפל לעושי מצווה, ולסייע ולו במעט להפצת ספריו הקדושים ברחבי העולם, בצורה מדויקת ומדוקדקת יותר.

"אבל למרות שסירבתי בתוקף לקבל כסף תמורת עבודתי, מרן היה מנסה שוב ושוב להציע לי תשלום, ולפחות רצה לכסות עבורי את הוצאות הנסיעה באוטובוס מירושלים לבני ברק. מיותר לציין שגם את הכספים הללו לא הסכמתי לקחת.

"ביום מן הימים פנה אלי מרן בבקשה: 'הצטברו כבר עשר מהדורות של תיקונים לספר 'שונה הלכות' שחיברתי', הוא אמר, 'ובכל פעם אני מוסיף את התיקונים בהערות שבסוף הספר. עכשיו, אחרי

"לא תכננתי לכתוב ביאור על הרמב"ם"

"ואם הזכרנו את ספריו של מרן בהקשר של 'הלכה למעשה', אני רוצה לומר דבר שחשוב שהציבור ידע: מרן שליט"א מאוד מקפיד שלא יצטטו את הספרים שלו כ'הלכה למעשה'. הוא עצמו כותב בכל אחד מספריו שזה לא הלכה למעשה, ושלא יפסקו הלכה על פי ספריו, כי הוא 'רא הוראה' באופן מבהיל על הדעת, ולא מוכן בשום אופן שיפסקו על פי דעתו הלכות.

"במיוחד מתנגד מרן לפסקים שיוצאים, כביכול, משמו, ושהוא לא אמר אותם מעולם, אפילו לא בדרך של סברא או פלפול בעלמא. הוא אמר לי כמה פעמים שלא כל מה שאומרים או כותבים משמו אכן נאמר על ידו, והוא מצטער מאוד לשמוע שאנשים אומרים בשמו דברים שלא אמר.

"עוד אציין בהקשר זה, פרט מאוד מעניין שזכיתי לשמוע מפה קדשו, כשפעם שאלתי את מרן שליט"א, למה יש הלכות ברמב"ם זרעים, וכן בהלכות שקלים וקידוש החודש, שהוא לא כתב עליהן 'ביאורים' בספריו. הרי את הרמב"ם בזרעים ביאר מרן בספרו 'דרך אמונה', ואת שקלים וקידוש החודש הוא ביאר בספרו 'שקל הקודש', ובכל זאת רואים שיש פה ושם הלכות שרבינו לא כתב עליהן 'ביאורים', ועל זה שאלתי מדוע ישנם מקומות שעליהם אין 'ביאורים', האם זה בגלל שהיה נראה לו שההלכות הללו פשוטות וברורות ואין צורך לבאר, או מסיבה אחרת.

"השיב לי מרן דבר נורא: הוא אמר לי שמימי לא התכוון לכתוב 'ביאורים' על כל הלכה והלכה שבה עסק. הוא למד רמב"ם, ובכל פעם שהתחדש לו איזה חידוש, הוא כתב אותו בצד. בכל פעם שהיתה לו הערה הוא כתב אותה, וכך עברו השנים עד שראה שיש לו כמויות נכבדה של הערות וחידושים, על ההלכות הללו ברמב"ם.

"משראה שכך, עמד וליקט את כל ההערות והחידושים הללו יחדיו, הרחיב אותם, הוסיף להם נופך, ואדהכי והכי כבר הוסיף לבאר את דברי הרמב"ם בהיקף נורא ובעיון עצום, וכך זכה עם ישראל לחיבורים הנפלאים הללו.

"כלומר, רבינו שר התורה חיבר חיבורים עצומים ואדירים בכל קנה מידה, מבלי שהתכוון לכך בתחילת הדרך, זה 'צא' לו תוך כדי לימוד, ובלי שרדף אחרי זה, הוא ביאר את רוב ההלכות של הרמב"ם בנושאים אלו. זה פותח לנו עוד חלון קטן להציץ על עוצם גודל דמותו המופלאה.

"תוך כדי הדברים סיפר לי מרן שליט"א, שהוא עצמו גם שאל פעם את דודו הגדול, מרן ה'חזון אי"ש' זצ"ל, למה הוא לא כתב את חיבורו על כל זרעים, והשאיר כמה מסכתות שעליהן לא כתב ביאור. השיב לו מרן ה'חזון אי"ש' בתמיחה: 'אתה חושב שאני שולף את זה מהשרוול???...".

מדגיש שהסיפורים הללו נאמרו מפיו בחטף, בין עיון מעמיק בספר אחד לעיון מעמיק בספר אחר, בשניות הבדודות שנצרכות כדי להביא ספר מהארון וכדו', או אז זכה לשמוע מעת לעת סיפורים ועובדות ממרן שליט"א, והרי לפנינו כמה מהן:

"פעם סיפר לי מרן, שהיה יהודי אחד שחיבר חיבור תורני כלשהו, והגיע למרן החזו"א כדי לבקש ממנו הסכמה. מרן ה'חזון אי"ש' ניאות לקבל את בקשתו, ואמר לאותו מחבר, שישאיר על שולחנו את תכריך הכתבים, וכשיהיה לו מעט זמן לכך, יוכל לעבור עליהם ולאחר מכן יחליט אם יתן את הסכמתו.

"אותו מחבר הניח את הדפים על השולחן, ונפנה לאחוריו כדי לצאת מהבית, אלא שאז ראה שכבר ירד הלילה וחושך יכסה ארץ. הוא שב אל ה'חזון אי"ש' והפעם היתה בפיו שאלה קשה: 'הגמרא אומרת שתלמיד חכם לא יצא יחידי בלילה', אמר אותו בעל מחבר, 'והנה אני רואה שעכשיו כבר לילה, ואם כן איני יודע איך אוכל לצאת לבדי החוצה...!'.
"מספר מרן שליט"א שה'חזון אי"ש' הבין כמי מדובר, לקח את תכריך הכתבים, הפקיד אותו בידי המחבר ואמר לו: 'קח את הספר אתך, כך תהיו שניים ותוכלו לצאת ביחד בלילה...!'. כמובן שאותו מחבר כבר לא זכה לקבל את הסכמתו של ה'חזון אי"ש'...

"פעם אחרת שמעתי מפי מרן, מעשה ברבי שלמה מווילנא, בעל ה'חשק שלמה', שישב בבית המדרש והגה בתורה, כשלפתע באו אנשים במרוצה וסיפרו לו ששריפה פרצה בביתו, וכל הבית בוער באש, כמובן שכל בני הבית הספיקו להימלט ולא נשקפה להם סכנה. "מיהר רבי שלמה לרוץ לביתו בכל כוחותיו, וכשהגיע ראה שהתחילו לפנות מהבית חפצי ערך וספרים, כל מה שאפשר להציל מפני הדליקה. אבל ה'חשק שלמה' רק דאגה אחת היתה לו: 'האם הוציאו את הספר 'רבינו ירוחם' מהבית???' , לאחר שקיבל תשובה חיובית, נחה דעתו וכבר לא היה מודאג עד כדי כך. הסביר לי מרן שליט"א, שהספר הזה היה מאוד נדיר באותם ימים, ורבי שלמה ידע שאם יישרף חלילה, הוא לא יוכל להשיגו בשום מקום אחר, ולכן עיקר דאגתו היתה רק לדבר אחד שלא יהיה לו תחליף, כל שאר החפצים יש להם תחליף, ואם ישרפו אלו, תמיד יוכל לקנות אחרים תחתיהם ואין צער כל כך גדול עליהם...

"בהזדמנות אחרת אמר לי מרן שליט"א, שהציעו לאביו הסטייפלער כמה וכמה שידוכים, שהמחותנים היו עשירים מופלגים. מבין השורות של דברי רבינו הבנתי, שההצעות האלו היו עבורו, כלומר כמה גבירים שרצו ליזכות בו כחתן לבנותיהם, ושולחו שליחים להציע למרן הסטייפלער זצ"ל.

"אצל אבא שלי, החיסרון הכי גדול שיכול היה להיות בעניין זה של שידוכים, הוא להיות עשיר, אמר לי רבינו...".

"בהזדמנות אחרת אמר לי מרן שליט"א, שהציעו לאביו הסטייפלער כמה וכמה שידוכים, שהמחותנים היו עשירים מופלגים. מבין השורות של דברי רבינו הבנתי, שההצעות האלו היו עבורו, כלומר כמה גבירים שרצו ליזכות בו כחתן לבנותיהם, ושולחו שליחים להציע למרן הסטייפלער זצ"ל.

"אצל אבא שלי, החיסרון הכי גדול שיכול היה להיות בעניין זה של שידוכים, הוא להיות עשיר, אמר לי רבינו...".

"בהזדמנות אחרת אמר לי מרן שליט"א, שהציעו לאביו הסטייפלער כמה וכמה שידוכים, שהמחותנים היו עשירים מופלגים. מבין השורות של דברי רבינו הבנתי, שההצעות האלו היו עבורו, כלומר כמה גבירים שרצו ליזכות בו כחתן לבנותיהם, ושולחו שליחים להציע למרן הסטייפלער זצ"ל.

"אצל אבא שלי, החיסרון הכי גדול שיכול היה להיות בעניין זה של שידוכים, הוא להיות עשיר, אמר לי רבינו...".

בין מקלחת לתגלחת

"בתקופה שהיה רבינו מגיע לירושלים, כשכיבדו אותו בסנדקאות, ביקשתי מהנהג המסור הרה"ג ישעיה אפשטיין, שיעדכן אותי בכל פעם שמגיע רבינו לעיר הקודש, כדי שאוכל להקביל את פניו, ואכן נהג בי רבי ישעיה עין טובה והיה מעדכן אותי, ואילו אני

החיסרון הכי גדול בשידוכים

לקראת סיום השיחה המרתקת, שחלקים ממנה הובאו בהרחבה במאמרים הקודמים, מספר לנו הרב טיגר כמה סיפורים ועובדות ששמע מפי מרן שליט"א, על גדולי הדורות הקודמים, כשהוא

נספר על מעשה מופלא שהיה אצל ילד בריא לחלוטין, ומעולם לא התגלתה אצלו כל בעיה רפואית, והנה לפתע קרה דבר מוזר: הילד אכל ואכל ואכל, ולא שבע... הדבר היה לפלא בעיני כל, משום שכאשר הבחינו ההורים שהילד אינו שבע, הם דאגו להאכיל אותו בכמויות אוכל יותר גדולות, ולמרות הכל הילד לא הגיע לשביעה, והתלונן כל הזמן שהוא רעב... האבא, ת"ח מופלג, הגיע אל מרן...

הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א: להתנהג באצילות, כיאה וכיאות לבני מלכים

"ועצם לא תשברו בו" (שמות י"ב, מ"ו)

"משרשי המצוה: לזכור ניסי מצרים, כמו שכתבנו באחרות. וגם זה גזעו מן השורש הנזכר, שאין כבוד לבני-מלכים ויועצי-ארץ לגרר העצמות ולשברם ככלבים, לא יאות לעשות ככה כי אם לעניי העם הרעבים.

"ועל כן בתחילת בואנו להיות סגולת כל העמים, ממלכת כהנים ועם קדוש, ובכל שנה ושנה באותו הזמן, ראוי לנו לעשות מעשים המראים בנו המעלה הגדולה שעלינו לה באותה שעה, ומתוך המעשה והדמיון שאנחנו עושים - נקבע בנפשותינו הדבר לעולם." (ספר החינוך)

להלן מעיר 'החינוך', ומסביר מדוע הצטוונו בכמה מצוות 'זכר ליציאת מצרים', ולא הסתפקה התורה במצוה אחת? ומתוך, שהסיבה לכך היא, כיון שהאדם נפעל על פי פעולותיו, ואחרי הפעולות ימשכו הלבבות, וגם אם יהיה אדם רשע וכל יצר מחשבות ליבו רק רע כל היום, אבל ישם השתדלותו ועסקו בהתמדה בתורה ומצוות, סופו יהיה שיתהפך לצדיק. וכן להיפך; אדם צדיק, שיעסוק תמיד בדברי רשע, ישוב לבסוף מצדקת ליבו - לכן הירבה לנו השי"ת תורה ומצוות, ולא הסתפק במצוה אחת זכר ליציאת מצרים, כדי "להתפיס בהן את כל מחשבותינו וכו' כי מתוך הפעולות הטובות אנחנו נפעלים להיות טובים, וכו'".

והנה, באשר לתחילת דבריו בענין שורשי המצוה: "...שאין כבוד לבני מלכים ויועצי ארץ לגרר העצמות ולשברם ככלבים", נספר שבלומדי בישיבת סלבודקה הזדמנתי פעם, לאחר חג הפסח, לישיבת פוניבז', ושמעתי את ראש הישיבה, מרן הגאון רבי שמואל רוזובסקי זצ"ל, אומר בקול נרגש:

"חג הפסח חלף-עבר; אתם יודעים מה נוכל לקחת איתנו גם לתקופת הקיץ, ולכל ימות השנה? - את מצוות 'ועצם לא תשברו בו'". בני הישיבה המופתעים לא ירדו לעומק דבריו, ואז ציטט ראש הישיבה את דברי 'החינוך' דלעיל, ואמר שהמצוה הזו כוללת את

החיוב 'שלא נהיה ככלבים השוברים עצמות', אלא נתנהג כמו אנשים מכובדים'.

ואמר ראש הישיבה, שלא זו ד'עצם לא תשברו בו', מתייחס אמנם רק לזמן שבית המקדש קיים, ובקרבת פסח בלבד, אבל הטעם שבו - נוגע גם לימינו אלה. תוכנו של האיסור הוא, לבל יזלזל האדם בכבוד ה'בן-מלך' שבו, וזה תקף בכל עת ובכל שעה...

"חובתו של כל אדם מישראל לנהוג בנכבדות, כבני מלכים. כך בשוכבו ובקומו, כך בשיחו ובשיגו, בעמדו ובלכתו, ובכל צעד בחייו. ואם לא נהג כך, הרי כפי שאומר החינוך הוא 'גורר עצמות ככלב'". עד כאן היו דבריו של מרן הגאון רבי שמואל רוזובסקי זצ"ל.

ננסה לפרש את דבריו: 'בקומו' - מיד בקומו ילבש בן-תורה את חלוקו העליון, כדי להרבות בצניעות, ושלא יראה בשרו כלפי חוץ.

'ושיגו' - שלא ידבר בקול רעש גדול, אלא בשקט ובמתינות.

'ובלכתו' - עיניו לנוכח יביטו, ויהיה ניכר עליו שאינו מביט לכל סביבותיו, ובעיקר לאן שאסור להסתכל. בן-מלך כשהוא מהלך ברחוב, הכל רואים עליו שבן-מלך הוא, כיון שאינו תר בעיניו אחרי כל מראות הרחוב. עולמו הפנימי כה עשיר, שהוא עסוק בתוך שלו,

ואינו מחפש מאומה במקומות אחרים.

'ובכל צעד בחייו' - דהיינו שאינו עומד במושב לצי, אינו יושב עם עמי הארץ, וכו'.

קיצורו של דבר, מתנהג כמבואר ברמב"ם הלכות דעות פרק ה', עד שיקראו עליו: "ישראל אשר בך אתפאר".

ממלכת כהנים וגוי קדוש, זו היא דמותו של עם ישראל בכלל ודמותו של כל יהודי בפרט, ובן-תורה במיוחד. הנהגתו הנאותה של אדם מוכיחה על השתייכותו לעם היהודי, ולכן מחובתנו 'לא לשבור עצמות' אלא להתנהג באצילות, כיאה וכיאות לבני מלכים.

ההוראה של מרן הגר"ח קניבסקי, בעניינו של הילד שאכל ולא שבע
ואם דיברנו בענין החובה להתנהג כראוי בזמן האוכל, ולא לשבור עצמות, נספר על מעשה מופלא שהיה אצל ילד בריא לחלוטין, ומעולם לא התגלתה אצלו כל בעיה רפואית, והנה לפתע קרה דבר מוזר:

הילד אכל ואכל ואכל ולא שבע... הדבר היה לפלא בעיני כל, משום שכאשר הבחינו ההורים שהילד אינו שבע, הם דאגו להאכיל אותו בכמויות אוכל יותר גדולות, ולמרות הכל הילד לא הגיע לשביעה, והתלונן כל הזמן שהוא רעב...

האבא, ת"ח מופלג, הגיע אל מרן הגר"ח קניבסקי, ושאל מה עליו לעשות במקרה כזה? הגר"ח השיב, שיבדקו את המזוזות בבית. והתוצאה: מזוזה שהיתה קבועה בפתח הראשי של הבית, בפרשת קריאת שמע, במקום "ואכלת ושבעת", היה כתוב 'ואכלת ואכלת' - - -

חז"ל אומרים שבמכת חושך נכנסו היהודים לבתי המצרים, והתבוננו על חפצי הערך שלהם, וכאשר יצא העם ממצרים והיהודים ביקשו לשאול כלי כסף וכלי זהב, והמצרים היו משתמטים בתואנה שאין להם, החזירו כנגדם היהודים: 'הרי ראינו את הכלים הללו בביתכם, והם מצויים בארון פלוני ופלוני'.

לראש הישיבה שלנו לא היה נוח לומר כך; יהודים נכנסו לבתי המצרים בלא רשות! וכי דרך ארץ היא זו?

אלא, אמר ראש ישיבת סלבודקה, הביאור בדברי חז"ל הוא שהמצרי שהיה שרוי בחושך, קרא לשכנו היהודי ושאלו האם גם אצל היהודים יש חושך? כאשר השיב השכן היהודי בשלילה, ביקשו המצרי להביא לו מצרכים מהחנות, וגילה לו את מקום מחבוא הכסף וחפצי-הערך שבביתו, כדי שיטול משם את מה שדרוש לו לקניה... והיהודי שמר את הדבר בליבו.

בני אדונים ומלכים אינם מתעלמים לרגע ממעמדם הרם. לגביהם, אין כל הבדל, בין אם מדובר בשעת הקימה, או עת ההליכה-לישון; גם בזמן שהם אוכלים ושותים, הולכים ברחוב, או משוחחים עם רעיהם - תמיד-תמיד מלכותם בידם.

כך צריכה להיות הנהגתו של כל יהודי ויהודי, בן למלכו, מלך מלכי המלכים. התורה דורשת מן האדם שלא יתעלם, באף אחת

מפעולותיו, מהעובדה שהוא בן-מלך, ויקדש ויפאר את שמו יתברך בכל צעדיו ותהלוכות-חייו.

וכך אכן רואים, שאלה המודעים למלכותם, ומשימים את ליבם לכך והם נמנים בדרך כלל על באי בית המדרש - מחשבים כראוי את כל צעדיהם ומעשיהם, ואם פעולה או הנהגה כלשהי נראית להם כמי שאינה עומדת בקנה אחד עם הוד-המלכות, הם פורשים ממנה, גם אם פרישה זו לא תיחשב בעיני הקהל כרציונלית.

כשם שהקב"ה מקיים את עם ישראל על פי חוקים על-טבעיים, כך גם עם ישראל עצמו מתנהג שלא על פי הרציונל האנושי.

רק דבר אחד עומד תמיד לנגד עיניהם: האם המעשה שאני מתכוון לעשות מתאים לבן-מלך, אם לאו.

האנשים נרטבו פעמיים...

עמדתי פעם בכינוס, ומזג האוויר היה גשום מאוד. מסביבי עמדו המוני-המוני אנשים, שהגיעו אף הם והצטופפו האחד ליד רעהו. והנה, אחד המשתתפים שהיה נראה כבן-ישיבה מופלג, פתח את מטרייתו, כדי שבגדיו לא ירטבו.

אבל מה קרה עכשיו? - הוא אמנם ניצל מן הרטיבות, אבל אלה שעמדו לידו נרטבו פעמיים... גם בגלל הגשם שירד עליהם, וגם בגלל הטיפות שנטפו מהמטריה הישר על בגדיהם.

הבחור שפתח את המטריה שאל אותי, האם מותר לו להמשיך ולעמוד כך עם המטריה, או שעליו לסוגרה, כדי שלא להרטיב את חבריו?

השבתי לו מה שהשבתי, אבל מעצם העלתה של השאלה, אפשר ללמוד מי הוא עם ישראל, ועד כמה הנהגותיו אינן על פי 'חוקי העמים'. שכן, אם היה קורה דבר כזה אצל אנשים שאינם מונהגים על פי התורה, האם הם היו באים ושואלים שאלות כאלה?...

החסד שעושים בבית ובגן-הילדים

נספר כאן מעשה נוסף על יהודי, שהתנהג כבן-מלך, וביקש לדעת כיצד לפאר את שמו של השי"ת, גם בדבר הנחשב לכאורה כמוצר גשמי לחלוטין.

הגיע אלינו יהודי עשיר, המנצל כל רגע מזמנו הפנוי ללימוד תורה, וסיפר שכאשר בנה לעצמו דירה חדשה, ונטע ליד הדירה גינה עם עצי פרי ושיחי-נוי, החליט הקבלן שעבד במקום לשלב בגינה גם כמה נדנדות, המשמשות למשחק לילדים.

"אני אישית לא ביקשתי זאת ממנו", סיפר השואל, "אבל בדיעבד לאחר שהנדנדות כבר מותקנות בגינה, רציתי לשאול האם ניתן לעשות בהן דבר-מה, שיש בו משום קידוש השם וקיום רצונו בעולם?"...

אה, איזו שאלה של בן-מלך! שאלה של איש-אצולה המעוניין לנצל כל חפץ שבעולם כדי לכבד את מלכו!

השבנו לו מתוך דברים שאמר מרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א, והובאו ב'דרכי החיזוק': התרגלנו משום-מה לחשוב שמצוות מקיימים רק בבית הכנסת, או בזמנים מיוחדים, אבל מרן

שהתחילו ללמוד חומש. האויר היה ספוג וגדוש באמונה. גם דיבור על המושגים גן-עדן וגיהנום, ועל שכר ועונש - הילדים הקטנים שמעו את המושגים הללו כבר בגיל קטן מאד, ואף אחד לא חשש שיכנסו לדיכאון...

"גם הילד הקטן ידע כבר שיש גן-עדן ויש גהנום, יש מצוות ויש עבירות. וידע היטב שעל מצוה יש גן-עדן ועל עבירה יש גהנום. ואפילו היו ממחישים לנו את הגהנום, ואת האש הלוהטת הנמצאת שם. וכאמור, הדבר לא גרם לעצבות, ולא גרם לנו להחזיק עצמנו כרשעים, חלילה. כי המחישו לפנינו גם את שכר התורה והמצוות, וחזרו שוב ושוב על כך שמידה טובה מרובה ממידת פורענות, ולכן ידיעת העונשים רק הוסיפה יראת שמים ולא גרמה לעצבות!".

באמצעות החינוך שהוא מעניק לילדיו, עשוי כל יהודי להיחשב כ'מזכה הרבים' בביתו. אפילו גננת בגן-הילדים, מלבד החסד שהיא עושה בזה, ששומרת ומשגיחה על הילדים, וזה חסד עם ההורים, וגם חסד עם הילדים, שיהיו שמורים, בנוסף לכך - הגננת הרי אומרת עם הילדים 'מודה אני', פסוקי 'שמע ישראל' וברכת המזון, ומדברת איתם על ענייני האמונה, וזה זיכוי הרבים גדול.

הדיוק של מרן הגראי"ל שטיינמן

לפי הדברים הללו, אמרתי לאדם שהתקינו לו נדנודות בחצרו, שגם הוא יכול ללכת בדרך זו ולהשתמש במתקני-המשחק הללו כדי לעודד את הילדים/הנכדים ללמוד טוב יותר.

"תקבע עם כל ילד שאם הוא נבחן אצלך במשניות, הנדנדה תעמוד לרשותו למשך רבע שעה, וכיו"ב; ואולי אפילו אתה-עצמך תשחק איתו, כדי להוכיח לו עד כמה חשוב לימוד התורה בעיניך!".

היהודי לא הסתפק בכך, ושאל מה הוא יכול לעשות בדירתו המפוארת. והשבנו לו על פי דבריו של מרן הגראי"ל שטיינמן בספרו 'אילת השחר' על התורה:

על הפסוק בפרשת 'בשלח' 'זה קלי ואנוהו', מביא ראש הישיבה את דברי רש"י במסכת בבא קמא (ט"ב) 'האומר שקיום הפסוק הזה הוא באמצעות טלית נאה, ציצית נאה וכו'. ולכאורה, הרי הציצית היא המצוה, ולא הטלית, ומדוע מוזכרת כאן גם הטלית?

ואפשר לדייק מכך, אומר הגראי"ל, שגם עשיית תשמיש-מצוה הוא חלק מהמצוה, ולכן צריך לעשות גם טלית נאה. ולפי זה, ממשיך מרן וכותב: מי שיבנה בית נאה, וכוונתו בכך תהיה כדי שהמזוזה תהיה מונחת בבית נאה, יש לו שכר!

"אז הנה גם לך יש אפשרות כזו", אמרנו לשואל; "תכוון שהבית המואר נבנה על-מנת לקבוע בו מזוזה נאה, ואז תקבל על כך שכר, כפי שכותב מרן זצ"ל".

(לקט מתוך הספר 'מצוות בשמחה', בעריכת הרב משה מיכאל צורן)

רבי גרשון שליט"א כותב, שכל אדם שיש לו משפחה, אזי כאשר הוא עוסק בצרכי המשפחה, הרי הוא עוסק במצוה, דהיינו מצוה של חסד עם אהבת הבריות!

מי שדואג לבני משפחתו, טורח בשבילם, ועמל לפרנסם ולמלא כל צרכיהם, מתעטר בכך בזכויות מרובות של חסד. זה קורה הרבה בהווה היומיומית שלנו, ואין אנחנו משימים ליבנו לכך, וחבל.

מפרט מרן הגר"ג: האבא והאמא מחנכים את ילדיהם, ומזכים אותם בזכויות רוחניות עצומות, ולדוגמא: כשהילד מתחיל לדבר מלמדים אותו לומר "תורה צוה לנו משה", ופסוק ראשון של 'שמע', וכן מלמדים אותו לומר "מודה אני" ושאר דברי קדושה.

ואף על פי שהוא עדין קטן מאד, ובקושי התחיל לדבר, ועדיין אינו מבין פירוש המילים, רק יודע לבטא אותם בפיו, כבר מלמדים אותו שיידע לומר בבוקר 'מודה אני', וילך לישון עם פסוקי 'שמע ישראל'. וכל זה הוא בבחינת חסד!

ומעשה שהיה בחוץ לארץ אחרי השואה, שהיו הרבה ילדים יהודים שהוריהם ידעו שהם עתידים להילקח להשמדה, וביקשו להציל את הילדים, ומסרו אותם לגויים כדי שיגדלו אותם. כשנגמרה המלחמה היו מקומות שהחזיקו ילדים יהודים וגויים ביחד, ולא ידעו להכיר מיהו יהודי ומיהו גוי.

מרן הרב מפוניבז' זצ"ל, התעסק בהצלת הילדים וכאשר נכנס פעם לאחד המקומות הללו, ורצה לבדוק מי הוא יהודי אמר בפני הילדים את הפסוק: "שמע ישראל השם אלקינו השם אחד". מיד ניגשו אליו כמה ילדים שנזכרו במילים אלו ששמעו בילדותם, וכך הצילום. ומי הביא לכך שהילדים זכרו את פסוק "שמע ישראל", ובשל כך ניצלו מגזירת-שמד? - ההורים שגידלו אותם!

לא נכנסו לדיכאון...

כשהילד גדל, והוא שומע את השפה שמדברים בבית, ויודע שעל כל דבר אומרים "אם ירצה השם" ו"בעזרת השם". הוא שומע את הוריו מדברים כך, וזו אכן השפה המדוברת בבית יהודי, וכך צריך להיות; שלא לומר 'אני אעשה' או 'אני אלך' וכו', אלא הכל אם ירצה השם ובעזרת השם - בזה משפיעים על הילד כבר בגיל קטן מאד חינוך של אמונה, שהכל בהשגחה וברצון השם!

"וזכורני" - מספר מרן ראש הישיבה שליט"א - "שעוד מימי ילדותי, כשהייתי קטן מאד, אמי ע"ה היתה מספרת לנו על עקדת יצחק, והיה שיר באידיש שתיאר את העקדה, ואמא שרה לנו את המילים עם מנגינה. כך נכנסה בלבנו מסירות הנפש שהיתה בעקידה. כמו-כן סיפרה לנו על נסיונותיו של אברהם אבינו, ועל הצלתו מכבשן האש, ועוד.

"בבית שלנו דיברו על זה עוד לפני שהילדים הלכו לחיידר, ולפני

רוצים לקבל את 'לקראת שבת' מדי שבוע ישירות למייל?

שלח מייל ל- dirshu@dirshu.co.il

זכיתי להיות מבאי ביתו הקרובים של מרנא בבא סאלי ומקושר אליו מאוד. פעמים רבות זכיתי לראות אצלו מעשים מופלאים ביותר. באחת הפעמים זכיתי ותפס בבא סאלי את ידי וחפן אותה לאות זקנו כאות חביבות יתרה בהפטירו: "לא אשכחך לא בעולם הזה ולא בעולם הבא". אשריי ואשרי חלקי!

רבה של מגדל העמק הגאון רבי יצחק גרוסמן שליט"א
על השיחה של הרבי מלעלוב והבבא סאלי זצוק"ל

"וְעֵבְרָתִי בְּאַרְץ מִצְרַיִם כִּלְיָלָה הָיָה וְהִפְתִּי כָּל בְּכוֹר" (שמות יב, יב)

זכיתי להיות מבאי ביתו הקרובים של מרנא בבא סאלי ומקושר אליו מאוד. פעמים רבות זכיתי לראות אצלו מעשים מופלאים ביותר. באחת הפעמים זכיתי ותפס בבא סאלי את ידי וחפן אותה לאות זקנו כאות חביבות יתרה בהפטירו: "לא אשכחך לא בעולם הזה ולא בעולם הבא". אשריי ואשרי חלקי!

יודע אני נאמנה כי לא בזכותי הגעתי לקירוב אצל אותו קדוש וטהור. תולה אני זאת אך ורק בקשר העמוק והנפשי, ששרר בין בבא סאלי למורי ורבי, האדמו"ר רבי משה מרדכי מלעלוב זצ"ל - קשר שילאו החוקרים למצוא את פשרו.

תחילתו של אותו קשר מופלא התרחש בשנת תשל"א, עת נסע הרבי מלעלוב עם קבוצת חסידים מבני ברק ירושלימה. ליד מוצא העלה מי מהחסידים את דבר הצדיק המופלא השוכן בדרום הארץ ושמו רבי ישראל אבוחצירא.

כשמוע הרבי מלעלוב את השם נדרך באחת: "הכרתי צדיק וקדוש מופלא בשם זה, שעלה ממרוקו וביקר בארצנו הקדושה בשנת תרצ"ג". עם זאת הרבי, שכל דבריו אמת, הסתייג ואמר כי יש לבדוק, ואולי אין זה אותו צדיק.

הרהר הרבי קלות ואז אמר: "ניתן לבדוק זאת בקלות, בזמנו רכש אצלי אותו צדיק קדוש את הש"ס של אבותי הקדושים וחתומת אבי הקדוש מתנוססת על גבי השער". היה בכך די לחסיד רבי יום טוב קרסניצסקי להדרים ולתהות על קנקנו של רבי ישראל אבוחצירא. כששמע הבבא סאלי את דברי החסיד, הוציא מיד מהכוננית כרך מהש"ס העתיק, שרכש לפני שנים רבות מידי הרבי, והגיש אותו לידי החסיד המשתומם. ר' יום טוב נסע משם לרבי ואמר: "זה האיש. זה המלאך".

מיד שלח הרבי לומר לבבא סאלי כי בדעתו לבקרו, ובבא סאלי ביקש כי לא יבוא יותר ממנין אנשים. היה זה ביום ז' באדר תשל"א, עת יצא הרבי מלעלוב עם עשרה אנשים לביתו של בבא סאלי. זכיתי להיות אחד מן המניין.

קשה לבטא במילים פשוטות את הפגישה של שני הצדיקים. היה זה מעמד עילאי ונשגב שלא ראינו כמותו מיד כשנכנס הרבי לבית וראה את פני קודשו של בבא סאלי, בירך בשם ומלכות "שהחינו" (היודעים עד כמה נזהר הרבי ונשמר מהגיית שם ה' לריק מבינים את המשמעות בכך). לא זו אף זו; הרבי אף נשק קלות בידי של בבא סאלי - דבר שמעולם לא עשה כן; ויודע אני ועד שהיה מנשק רק מזוזה וספר תורה!

בבא סאלי הושיב את הרבי על כורסה בראש השולחן. הרבי בחר להצטופף כדי לא לתפוס מקום, אבל בבא סאלי השיב לעומתו באהבה בלשון חז"ל (בבא מציעא פד, א): "אהבה דוחקת את הבשר". הרבי נענה בלשון קודשו: "פירוש הבשר, הבשריות, החומריות".

בהזדמנות זו הפטיר בבא סאלי: "עפר אני תחת רגליך". אף הרבי כינה את בבא סאלי בשם "רבי", והביא עמו בקבוק יין כמנהג חסידים להעמיד לפני רבותיהם. שתו "לחיים" ונטלו ידיים לסעודה. מבעוד יום ציווה בבא סאלי לשחוט כבש לכבוד האורח. כשהביאו את מנת הבשר אמר הרבי לחסידים לאכול, אבל הוא הרבי עצמו, כדרכו בקודש, מתנזר מאכילת בשר. לאחד מבניו האדמו"רים אמר הרבי: "אין בודקין מן המזבח ומלמעלה".

המחשבות הללו טרדו את מנוחתו והוא החליט לבנות לו בכפר גלותו ארמון מפואר, כדוגמת הארמון שהורגל אליו בהיותו במלוכה, הוא אף שלח לו משרתים ועבדים שינעימו לו את שהותו בגלות בין הכפריים, אך למרבה הפלא, הבן כלל לא שמח על מחוותיו של אביו. הוא התיישב וכתב לאביו מכתב רווי יגון וצער...

מדוע בכה ה'חתם סופר' על גזירות טובות שנגזרו על היהודים?

הרב ישראל ליוש

"וְהָיָה הַדָּם לָכֶם לְאֵת עַל הַפֶּתִים" (שמות י"ב, י"ג)

מרנא ה'חתם סופר' זי"ע ישב ב'פרשבורג' אך מצודתו היתה פרוסה עד ירושלים. לעולם נתן ליבו ועינו על יושבי ארץ הקודש, דאג לצרכיהם ונתאמץ למלא חסרונם. בני ירושלים חשו בדאגתו להם והפנו אליו כל שאלה וספק שנקרה לפתחם, ואף הכתירוהו בתואר 'נשיא ארץ ישראל', ומשום חיבתו לארץ ישראל חיבב תואר זה יותר משלל תיאוריו הרבים.

בדרשותיו הרבה לדבר על החובה של מי שלא זכה לדור בארץ ישראל, לתמוך בעניי ארץ ישראל, 'כי למרות שהגוף נמצא בחוץ לארץ', אמר ה'חתם סופר', 'המחשבה צריכה להיות בארץ ישראל...'. בכלל אהבתו לציון, היתה צפייתו הגדולה לביאת המשיח ולבנין בית המקדש השלישי במהרה בימינו, הוא לא נתפתה אחר טובות או מחוות שנעשו לעם היהודי בגולה, כי אין לנו מנחם אלא בבנין בית המקדש...

כשנחקק החוק לשוויון זכויות היהודים בהונגריה, עובדה שלכאורה יש בה כדי לשמח מאוד את העם היהודי ואת הרבנים המנהיגים אותם, ה'חתם סופר' זי"ע כלל לא גילה אותות שמחה, להיפך, הוא נשא דרשה חוצבת להבות, בה הביע את חששו מהחוק החדש, כי חלילה עלולים ישראל להתרפק על טובתם הזמנית של הגויים, ולהפסיק לצפות לגאולה האמיתית ולקבוצ גלויות... דמועות כמים שפך על הבשורה ה'משמחת', כפי שמתאר הגאון

פעם ישבו חבורתו של הגאון רבי נתן אדלר זצ"ל בין מנחה לערבית ושוחחו אודות הציפיה לבנין בית המקדש השלישי במהרה בימינו. בין בני החבורה היה גם הגאון רבי שמואל סופר זצ"ל שהביא עמו את בנו הקטן 'מוישה'ה', מי שלימים נודע כמורן ה'חתם סופר' זי"ע. אחד מתלמידי החכמים סיפר שמסורת לו מאבותיו שכאשר היה השל"ה הקדוש רבה של פרנקפורט, התווכח עמו כומר נצרי בענייני אמונה, והציג בפניו שאלה: הכיצד אתם מצפים לבנין בית המקדש השלישי, הרי חגי הנביא כבר אמר על בית המקדש השני 'גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון', אם כן, אם הוא קרא לו 'אחרון' משמע שלא יהיה אחריו בנין נוסף?

השל"ה הקדוש ענה לו שהזהר הקדוש כבר עמד על שאלתו, והסביר שבלשון הקודש גם השני נקרא 'אחרון', והביא ראיה מהפסוק (בראשית לג ב) 'וישם את השפחות ואת ילדיהן ראשונה ואת לאה וילדיה אחרונים ואת רחל ואת יוסף אחרונים', הרי שגם אחר השניים שנקראו אחרונים, היו גם שלישיים שנקראו אחרונים. רבי נתן אדלר האזין בקשב לדבריו והוסיף שהתוספות יו"ט (דמאי פ"ז מ"ג) כבר הביא ראיה זו, והוסיף לה ראיה נוספת מפסוקי התורה בפרשת שמות 'והיה אם לא יאמינו לך ולא ישמעו לקול האות הראשון, והאמינו לקול האות האחרון, והיה אם לא יאמינו גם לשני האותות האלה, ולקחת ממימי היאור ושפכת היבשה והיו לדם ביבשת', הרי להו שהאות השני נקרא 'אחרון', אף שאחריו היה אות נוסף שנהפכו מימי היאור לדם.

משהל"ה הקטן הקשיב כמו כולם בקשב רב לדברי הלמדנים, והנה אורו פניו והתרגשות רבה זרחה מהם. רבי נתן אדלר הבחין בשמחתו יוצאת הדופן של הילד, ושאל אותו לפשרה...

משהל"ה השפיל את פניו בענווה ואמר כי עלה בדעתו שלזאת התכוונה התורה בפסוק בפרשתנו: 'והיה הדם לכם לאות על הבתים' כי האות השלישי, הדם, הרי הוא אות על הבתים, על בתי המקדש, שיבנה גם בית שלישי אחרי השני שנקרא 'אחרון'.

רבי הלל מקאלאמאי זצ"ל, ואף סיפר את המשל שהמשיל על כך ה'חתם סופר':

בן יחיד היה לו למלך אחד שמלך על ממלכה גדולה, בן זה עתיד להיות יורש העצר, אלא שמעשיו הרחיקוהו משם כמטחוי קשת. הוא סטה מהדרך הטובה, ובחר בחברים רעים שהסיטוהו לעשות מעשים אשר לא יעשו, אף נגד חוקי אביו, המלך.

המלך והשרים הוכיחו אותו על מעשיו, אך ללא הועיל, הוא דבק בחבריו ובדרכיהם הנלוזים, ושום דבר לא שכנע אותו לעזוב אותם. אף כאשר הסביר לו המלך, כי הדרך שבחר מרחיקה אותו מהירושה הענקית הצפויה לו, ובגלל מעשיו המכוערים יפסיד כבוד וגדולה השמורים לבני מלכים, לא נטש את חבריו ולא שב דרכו הרעה...

כאשר הגזים, ובעט בכל הקדוש והיקר למלך, יעצו למלך יועציו הבכירים כי לא נותרה בידו ברירה ועליו לגרש את בנו מחוץ לממלכה, אל אחד האיים הרחוקים ולאכסנו אצל אחד מבני הכפרים שם, וכך לא יחולל כבוד בית המלוכה, ויתכן, הוסיפו היועצים, כי אם יהיה מאכלו, משקהו ומשכבו כשל כפריים, יחוש הבן הסורר על בשרו את העוני והצער, אולי אז ינחם על מעשיו ואז יכנע לבו הערל...

עברו ימים ושנים, הבן המשיך בדרכיו ולא שב אל המלך, אך בכל עת אשר חשב האב על בנו, נכמרו עליו רחמיו, כיצד יכול הוא לרדת מאיגרא רמא לבירא עמיקתא? כיצד החליף סעודות מלכים במאכל כפריים, קב של חיטים ושעורים? איך מרגיש בן של מלך שהתרגל לישון על כרים וכסתות רכים ונעימים, ועתה ישן הוא על מחצלת

קנים ומצע של שחת?

המחשבות הללו טרדו את מנוחתו והוא החליט לבנות לו בכפר גלותו ארמון מפואר, כדוגמת הארמון שהורגל אליו בהיותו במלוכה, הוא אף שלח לו משרתים ועבדים שינעימו לו את שהותו בגלות בין הכפריים, אך למרבה הפלא, הבן כלל לא שמח על מחוותיו של אביו. הוא התיישב וכתב לאביו מכתב רווי יגון וצער: "עד עתה חשבתי שיום יבוא ותסלח לי על מעשי ותקרא לי לשוב אל הארמון בו גדלתי, ארמון המלוכה המקורי, חשבתי שיום יבוא ומעשי הרעים יכופרו ותשיב אותי תחת חסותך בצל כנפיך, והנה עתה אני רואה כי החלטת לבנות לי ארמון בגלות, משמע לא תשיבני יותר אליך, ועל כך אני בוכה ומיצר... כי אין לי נחת ושמחה בגלות, גם אם אשב בארמון מפואר, ואין לי מנוחה בנכר, גם אם ישרתוני משרתים וישתחוו אלי עבדים, אני רוצה שתשיבנו אליך, אבא, לבית שלך ולזרועותיך האוהבות..."

הנמשל מובן, זעק ה'חתם סופר' מנהמת ליבו, אנחנו כבר בגלות אלפיים שנה, את הכל סבלנו, כי אמרנו קרב קץ הגאולה, והנה עכשיו הטה ה' עלינו חסד ומצאנו חן בעיני המלכים והשרים והם גזרו עלינו גזירות טובות, נודה לה' על הטוב אשר גמלנו, אבל במסותרים תבכה נפשנו, כי לא נרצה להתרגל לגאולה מעין זו, אשר באה ע"י מלכים ושרים כאשר אנחנו עדיין בגלות, חפצים אנו לצאת מהגלות בגאולה שלמה ואמיתית, ע"י מלך גואל ומושיע, במהרה בימינו אמן!

המשך מעמוד 15 | הגאון רבי יצחק גרוסמן שליט"א

פסוק זה דרשו חז"ל בהגדה של פסח, 'אני ולא מלאך, אני ולא שרף'. "לכאורה מפליא הדבר, מדוע באמת זקוק הקב"ה לרדת למצרים, ולא היה די לשלוח מלאך? אלא מובא בכתבי האר"י, כי הטעם הוא שלא היתה אפשרות לשלוח מלאך למצרים מרוב טומאתה וזוהמתה, מחשש שמא יתגשם המלאך ויפול מדרגתו. לפיכך מוכרח היה ה' יתברך לרדת בעצמו".

הסביר הרבי מלעלוב כי זו היתה מחשבתו של משה רבינו, בטוח היה כי ה' יתברך בחר לשוחח עמו פנים אל פנים, רק משום שלרוב שפלותו היה זה בלתי ראוי לשלוח אליו מלאך, ולכן נאלץ הקב"ה להתגלות אליו פה אל פה.

אהבה זו שבין שני הצדיקים, שלה הייתי עד, מופלאת היתה ונותרה. עובדות אלו כמוסות, חתומות וגנוזות לעד בארצות החיים. בהזדמנות אחרת, שבה הופיע הרבי מלעלוב בהפתעה ובבא סאלי היה צפון בחדרו, טיפס הרבי הקדוש על סלעים ואבנים בנסיון להציץ לתוך חדרו של בבא סאלי. ומי יעמוד בסוד קדושים...

(מתוך הספר אור השבת)

כטוב ליבם פתח בבא סאלי מענייני דיומא, וכך אמר (במדבר ג): "והאיש משה ענו מאד. המרגלים היו בעלי גאוה וראו רק רעה בארץ ישראל. אף על פי שהביאו עמם ענבים מטוב הארץ, אמרו (שם יג, כז) וזה פריה, כשם שפריה משונה כך עמה משונה".

בדבריו הביא את המשנה במסכת פאה (א, ב): "ולפי רוב ענווה". הרמב"ם בפירוש המשניות כותב: "יש מי שיקרא ענווה ויש מי שיקרא ענבה, ושני העניינים קרובים זה לזה"; כי אדם שהוא עניו אמיתי אף שרואה ענבה גדולה, אינו רואה אותה כדבר משונה, אלא כפרי גדול משובח וטוב. לפיכך משה רבנו, שנאמר בו (שם יב, ח) פה אל פה אדבר-בו, היה עניו מכל אדם אשר על פני האדמה, וראה רק את הטוב.

נענה הרבי מלעלוב ואמר: "איך יתכן שמשה רבינו, שעליו נאמר פה אל פה אדבר-בו, ושזכה לראות מראות אלוקים יותר מכל הנביאים - כיצד יהיה הוא העניו מכל אדם ושפל מכל אחד?"

אמר הרבי: "מצאנו במכת בכורות (המופיעה בפרשתנו פרשת בא), כי טרם שהביא הקב"ה את המכה האחרונה, הודיע למשה רבינו: "ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה והכתי כל בכור בארץ מצרים ומאדם ועד בהמה ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים אני ה' על

עדיף שתעזור להם, ואנחנו נכוון אותם למשפחה שאנחנו מעדיפים שתשמיד את קולה ברבים!.

"מִרְן הוֹרָה לִי לְהַכִּין לוֹ רְשִׁימָה שֶׁל כְּמָה אֲבֵרְכִים שִׁישׁ לָהֶם צִפִּיפּוֹת דִּיורִין, וְהוּא יִבְחַר מִתּוֹכָם אֶת הַמִּשְׁפָּחָה שְׁהוּא מְעִדִּיף שֶׁתִּתְרַאֲיִין לְאוֹתָהּ כְּתֵבָה. הִכְנֵתִי אֶת הַרְשִׁימָה וְהַגִּשְׁתִּי לִפְנֵי, וְהוּא בָחַר בְּךָ", כֵּךְ אֹמֵר הָרֵב צ'וֹלֵק לְרֹאשׁ הַכּוֹלָל...

וְכֵן מִיּוֹחַד בְּמִשְׁפַּחְתּוֹ שֶׁל רֹאשׁ הַכּוֹלָל??? וּבִכֵּן, אוֹתוֹ רֹאשׁ כּוֹלָל זָכָה וְנִוְלְדוֹ לוֹ לֹא פָחוֹת מִ-13 יְלָדִים, כֵּן יִרְבּוּ. הַבְעִיָּה הִיְתָה שֶׁהִדִּירָה שְׁלוֹ לֹא גְדֵלָה יַחַד אִיתָם, וְכִסֵּף לְהִרְחֵבָה לֹא הָיָה בִּידוֹ, וְלִכֵּן הִתְגֹּרְרוּ הוּא וְרַעֲיִיתוֹ ו-13 יְלָדֵיהֶם בְּדִירָה בֵּת שְׁנֵי חֲדָרִים!!!! סְבִיר לְהִנִּיחַ שֶׁזֶּאת הִיְתָה הַמִּשְׁפָּחָה שֶׁגָּרָה בְּצִפִּיפּוֹת הַכִּי גְדוֹלָה בְּאַרְץ בְּעִידָן הַמּוֹדֵרְנִי...

"הַתְּלַבֵּטִי מְאוֹד", מְסַפֵּר רֹאשׁ הַכּוֹלָל לְמַגִּיד הַמִּישֵׁרִים הָרֵב שִׁישׁ שְׁלִיט"א. "לְהַכְנִיס אֵלַי הַבֵּיתָה אֲנָשִׁים כָּאֵלוֹ עִם מִצְלָמוֹת וּמִקְרֹפּוֹנִים, מָה לָנוּ וְלָהֶם? הַבֵּית שְׁלִי הוּא הַפֶּקֶד? אֲנִי צָרִיךְ לְהִרְאוֹת אוֹתוֹ לְכָל הַמִּדְיָנָה, שְׁכֹלֶם יֵרְאוּ כְּמָה אֲנַחְנוּ 'מִסְכָּנִים' וִירַחֲמוּ עֲלֵינוּ?? חֲלִילָה וְחִלְלָה..."

"מִצַּד שְׁנִי, זֶה הָרֵב שְׁטִינְמָן מִבְּקֶשׁ, וְהוּא מַחְזִיק בְּדַעָה שֶׁזֶּה יִכּוֹל לְגַרוֹם לְקִידוּשׁ ה', נו... יְהוּדִים עָשׂוּ דְבָרִים הָרַבָּה יוֹתֵר קִשִּׁים בְּשִׁבִּיל קִידוּשׁ ה'... נִרְתַּמְתִּי לְמַעֲרָכָה וְהַסְכָּמָתִי, אֲבָל הַצִּבְתִּי שְׁנֵי תִנְאִים: תִּנְאֵי רֹאשׁוֹן הִיָּה, שֶׁהִילָדִים לֹא יִצְטָרְכוּ לְהִיּוֹת בְּסִבִּיבָה בְּזִמָּן שֶׁהֵם מִצְלָמִים. וְתִנְאֵי שְׁנִי, שֶׁלֹּא יִצְלְמוּ אוֹתִי וְאֶת אִשְׁתִּי. בְּשׁוֹם אֹפֶן!!!

"הֵם הַסְכִּימוּ לְתִנְאֵי, וְהִגִּיעוּ לְדִירָה שְׁלֵנוּ. צִילְמוּ אֶת הַמִּיטוֹת וְאֶת הַמִּטְבָּח, אֶת הַמְקַרֵּר וְאֶת מִכּוֹנֶת הַכְּבִיסָה, צִילְמוּ וְצִילְמוּ וְצִילְמוּ, וְשִׂאֲלוּ שְׁאֵלוֹת אֵיךְ אֲנַחְנוּ מִסְתַּדְרִים וְאֵיךְ אֲפֻשֶׁר לְהַסְפִּיק לְכֶסֶס כָּל כֵּךְ הָרַבָּה בְּגָדִים וְעוֹד וְעוֹד.

"לְאַחַר מַעֲשֵׂה הַתְּבָרָר לִי, שֶׁאֵת הַבְּקֶשָׁה הַשְּׁנִיָּה שְׁלִי הֵם לֹא כִּיבְדוּ. צִילְמוּ אוֹתִי, כְּנִרְאָה עִם מִצְלָמָה נִסְתַּרְתָּ, וְלְאַחַר מִכֵּן הִרְאוּ אוֹתִי מְדַבֵּר אֶל הַמִּצְלָמָה, דְּבַר שֶׁהִיָּה בְּנִיגוּד לְהַסְכֵּם..."

"בְּאוֹתוֹ בִּיקוֹר הֵם גַּם רִאֲיִנוּ אוֹתִי וְשִׂאֲלוּ אוֹתִי שְׁאֵלָה: 'תְּגִיד, לֹא קֶשָׁה לָכֶם??? הִילָדִים לֹא מְרַגִּשִׁים מִסְכָּנִים כְּשֶׁהֵם גְּרִים בְּכֹזֶאֶת צִפִּיפּוֹת קֶשָׁה???"

"עֲנִיתִי לָהֶם שֶׁזֶּה קֶשָׁה, בְּוֹדָאֵי שֶׁזֶּה קֶשָׁה. אֵף אֶחָד לֹא רוֹצֵה לְהִתְגֹּרֵר בְּתִנְאִים כָּאֵלוֹ, גַּם אֲנִי הִיְתִי מְעִדִּיף לְהִתְגֹּרֵר בְּדִירָה מְרוּוּחַת, אֲבָל זֶה לֹא מָה שֶׁהִכִּי מְעַנִּין אוֹתִי בַּחַיִּים. יֵשׁ דְּבָרִים יוֹתֵר חֲשׁוּבִים, מָה שֶׁהִכִּי מְעַנִּין זֶה הַתּוֹרָה, לֹא רַק אוֹתִי, גַּם אֶת אִשְׁתִּי וְאֶת הִילָדִים שְׁלִי. אֲנַחְנוּ רוֹצִים לְעִסּוֹק בְּתוֹרָה, הַעוֹבְדָה שֶׁאֲבָא לּוֹמֵד בְּכוֹלָל - זֶה הַגְּאוּוֹה שֶׁל כָּל הַמִּשְׁפָּחָה, הֵם מְרַגִּשִׁים שְׂמִיחָה וּמְאוֹשְׁרִים. נִכּוֹן שִׁישׁ קִשִּׁים, אֲבָל הֵם מִתְגַּמְדִּים לְעוֹמֶת הַשְּׂמִיחָה הַגְּדוֹלָה שֶׁאֲנַחְנוּ שְׂמִיחִים בְּתוֹרָה!!!

"יֵשׁ אֲנָשִׁים שֶׁגְּרִים בְּאַחוּזוֹת פֶּאֶר וְאִינֵם שְׂמִיחִים", אִמְרַתִּי לָהֶם, "הֵם עֲצוּבִים וּמְדוּכָאִים לְמִרוֹת שֶׁלֹּא חָסֵר לָהֶם שׁוֹם דְּבַר גִּשְׁמִי. יֵשׁ אֲנָשִׁים שֶׁגְּרִים בְּדִירָה צְפוּפָה וּפְשׁוּטָה, וְהַחֲיוֹן לֹא מִשְׁפָּנִיהֶם, כִּי הַגּוֹדֵל שֶׁל הַדִּירָה זֶה לֹא מָה שֶׁעוֹשֶׂה אוֹתָךְ מְאוֹשֵׁר!!!!".

שבת בנתיבות

"רֹאשׁ הַכּוֹלָל עוֹצֵר לְרַגֵּעַ אֶת הַסִּיפּוֹר, וּמְסַפֵּר לִי סִיפּוֹר אַחֵר", מְמַשִּׁיךְ

"אֲנִי הִטִּיתִי אוֹזֵן קֶשֶׁבֶת, וְזָכִיתִי לְשִׁמוֹעַ סִיפּוֹר שֶׁמִּשְׁמַשׁ אוֹתִי לֹא רַק בְּאַחַת אוֹ שְׁתֵּי מִדְּרָשׁוֹתַי, אֲלֵא שְׁמָא קִיבַלְתִּי עַל עֲצֵמִי לְסַפֵּר אוֹתוֹ בְּתִקְוָה הַקְּרֹבָה בְּכָל בֵּית מִדְּרַשׁ אוֹ סְמִינָר שֶׁאֲנִי מְרַצֶּה בָּהֶם, כְּדִי לַעֲשׂוֹת לְסִיפּוֹר הַזֶּה פְּרָסוֹם גְּדוֹל כְּכֹל הָאֲפֻשֶׁר, לְמַעַן יִדְעוּ דוֹרוֹתֵינוּ אֵיךְ שֶׁהִקְבֵּה מְנַהֵג וּמְסוּבֵב אֶת הַכָּל, וְאֵיךְ צְרִיכָה לְהִיּוֹת צוֹרֶת הַהִסְתַּכְלוּת שֶׁל יְהוּדִי עַל כָּל חֵי הָעוֹלָם הַזֶּה.

"הַסִּיפּוֹר שֶׁל אוֹתוֹ רֹאשׁ כּוֹלָל נִכְבָּד, שֶׁהִרְשֵׁה לִי לְסַפֵּר אֶת כָּל הַפְּרָטִים הַמְּלֵאִים, רַק בְּלִי לְנִקּוֹב בְּשִׁמוֹ וּבְכִתּוּבָתוֹ הַמְּדוּיָקָת, מִתְחִיל בְּטַלְפּוֹן שֶׁצִּלְצַל בְּעִיצוּמוֹ שֶׁל יוֹם שִׁגְרָתִּי. עַל הַקוֹ הִיָּה אִישׁ הַחֲסֵד הַנּוֹדֵעַ הָרֵב חֲנִיָּה צ'וֹלֵק, שֶׁסִּיפֵר לְאוֹתוֹ יְהוּדִי שֶׁהוּא פוֹנֶה אֵלָיו בְּשִׁלְיחוֹתוֹ שֶׁל מִרְן הַגְּרָאִי"ל שְׁטִינְמָן צ"ל, שֶׁאֵז הִיָּה בְּשִׂיא תּוֹקֵף הִנְהַגְתּוֹ, וְעִנִּי הַכָּל הִיָּה נִשְׁוֹאוֹת אֵלָיו לְשִׁמוֹעַ אֶת אֲשֶׁר בְּפִי.

"כְּמוֹבֵן שְׁמִיד נְדַרְכָּתִי", מְסַפֵּר רֹאשׁ הַכּוֹלָל, "מִרְן הַגְּרָאִי"ל שוֹלַח אֶת הָרֵב צ'וֹלֵק אֵלָי?? בְּמָה אוֹכֵל לְסִייעַ לָהֶם???

"עַד מִהֲרָה הַבְּנֵי מָה הוּא מִבְּקֶשׁ, וְאֲנִי חַיִּיב לְהוֹדוֹת שֶׁהִיָּה זֶה מְאוֹד לֹא פְשׁוּט לְהִיעֲנֹת לְאוֹתָהּ בְּקֶשָׁה, לְמִרוֹת שֶׁהַמְּבַקֵּשׁ הִיָּה הָרֵב שְׁטִינְמָן, בְּכִבּוּדוֹ וּבְעֲצָמוֹ.

"פִּנּוּ אֵלַי מְכִלִּי תִקְשׁוֹרֶת גְּדוֹל, שֶׁל צִיבּוֹר שֶׁאֲנִי שׁוֹמֵר תּוֹרָה וּמִצְוֹת", סִיפֵר לִי הָרֵב צ'וֹלֵק, "וּבִיקְשׁוּ מִמֶּנִּי שֶׁאֲעוֹזֵר לָהֶם לְמִצְוָה מִשְׁפָּחָה שֶׁמִּתְגֹּרֶרֶת בְּצִפִּיפּוֹת דִּיורִין בְּבִנֵּי בֶרֶק. הֵם עוֹשִׂים כְּתֵבָה עַל מַחְקֵר אֶקְדָּמָי שֶׁהִתְפָּרְסַם, שְׁבוּ מִצְאוּ שִׁישׁ קֶשֶׁר מוֹבָהֵק בֵּין צִפִּיפּוֹת דִּיורִין וְהִידְרָדוֹת שֶׁל בְּנֵי נוֹעַר לְפִשְׁעוֹ, וּשְׁבִמְקוֹמוֹת יוֹתֵר צְפוּפִים יֵשׁ יוֹתֵר עֲבֵרִינִים רַח"ל..."

"לְעוֹמֶת זֹאת, בְּנֵי בֶרֶק הִיא אֶחָת הָעֵרִים הַצְּפוּפּוֹת בְּיוֹתֵר בְּעוֹלָם, וְהִיא גַּם אֶחָת הָעֵרִים עִם רֵמֶת הַפְּשִׁיעָה הַנְּמוּכָה בְּיוֹתֵר בְּעוֹלָם. זֶה מְאוֹד מְפִלִּיא, וְהֵם רוֹצִים לְדַעַת מָה הַסּוּד שֶׁל בְּנֵי בֶרֶק, לִכֵּן בִּיקְשׁוּ מִמֶּנִּי שֶׁאֲמַצֵּא לָהֶם אֶת הַמִּשְׁפָּחָה הַכִּי צְפוּפָה בְּבִנֵּי בֶרֶק..."

הָרֵב צ'וֹלֵק הוֹסִיף וְאָמַר: "בְּרַגַּע הָרֹאשׁוֹן חֲשַׁבְתִּי לְעַצְמִי: מָה לִּי וְלְעִנְיָנִים אֵלּוֹ? לְמָה אֲנִי צָרִיךְ לְעוֹזֵר לָהֶם? שִׁיחֲפֹשׁוּ לְבַד, אֲנִי לֹא רוֹאֶה אֵיךְ כְּתֵבָה כּוֹזֶאֶת מְקַדְמָה וּמִשְׁפָּרָה אֶת הַתְּדִמִּית שֶׁל הַצִּיבּוֹר הַחֲרָדִי בְּעִנֵּי הַצִּיבּוֹר הָלֵא חֲרָדִי, אֲנִי לֹא רוֹאֶה אֵיךְ זֶה עוֹזֵר לָנוּ לְקַדֵּשׁ שֵׁם שָׁמַיִם, וְלְהַאֲהִיב אֶת הַתּוֹרָה וּמִצְוֹתֶיהָ עַל הַצִּיבּוֹר הַכֹּלָלִי..."

"כְּבֵר כְּמַעַט הוֹדַעְתִּי לָהֶם שֶׁאֲנִי לִי שׁוֹם עֲנִיין לְעוֹזֵר לָהֶם, אֲבָל אִזּוֹ הַחֲלָטִית לְהִתְיַעֵץ עִם מִרְן הַגְּרָאִי"ל, וְלִשְׁאֹל לְדַעַתוֹ, דַּעַת תּוֹרָה. הִרִי בְּכָל זֹאת מְדוּבֵר בְּעִנְיִן צִיבּוֹרִי, אוֹלִי כֵן אֲפֻשֶׁר לַעֲשׂוֹת קִידוּשׁ ה'.

נִשְׁמַע מִהֶם יֹאמֵר הָרֵב שְׁטִינְמָן..."

עיניים צופיות

"בְּרַגַּע שֶׁשָּׁמַע מִרְן אֶת הַשְּׁאֵלָה, הוּא אָמַר לִי שֶׁאֲנִי צָרִיךְ לְעוֹזֵר לָהֶם לְמִצְוָה מִשְׁפָּחָה... מִרְן הַגְּרָאִי"ל גַּם הִסְבִּיר לְמָה וּמִדּוּעַ הוּא מוֹרָה לִי לַעֲשׂוֹת כֵּךְ: 'הִרִי אִם הֵם הַחֲלִיטוּ לְמִצְוָה מִשְׁפָּחָה בְּנֵי בֶרֶקִית, הֵם יִמְצְאוּ מִשְׁפָּחָה בְּנֵי בֶרֶקִית', אִמְרַתִּי לִי מִרְן, 'אִם אֲנַחְנוּ נַעֲזוֹר לָהֶם לְמִצְוָה, אֲנַחְנוּ יוֹכִלִים לְכוּן אוֹתָם לְמִשְׁפָּחָה שֶׁתִּדַּע לְקַדֵּשׁ שֵׁם שָׁמַיִם, אִם הֵם יִמְצְאוּ לְבַד, אוֹלִי הֵם יִגִּיעוּ לְמִשְׁפָּחָה שֶׁתַּעֲשֶׂה אֶת הַהִיפֵךְ, וְלִכֵּן

עדיפויות בחיים, יש את הדבר שהכי חשוב לו, ויש את מה שנמצא במקום השני והשלישי וכן הלאה. ברוב המקרים, אדם מצליח להשיג את מה שנמצא בראש הפירמידה האישית שלו! אם זה כל כך חשוב לו, הוא מצליח להשיג את זה.

"בישיבה מחנכים את הבחורים לשאוף לידיעת התורה. מחדירים בכל בחור את הרצון לצמוח ולגדול בתורה, להיות תלמיד חכם!!!
"אבל מה קורה כשמתחננים ויוצאים מהישיבה? כל אחד מקים לעצמו בית, וסדר העדיפויות עלול להתערער, לפעמים האברך הצעיר מתחיל להשקיע בבית. כאן צריך ספה, פה צריך שולחן חדש, את החדר ההוא צריך לצבוע, ובחדר ההוא חייבים להרחיב קצת את החלון. הבית הוא ביטוי לגשמויות באופן כללי, לא רק לבית עצמו, מתחילים לשאוף לרכב, אחר כך רוצים רכב יותר יוקרתי, רוצים לנסוע לטיול באירופה ובאמריקה ואין לדבר סוף.

"מי שמתחיל לשאוף שאיפות להצלחה בגשמויות, קובר את הרוחניות שלו! הוא דוחה את השאיפה להיות תלמיד חכם למקום השני, לאחר מכן היא עוברת למקום השלישי והרביעי והחמישי עד שהיא יורדת לתחתית הרשימה. אחרי הבית והרכב, והטיול השנתי, והמרפסת שהוא רוצה להוציא והמקצוע שהוא רוצה ללמוד, יש לו עוד איזו שאיפות קטנה, שנשארה שם למטה, בסוף הרשימה... מה השאיפה??? רגע הוא צריך להיזכר... אה נכון, הוא רוצה להיות תלמיד חכם, מאוד מאוד רוצה!...

"שלא יהיו בתייהם קבריהם!!! שלא ישאפו שאיפות גשמויות שיעלו על השאיפות הרוחניות, כי כך הם קוברים את הרוחניות שלהם, חלילה וחס!...

"את הווארט הזה הזכרתי לרבי יששכר מאיר, ואמרתי לו שהווארט הזה נשאר צרוב בלבי כל הימים, איך אפשר לגור 15 נפשות בשני חדרים??? אם הדירה נמצאת במקום הנכון שלו בסדר העדיפויות, אם היא נמצאת אי שם במקום טוב באמצע ואפילו מתחת האמצע, כשהשאיפה הראשונה לפני הכל היא להיות תלמיד חכם, כל השאר הרבה פחות חשוב ומעיק בחיים!!!

"עכשיו אתה מבין למה איחרתי את האוטובוס ההוא? הקב"ה זיכה אותי, בזכות זה שהקדשתי מזמני למען בחור אחר! הקב"ה נתן לי מתנה נפלאה, הוא זיכה אותי לשבות שבת אחת בנתיבות, בצלו של הגאון רבי יששכר מאיר, שבדרשה אחת שהשמיע, הוא השפיע על החיים שלי יותר מכל הדרשות ששמעתי מכל המחנכים שלי, מאז עומדי על דעתי ועד היום הזה."

המעגל שנסגר...

"הסיפור עוד לא נגמר", מחייך הרב שיש, "זה רק נראה שנסגר מעגל, אבל עוד לא סגרנו את המעגל הראשון, מה אירע עם אותה כתבה שעשו בביתו של ראש הכולל, על פי המלצתו של מרן הגראי"ל???
"ובכן, בעקבות אותה כתבה, היה יהודי אחד שהחליט, שאם אצל ראש הכולל הזה הבית הוא לא שיא השאיפות שלו, ואם יש 13 ילדים שגדלים בכאלו תנאים, הוא עצמו ישים את זה בראש שאיפותיו, הוא

הרב שיש את דבריו, "הוא סיפר לי מה הרקע לתשובה שענה לאותם אנשים, וכך היה המעשה:

"לפני שנים פגשתי את הגאון רבי יששכר מאיר זצ"ל, ראש ישיבת הנגב, ואמרתי לו שאני חייב לו הכרת הטוב גדולה, כי הוא נתן לי טעם בחיים... הוא לימד אותי איך לחיות.

"רבי יששכר זצ"ל הסתכל עלי ושאל אותי: 'איך לימדתי אותך לחיות, אם לא לימדתי אותך בכלל, אתה לא לימדתי אצלי בישיבה, מדוע אתה אומר שלימדתי אותך לחיות???'.

"השבתי לו, שבצעירותי היה לי חבר, בחור שלמד בנתיבות בישיבת הנגב, ומאחר ואותו בחור היה צריך חיזוק והיתה לי השפעה עליו, החלטתי שאני מקדיש מזמני כדי לעזור לו. הייתי נוסע כל יום שיש מבני ברק לנתיבות באוטובוס, שם הייתי הולך לישיבת הנגב בה למד הבחור, ישבתי איתו במשך שעה תמימה של לימוד, ולאחר מכן הייתי חוזר לבני ברק.

"ההסדר הזה נמשך תקופה ארוכה מאוד, והנה הגיעה תקופה מאוד לחוצה, הייתי בשידוכים והציעו לי הצעה שהלכה והתקדמה, ואכן בסופו של דבר נגמרה במזל טוב, והמדוברת דאז היא רעייתי לאורך ימים ושנים.

"הייתי נורא לחוץ, צריכים לקבל החלטה גורלית, לצאת לפגישות, להתיעצות וכו', תכננתי באותו שבוע לוותר על הביקור הקבוע שלי בנתיבות. לא יקרה כלום אם שבוע אחד אני לא אסע ללמוד עם הבחור ההוא.

"אבל אחרי מחשבה נוספת, החלטתי שאני לא מוותר על המצווה. מה אשם אותו בחור שאני עומד להתארס? מגיע לו לקבל את מנת החיזוק השבועית שלו, ואני לא מתעצל ולא מוותר, למרות הלחץ הגדול המוטל על כתפי...
"נסעתי, למדתי איתו, קמתי ממקומי הלכתי לתחנת האוטובוס וראיתי אותו מתרחק מהתחנה... איחרתי את האוטובוס האחרון לבני ברק!!! המשמעות: אני נשאר בשבת בנתיבות, בישיבת הנגב! נתנו לי מיטה בפנימייה, אוכל לא היה חסר, אבל אני נשארתי עם הבגדים של יום חול... לא נעים בכלל, אבל גם לא סוף העולם!"

השפיץ של הפירמידה

"באותו ליל שבת, אחרי קבלת שבת, עלה ראש הישיבה, הגאון רבי יששכר מאיר זצ"ל, לשאת דברים. באותה דרשה הוא אמר ווארט אחד שחדר לי עמוק ללב, ומאז ועד היום אני פשוט צועד לאורו וחי איתו יום יום.

"רבי יששכר מאיר, שאל על התפילה שהיה אומר הכהן הגדול ביום הכיפורים בבית קדשי הקדשים. בנוסח ספרד ועדות המזרח זה לא מופיע, אבל בנוסח אשכנז כן מופיע החלק הזה, שמקורו בירושלמי, במסכת יומא פרק ה' הלכה ב': 'ועל אנשי השרון היה אומר, יהי רצון מלפניך... שלא יהיו בתייהם קבריהם'.

"הפשט הפשוט הוא, שלא ירדו רוב גשמים ולא יהיו הצפות, אבל רבי יששכר מאיר הסביר הסבר נפלא על דרך הדרש: לכל אדם יש סדר

"הגיעה תקופה קשה לפוליטיקאים, הכנסת התפרקה והתפזרה פעם אחר פעם, וכל פעם הוועדות שובתות ממלאכה, עד שמקימים מחדש את הוועדות שוב יוצאים לפגרת בחירות, והעניינים לא מקודמים. והנה אירע דבר פלא: הבקשה הספיקה להגיע לדיון באותה וועדה, בישיבה האחרונה שלה לפני פיזור הכנסת האחרונה!!! בא אותו יהודי ומתחנן שיאשרו את הבקשה, אומר לו יו"ר הוועדה, חבר כנסת שעד לא מזמן עבד כעיתונאי לפרנסתו: 'את המשפחה הזאת מבני ברק אתה רוצה להעביר לדירה גדולה יותר??? אותי אתה לא צריך לשכנע!!! אני הייתי שם בדירה, אני הייתי העיתונאי שראיין את היהודי המיוחד הזה... אני חותם על אישור הבקשה בלי להסס!...'".

"ואכן אושרה הבקשה", מסיים הרב שיש את הסיפור, "ראש הכולל קיבל הנחיה: תארוז את החפצים, אתם עוברים דירה!!! ועוד איזו דירה! מדובר בדירה בת שישה חדרים, במרכז בני ברק, במרחק של כמה רחובות בודדים מהדירה הקטנה והצפופה, הילדים נשארו באותם מוסדות, הכל נשאר אותו הדבר, רק הדירה התרחבה, וליהודים היתה אורה ושמחה..."

ידאג להם לדירה גדולה ורחבת ידיים!!!

"אותו יהודי פשוט רתם את עצמו לעניין, התחיל לשלוח מכתבים למשרד הרווחה ומשרד השיכון, הלך ובדק וחיפש ומהר מאוד הוא מצא שיש דבר כזה 'דיור ציבורי', הממשלה עוזרת למשפחות מעוטות יכולת ומרובות ילדים להשיג קורת גג.

"הוא גם גילה דבר פלא שלא ידע קודם לכן: 'לעמידר', החברה הממשלתית שעוסקת בעניין, יש גם דירות בבני ברק!!! הפלא ופלא!!! ראש הכולל שלנו לא רוצה לעזוב את בני ברק, כאן נמצאים רבותיו, כאן יש לו משרת ראש כולל, הוא מחובר לעיר הזאת!

"אותו יהודי התחיל לשלוח מכתבים ולהמתין במשרדי הממשלה, הוא פשוט הפך את זה לפרויקט הדגל שלו, הוא לא ינוח ולא ישקוט עד שהמשפחה הזאת תקבל דירה..."

"המאמצים שלו נשאו פרי", מספר ראש הכולל, "אבל זה התקדם מאוד לאט. עוד שנה ועוד שנה, עד שלבסוף הוא היה צריך להביא את זה לאישור של אחת הוועדות בכנסת, שהיתה אמורה לאשר את הבקשה, כי בעצם יש לנו דירה והזכאות היא רק למי שאין לו דירה.

המשך מעמוד 3 | מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל

כספים בעבור הקרן. אבל אל תלך לסתם גבירים, כי הם לא יבינו את הצורך בכך, אלא פנה לגבירים בני תורה, כיוון שרק הם מסוגלים להבין את המעלה שבדבר!"

יודעי דבר שהכירו את אורחות רבינו, ידעו כי מעולם לא הסכים להחזיק כספי צדקה תחת ידיו, וגם כאשר היו מפקידים בידו כספי צדקה כדי להעבירם למישהו מסוים, היה מבקש שיבואו תכף ומיד ויטלו את הכסף מידי. אולם לצורך חשוב זה חרג רבינו ממנהגו, וניאות להחזיק כספי צדקה תחת ידיו. ומכאן לראות ולהיווכח עד כמה היה הנושא קרוב ויקר לליבו.

(מרן הגריש אלישיב זצוק"ל, מתוך הספר 'עמודו של עולם')

ומישהו שאכפת לו ממנו!"

נדהמתי לשמוע את רבינו מדבר כך, באופן כה ברור וחותר, ומיד שאלתי: "האם הרב מתכוון לומר, שיש לתת את הכסף לאברכים שיטפחו על שכם הבחורים, יזמינו אותם לסעודות שבת ויעודדו אותם?"

"כן נכון, לזאת בדיוק כוונתי!", השיב מרן ברורות.

כהמשך לדברים ראוי להוסיף, כי ברשות רבינו הייתה קרן, שמטרתה הייתה להעניק כסף לבחורי ישיבות כדי שאחד יעודד את רעהו. כאשר כלה הכסף של הקרן, פנה רבינו לרב אברהם גולדשמידט ואמר לו: "אני מבקש ממך שתפנו לנדיבים בעלי מזון, ותגייסו

המשך מעמוד 5 | הרה"ג ר' אורי טיגר

"שמע רבינו את השאלה והגיב לי בתקיפות גדולה, באופן ממש מפתיע: 'זה מפריע לה? משוגעת! צריכים לגרש אותה!!!'..."

"הייתי מאוד נבוך, הופתעתי מהתשובה הכל כך נחרצת, אבל הנהג רבי ישעיה הבין מיד את מה שאירע כאן, והסביר למרן שליט"א שלא דיברתי על עניין של גידול הזקן, לא אמרתי שמפריע לה שבעלה אינו מתגלח אלא שאינו מתקלח... שינוי של אות אחת, עשה את כל ההבדל... עכשיו כבר הבנתי למה השיב רבינו בצורה כל כך תקיפה, נושא זה של גילוח הזקן פסול בעיניו מכל וכל, ומכאן שורש התשובה התקיפה..."

"לאחר שהובהרו הדברים, השיב רבינו כדרכו בניהותא, שאם מפריע לה שאינו מתקלח בתשעת הימים, 'שיעביר מגבת לחה על גופו, ויהיה בסדר...'".

מצדי השתדלתי תמיד לחכות למרן במקום, והייתי זוכה להרוויח עוד כמה דקות של שיחה עמו, בדרך מהמכוננית למקום בו נערכה הברית ובדרך למכוננית וכדו'.

"לפעמים הייתי נכנס עמו לאוטו אחרי הברית, והייתי נוסע עמו עד היציאה מהעיר, שם היה רבי ישעיה עוצר לי ואני הייתי לוקח אוטובוס בחזרה לביתי.

"באחת הפעמים שאלתי את מרן בעניין של תשעת הימים: הרי ידוע שמרן ה'חזון איש' היה מאוד מחמיר בעניין זה, ואפילו לתושבי טבריה לא התיר להתרחץ בימים אלו, ומרן שליט"א הולך בדרכו, ועל כן שאלתי מה יהיה הדין באדם שלאשתו מאוד מפריע שהוא אינו מתקלח, היא רוצה שהוא יתקלח, האם יש בזה מקום להקל משום 'שלום ביתו עדיף'?

נאה דורש

פנינים מתוך הספרים החדשים "דורש טוב" ו"נאה דורש"
על ספר שמות

בחשכת הגלות - כל מצוה מאירה וזוהרת

ושחטנו אתו כל קהל עדת ישראל בין הערבים, ולקחו מן הדם (יב, ו-ז)

רש"י מביא את דברי המכילתא: "היה רבי מתיא בן חרש אומר: הרי הוא אומר (יחזקאל טו, ח) 'ואעבר עליך ואראך והנה עתך עת דדים', הגיעה שבועה שנשבעתי לאברהם שאגאל את בניו, ולא היו בידם מצוות להתעסק בהם כדי שיגאלו, שנאמר (ישעיהו סו, י) 'ואת ערם ועריה, ונתן להם שתי מצוות - דם פסח ודם מילה, שמלו באותו הלילה, שנאמר (ישעיהו סו, י) 'מתבוססת בדמיה', בשני דמים".

מוסיף רש"י: "ולפי שהיו שטופים בעבודה זרה, אמר להם (פסוק כא): 'משכו וקחו לכם', משכו ידיכם מעבודה זרה וקחו לכם צאן של מצוה'. תמונה, הרי הם היו עובדי עבודה זרה, עד שהצרכו להוראת 'משכו ידיכם מעבודה זרה וקחו לכם צאן של מצוה'. הם היו שקועים במ"ט שערי טמאה עד ששאלו המלאכים את הקב"ה: "מה נשתנו אלו מאלו" (ויקרא רבה כג, ב), לא ראו הבדל בין עם ישראל למצרים, שהיו המקלסלים שבאמות (רש"י ויקרא יח, כו). איך יתכן שבזכות שתי מצוות נגאלו?

לא זו אף זו. מובא במדרש (שמות רבה יט, ה) שהרבה מהם לא קבלו עליהם למוט. עשה משה את הפסח והשיב בו הקב"ה רוחות מגן העדן והיה ריחו הולך מהלך ארבעים יום. התבנסו כל ישראל אצל משה ואמרו: בבקשה ממך, האכילנו מפסחך, שנפשונו יוצאת מן הריח. אמר להם: אם אין אתם גמולים אין אתם אוכלים. מיד נתנו עצמם ומלו, ונתערב דם הפסח בדם המילה, והקב"ה עובר ונוטל כל אחד ואחד ונושקו ומברכו. שנאמר: 'ואעבר עליך ואראך מתבוססת בדמיה ואמר לך בדמיה חיי ואמר לך בדמיה חיי'.

נמצא שגם את אותן שתי מצוות הם קימו שלא לשמן, אלא מלו כדי לאכל הפסח, ואכלוהו מפני נוחות גן העדן! איך יתכן ששתי מצוות אלו זכו אותם בגאולה?

הענין יבאר על פי מעשה:

במלחמת העולם השנייה היתה אנגליה נתונה תחת מתקפת "בליץ" קשה מצד הכחות הגרמניים. גלים גלים של מטוסים גרמניים תקפו את שמי לונדון ללא הרף, וזרעו בה הרס וחרבן. במשך שעות היום הגנו התותחים והזנקו מטוסים בריטיים כדי להתמודד מול מטוסי האויב, אך בלילה היתה שליטתם מחלשת. בצעד של התגוננות, הכרו על האפלה מחלשת ברחבי לונדון, כדי שמטוסי האויב לא יראו את אשר לפניהם, וכך יאלצו לפעל באפן עור ואקראי ולא יוכלו למקד את התקפותיהם לעבר יעדים חשובים.

באחד הלילות הלך אדם בחוצות לונדון, גשש את דרכו. העלטה היתה מחלשת. פנסי הרחוב היו כבויים, הבתים מאפללים, אין קרן אור. לפתע נשמע קול שרטור מנועים, מטוסי האויב באים. כעבור רגע נשמעו רעמי ההפצצות וקריסת הבתים. לבו של אותו אדם הלם בפראות ונשימותיו קצרה. הוא בקש להרגע. משש בכיסו, הוציא חפסיה ושלף סיגריה. הוא תסע את הסיגריה בכיו, הצית גפרור וחספהו בידיו, הדליק את הסיגריה וניק את העשן בשקיקה. לפתע צץ לידו פסח,

הורהו לכבות את הסיגריה והובילו למעצר.

לילה נורא עבר עליו, ולמחרת הובא למשפט. כששמע את סכום הקנס שהושת עליו, התקומם: "מה עשיתי?! בסך הכל הצתי גפרור זעיר!" "בר-מלך אתה שחיד נצלו", אמר לו השופט. "הגפרור שלך הזעיק את המטוסים, הוא שמש עבורם כאתות של מגדלור בלב ים חשוף! מיד לאחר שנאסרת מקדו המטוסים את התקפותיהם באזור, הרחוב כלו נמחה מעל פני האדמה!"

תמה האיש: "מה ההשואה בין זרקור המגדלור לבין גפרור זעיר?"

הסבירו לו: "בעלטה מחלשת הגפרור מאיר וזוהר במיוחד!"

זו גם התשובה לשאלה, איך יתכן שבמצבם השפל של ישראל שתי מצוות יוציאו אותם ממצרים. אכן כן! דוקא בעלשת מ"ט שערי טמאה,

בחשכת העבודה זרה ובאפלת "נהיה כמצרים" (שמות רבה א, ח), זוהרות שתי המצוות באור יקרות, ומסגלות לחלץ מאפלה לאור גדול!

כמה חזק יש בכך עבורנו. דוקא בשפל מצבנו, בחשכת הגלות, כל מצוה מאירה וזוהרת לפני ה' ויתברך!

(רבי אהרן טויסיג שליט"א)

החי עם הקב"ה - אינו מתענן כעננה בחוץ!

ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר (יב, כב)

בזמן מפת בכורות היתה היסטוריה אדירה בכל ארץ מצרים. "והיתה צעקה גדלה בכל ארץ מצרים אשר כמיהו לא נהיתה וכמיהו לא תסוף" (יא, ו).

צעקות אדירות מפל הכוונים, בלגן ואקשון סביב. ובני ישראל, באותה שעה עסוקים בקיום ליל הסדר הראשון בתולדות העולם.

בחור יהודי אומר לעצמו - מה קורה פה? משהו גדול מתרחש, ואין לי שום דרך לדעת מהו. אני מאד רוצה לקום ולצאת לשנייה אחת, באמצע ליל הסדר, רק להסתכל ולדעת מה קורה. הבנין שלי ב"ה נשאר שלם, אבל אני רוצה לבדוק מה קורה עם אבא ואמא שלי, מה עם הדוד והדודה, והחברים. אני כמעט מתפוצץ מרוב סקרנות לדעת. אבל... הקב"ה אסר לצאת - "ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר!"

צעקות אדירות בחוץ, פחד ואימה, אבל אתה לא יוצא.

למה?

כי אתה נמצא עם מלך מלכי המלכים! ומי שנמצא עם הקב"ה - לא צריך לענין אותו מה קורה בחוץ. אם מענין אותך מה קורה בחוץ, אתה לא עם הרבנו של עולם.

רבי שמשון דוד פינקוס זצ"ל היה אומר: אתם יודעים, מה היה החטא של אדם הראשון בעץ הדעת?

אדם הראשון אמר: 'אני לא רוצה לעשות רע, אני רק רוצה לראות מה זה רע'.

יצא מכשיר חדש, שיכול להראות לך מה זה רע באמת, למה אפסר להגיע אתו... בחור אומר לעצמו: 'אני רק סקרן, רוצה לדעת על הרע, לא רוצה לעשות את הרע'.

הבחור שלנו אפלו מתנגד לרע, הוא ידבר עם חברים נגד הרע,

אָבֵל לָדַעַת מֶה זֶה הָרַע הוּא רֹצֵחַ. רֹצֵחַ לָדַעַת מֶה יֵשׁ בְּצַד
הַשָּׁנִי.
וְזֶה כִּבְר כְּשֶׁלוֹן.
אוֹתָךְ צָרִיךְ לַעֲנֹן רַק דְּבַר אֶחָד: אַתָּה חִי רַק עִם הַקֶּבֶץ!

משל האריה והשועל

רַב אַחֲאִי גָאוֹן מְבִיא בְּשִׁאלֹתוֹת מִשָּׁל נֶאֱדָה שׁוּעַל, שֶׁהִיָּה מֵאֵד
צָמָא. הוּא רָאָה בָּאֵר מַיִם, וְהִבְחִין שֵׁשׁ דְּלִי אֶחָד לְמַעַלָּה וְדְלִי אֶחָד
לְמַטָּה, וְגִלְגַּלֵּת מִחִבְרַת בֵּינֵיהֶם. כְּאִשֶּׁר דְּלִי אֶחָד יוֹרֵד, הַשָּׁנִי עוֹלָה. אָמַר
הַשׁוּעַל: "אֵין סִפְק מוֹצִיא מִיָּדִי וְדֹאֵי, עֲכָשׁוּ אֲנִי צָמָא, אִם לֹא אֶשְׁתֶּה -
אָמוּת. אֲכַנֵּס לָתוֹךְ בָּאֵר הַמַּיִם וְאֶשְׁתֶּה, וּמָה יִהְיֶה אַחֵר כִּךָּ? ה' יִרְחֵם,
דְּיָה לְצָרָה בְּשַׁעֲתָהּ."

נִכְנַס הַשׁוּעַל לָתוֹךְ הַדְּלִי, וְהִשְׁתַּלְשַׁל לְמַטָּה. שְׁתָּה אֶת הַמַּיִם, גַּם
הַתְּרַחֵץ, וְנִרְגַע. עֲכָשׁוּ הוּא צָרִיךְ לְצִאָתָהּ. הַתְּחִיל הַשׁוּעַל לְצַעֲקוֹ, וְהָאֲרִיָּה
שָׁעָבַר בְּסִמּוּךְ שְׁמַע אֶת צַעֲקוֹתָיו.

הָאֲרִיָּה הִתְקַרֵּב לִפְתַּח הַבָּאָה. "הִי, שׁוּעַל, מֶה קוֹרָה אַתָּה?"

הַשׁוּעַל עוֹנֶה לוֹ בְּהִתְלַבְבוֹת גְּדוֹלָה. "זֶה אַתָּה, אֲרִיָּה? אֵל תִּשְׁאַל מֶה יֵשׁ
פֹּה, מַעֲדָנִים כָּאֵלּוּ לֹא תִמָּצֵא בְּשׁוּם מְקוֹם בְּעוֹלָם."

"מָה אַתָּה אוֹמֵר! בְּרִצִּינוֹת??"

"חֲלֵמְתִי אֶתְמוּל בְּלִילָה שֵׁשׁ פֶּה מִטְעָמִים, אָבֵל אַחֲרֵי שְׁנִכְנַסְתִּי, אֲנִי
רוֹאֶה שְׂכָל מֶה שְׁדַּמְיֵנִתִּי זֶה אִפְסָה לְעִמַּת מֶה שֵׁשׁ כָּאֵן."

הָאֲרִיָּה לְהוֹט, הוּא שׁוֹאֵל: "אֵיךְ אֲנִי יָכוֹל לְהִכְנֵס?"

הַשׁוּעַל מִתְנַשֵּׁב בְּתוֹךְ הַדְּלִי, וְאוֹמֵר לְאֲרִיָּה: "הִכְנַס לָתוֹךְ הַדְּלִי שְׁאֵתָה
רוֹאֶה שָׁם."

הָאֲרִיָּה נִכְנַס לְדְלִי, וְיֹרֵד לְמַטָּה. וְהַשׁוּעַל עוֹלָה לְמַעַלָּה. הַשׁוּעַל רוֹאֶה
אֶת הָאֲרִיָּה, וְאוֹמֵר: "צִדִּיק מִצָּרָה נִחָלֵץ וַיִּבָּא רָשָׁע תַּחְתּוֹ..."

מִשָּׁל שֶׁל רַב אַחֲאִי גָאוֹן - תּוֹרַת אֱלֹקִים הוּא, וְלִלְמַד אֲנַחְנוּ צָרִיכִים.

מֶה מִלְמַד אוֹתָנוּ מִשָּׁל זֶה?

הָאֲרִיָּה הוּא מֶלֶךְ הַחַיּוֹת, הוּא שׁוֹלֵט עַל כָּל הַחַיּוֹת. כְּאִשֶּׁר בַּעַל חַיִּים
אַחֵר מִנְסֶה לְצוּד סֶרֶף כְּדִי לְהַשְׁבִּיעַ אֶת רַעְבוֹנוֹ, עָלָיו לְהִתְאַמֵּץ וְלִרְדֹּף
אַחֲרֵי הַחַיָּה שֶׁיַּעֲד לוֹ לְאַרְיוּחַת הַצִּהָרִים. הָאֲרִיָּה, לְעִמַּת זֹאת, שׁוֹאֵג
שְׂאֵגָה גְּדוֹלָה, וְהַחַיָּה שֶׁהוּא חָפֵץ בָּהּ נּוֹפֶלֶת לִפְנֵי כֹחַ אֲבוֹ. הָאֲרִיָּה בָּא,
דוֹרֵס וְאוֹכֵל. חַיִּים קְלִים וְנוֹחִים.

אִם כֵּן, כִּיצַד נִפֵּל הָאֲרִיָּה בַּפֶּחַ, כְּלוֹמַר שֶׁקַע בְּבָאֵר הַמַּיִם?

אֶת כָּל חַיּוֹת הַיַּעַר יָכוֹל הִיָּה לְהַשִּׁיג לְעֶצְמוֹ. מֶה גֵרַם לוֹ לְחַפֵּץ בַּמַּעֲדָנִים
הַמִּפְסָקִים שֶׁבְּבָאֵר? - פְּשׁוּט, עֲנִין אוֹתוֹ מֶה קוֹרָה אֶצֶל הַשׁוּעַל...

כְּאִשֶּׁר אַתָּה מִתְעַנֵּן בְּמָה שְׁקוֹרָה אֶצֶל הַשׁוּעַל - אַתָּה מְבִיא עַל עֲצָמָךְ
סִכְנָה וְצָרָה. מִכָּאֵן אַתָּה תִּפֹּל. אַתָּה תִּשְׁאַר לְמַטָּה בְּתוֹךְ הַבוֹר, וְהוּא
יַעֲלֶה לְמַעַלָּה וַיִּצֵּא. הִיוּ לָךְ אוֹצְרוֹת אֲדִירִים, וְסִקְרֻנוֹתָךְ הַגְּדוֹלָה גִּרְמָה
לָךְ לְאִבְדָם.

הַשׁוּעַל הוּא הַיָּצֵר הָרַע, הָאֲרִיָּה זֶה הַיְּהוּדִי.

יֵשׁ לָךְ אוֹצְרוֹת גְּדוֹלִים וְעֲצוּמִים, שְׁמַח בָּהֶם וְשִׁמְרָם עֲלֵיהֶם!

תִּזְהָר לֹא לִפֹּל לְמַלְכָּתָהּ.

הַמִּלְכָּתָהּ הַנוֹרָאָה הִיא רַק נִקְדָּה קִשְׁנָה וְתַמִּימָה, לְכָאוֹרָה: "מֶה קוֹרָה,
שׁוּעַל יָקָר? מֶה חֵדֶשׁ בְּאוֹזֵר? אִיזָה מְכַשִּׁיר חֵדֶשׁ יִצָּא? אִיזָה חֲדָשׁוֹת יֵשׁ?
מֶה הַנִּייעֵס, מֶה מְדַבְּרִים?"

הַהִתְעַנְיּוֹת הַזֹּאת - שֶׁהִיא בִּלְתִּי מִשְׁמַעוּתִית, לְכָאוֹרָה - גּוֹרֶמֶת לְנִפְיֶלָה
מִחֲלָטָה!

הַשׁוּעַל-הַיָּצֵר הָרַע עוֹד מִתְרִיס כָּלפִּי הָאֲרִיָּה: "צִדִּיק מִצָּרָה נִחָלֵץ!"
הַשׁוּעַל קוֹרָא לְעֶצְמוֹ צִדִּיק...

"וַיִּבָּא רָשָׁע תַּחְתּוֹ" - מִדּוּעַ הָאֲרִיָּה-הַיְּהוּדִי מִכְנֶה כָּאֵן רָשָׁע?
מִשׁוּם שֶׁהִתְעַנֵּן בְּמָה שְׁקוֹרָה אֶצֶל הַשׁוּעַל.

אוֹמֵר ה' חֲתָם סוֹפֵר" זצ"ל: מִי שֶׁמִּתְעַנֵּן אֶצֶל הָרָשָׁעִים מֶה

קוֹרָה, הִרְיָהּ חוֹטָא בְּאוֹתוֹ חוֹטָא שֶׁל אָדָם הָרָאוּשׁוֹן.

יְהוּדִי שֶׁנִּמְצָא בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ, הוּא נִמְצָא עִם מֶלֶךְ מְלָכֵי הַמְּלָכִים.

וְכִי חֶסֶד לוֹ מִשְׁהוּ? וְכִי נִייעֵס וְהַבְּלִים צָרִיכִים לַעֲנִין אוֹתוֹ בַּמַּצְבּוֹ
הַמְרוֹמָם וְהַנְּשָׁגָב?

מִי שֶׁאֲכַפֵּת לוֹ מֶה קוֹרָה מִחוּץ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ - לֹא יוֹכֵל לְרֹאוֹת אֶת
הַמְּשִׁיחִי. נוֹרָא וְאִים!

"כִּימִי צִאָתָךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם". מִי שֶׁיּוֹכֵל לְעַמֵּד בְּנִסְיוֹנוֹת שֶׁל יִצְיָאָה
מִצְרַיִם, הוּא יוֹכֵה ל'"אַרְאֵנוּ נִפְלְאוֹת" בְּבִיאת הַמְּשִׁיחִי.

(רַבִּי גּוֹאֵל אֶלְקָרִיף שְׁלִישִׁי"א)

לא כדאי לתת לסוסים את שִׁכְר הַמַּצּוּה...

וַיִּשְׁאֵל הָעָם אֶת בְּצָקוֹ טָרָם יַחְמִין מִשְׁאֲרֹתָם צָרָתָהּ בְּשִׁמְלָתָם עַל שְׂכָמָם (יב, יד)

סָב סָבִי, רַבִּי מֵאִיר מִרְגְּלִיּוֹת זצ"ל, תִּלְמִיד הַבַּעַל שֵׁם טוֹב, הִיָּה רַבָּה שֶׁל
הָעִיר אוֹסְטְרָהָה. בְּעִיר הִיָּה מְגִיד מִפְּרָסָם, רַבִּי יִבְיִי שְׁמוֹ.

בְּעֶרֶב פֶּסַח יָצָא הַמְּגִיד כְּנֶהוֹג לְשָׂאֵב מַיִם שְׁלֹנִי. הַמְּגִיד נָסַע עִם
הַחֲבִית בְּכַרְכְּרָה כְּבוֹדָה הִתְרוֹמְמָה לְסוּסִים אֲבִירִים. בְּדֶרֶךְ רָאָה אֶת רַב
הָעִיר צוּעֵד בְּרֶגֶל, כְּאִשֶּׁר הוּא נוֹשֵׂא חֲבִית. עָצַר הַמְּגִיד לִיד הָרֶב, וְהִצִּיעַ
לוֹ לַעֲלוֹת עַל הַכַּרְכְּרָה.

אָמַר לוֹ הָרֶב: "מַצּוּה כֹּה חֲשׂוֹבָה אֵין בְּדַעֲתִי לְתַת לְסוּסִים!"

כְּשֶׁשָּׁמַע הַמְּגִיד כֵּן, יָרַד מִהַכַּרְכְּרָה וְהִצְטָרִיף לְרַב...

רַעֲיוֹן זֶה מִמֶּשֶׁל, טָמוֹן בְּפִסּוּק שְׁלִפְנֵינוּ: "וַיִּשְׁאֵל הָעָם אֶת בְּצָקוֹ... צָרָתָהּ
בְּשִׁמְלָתָם עַל שְׂכָמָם", כְּפִי שֶׁמְבִיא רַשִׁי" מִהַמִּדְרָשׁ, "עַל שְׂכָמָם - אֵף
עַל פִּי שְׁבִהּמוֹת הָרַבָּה הוֹלִיכּוֹ עִמָּהֶם, מִחֲבָבִים הָיוּ אֶת הַמַּצּוּה". חֲבִיבוֹת
הַמַּצּוּה בָּאָה לִידֵי בִטּוֹי בְּכֶךְ שֶׁהֶם נִשְׂאוּ בְּעֶצְמָם אֶת הַבָּצֵק, וְלֹא נִשְׂאוּ
אוֹתוֹ עַל בִּהְמוֹתֵיהֶם.

הַחֲזָקוֹנִי כּוֹתֵב כָּאֵן דְּבָרִים מַעֲנִינִים. רַאשִׁית, "צָרָתָהּ בְּשִׁמְלָתָם - לְכֶךְ
נֶהְיָ הָעוֹלָם לְתַת הָאִפְסִיקוֹמֹן תַּחַת הַמַּפָּה, זָכַר לְצִרּוֹת בְּשִׁמְלוֹתָם".
בְּעֵנֵן שְׁאֵלָתָנוּ, מִדּוּעַ נִשְׂאוּ אֶת הַבָּצֵק עַל שְׂכָמָם, אוֹמֵר הַחֲזָקוֹנִי: "שֶׁהִיוּ
חֲמוּרֵיהֶם טְעוּנִים כָּלִי כֶסֶף וְכָלִי זָהָב וּשְׁמָלוֹת". הַחֲמוּרִים הָיוּ עֲמוּסִים
בְּכָל טוֹב מִצְרַיִם, עַד שֶׁלֹּא הָיָה מְקוֹם לְבָצֵק.

"הַפְּנִים יָפוֹת" כּוֹתֵב, שְׁאוֹתוֹ יוֹם שֶׁיִּצְאוּ מִמִּצְרַיִם יוֹם טוֹב הָיָה וְהָיָה
אֲסוּרִים בְּהוֹצָאָה, לְכֹן הַנִּיחוּ אֶת כָּל בָּזוֹת מִצְרַיִם עַל הַחֲמוּרָה. כְּפִי
שֶׁמְצָאנוּ בְּגִמְרָא (שְׁבִת קִנְג ע"א), שֶׁאִם אֵין עֲמוֹ נִכְרִי, מִנִּיחוּ עַל הַחֲמוּרָה
אָבֵל אֶת הַבָּצֵקִים, שֶׁהֶם אָכַל נֶפֶשׁ, יָכֹלוּ לְשֹׂאת עַל עֲצָמָם. לְכֹן נִשְׂאוּ
אֶת הַבָּצֵק עַל שְׂכָמָם, כְּדִי שֶׁיּוֹכֵלוּ לְהַטְעִין אֶת הַחֲמוּרִים כֶּסֶף וְזָהָב
כְּאִשֶּׁר יוֹכֵלוּ שְׁאֵת.

בְּעִקְבוֹת הַדְּבָרִים נִתֵּן לְבָאֵר אֶת לְשׁוֹן הַפִּסּוּק לְקַמּוֹ (יב, לו): "וַיִּסְעוּ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל מִרַעְמֵסֶס סִכְתָּה כֶּשֶׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף רַגְלֵי הַגְּבָרִים לְבַד מִשּׁוֹף". מֶה
הַכֹּנֶה רַגְלֵי?

וַיִּכְנּוּ, בְּתִרְגוֹם יוֹנָתָן בֶּן עֲזִיָּאל מְצָאנוּ: "וּמִשְׁיָלִין עַל רִיגְלֵיהוֹן וְלֹא רַכְבִּין
עַל סוּסוֹן". דְּהֵינּוּ, מִהֲלָכִים הָיוּ בְּרַגְלֵיהֶם וְלֹא רַכְבוֹ עַל סוּסִים. וּמִדּוּעַ,
וְהָרִי הָיוּ לָהֶם בְּהִמּוֹת רַבּוֹת לְרַכֵּב עֲלֵיהֶן?

לְדַבְּרֵי הַחֲזָקוֹנִי שֶׁהִבְאֵנוּ, לֹא הָיוּ יוֹכֵלִים לְרַכֵּב עַל הַבְּהֵמוֹת, מִשׁוּם
שֶׁהָיוּ עֲמוּסוֹת בְּבָזוֹת מִצְרַיִם. אֵךְ לִפִּי דְּבָרֵינוּ נִתֵּן לוֹמַר שֶׁהָיוּ וַיִּסְקוּ
בַּמַּצּוּה, רָצוּ לְהִתְאַמֵּץ וְלַעֲשׂוֹת זֹאת בְּעֶצְמָם, וְלֹא לְתַת אֶת הַזְּכוּת
לְבִהְמוֹת.

אִם תֹּאמַר, אִיזוֹ מַצּוּה קִימִי יִשְׂרָאֵל בִּיצִיאָתָם מִמִּצְרַיִם? כִּבְר כְּתִב
ה' קִדְּשֵׁת לוֹ" שֶׁהַפִּסּוּק בְּפִרְשַׁת נֶאֱרָא (שְׁמוֹת ו, יג): "וַיִּבְדֹּר ה' אֶל מֹשֶׁה
וְאֶל אֶהֱרֹן וַיִּצְוֵם אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶל פְּרַעְיָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם" לְמַדְּנוּ שֶׁבִּצְאָתָהּ הָיְתָה זֹו מַצּוּה לְצִאָת מִמִּצְרַיִם.

(רַבִּי אֲבֵרָהָם צִבִּי מִרְגְּלִית שְׁלִישִׁי"א)

גליון זה נחנך

ע"י י.ע.ב.מ.

לע"נ לאה ב"ר יעקב ע"ה אשת רבינו

הבן לאשרי זצ"ל

נפטרה כ"א טבת

פרשת בא תשס"ב גליון פ"ב שנה ג'

מליצי יושר

חזון יחזקאל

רבי יחזקאל ב"ר מרדכי
זלמן אברמסקי זצ"ל:

הג"ר שלום אייזן זצ"ל בעת
הספדו בשעת הלוייה הכריז:
נצטויתי מאת רבינו זצ"ל
לפרסם, שהבטיח שימליץ
טוב לכל מי שילמוד בספריו,
וכן ימליץ טוב לכל מי
שיפיץ את חידושי תורתו.
(רבות אפרים או"ח ח"ב עמוד
רמ"ח, מלך ביפו פרק מ"ב).

בן לאשרי

רבי יצחק ב"ר אשר
אנשיל הוברמן הרב
מרעננה זצ"ל כתב בספרו:
הנני מוסר מודעה שהחלטתי
להתפלל בלי נדר בכל יום
על כל אלה שיעיינו בספרי,
ויגידו בשמי דברי תורה
לאחרים שיושעו מכל צרה
שצריכים ישועה בעולם הזה
ובעולם הבא. וכל הלומד
בספרי יזכה ליראת שמים,
והצלחה בכל טוב, בזה ובבא
וסגולה גדולה בבית לכל
הדברים.

אבני נזר

רבי אברהם ב"ר זאב
נחום בורנשטיין זצ"ל
הבטיח קודם פטירתו:
אם ילמוד בספרים שלי,
אחיה למגן ולעזר גם אחר
פטירתי ממש כמו בחיים.
(ארץ צבי להגה"ק מקו"ז גלוב
עה"ת עמוד רמ"ב)
וכן כתב האבני נזר בעצמו
(אבה"ע סימן קכ"ב) וז"ל:
אם היה מעיק בדבריי מעט
עיון היה מרזיח לו טובה
הרבה.

מלא העומר

רבי אריה לייב ב"ר משה
צינץ זצ"ל ביקש קודם
פטירתו שיתנו לו דף ורשם
בשארית כוחותיו:
מי שישתדל בהדפסת ספרי
אחיה לו למליץ. וכ"כ הגה"ק
רבי צדוק הכהן מלובלין זצ"ל:
הבטיח הנאון שיעשה טובה
לכל המשתדלים והמסייעים
בהוצאת חיבוריו לאור,
וכן היה באמת שעשה
טובה לכולם.
(הקדמה למלא העומר)

זרע שמשון

רבי שמשון חיים
ב"ר נחמן מיכאל נחמני זצ"ל
הבטיח למי שילמוד בספריו:
תשלומי חן וחסד ושלמא
רבא מן שמאי ועיניכם
תראנה בנים ובני בנים
כשתילי זיתים סביב
לשולחנכם, חכמים
וגבונים ובתים מלאים כל
טוב, גם עושר גם כבוד לא
יסופו מזרעכם וכו', בני חיי
ומזוני טבי.

די שטערקסטע סגולה פאר אלע פראבלעמען!

פארוואס האב איך פראבלעמען אין שטוב? פארוואס גייט מיך אזוי שווער מיט פרנסה?
פארוואס האב איך צער גידול בנים? פארוואס קען די דאקטער מיך נישט העלפען?
פארוואס האב איך נישט קיין מזל?

תירוץ

ווייל די מקטריגים לאזען נישט אז מיינע תפילות זאלען נתקבל ווערען
וואס איז די עצה? זיך איינקויפען מליצי יושר!

זייט מקיים די צוואה פון די זרע שמשון, די פלאצקע גאון, די אבני נזר, רעננה רב,

און ר' יחזקאל אברמסקי זצ"ל, וואס האבען מבטיח געווען צו זיין מליצי יושר

פאר ווער עס וועט פארשפרייטען אדער לערנען זייערע ספרים.

זרע שמשון

לע"נ הרה"ג ר' נתן נטע ב"ר אשר נויטקין זצ"ל מלכ"ע ט"ז טבת

הנני מביא מחר ארבה בגבלך. במדרש (שמו"ר י"ג ה') איתא: מהו "הנני מביא מחר ארבה בגבלך", ולא בגבול בני חם,
וע"ז נאמר (ישעיה כו) "כי כאשר משפטיך לארץ צדק", שבמכת הארבה הכירו עד היכן גבול מצרים, ע"כ. וקשה הלא כבר
היה להם כמה מכות אחרות שהיו יכולים להכיר על ידם את הגבול כגון מכת צפרדע כינים ערוב, ומדוע אמר הקב"ה כן
דוקא במכת הארבה.

ו"ל דבשאר המכות לא היה אפשר להכיר על ידם בביור עד היכן הגבול, היות ובמקום בני ישראל אע"פ שהיה בתוך
גבול מצרים, לא באו שם המכות. אך במכת הארבה שהיו בהם מינים כשרים, בודאי באו אף במקום בני ישראל מעט
מעט כדי שיאכלום, אף שלא באו שם יותר מדי כפי שבאו בתוך מצרים במקום שגרו המצריים, אך בגבול של בני חם לא
באו כלל לא מעט ולא הרבה, ובכך היה סימן להכיר עד היכן גבול מצרים, מה שלא היה בשאר המכות שבודאי לא באו
כלל במקום שגרו בני ישראל.

ובזה מובן מה שמצינו שדוקא במכה זו אמר פרעה לישראל "ראו כי רעה נגד פניכם", כי כששמע פרעה שמכה זו תבוא
אף במקום בני ישראל, אף שידע ששם יבואו רק מעט, מ"מ חשב שיש בזה סימן קללה אף לישראל, ולכן אמר להם "ראו"
שמכה זו מתחלת לבוא אף עליכם, ו"רעה נגד פניכם".

לע"נ הרה"ג ר' נתן נטע ב"ר אשר נויטקין זצ"ל
גלב"ע ט"ו טבת

ויאמר משה כה אמר ה' כחצות הלילה וגו'. דברי חז"ל (ברכות ד.) ידועים מה שאמר "כחצות". ויראה לפרש על פי פשוטו, דנועד כי אין חילוקי יום ולילה שוים כאחד, כי תולה לפי האקלימים, וכתבו (ע' מור וקציעה או"ח סי' א') שעיקר תלוי כפי מה שהוא בארץ ישראל בנקודה האמצעית. ואין ספק כי חצות לילה המסוגל אז היה חצות האמיתי, לפי המשמרות אשר ברקיע, [והיינו בארץ ישראל]. ובארץ מצרים לא היה החצות מכוון, לכן אמר "כחצות הלילה", היינו של ארץ ישראל, "כחצות של שם" אני יוצא בתוך מצרים, אף שבמצרים איננו חצות ממש.

ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו למאיש ועד בהמה למען תדעון אשר יפלה ה' בין מצרים ובין ישראל. כי מכת בכורות היתה על ידי הקב"ה בעצמו, לכן "לא יחרץ כלב לשונו", דאיתא בב"ק (דף ס:) כלבים בוכין מלאך המות בא לעיר. וזה "למען תדעון אשר יפלה ה'", דמאחר שהוא על ידי הקב"ה, לכן "לא יחרץ כלב לשונו". (מלא העומר פרשת קרח).

אשר פסח על בתי בני ישראל במצרים בנגפו את מצרים ואת בתינו הציל. כתיב "והיה הדם לכם לאות על הבתים וגו' וראיתי את הדם ופסחתי עליכם ולא יהיה בכם גנף למשחית בהכותי בארץ מצרים", היתורים רבו. אמנם יראה להיות כי נודע מחסדי ה' על האדם, שאם נגזר עליו מיתה ועשה תשובה, כשהביא קרבן היה מתכפר בבהמה, "נפש תחת נפש", והנה בשעת יציאת מצרים אשר התעוררה

לכבוד העורך גליון הנפלא מליצי יושר

תודה רבה על הגליון, אני לומד הגליון בהתלהבות כל שבוע כדי לזכות להבטחת הני צדיקים שהבטיחו להמליץ יושר למי שילמוד דבריהם.

והנה צורב אחד הבחין בזה, והוא בא אלי עם ספר התניא שכתב שם (אגרת הקודש כ"ב) בנוגע האנשים שבאים לרבים לבקש שיברך אותם להנצל מצרותיהם, דאין זה דרך הנכון, וזה לשונו:

כמו אב רחמן חכם וצדיק המכה בנו, שאין לבן חכם להפוך עורף לנוס למצוא לו עזרה, או אפילו מליץ יושר לפני אביו הרחמן והצדיק וחסידי, רק להיות ישר יחזו פניו עם אביו פנים בפנים לסבול הכאותיו באהבה לטוב לו כל הימים, עכ"ל.

הרי מפורש בדבריו דאין לו לחפש מליץ יושר לפני הקב"ה, אלא לסבול הצרה ולקבלם באהבה.

נא לענות

ברכה מרובה במעשה ידיכם
אביגדור ש. מעלבארן

תגובת המערכת

המקור לילך לרבו ולבקש ברכה, הוא מה שאמרו חז"ל דמי שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים, וכנראה דבעל התניא מדבר מ"בן חכם", וזה דרגה נעלית ביותר, דלא שייך לסתם אנשים.

וגם ב"בן חכם" שכתב בעל התניא ד"צריך להיות ישר יחזו פניו עם אביו פנים בפנים לסבול הכאותיו באהבה", הרי כתב על זה שני תנאים:

(א) "לסבול הכאותיו" - שהבן יכול לסבול ולקבל היסורים, דזה לפי כחותיו.

(ב) "באהבה" - שהבן מרגיש שיסורים אלו באים מצד אהבתו של האב אליו.

סוף דבר: יהא התיירץ אשר יהא, אין לך "מעשה רב" גדול מזה ממה שהתנהגו כך בכל הדורות אשכנזים וספרדים ליטאים וחסידים וגם חסידי חב"ד לבקש ברכה מרבים.

א וע' באור התורה (מסעי עמוד א'שצא) לנכדו הצמח צדק שכתב על דברי התניא כך: כאשר רואה האב שאין הבן יכול לקבל היסורים, או מצד שאינם לפי כחו לקבלם, או מצד שהבן אינו מרגיש שיסורים אלו באים מצד אהבתו של האב אליו, או מתחרט בביכול הקב"ה על היסורים, ומשפיע לו חסדים בגלוי, ואף שהבן צריך לענוש ותיקון, הרי הקב"ה הוא כל יכול, ויכול לתקנו שלא ע"י יסורים.

האדם, שאם נגזר עליו מיתה ועשה תשובה, כשהביא קרבן היה מתכפר בבהמה, "נפש תחת נפש", והנה בשעת יציאת מצרים אשר התעוררה

לכבוד העורך הגליון מליצי יושר

בריש דברי - תודה מעומק הלב על עריכת והכנת הגליון מידי שבוע בשבוע, בטח הצדיקים יעמדו לזכותכם לזכות בכל מילי דמיטב.

אם תוכל להשיב מה הצורך לכתוב בראשי תיבות דגליון זה הוא לזכות א.א. וכדומה, הרי כלפי שמיא גליא מי נדב מעות עבור הגליון.

סליחה על הביקורת, כל טוב.

נפתלי צבי ז. אנטווערפן

תגובת המערכת

כך נהגו בדורות הקודמים בנוגע הדפסת ספרי הגה"ק מפלאצק זי"ע, כמו שכתב בהקדמת מלא העומר בזה הלשון: אזכיר עובדה אחת מאת כבוד ידי"נ הרב הגאון המובהק המפורסם כו' מוהר"ן שפיגלגלאס זי"ל שבא לביתי פעם אחת, ואמר לי שעכשיו הוא שמע מהרופא כי יש לו מחלה כבדה מחלת קאנסער רי"ל, לכן רצונו להוציא לאור ספר מהגה"ק מפלאצק זי"ע, אבל כיון דהנוסח הוא להדפיס שם הנודב על השער מהספר, וחש שאם יראו משפחתו, יהיה להם עגמות נפש וצער, כי אין רצונו שידע שום איש מזה, לכן אמרתי שיהיה שמו נכתב ברמז, והדפסתי ספר שו"ת מהרא"ל מפלאצק וכתבתי שמו ברמז "נתנדב ע"י נשי"ר הגדול הרב הגאון שליט"א", והוא ראשי תיבות "נ" נתן שפיגלגלאס", ופלא היה ששב לאיתנו הראשון, ותמיד אמר לי שידוע ברור שהיה לו ישועה רבה עידי"נ.

מדת הדין להכות בכורי מצרים, וגם הדור לא היה ראוי להנצל כל כך, שהיו ערומ ועירה, לכן נתן להם הקב"ה מצות הפסח, ודם הפסח היה במקום נפש האדם, לכן "דם לכם לאות", "לכם" - להנאתכם וטובתכם.

ולהיות שפעמים נגזר על האדם מיתה, ומתכפר לו בקצת דמים, כגון חבלה וכדומה שזה מקצת נפש, לזה ייעד להם הוא יתברך "וראיתי את הדם ופסחתי עליכם" ולא יהיה בכם אפילו "נגף" היינו נגיפה בעלמא למשחית, שדם הלזה יכפר עליכם אפילו מנגיפה בעלמא.

לע"נ הרה"ג ר' שמואל ב"ר אברהם יהודה אלטר
זצ"ל בעל לקוטי בתר לקוטי

תשמישי קדושה וגדרו של טבל. תנן במסכת חלה (פ"ד מ"ג), עיסה של קב מכאן, ועיסה של קב מכאן, וקב אורז הפטור מחלה באמצע, או קב דגן תרומה הפטורה מחלה באמצע, אינן מצטרפין השני קבים מן הצדדים לשיעור חיוב חלה, כיון דדבר הפטור מפסיק ביניהם. אבל קב של חמשת המינים שכבר נטלה חלתו באמצע, אינו מפסיק, ומצטרפין השני קבים מן הצדדים, כיון דהקב כבר נתחייב בחלה, וקודם ההפרשה היה ממין החיוב, לכן אינו מפסיק אע"ג שכבר פקע החיוב.

והנה בירושלמי שם אמרו, דקב חלה באמצע מפסיק. וקשה דמדוע קב חלה מפסיק, דמאי שנא מקב שנטלה חלתו דאינו מפסיק כיון דהיה בו חיוב

תחילה.

ותירץ האבנ"ז (י"ד סימן תכ"ח) וז"ל: לפענ"ד נראה, משום דכל קדושה שנסתלק, הניח רושם קדושה במקומו, ולכן תשמישי קדושה לאחר זמן מצוותם נגנזין [משום רושם הקדושה שיש בה]. ולכן טבל שנעשה חולין, הואיל וטבל יש בו קדושת תרומה בקצת, לכן כשנסתלק ונעשה חולין, יש בו עוד רושם הטבל, ומצרך [עם שאר הקבין של טבל].

אבל זה רק טבל שנפטר מחיוב חלה משום שנעשה חולין, [דכיון דנשאר בו רושם של טבל, לכן אינו מפסיק בין קבין של טבל]. אבל אם כבר נעשה חלה, דנתעלה בקדושתו, ומשום זה לא שייך בו עוד חיוב חלה,

א תנן בבכורות (דף לא.) בכור ומעשר בהמה בעלי מומים, שמותר לשחטם כחולין ולמכור בשם, אסור למכרם באיטלין, ולשקול את הבשר בליטרא, כדון שקבצים מוכרים בשם חולין, שבזיון קדשים הוא. וכתב בראשית בכורים (בכורות לג ד"ה והנה) וז"ל: הא דאסור למכור באיטלי ובליטרא בבכור בעל מום אחר שחיטה וכו', אע"ג דכבר נתבטלה הקדושה, משום דאע"ג שהקדושה אזלא לה, מ"מ נשאר עדיין רושם ממנה, וכמו דכל תשמישי קדושה נגזין, דכתב האבני נזר, ועל כן אסור למכור באיטלי ובליטרא מחמת רושם הקדושה שנשאר בה, דהא עושה מעשה דרך בזיון בבשר שנשאר עליו רושם הקדושה.

ב כדכתבו רש"י (יבמות פו. ד"ה אף, ע' אתון דאורייתא סימן ב'), והריטב"א (ב"מ נג בשם הראב"ד) דהאיסור של טבל הוא משום תערובת תרומה. [ולא כשיטת התוס' יבמות שם שאין האיסור משום תערובת התרומה שבו].

ד"ל אבני נזר (י"ד סימן רצ"א אות י"ג): בטבל האיסור משום תרומה מעורב, ולשון הש"ס (נדה ז') "טבל פתיא בה תרומה", ולכן אוסר כל הכרי. ואיסור טבל אפי' לכהנים, שהתורה לא התירה לכהנים תרומה עד לאחר הרמה. וכן לשון הש"ס (שבת כז.): מה תרומה טהורה אין לך בה אלא משעת הרמה ואילך.

סיפור

ענק חיבור הספה"ק "דרך חיים" מאדמו"ר האמצעי נ"ע שמביא הרבה ענין ר' אלעזר בר דורדיא שאחר שעבר על עבירות חמורות, שב בכל לבו וגעה בבכיה עד שיצתה נשמתו, (ע' ע"ז יז), שמעתי שהמעשה היה כך:

בעיר זוראוויץ אשר בפלך מאהלוב במדינת רוסיה, היה בחור עליו מפורסם שכל הש"ס ופוסקים היו בזכרונו על פה, פתאום עבר עליו רוח עזים ופירש מהלימוד והתחיל לעיין בספרים החיצונים עד שנעשה מין רח"ל, וכל התוכחות שהוכיחו אביו שהיה ירא שמים גדול לא פעלו עליו מאומה. פעם אחת עמד בחצי הלילה ואמר לאביו היות שחשב בחכמתו ונתברר לו שמדינת רוסיה טיפשית יותר מכל מדינות שבעולם, ופלך מאהלוב טיפשי יותר מכל מדינת רוסיה, ועיר זוראוויץ יותר מכל הפלך, ובית אביו יותר מכל אנשי העיר, ואביו יותר מכל בני ביתו, על כן הוא עוזב אותו וילך לאשר יטב בעיניו, ותיכף הלך החוצה ולא שב יותר לבית אביו, כי המשכילים בחכמות החיצוניות שבעירו שלחוהו על הוצאותם בערלינה ולמד שם במדרשי חכמות החיצוניות, עד שנשתלם בזמן מועט בכל השבע חכמות, כי מוחו היה חזק מאד אין לשער, וכל הפראפעסארין אהבוהו כנפשם, אחר כלות לו שם ה' שנים, חיבר ב' ספרים, אחד לברר כל החולאים שיוכלו לקרות לכל אבר ואבר סיבת ביאתם, והשמירה מהם ורפואתם. והב' על חכמת החשבון והנדסה, והראה אותם לגדולי מדרשי החכמה של גרמניה ושל צרפת ונתפלאו על רוחב בינתו, והודו לו שקטנה בינתם אפילו ללמוד כל חכמת ספרים הנ"ל.

ולפי שהיה עדיין רווק רצה כל אחד ליקח אותו לחתן לבתו, אבל הוא השיב פניהם ריקם באמרו שהיות שנסע מאביו בברוגו, ולא קיבל מאביו אפי' ברכת הפרידה, לכן קיבל על עצמו שלא יעשה שידוך עד שיסע לבית אביו, ויראה לאביו כמה גדלה חכמתו כדי שיתפייס אביו בזה. וכך עשה לקח את שני חיבוריו עמו ויפרד בשלום מאת מוקיריו ונסע לעיר מולדתו.

בעת ההיא שב אדמו"ר הזקן הרש"ז נ"ע מפטרבורג והתפרסם בעולם חכמתו ששאלוהו בפטרבורג חשבונות נפלאים והשיב נכונה, אשר על כן נפל בדעת העילוי הנ"ל לסבב דרכו בבדי להיות אצל אדמו"ר נ"ע ולשמע חוות דעתו על ספריו.

בבואו ללאדי נכנס לבית המדרש של אדמו"ר נ"ע והיה אז תחילת הלילה בחורף, וב' תנורים היו בוערים, והיה אוהו ב' חיבוריו תחת ידו ועובר ושב בבית המדרש אחת הנה ואחת הנה, כל רואיו תמחו עליו, אבל מפני שדיבר שפת אשכנזית והוטה לא הבינו דבריו. במקרה בא אז ר' מרדכי לעפלער לבית המדרש, והוא היה מבין אשכנזית היטב, כי היה דר בפטרבורג והיה מסחרו עם השרים הגדולים שרובם היו אשכנזים, וסיפרו לו היתשים על דבר אותו האורח המוזר, הלך אצלו ושאלו מי הוא ומה יבקש, והשיב שרצונו לבוא לפני אדמו"ר, ר' מרדכי נכנס וסיפר זה לאדמו"ר, והאדמו"ר הרשהו לבוא, תיכף בהיכנסו הניח שני חיבוריו לפני אדמו"ר, ואמר שמעתי: שהרב הגדול גראס ראבינער נשאל חשבונות נפלאים בפטרבורג והשיב על נכון, על כן באתי לבקשו שיאמר חוות דעתו על ספרי אלה. ובתוך כך הגיש לפניו את ספר החשבון מאטעמאטיק, אדמו"ר לקחו ועיין בדף א' מעט, ואח"כ ב' ג' ד', ובדף ה' עשה ציון על איזה שורה, והשאר עלעל במהירות נפלאה, והחזירו לו והראה לו שבדף ה' במקום הציון טעה, ועיד"ז הלך בטעות עד סופו. הלה נבהל מאד, ותיכף הגיש ספר השני של חכמת הרפואה, ועיין אדמו"ר גם בזה מעט, ואח"כ עלעל כולו במהירות נפלאה, והחזירו לו, ושאלו: איזה אבר בסכנה יותר מועטה אם נחתכנו. השיבו הלה: אצבע קטנה שברגל. ובירר לו אדמו"ר שישנם גידים דקים מאד המוציאים אדים, וצומחת הוא באצבע הקטנה, ואם יחתך האצבע יופסדו ויסוכן האדם עיד"ז יותר מנתיחת אבר גדול, הלה בחכמתו הגדולה הכיר צדקת אדמו"ר, ועיד"ז נבהל מאד ולקח חיבוריו ויצא מבית אדמו"ר לבית המדרש, ושוב עלה וירד בבית המדרש תפוש ברעיוניו, וניגש אליו ר' מרדכי לעפלער ושאלו מה לו, והשיבו שלא יוכל שום אדם להועילו רק אדמו"ר הגדול גראס ראבינער, ואחר העמיקו ברעיוניו כשעה לקח ספר אחד וקרעו לשנים והניח חציו בתנור זה להאש הבורע, וחציו לתנור השני. וסבב עוד הפעם כשעה ועשה כמו כן בספר השני.

בתוך כך שלח אדמו"ר לקרותו פנימה, ואמר לו שרצה ללמוד עמו אם ישאר פה, ונתרצה תיכף ולמד עמו ביחידות כשנה תמימה, ואפי' לבנו אדמו"ר האמצעי ר' דובער לא הניחו להיות אצלו בזמן הלימוד, ואף שביקשו מאד ללמוד עמו ג"כ לא הועיל מאומה, רק אמר לו פעם אחת בסוד שזה הבחור הוא גלגול ר' אלעזר בן דורדיא, וכבר היה ג' פעמים בעולם ונתקלקל לבסוף, אבל עתה שבא לידי לא ארפנו, וזה לך האות שמהיום שבעה שבועות תספר לך, וכן היה שאחר שבעה שבועות נפטר פתאום הבחור לחיי עוה"ב, ואז למד אדמו"ר נ"ע עם בנו ר' דובער נ"ע מאמרי ספה"ק "דרך חיים", ולבסוף סדרם והדפיסם אדמו"ר האמצעי נ"ע וז"ע. (בן לאשרי ח"ג אות פ"ו).

אינו מצרף, [דאע"ג דנשאר בו רושם של טבל, אבל כיון דזה גם חלה, לכן אינו מצרף, דטבל וחלה שני מינים הם].¹

ספק ספיקא במצות. איתא בר"ה (דף כט.) בנוגע תקיעת שופר, דטומטוס אינו מוציא לא את מינו היינו טומטוס כמותו, ולא את שאינו מינו, דשמא התוקע נקיבה והשומע זכר, ואשה שאינה חייבת בתקיעת שופר אינה מוציאה את האיש.

וכתב האבנ"ז (או"ח סימן תמ"א) וז"ל: אמינא מילתא חדתא, שאם הטומטוס אינו יודע לתקוע ואינו מוצא מי שיתקע לו רק טומטוס, אינו מחויב לשמוע ממנו, כיון דהוי ספק ספיקא שלא יעשה מצוה בשמיעתו שמא הוא נקיבה, ואם תמצא לומר זכר שמא התוקע נקיבה, ולמה ישמע. ואף דאהני ליה שמיעתו ששוב לא יהיה מחויב מכח ספק ספיקא כנ"ל, משום זה אינו מחויב לשמוע.

דומה לזה כתב המרדכי (הלכות קטנות ס' תתקמ"ד) דמותר ללבוש בשבת טלית בלי ציצית, דאין איסור על הבגד, רק שגורם שיהיה מחויב לעשות ציצית ולא יקיים, והא לא איכפת לן כיון שבין אם ילבש בין אם לא ילבש לא יקיים מצוה, אין נפ"מ אם אינו מחויב או מחויב ולא יקיים. וכן לדור בשבת בבית בלא מזוזה. וכ"כ הב"ח (יו"ד סי' רפ"ח) שאם אין לו מזוזה מותר לדור בבית בלא מזוזה מטעם הנ"ל.

הנה מוכח מדבריהם שאין איסור במה שמביא עצמו לידי חיוב ולא יקיים, וכל שכן שאינו מחויב להוציא עצמו מחיובו כשלא יקיים מצוה, וא"כ בשמיעת טומטוס מחבירו טומטוס כיון שספק ספיקא שלא יקיים מצוה, אין עליו חיוב בזה, ע"ל וע"ש עוד.

גם האיש משה גדול מאד בארץ מצרים בעיני פרעה ובעיני העם. לכאורה מה נפ"מ ולמה השמיענו זה. ואולי יכוון לתרץ שלא תאמר מה שמשה רבינו ע"ה לא קיים מצות ביזת מצרים, היה משום שהוא הביא עליהם המכות, ולכן היו שונאים אותו ולא יכלו דברו לשלום ולהשאלו. על כן אמר "גם האיש משה", מוסב למעלה שנתן ה' חינו ועוד יותר שהיה ערכו גדול מאד בעיניהם, ואם היה שואל מהם, היו משאילים לו בכבוד גדול, אלא שחכם לב היה ולקח מצות עצמות יוסף.

החדש הזה לכם. במדרש (שמו"ר פט"ו י"ד) איתא: הה"ד בי מלכים ימלוכו. ועיין מפרשים שתמחו על שייכות פסוק זה לפרשת החודש. ויש לומר על פי מה שגילה לנו רבינו הריב"ש זי"ע (הובא בדגל מחנה אפרים בפרשתינו), דבניסן ממליכין בשמים את שרי האומות, ויש כח בצדיקים כשרואין שאיזה מהן מקטרג על בני ישראל להעבירו מממשלתו ולהקים אז אחר במקומו, וזה הכח משיגים ע"י עוסקם תמיד בתורה הקדושה לשמה. וזה שאמרו במדרש דבחדש ניסן - "מלכים ימלוכו".

ויושיעם מיד שונא ויגאלם מיד אויב. צריך להבין השינוי מישועה לגאולה ומשונא לאויב.

וי"ל ע"פ אומרים (סוכה נב.) שלמה קראו ליצה"ר "שונא", שנאמר "אם רעב שונאך האכילהו לחם", ואמרו (קידושין ל:) אלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו, והעזר וישועה היא במה שנתן לנו תורתנו הק' שהיא תבלין ליצה"ר, וזה "ויושיעם מיד שונא", ועיד"ז "ויגאלם מיד אויב" היינו הקטגורים שנעשו מן העבירות שהם האויבים האמיתיים, כמו שאמר דוד המלך (תהלים י"ז) "אויבי בנפש יקיפו עלי", דמי שלומד תורתנו הק' כאלו הקריב כל הקרבנות (מנחות קי.) ונתכפרים כל עונותיו וממילא נגאל מאויביו, וזהו שאמרו (אליהו רבה פ"ב) "בכל יום אדם נגאל", היינו מכחות החיצונים רח"ל.

¹ הג"ר ישראל יצחק פיקארסקי (חקרי הלכות ח"ה דף לו:) ביאר דברי האבנ"ז באופן אחר, וז"ל: דבר שנחלה לקדושה יתירה, הקדושה ראשונה נתבטלה במציאות, מפני שנבלעה ונכללה בתוך הקדושה השנייה המעולה יותר, ולכן כיון דנעשה חלה, נתבטל הקדושה הקטנה של טבל, ולכן אינו מצרף.

² האבנ"ז האריך בכמה מקומות לבאר, דאע"ג דאיכא איסור ללבוש בגד בלי ציצית, אבל האיסור הוא תוצאה מהמצוה, דכיון דחייב לקשור על בגדו ציצית, לכן אסור לו ללבוש הבגד בלי ציצית. לכן היכא דליכא חיוב לקשור ציצית, גם איסור ליכא, (ע' בארוכה במליצי יושר שבוע העבר). אבל עדיין קשה דהא"נ דליכא חיוב בשבת לקשור ציצית, ולכן ליכא איסור, אבל סו"ס ע"י לבוש הבגד, הוא מבטל בזה מצות ציצית. ולזה כתב האבנ"ז דלא איכפת לן, כיון שבין אם ילבש הבגד ובין אם לא ילבש, לא יקיים המצוה.

הנה אנכי מגזע חסידי גור, ואצלינו אין עושים עסק מסגולות ומופתים וכדומה, לכן צחקתי בלבי כשראיתי בפעם הראשון גליון שלכם בקידוש לבנה אותיות "די שטערקסטע סגולה פאר אלע פראבלעמען".

אבל שוב נזכרתי דנכון שאצלינו אינו עוסקים בסגולות, אבל האבני נזר זי"ע בעצמו השתמש לפעמים בסגולות כדי להמשיך ישועה. וכמו שמובא באביר הרועים (ח"י עמוד ט'), וז"ל: לא היה רגיל להשיב להבאים לפניו בלשון ברכה ותפלה שיעזור לו השייט ויצליח, אלא היה אומר "יהיה טוב ואין לירא כלום". או שאמר בלשון גזר ומבטיח. וכשהפליט מפיו איזה הגה או תנועה בגופו הטהור שמשמעו שאינו מסכים לדברי הרופאים שזה עומד בסכנה, בזה לבד נתבטל הגזירה, ואף אם היה דבר שהיה בגדר הנמנע להושע בו ע"פ הטבע, נתהפך מיד כל המצב לטובה.

ולעתים רחוקים אמר ג"כ לעשות איזה פעולה קטן כעין דרך סגולה, והיה למופת, עכ"ל.

בכל אופן כמדומה לי שסגולה זו שונה משאר סגולות, דסוף כל סוף הרי זה לימוד התורה, ואין סגולה כסגולת התורה.

שבוע טוב

שלום אקרמן - ערד

נ.ב. בגליון פ' פרשת שמות הבאתם מכתב מאחד שהקשה "קושיא" בדברי אבני נזר בענין איסור חפצא ואיסור גברא, ועל זה כתבתם כביכול "תירוצ" על קושייתו. הנה אין כאן קושיא ואין כאן תירוצ, מה שכתבתם - זה פשוט ביאור דברי האבני נזר באריכות, ואין צריך לעשות מזה קושיא ותירוצ.

ויאמר משה גם אתה תתן בידינו זבחים ועולות ועשינו לה' אלקינו. הרמב"ם בהלכות תשובה (פ"ו ה"ג) כתב וז"ל: היה הקב"ה שולח לו ביד משה ואומר "שלח ועשה תשובה", עכ"ל. איפוא כתוב בתורה שמשה אמר לפרעה מלבד "שלח", גם "עשה תשובה"? ואין לומר אשר בזה שאמר לו "שלח עמי", יש משמעות דבדיבור זה אמר לו קודם "עשה תשובה". דא"כ היה להרמב"ם לכתוב "עשה תשובה ושלח", וכיון שכתב "שלח ועשה תשובה", משמע שהדיבור "עשה תשובה" הוא דיבור מיוחד.

ונראה דמה שאמר לו משה "גם אתה תתן בידינו זבחים ועולות ועשינו לה' אלקינו", בזה אמר לו "עשה תשובה", כי הלא בתחילה אמר פרעה "מי ה' אשר אשמע בקול".

לא אוסיף עוד ראות פניך. צ"ע דהרי ראהו אח"כ, כדכתיב "ויקרא למשה ולאחרן לילה". וז"ל דאם היה כתוב "לא אוסיף ראות עוד פניך", כמו "לא תוסיפו לראותם עוד", ולא אוסיף לקלל עוד, ו"אל תוסף דבר אלי עוד", היינו שומעים שלא יראה עוד פני פרעה לעולם, [דאז תיבת "עוד" קאי על "ראות פניך", דלעולם לא יראה עוד פני פרעה, דמה שהכתוב מדגיש עד עולם, קאי על "ראות פניך", דזה יהיה לעולם].

אך כיון שכתוב "לא אוסיף עוד, ראות פניך", לכן תיבת "עוד" קאי על "לא אוסיף", [דלעולם לא אוסיף], והיינו דאני לא אוסיף עוד לבוא לראותך, הרעיון לפגישה כזו מצידי לא תהיה עוד עד עולם, אבל ראיית פני פרעה אינו מן הנמנע אם פרעה יהיה המתחיל בדבר ויבוא אל משה, כדכתיב "ויקרא למשה ולאחרן לילה", וכמו שכתב האבן עזרא וז"ל: לא אוסיף עוד ראות פניך, שאני לא אבוא אליך עוד לעולם".

ויהי בעצם היום הזה יצאו כל צבאות ה' מארץ מצרים. כאן נאמר יצאו, ואילו להלן כתיב "ויהי בעצם היום הזה הוציא ה' את בני ישראל". החילוק הוא, "צבאות ה'", יצאו מעצמם מארץ מצרים, דמיד כאשר יכולים היו לצאת, עזבו את תועבת מצרים. אבל "בני ישראל" שאינם מ"צבאות ה'", הוציא בעל כרחם מארץ מצרים, כי דמו בנפשו שעכשו אחרי המכה הגדולה אשר הוכו, יהיה נוח להם גם במצרים, ולא הבינו שפרעה עודנו עומד ברשעו, וכן גם עמו, דהלא גם אחר שיצאו כבר, אמרו המצרים "מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל מעבדנו".

¹ דומה לזה כתב בהעמק דבר וז"ל: הוסיף משה תיבת "עוד", דמשמעו כמה פעמים כמו שהיה עד כה, כמו שפירשו במשנה שלי סנהדרין "לא תבנה עוד" כמו שהיתה וכו', ואמר משה שלא יוסיף לראות באופן שהיה עד כה, כי מעתה יבא פרעה אליו.

ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת ה' בפיך. אמרו במכילתא: מכאן אמרו המניח תפילין כאילו קרא בתורה. ובוה מובן מה שאמרו בברכות (דף כד.): התולה תפילין, יתלו לו חייו, דכתיב "והיו חייו תלואים לך מנגד", זה התולה תפילין. ופירש"י וז"ל: התולה תפילין ביתד, יתלו חייו, שהתורה חייו של אדם, ורמז לך הכתוב שיתלו חייו, עכ"ל. וצ"ע דהרי הגמ' מיירי בתפילין, ומדוע כתב רש"י שהתורה חייו של אדם (ע' בהגהות הב"ח שם). אלא כיון דהמניח תפילין כאילו קרא בתורה, לכן התפילין יש להם חשיבות של תורה.

כי לא במותו יקח הכל לא ירד אחריו כבודו. מי שבמותו אינו לוקח אחריו את הכל, אלא משאיר אחריו תלמידים שממשיכים דרכו, "לא ירד אחריו כבודו", אלא כבודו נשאר לעד בין החיים.

לקראת יומא דהילולא של השפ"א ה' שבט

רציתי להודיע בשער בת רבים דבר שאינו ידוע כל כך, כי השפת אמת דיומא הילולא הוא השבוע ה' שבט, היה נקרא על שם הגה"ק מפלאצק "אריה לייב", כי החידושי הרי"ם שהיה תלמידו של הגה"ק מפלאצק, צוה ליתן לכדו השם "אריה לייב" על שם הגה"ק מפלאצק (ותולדות בעל חידושי הרי"ם אות שלי"ט).

החותם בכל חותמי הברכות - **עקיבא משה דייטש**. בני ברק

איר קענט באשטעלען פאר שבת באווארפען-שבט ברכות-בר מצוה

א ספעציעלע גליון מיט די נאמען פון די בעלי שמה ארויפגעדרוקט אין דאס פארטיילען ביי די שמה!

אין די זכות פון די צדיקים וועט נמשך ווערען שטענדיג

עשינו מה שגזרת עלינו אף אתה עשה מה שהבטחתנו!

פאר א נדבה פון \$120 פאר גליון מליצי יושר וועט מען מודיע זיין ביי די ציונים פון די פלאצקע גאון - ווארשא, אבני נזר - סוכאטשוב, בן לאשרי און חזון יחזקאל - הר המנוחות אז איר האט מקיים געווען די צוואה, און יעצט איז די צייט פאר זיי מקיים צו זיין זייערע הבטחה! **געדענקט "מקח בלייבט מקח"!**

סגולת אריה"ק ע"פ הדרכת הרה"צ מ'אראד אריינברענגען יראת חטא אין אייערע קינד דורך א שטיין ביי קברי צדיקים
א ת"ח ויר"ש וועט טון פאר אייך די סגולה בנאמנות, די אריה"ק איז מבטיח "יבער לבו לשמים לטובה, ותראה פלאים".

שטרענג קאנפידענשעל. מ'קען עס געבען פון מעשר מכון דורות ישרים 917-635-3883 dorosyesharim@gmail.com

מעמד "והכן פרנסתנו"

ביום שלישי בשלה

יתכנסו יחדיו מורנו ורבנו גדולי הדור שליט"א

מורן הגאון
רבי שריאל רוזנברג שליט"א

מורן הגאון
רבי בנימין פינקל שליט"א

כ"ק מורן הגאון
רבי אלימלך בידרמן שליט"א

כ"ק מורן הגאון
רבי מנחם מנדל שליט"א

מורן הגאון רבי ברוך מרדכי
אזרחי שליט"א

בקבר רבי יהודה בר אלעאי

למעמד תפילה אדיר באמירת "פרשת המן"
על תורנו "ועד הרבנים" שיזכו לפרנסה בשפע

פרשת המן

ע"י שלוחי ועד הרבנים בקברו של בעל הסגולה

רבי מנחם מנדל
מורימנוב

ובתפילה המיוחדת לפרנסה יזכירו כל שם במתינות ובכוונה
שתקויים בהם ההבטחה הנוראה לפרנסה בשפע ובנקל

אהל
הרה"ק רבי מנחם מנדל
מורימנוב זצוק"ל

גם השנה:

1-800-22-36-36

ועד הרבנים
לעניני צדקה בארה"ק

לראותם

לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 69 | פר' בא תשפ"ב | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות" | k.gilyonot@gmail.com

עצרת זיכרון בהיכל ישיבת "שכר שכיר" למדן הגאון רבי יששכר מאיר זצוק"ל
בראשות ראשי הישיבה מרן הגאון רבי אריה לוי שליט"א והגאון רבי צבי יהודה גרשונוביץ שליט"א
בהשתתפות מרן הגר"ש שטינמן שליט"א חבר מועצת גדולי התורה, והגר"ש דולינגר שליט"א ר"י פרי עץ חיים

הגר"ש דולינגר שליט"א

הגר"ש שטינמן שליט"א

רה"י הגר"א לוי שליט"א

הגר"ש גרשונוביץ שליט"א

עצרת מספד והתעוררות לזכרו של הגה"צ רבי ישי מנדל זצ"ל

בכלות השלושים לפטירתו של הגה"צ רבי ישי מנדל זצ"ל מתלמודי לזמנה ומוותיקי בית הכנסת לדרמן שלא הזתיר אחריו זרע של קיימא, התקיימה עצרת מספד והתעוררות לזכרו בבית המדרש לדרמן ברחוב רשב"ם בבני ברק, שם נשא דברים מרן הגאון רבי מאיר צבי ברגמן חבר מועצת גדולי התורה, וכן הגאון רבי מנחם מנדל לובין ועוד. | צילום: שוקי לדר

מדרן הגאון הגדול רבי מרדכי שמואל אדלשטיין שליט"א
במסע חיזוק בישיבות ובמוסדות התורה בעיה"ק טבריה ת"ו

מזן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין
שלח למזן רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א
את הספר החדש "דרכי החיזוק" על עניני ציבור

המשגיח רבי ראב"ן הכסטר שליט"א בסוד שיח
עם הרה"ג ד' מרדכי רוזנבוים שליט"א
נר"נ של ישיבת לייקווד מח"ס עטרת שמואל עהש"ס

המשגיח הגה"צ רבי חיים זואלקין שימש
'הרב המקדים' בשיעור השבועי של הראשון לציון
הגר"י יוסף בבית הכנסת ה'יזדים' בירושלים

התונת נכדו של רה"י הגר"ב פנחס שליט"א ראש ישיבת ברכת אפרים

בשמחת השבע ברכות אצל האדמו"ר"ם מביאלה ודזשינסקי

הכנסת ספר תורה וחנוכת הבית בית הכנסת "חניכי הישיבות-רשב"י" אלעד

מזן דה"י הגר"ג אדלשטיין שליט"א בכתיבת אות

מזן שר התורה הגר"ה קניבסקי שליט"א בכתיבת אות

מזן דה"י הגר"ג אדלשטיין שליט"א בכתיבת אות

הגר"ב הופנר שליט"א רב בי"ח מעיני הישועה

הגר"ט בלוי שליט"א
רב שכונת דגל התורה באלעד

הגר"ש גרוסמן שליט"א רב העיר אלעד

מזן הגר"ש שטינמן שליט"א

מזן הגר"ח פינשטיק שליט"א

הגר"מ ביר שליט"א
ראש כולל אבי עזרי

הגר"ד רוזין שליט"א
רב שכונת דרך החיים אלעד

הגר"ש כהן שליט"א רב
חניכי הישיבות הספרדים אלעד

כר השאלות והתשובות

1 מתי תתקיים הנסיעה לציונו הקדוש של מרנא 'החפץ חיים' זי"ע בראדין? ביום שישי עש"ק פרשת יתרו תעלה לראדין משלחת גדולי וצדיקי הדור לציונו של מרנא החפץ חיים זי"ע א לתפילה וזעקה "רבי, תורתך אנו לומדים!"

2 מה היא המעלה הגדולה בתפילה זו? מובא בחז"ל כי הלומדים את תורתו של הצדיק ועולים על ציונו ואומרים "רבי תורתך אנו לומדים" הצדיק בעצמו ירד להצילם.

3 מי יכול להעביר שמות לתפילה? מי שלומד את 'הדף היומי בהלכה' או שמקבל על עצמו ללמוד את 'הדף היומי בהלכה' ואת תורתו של 'החפץ חיים', יכול להעביר שמות לתפילת צדיקי הדור על הציון הקדוש בראדין ושמו יצורף ל'ספר הגיבורים' שבו יכללו כל השמות וינחוו ע"י הציון.

4 מה צריך ללמוד? 'הדף היומי בהלכה' הוא סדר לימוד יומי ב'משנה ברורה', ב"ט אדר א' יתחיל אי"ה המחזור השלישי של 'הדף היומי בהלכה'. הלימוד הוא 5 עמודי 'משנה ברורה' בשבוע וימי שישי ושב"ק נועדו להזרה.

5 כמה זמן צריך ללמוד, כדי שאוכל לשלוח שמות לתפילת הצדיקים? עצם הקבלה וההחלטה להתחיל ללמוד, מזכה אותך באפשרות לשלוח שמות לתפילה.

6 האם העברת שמות לתפילה עולה כסף? לא, משלוח השמות הוא ללומדים ולמקבלים עצמם ללמוד.

7 האם יש מבחנים על 'הדף היומי בהלכה'? כן, למי שמעוניין, המבחנים נושאי מלגה.

8 אם אני מעוניין להיבחן ב'דף היומי בהלכה' האם יש צורך להירשם? כן, מומלץ להירשם ב'דרשו' 02-5609000 על מנת שמערכת המבחנים תדע להיערך לקראת המחזור החדש במוקדי המבחן, הרישום יחל בעזרי"ת בשבוע הבא.

9 כיצד פותחים מוקד חדש למבחני 'דרשו' בבית כנסת, ישיבה, או בכולל למבחנים בימי שישי או חמישי? 'דרשו' נערך לפתיחת מאות מוקדי מבחן חדשים בפריסה ארצית, ניתן להתקשר למשרדי דרשו על מנת למסור מידע על צורך במוקד מבחן חדש, מוקדי המבחנים החדשים יפתחו על פי הכללים והמדיניות של 'דרשו' לפתיחת מוקדי מבחן.

10 מתי יהיו מעמדי הסיום? מעמדי הסיום יתקיימו ב'ארגנה - ירושלים' יום חמישי ט' באדר א' - לרחבי הארץ מוצש"ק י"א באדר א' - לאזור ירושלים

11 איך מקבלים כרטיס למעמדי הסיום? בשבועות הקרובים יפורסם מידע לציבור לגבי כרטיסי הכניסה למעמדים.

12 מתי מתחיל המחזור? המחזור השלישי של 'הדף היומי בהלכה' מתחיל ביום ראשון י"ט אדר א'.

13 האם רק לומדי 'הדף היומי בהלכה' יכולים להשתתף בסיום? המעמדים יציגו גם את סיום סדר מועד ב'דף היומי בבלי', ו'דרשו' יעשה מאמץ עד כמה שניתן לאפשר גם לנבחני 'הדף היומי בבלי' להשתתף במעמדים. אך תינתן עדיפות למסיימי 'המשנה ברורה' ולמצטרפים החדשים.

14 מסירת שמות לתפילת הרבנים: באימייל: dirshu@dirshuglobal.org - לכתוב בנושא: ראדין בעמדות 'נדרים פלוס' - 'דרשו' - סיום 'הדף היומי בהלכה' בפסק: 077-318-39-69

קו המידע של 'דרשו':
072-380-9292

קו השיעורים:
077-2222-666 פקס:
077-318-3969

לקבלת לוח 'הדף היומי בהלכה' (לרשום בנושא לוח):
dirshu@dirshuglobal.org

מידע על תכנית 'הדף היומי בהלכה' (לרשום בנושא מידע):
dirshu@dirshuglobal.org

לפתיחת שיעור ב'דף היומי בהלכה' (לרשום בנושא שיעור חדש):
dirshu@dirshuglobal.org
או 052-7110206

[illegible]

משולחן גבורה הוא זכור!

בני התורה מצטרפים לתכנית אורייתא
וזוכים לידיעת התורה ומתן שכר בצידה בתוכנית

עמוד וחזרה

הלימוד היומי שע"י ממלכת התורה 'אורייתא'

לאור הביקוש הרב - ההרשמה ממשיכה!

הננו להודיע כי לאור הביקוש הרב
לאחר פתיחת מערכת המבחנים של 'אורייתא' הארכנו את זמן
ההרשמה לתוכנית המבחנים של אורייתא עם מלגות לאברכים.

המבחנים נערכים על 10 הדפים החודשיים

המבחן הבעל"ט יתקיים בערב שבת מברכים אדר א' - עירובין מא-נ
ומתקיימים פעם בחודש פעם בחודש בערב שבת מברכים
בכל מוקדי הבחינות של אורייתא ההרשמה מראש חובה!

להרשמה

חפשו את 'אורייתא' במוקדי 'נדרים פלוס' בלבד
לשמיעת כל הפרטים על המבחן
ניתן להתקשר לטלפון 073-3131-111 שלוחה 9

ללמוד
לחזור
לקנות

מפעל
עמוד
וחזרה

אורייתא

— לע"נ ר' נחמן בן ר' משה ז"ל —
בנשיאות מרן הגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א